EVERHARDI FEITHII

ANTIQVITATVM HOMERICARVM

LIBRI IV.

EDITIO NOVISSIMA

Ex Argentoratenſi expreſſa,

PRIORIBVS MVLTO EMENDATIOR,

ET ANIMADVERSIONIBVS

Suo quibuſque loco ſubjectis

ILLVSTRATA.

N E A P O L I MDCCLXXIV.

Ex Typographia Regia.

L E C T V R O

Typographus S. D. (*)

EXhibemus tibi, Candide Lector, libellum omnium doctorum calculo ſemper approbatum. Quare minime neceſſe ducimus longiori & moleſta oratione te in ipſo limine morari, & hoſce ANTIQVITATVM HOMERICARVM libros commendare; in illis enim cum utilitate jucunditas de palma certat. Vera autem me dicere ipſa lectio docebit: nihil enim eſt, quo omnium animi magis delectantur, & quod mortalium pectora magis delectat, quam priſcorum rituum & morum cognitio, quæ ſimul adytum pandit ad vetuſtiſſimorum Auctorum ſcripta intelligenda. Hiſce rationibus inducti conſilium cepimus, utiliſſimum & optimum huncce libellum, quem dudum antiquitatis ſtudioſi fruſtra quæſivere, typis mandandi. Vt autem communi Reipublicæ Literariæ bono conſuleremus, operam impendimus, ut hi Antiquitatum Homericarum libri forma nitidiori & accuratiori in dias luminis auras prodirent. Hunc in finem omnia teſtimonia, quæ Feithius ex Homero, ſæpe etiam quæ ex aliis ſcriptoribus allegaverat, inveſtigavimus, loca, quæ perverſe vel rudiori modo citaverat, accurate addito libri & ver-

(*) Legitur hæc præfatio, ut ex ſequentes, in edit. Argent. 1743.

ſuum numero, indicavimus, inſuper quoque loca quædam addidimus; quare vel citata, vel a nobis addita loca, diverſa typorum forma excudi curavimus: multa præterea vitia ſuſtulimus, & demum rerum & verborum indicem adjunximus. Feithium ergo, quem nunc emittimus, benigne excipe, noſtroque fruere labore.

JACOBI GRONOVII

De Feithii Antiquitatibus Homericis

PRÆFAMEN. (1)

MAjore gratia & favore excipiendus eſt labor ſane quam politus Everhardi Feithii, dum Homeri cum juſta utilitate volvendi exemplum præbet incomparabile, & in iſta temporis ſui diligentia & amplo ſtudioſorum numero arripit materiam, unam profecto ab ſolerti tot eruditiſſimorum virorum gravitate non tactam, eo tamen magis neceſſariam, quanto Homerus & aliis eſt præſtantior & omnibus doctrinæ rebus partibuſque præbuit exordia, & vetuſtam Græciam alioqui prorſus obſcuram & ignorandam unus aperuit & enarravit poſteris. Itaque quum ſparſim & varie nonnulla hinc ſint annotata, tum in unum corpus congeſta habere opinor ſtudiorum interfuiſſe vel maxime. Ipſa ſcribendi ſimplicitas mirabiliter eſt διδακτική, & neſcio qui Meu-

(1) Legitur in Præfatione *Theſaur. Antiquit. Græc. Vol.* VI. præmiſſa *pag.* 15. *ſeq.*

Meursiana, perinde ut ipsa operis designatio & series, ut publicam privatamque vitam Græcorum transeat. Opinabor libenter eos, qui primi ediderunt, expressisse auctoris optimi chirographum fideliter. Sed ut credam a Feithio scriptum esse, quod exstat column. 3723. (2) *Ac tale* templum omnium Deorum *Atheniensibus struxit Aelianus Imperator*, non patitur reverentia, qua doctrinam Feithii, nominis mihi dilecti & honorati, metior, & vel si per incuriam ita scriptum exstitisset, non debuerant editores permisisse, ut id sic exiret, quum perspicue intelligatur Aelius Hadrianus. Nullus credo, verba Aristotelis libro I. c. 5. citata ex libro VI. Polit. cap. VIII. (3) πολλὰς καὶ κεχωρισμένας τῆς ἱερωσύνης ab Feithio versa latine fuisse *plures & distinctas per sacerdotia*, quæ locutio Flori supponit sacerdotes multiplices & complura sacerdotum genera. At vero non ναοφύλακες possunt dici sacerdotes, non item ταμίαι τῶν ἱερῶν χρημάτων pro sacerdotibus haberi queunt; sed curare aliquid separatum ab sacerdotio, nec aliter intelligitur iste locus ab interpretibus Aristotelis. Parum intelligo column. 3742. (4) has voces: *Vbi alba vestis; quasi etiam amictum strati corpus ex Aegeo in urbem intulerunt Sicyonii, teste Plutarcho*. Nec enim assequor vel locum Plutarchi, vel historiam quam respicit. Column. 3746. prave faciunt meminisse *Aepyti*

 Re-

(2) In nostra Editione hæc verba leguntur *pag.*21.

(3) Vid. nostram pag. 28.

(4) Nobis pag. 77. Vide etiam animadversiones, quæ huic loco, subjiciuntur.

Regis in Bœotia (5), qui fuit in Arcadia. Sed neque verba illa ὅταν ἀλόητος ᾖ, καὶ στρέφονται περὶ δῖνον οἱ βόες, habet Aelianus Var. Hist. lib. XIV. ut citantur in libri IV. capite primo, (6) sed lib. IV. animal. cap. 15. Optavi quidem ista ante annos legens, ut & auctoris honori & evolventis commodo inservíissent alacrius illi, quorum id munus fuit: nam ab Feithio illa venisse nunquam credo. Sed quum hæc vota in vanum cadant, nunc annotanda duxi, ut pateret, me pati nolle, ut inveterascentem jam doctrinæ Feithianæ laudem aliqua negligentiæ invidia frangat aut comminuat. Et ista hactenus.

Clarissimo Doctissimoque Viro,

JOANNI COCCIO,

Humaniorum litterarum in Academia Lugd. Bat. Professori.

HERN. BRVMANVS S. D.

MAjorum nostrorum memoria, cum post diuturnum exilium Græcæ litteræ in Italiam, atque inde in ceteram Europam essent reversæ, nihil prius habuere doctissimi quique, quam veteris Græciæ Geographiam, sacra, res politicas & militares e vetustatis tenebris eruere: egregiamque inter plures operam præstitere Sophianus,

(5) Vide nostram pag. 90. & notas ad h. l.
(6) Correctus hic locus est pag. nostr. edit. 278.

nus, Gerbelius, Sigonius, Cragius, Meurſius, Emmius, Sopingius, Laurenbergius, Palmerius, beneque hoc labore de poſteritate meriti fuere. Perrexit eadem via hic, quem in lucem edimus, Everhardus Feithius. Qui natus ſuperiori ſeculo Elburgi Gelrorum, honeſta familia, quæ ſummos in patria geſſit, etiamque nunc gerit honores, poſtquam aliquot annos Philoſophiæ, præſertim quam Peripateticam vocant, impendiſſet; relictis velut aſperis inamœniſque ſylvis, ad elegantiores litteras animum applicuit, tanto ſtudio & diligentia, ut brevi in intima non tantum Græcæ, ſed & Hebrææ linguæ adyta penetrarit. Cujus ampliſſimum ei perhibuere teſtimonium Clariſſimi Benearnenſis Academiæ Profeſſores. Poſt longam peregrinationem in patriam redux, offendit fœderatum Belgium terrificis Hiſpanorum, Spinola ductore, exercitibus perculſum: &, niſi egregia, coſtanſque etiam in adverſis noſtrorum virtus obſtitiſſet, in infeliciſſima fueramus fata projecti. In hoc armorum ſtrepitu Feithius patria exceſſit, & in Gallia larem fixit, Græcamque linguam eſt profeſſus, clarus amicitia doctiſſimi Caſauboni, Puteani, Illuſtriſque Thuani. Rupellæ vero in Santonibus famulo comitante obambulans, in civis Rupellani ædes vocatur: ac magiſtratu diligenter licet inquirente, nuſquam poſt a ſuis conſpectus eſt, ingenti litterarum detrimento. Certe, ſi ad juſtam ſenectutem, quem fata tantum ſeculo oſtendiſſe viſa ſunt, perveniſſet, celeberrima ingenia adæquaſſet. Teſtantur hoc plurima ejus opera inchoata, quæ poſt

ejus

ejus interitum, tanquam tabulæ e naufragio, in Belgium & manus hominum minus curiosorum pervenerunt, heredumque incuria perierunt. Ingens viri eruditio apparet etiamnunc ex fragmentis, in quibus Hesychium, Suidam, alios & veterum Poetarum Græcorum Scholiastas illustrat, integritatique restituit. Inchoaverat inter cetera, vel potius ultimam manum imposuisse videtur Antiquitatum Atheniensium libris octo: quorum primus Athenarum descriptionem continens, nitide auctoris manu descriptus ad nos pervenit; spesque etiam superest reliquos non omnino periisse. Damus interea, ut auctor eos inscripsit, Antiquitatum Homericarum libros quatuor. Elegans sane argumentum, & quod doctissimum quemque antiquorum exercuit: sed quod dolendum, monumenta ea posteritati invidit temporum injuria. Hermiæ, Stratoclisque, qui de Homerica armorum regnique disciplina commentati fuere, solum extant nomina. Atque hæc potissimum causa fuit, quæ te, Cocci vir Clarissime, aliisque hortantibus (inter quos collega tuus, meusque, dum fata Deusque sinebant, Affinis J. Fred. Gronovius) hunc librum in lucem emisit. Accedebat, quod hominis mihi tam propinqui (avo meo materno frater fuit) labores perire sinere, de suis male merentis videretur. Tuum itaque est, hunc fetum patrocinio tueri, cujus cura prodit dias in luminis auras. Interea sedulam operam navabo, ut consequar ea omnia a Feithio elucubrata, quæ rem litterariam illustrare possint. Dabam Suollæ a. d. V. Kal. Aug. A. MDCLXXVII.

LE-

LECTORI S.

Quantum fuerit ingenium Everhardi Feithii, & Eruditio quam elegans, ex hoc ejus libello de Homericis antiquitatibus intelligi potest: ubi cum sibi poëtarum principem ornandum sumpsisset, complures etiam scriptores alios, omnesque propemodum eorum temporum ritus ac mores illustrat. Videre licet hic amœnam varietatem ac silvam; in qua sacræ & profanæ res, publicæ privatæque, regum eisque parentium, pacis bellique negotia, ratio victus & vestitus, & omnia, quorum in vita mortalibus usus est, sese offerunt. In ea multarum rerum diversitate diffundit quidem aliquantum se Noster; verum hoc etiam utitur judicio ac temperantia, ne lasciviat ac luxuriet; utque non Latinam tantum & pulchram, sed puram quoque, tersam, & castam dicendi rationem teneat. Justissime vero dolebunt literarum amantes, quod indoli tantæ perennare non licuerit. In ipso enim ætatis flore & adolescentia raptus est: cui si fata dedissent majores in luce moras, viros, quos eruditione maximos unquam tulit Belgium, æquiparasset. Nunc eum dolorem utcunque solemur his Antiquitatibus, exspectantes & alia Feithii scripta, quæ præstantissimus Brumanus, Rector Scholæ Zuollanæ, colligit.

Se-

Series Capitum

LIBRI PRIMI

LIBRI SECVNDI

VI.

LIBRI TERTII

XIII.

LIBRI QVARTI

Explicit Series Librorum & Capitum.

ANTIQVITATVM HOMERICARVM
LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.
De Diis Veterum Græcorum.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

OMnis hominum vita *sacris*, aut *profanis* rebus occupata est. *Ordinem ducunt Sacra*, naturâ cuique præeunte ac dictante: principem omnium esse Deum, & supra alia curandum. Eundem nos quoque sequi par est in priscis Græcorum moribus describendis: præsertim cum nihil prius, antiquiusve habuerint religiosa Numinis veneratione. Singularis profecto eorum hac in re fuit περιεργία *curiositas*; qua factum, ut in varias, ac pene infinitas superstitiones sint distracti. Etenim, dum ἀθεότητος *impietatis* crimen quam longissime declinare conati sunt, in immensam πολυθεΐαν *Deorum multitudinem* inciderunt (1) usque adeo,

(1) Videantur infra notata ad pag. 5. adn. 9. Conferatur interim *Gyrald.* Syntagm. I.

adeo, ut qui inter eos fuerunt δεισιδαιμονέστεροι *nimium superstitiosi* Athenienses, etiam Ἀγνώστων θεῶν *ignotorum Deorum* cultum publicis monumentis sint professi (2): uti videre est apud Pausaniam *Atticis libr. I. c.* 1. *p.* 4. & Philostratum *de Vit. Apollon. lib. VI. c.* 3. *p.* 232.

§. II. Antiquitus quidem Græcos idem error habuit, qui plerasque alias nationes, ut insigniores mundi partes loco numinis venerarentur. Testis Plato *in Cratylo Tom. I. pag.* 397. ubi φαίνονταί μοι, inquit, οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὕσπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ γῆν καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. *Videntur mihi Græcorum prisci Deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus barbarorum plurimi arbitrantur, solem, lunam, terram, stellas, cælum.* Indeque θεὸς primum nominasse illos existumat, quod viderent πάντα ἀεὶ ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, *omnia in perpetuo esse cursu.* Quam notationem laudat Plutarchus *de Placit. Philos. lib. I. c. VI. Tom. II. pag.* 880. *B.* ubi Græcorum Deos ab eodem fonte arcessit. Translatus postea hic divinitatis honos in illustres virtute ac meritis homines, quos a morte variis mundi partibus, ac vitæ humanæ usibus præfecere. Ac Herodotus *Euterpe cap. LII. p.* 110. narrat „se accepisse a Dodonæ sacerdotibus, Pelasgos anti„quitus vota sacrificiaque Diis, nullo cuiquam im„posito nomine aut cognomine, fecisse, quod nec„dum audissent usurpatum; θεοὺς modo appellasse,

„ ὅτι

(2) Qualia plura prostant apud Scriptores, Sacros æque ac profanos. Huc illud omnino pertinet, quod extat Act. 17. 23. cujus repetita mentio occurrit apud *Clem. Alex.* Strom. V. p. 588. & *Isid. Pelus.* lib. IV. Epist. 69. Huc respexit etiam *Minuc. Fel.* Octav. 52. ubi vid. *Elmenh.* Conferatur præter *Erasm. Schmidt.* & *Wolf.* in Cur. Phil. ad h. l. atque *Voss.* de Idol. lib. I. cap. II. etiam *Io. Bos.* Dissert. de ara Ignoti Dei. Adde tandem & *Lucian.* Philopatr. Tom. II. p. 780. *Pausan.* Eliac. c. 14. & *Diog. Laërt.* Vit. Epimen. ubi refert, eum auctorem Atheniensibus fuisse, ut ob pestem aversam βωμοὺς ἀνωνύμους exstruerent *H.*

„ ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον „ *quod res omnes omnesque regiones ordine dispositas tenerent*. Exin multo tempore prolapso, ex Ægypto „ perlata Deorum nomina, quæ Dodonæi oraculi au- „ ctoritate recepta, postmodum Diis invocandis adhi- „ buerint, aliisque Græcis communicarint. Porro „ *cap. LIII. pag.* 111. unde singuli Deorum extiterint, „ an cuncti semper fuerint, aut qua specie, id ipse „ hactenus refert ignoratum, *nisi heri & nudius ter- „ tius* πρώην τε, καὶ χθὲς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ, *ut sic dicat*. „ Etenim quadringentis non amplius ante se annis „ Homerum ac Hesiodum primos fuisse censet, qui „ Deorum gentilitatem Græcis introduxerint, iis- „ que cognomina dederint, honores ac artificia di- „ stribuerint, figuras etiam designarint. Οὗτοι δέ εἰσιν „ inquit, οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι, καὶ τοῖσι θεοῖσι „ τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμάς τε, καὶ τέχνας διελόντες, „ καὶ εἴδεα αὐτῶν σημήναντες. *Hi autem sunt, qui Græcis „ Deorum genituram introduxerunt, Diisque cognomina „ dederunt, & honores artificiaque distribuerunt, eorum- „ que formas signaverunt*. „ Quod ut controversia non careat, propter ea quæ de Orpheo, Musæo aliisque vetustioribus sunt prodita, illud certe extra omnem dubitationem positum, priscam Græcorum θεολογίαν *doctrinam de Deo* eorum præcipue monumentis fuisse consecratam. Princeps in poësi Homerus, idemque nobis dux & auctor in universa hac commentatione futurus.

§. III. Longum est Deos omnes, quos variis locis Homerus dispersit, in unum hic colligere, & suis quemque elogiis sigillatim describere. Summa legere capita & generatim in ordinem redigere, sat erit. Eum Poeta delineat *Iliad.* III. *v.* 276. *seqq.* ubi Agamemnon, in sanciendo fœdere Deos adhibiturus testes, invocat post *Jovem Opt. Max. Solem*, *Fluvios*, *Terram & eos, qui ea* (3) *puniunt defunctos*. Ita nimirum pro variis mundi partibus, quibus Divinitatem affin- xerunt,

(3) Videtur τὸ εἁ otiose admittere, nisi legas *sub eá* uti hic positum esse, nec sensum infr. Lib. IV. cap. VII. §. 5.

xerunt, alii Deorum habiti *Cœlestes*, alii *Aquatici*, *Terrestres* alii, denique *Subterranei*, seu *Inferi*.

§. IV. In his *principes* fuerunt *duodecim* (4), quos Μεγάλους *Magnos* dixerunt, & primum ab Ægyptiis traductos coluerunt, uti censet Herodotus (5), *Euterp. cap. IV. p. 91.* Δυώδεκά τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν. *Duodecim vero Deorum cognomina primos dicunt Ægyptios frequentasse, & Græcos ab illis accepisse.* Eos complexus Vetus Poeta (6) his versibus.

Δώδεκά εἰσι θεοὶ μεγάλοι, Ζεὺς, Ἥρα, Ποσειδῶν,
Δημήτηρ, Ἑρμῆς, Ἑστία, Κυλλοπόδης,
Φοῖβος, Ἐνυάλιός τ' Ἄρης, Παλλάς τ' Ἀφροδίτη,
Ἄρτεμίς, εἰσι θεοὶ δώδεκα οἱ μεγάλοι.

Ennius vero apud Apuleium (7) *de Deo Socrat. p.* 42. latine

(4) Totidem *Aristidi* apud *Phot.* Bibl. Gr. p.1303. *Aelian.* V. H. lib. VIII. c. XII. *Dion. Hal.* A. R. lib. VII. p. 478. & de *Demosth.* Eloq. p. 167. *Pausan.* Attic. c. 40. p. 96. Singulis quoque mensibus horum Deorum aliquem præfuisse, tradit *Cæl. Rhod.* L. A. libro XXV. cap. 30. *H.* Quam sancte vero numerus hic duodenarius ab iis habitus sit, vid. apud *Aelian.* V. H. lib. V. cap. XI. coll. Eod. lib. II. c. XIX. & not. utrobique; add. *Salmas.* ad *Plaut.* Epid. V. 1. Tom. I. p. 413. seq. Videtur etiam id proprie [illegible] dictum fuisse, quod fiebat his XII. Diis, juxta *Harpocr.*

(5) Quem etiam vid. Eut. c. 50. p. 109. Malignitatis autem hunc in eo arguit *Plutarch.* de Herod. Malit. T. II. p. 857. De re ipsa vid. *Lucian.* de Dea Syr. T. II. p. 656. *H.* adde *Euseb.* P. E. p. 47. seq. & Nostrum infr. cap. IV. §. 1.

(6) Ignobilis saltem, aut plane nullus. Obstant auguria: vestigia ejus nulla supersunt. Rhythmum sane illum intra versum in voc. θεοὶ & μεγάλοι commissum nemo facile vel unius probati Poëtæ auctoritate tuebitur. Ceterum de nostra emendatione sic habet: Κυλλοπόδων non legitur apud Veteres: Κυλλοποδίων *Homero* frequentius. vid. Iliad. XVIII. 371. XX. 270. XXI. 331. Nos metri causa Κυλλοπόδης substituimus. Ἐνυάλιος metrum ferre non poterat, pro quo utique Ἐνυάλιος legendum ex Iliad. XVII. 211. & XVIII. 309. Reliqua nunc correxisse satis.

(7) Et *Martian. Capell.* Sat. lib. I. p. 15. *H.* Variat hic in

latine ita expressit, ut sex Dii a totidem Deabus distinguantur.

Juno, *Vesta*, *Minerva*, *Ceres*, *Diana*, *Venus*, *Mars*, *Mercurius*, *Jovis*, *Neptunus*, *Vulcanus*, *Apollo*.

§. V. Nimirum *apud Romanos* (8) etiam *duodenarius hic Deorum numerus* religiose ex Græco ritu fuit *observatus*; uti luculenter docet Dionysius Halicarnasseus *Antiq. Rom. lib. VII. p.* 478. in solennis pompæ descriptione. Illic hos, tanquam medios, collocat inter vetustiores ac recentiores Deos. „ Antiquissimi „ ab eo statuuntur Saturnus, Rhea, Themis, Lato- „ na, Parcæ, Mnemosyne, aliique. Ex his deinde „ orti Jupiter, Juno, Minerva, Neptunus, cæteri- „ que ex duodenario illo choro. Hos deinde sequun- „ tur geniti, ex quo Jupiter accepit imperium, Pro- „ serpina, Lucina, Nymphæ, Musæ, Horæ, Gratiæ, „ Liber pater, aliique semidei, quorum animæ relictis „ corporibus mortalibus in cœlos ascendisse, Diisque pa- „ res honores adeptæ esse perhibentur, uti Hercules, „ Æsculapius, Castores, Helena, Pan, & alii infi- „ niti (9) „ Inde ψήφισμα *decretum* illud Luciani *in Concil. Deor. Tom. II. p.* 715. de Diis præter eos duodecim, prioresque illos Saturno coævos, cœlo dimovendis.

§. VI. Cæterum, postremum hoc Deorum genus Ἡρωας *Heroes* dixerunt: eoque titulo singuli pene Græciæ populi suos coluerunt auctores, potissimum reges,

 vin-

in voce Jupiter pro Jovis vel Jovi. Male id quidem, judicio *Dempst.* ad Rosin. lib. II. cap. III. Cui in componenda hac lite plura non addimus.

(8) Vid. *Varro* de R. R. lib. I. cap. I. *H.* Conf. omn. *Alex.* Genial. lib. VI. cap. IV. fol. 324. seq.

(9) Horum triginta millia numeravit *Hesiod.* ἔργ. v. 252. juxta *Græv.* (est autem v. 250. seq.) Calculum addit *Plinius* H. N. lib. II. c. VII. ubi *major est*, inquit, *cælitum populus*, *quam hominum*. *H. Hesiodi* en tibi verba:

Τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλιβοτείρῃ
Ἀθάνατοι Ζηνὸς, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Meminit hujus loci *Clem. Alex.* Protr. p. 26. C. & pro ἀθάνατοι Ζηνὸς sensu, ut puto, faciliori legit Δαίμονες ἀθάνατοι,

vindices etiam, ac propugnatores omninoque meritis præstantes viros, ac feminas (10); quibus defunctis τιμὰς quas vocant ἡρωϊκὰς *heroicos honores* dicarunt. Tales fuerunt Atheniensibus decem illi Ἥρωες ἐπώνυμοι *Heroes incluti*, Pausan. *Atticis lib. I. c. 5. p. 12. seq.* unde Tribus (11) suas denominarunt. Inter quos Erechtheus eorum princeps, ab Homero *in Bœotia Catal. Nav. v.* 54. celebratus. Cujus Cicero se Athenis vidisse delubrum & sacerdotem testatur, *lib. III. de Nat. Deorum c. XIX. Vol. IX. p.* 3078.

CAPVT

νατοι, simulque pro θνητῶν substituit μερόπων. De Ἀποθεώσει Vet. Graec. vid. *Eust.* ad Iliad. I. 4. conferatur *Perizon.* & aliorum not. ad *Aelian.* lib. XII. c. XI. Est & aliquid in Epigr. Græc. & apud *Tzetzem* ad Lycophr. Consecrationis ritus habet *Alex.* Genial. lib. VI. c. IV. f. 326.

(10) Vid. *Lactant.* de J.D. cap. XI. & cf. *Cicer.* lib. II. cap. XXIV.

(11) Ac Tribus quidem Erechtheis prima est in inscript. *Sponii* Itin. T. III. p. 47. etsi *Pausan.* alios ἐπωνύμους l. cit. præmittat. *H.* De numero, ordine, nominibus, fatis &c. Tribuum Atticarum vid. *Harpocr.* vocc. Επώνυμοι & Στρατεία ἐν ἐπωνύμοις coll. ibid. *Maussac.* Plura tradunt *Meurs.* de Reg. Ath. lib. I. c. VII. *Postell.* de Republ. Ath. cap. II. *Sigon.* de Rep. Ath. lib. I. c. II. & lib. II. c. II. *Pausanias* sibi ipsi conferendus Phoc. cap. 10.

CAPUT SECUNDUM.

De Deorum singulorum officio.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Officia Deorum singulatim recenset §. I.
Quomodo per regiones & civitates fuerint distributi §. II.
Urbium & ædium Deos §. III.
Deos tutelares hominis integri §. IV.
Considerati quoad potissimas partes §. V.
Potestas in vitam interitumque hominis quibusnam tributa §. VI.

§. I.

IN hac Deorum turba *aliis alia partes ac munera fuerunt distributa*. *Jupiter* quidem cælum sortitus est, & tempestatum moderamen. Unde tonitrua, imbres aliaque μετέωρα *conspicua in aëre* subinde Homerus ab eo derivat; etsi totius vitæ humanæ, atque adeo universitatis imperium illi etiam assignet. *Apollini* commissa fuit morborum cura; cujus specimen edit in sanando Hectore *Iliad. XV. v. 59. seqq.* Eandem exercuit in Marte Pæon, *Iliad. V. v. 900.* Sed *Eidem* in *Hymno v. 131. seqq.* adscribitur divinatio ac cantus, itemque sagittandi peritia; cujus nomine passim ἑκατηβόλος (1) *longe jaculans* audit. *Mercurius* artibus omnibus ad rem accomodatis præfectus fuit, lucri Deus habitus, uti ex *Iliad. XIV. v. 490. seq.* observat Pausanias, *Corinth. lib. II. c. 3. p. 117.* ubi Phorbanti possessiones suppeditasse dicitur; etiam furti (2), quod

A 4 docuisse

(1) Videl. Iliad. I. 370. 373. XVI. 711. Od. XX. 278. Hymn. in Apoll. v. 134. &c. Apollinis cognomina, eorumque varias interpretationes vid. apud *Macrob.* Saturn. lib. I. c. XVII. Munera ejusdem conjunctim tradit *Schol.* ad Iliad. I. 603.

(2) Alia longe mens est *Platoni* lib. XII. de LL. T. II.

docuiſſe Autolycum fertur *Odyſ. XIX. v. 396. ſeq.* indeque ipſe appellatus in *Hymn. v.* 292. ἀρχὸς φηλητέων *princeps furum*. *Idem* ducere homines (3) creditus in via *Iliad. XXIV. v. 334. ſeqq.* mortuorum quoque animas ad Orcum (4) abigere, *Odyſ. XXIV. v.9. ſeqq.* atque adeo noctu ſomnos, ac ſomnia immittere, unde ἡγήτορα ὀνείρων *ſomniorum ductorem* eum Poeta nuncupat *Hymn. in Mercur. v.* 14. *Marti* aſſignatum fuit bellum, quod ideo ἔργον Ἄρηος *Martis opus* paſſim vocatur. *Neptunus* mare (5) ſortitus eſt *Iliad. XV. v.* 161. ſed & certamina (6) equeſtria in *Hymno*, *v.* 5. quod etiam in *Achaicis* notavit Pauſanias, *lib. VII. c.* 21. *p.* 577. eum εὑρετὴν ἱππικῆς *inventorem artis equitandi* exiſtumans. At *Vulcano* Homerus artes fabriles tribuit, deſcripta ejus officina *Iliad. XVIII. v. 369. ſeqq.* Artes omnifarias habuit *Minerva*, ſapientiæ Dea *Odyſ. XIII. v.* 289. quanquam & cum Marte ſortita belli curam *Iliad. V. v.* 430. *Ipſamet* etiam ſociam habens Ἐνυὼ *Bellonam* (7); quod confirmat *in Meſſenicis* Pauſanias, *lib. IV. c.* 20. *p.* 354. *Diana* arcum habuit communem cum fratre Apolline; *Eademque* venatui addicta, in *Hymno poſter. v. 5. ubi de utroque*. *Cereris* munus fruges terræ, quæ ideo Δημήτερος ἀκτὴ *Cereris munus* Poëtæ dictæ *Iliad. XIII. v.* 322. uti *Liberi Patris*, vinum. *Venus* amoris Dea

II. p. 941. Conſtat tamen de re ipſa ex Hymn. in Merc. v. 17. cf. *Lucian.* Dial. Apoll. & Vulc. T. I. p. 198. & *Schol.* ad Iliad. XXIV. 24.

(3) Vid. inſuper *Phurn.* c. 16. *Petron.* Sat. c. 140. coll. ibid. not. *Womer.*

(4) Quod etiam tradit *Pauſan.* Arcad. c. 32. ubi idem & Jovis διάκονος in perferendis nunciis appellatur *H.* adde plura ex *Virgil.* Aeneid. IV. 238. ſeqq.

(5) Idque tum internum, tum externum; vid. *Spanh.* ad Ariſtoph. Plut. p. 253. *H.*

(6) *Pauſan.* l. d. huc quoque citat Iliad. XXIII. 584. ſeq. *H.* Ἵππιος hinc ſæpe nominatur, ut apud *Ariſtoph.* Nub. v. 83. ubi tamen ſi *Schol.* & *Heſych.* voc. Ἵππειος ποσειδῶν conſulas, tibi prorſus aliena ſuadent; notante etiam *Vales.* ad Harpocr. p. 47.

(7) *Homerus* etiam teſtis Iliad. V. 333.

Dea (8), nuptialium operum curam exercuit. *Iliad. V. v.* 429. *Proserpina* inferorum umbris præfecta, eodem cum *Plutone* munere *Odyss. XI. v.* 634. *Lucinæ* vitæ ortus (9) fuit assignatus *Iliad. XI. v.*270. *Parcis* interitus *Odyss. V. v.* 113. *seq. Musis* canendi facultas tributa cum Apolline, *Iliad. I. v.* 603. *seq. Æsculapio* medendi, *in Hymno v.* 1. *Castoribus* etiam navigatio communis cum Neptuno. *Hymn. in Iovis puer. poster. v.* 7. *seqq.* Denique *Themidi* judicia ac conciones fuerunt assignatæ *Iliad. XX. v.* 4. *seqq. add. Odyss. II. v.* 69. Et reliquis (*), si qui sunt, Diis vel Deabus varia officia, in varios vitæ usus, demandata.

§. II. Sed enim *regiones quoque integræ* (10), *ac civitates certis Diis* apud Græcos antiquitus fuerunt *tributæ*, quibus veluti numina tutelaria præsidebant, ac singulari religione colebantur. Inde *Apollo* dicitur Chrysam ac Cyllam tueri, & Tenedo imperare, *Iliad. I. v.* 38. *seq. Venus* Κύπροιο εὐκτιμένης μεδέουσα *Cypro bene habitatæ imperans*, in *Hymno. v.* 293. *Juno* præ ceteris ait tres sibi caras civitates Argos, Spartam, & Mycenam, *Iliad.* IV. *v.* 51. *seq.* Ac Argivi (11) quidem eam sibi πολιᾶ-

(8) Ea cur Ἀφροδίτη dicatur, exponit *Eurip.* Troad. v. 984. seq.

(9) Isque non hominum modo, sed & animalium reliquorum; *Virgil.* Georg. III. 60. coll. *Serv. Ovid. III.* Fastor. v. 255. seqq. Adeoque obstetricandi arte eam quoque valuisse colligitur ex Hymn. in Apoll. 115. seqq. vid. plur. *Nat. Com.* lib. III. c.XIII.& *Voss.* de Idol. lib. II. c. XVI.

(*) Conferatur *Hesiod.* Theog. v.901. *H.* quem citat in hanc rem *Stobæus* Serm.IX.

(10) Loca vero terræ ei numini dicata, quæ huic essent convenientissima: montes & nemora Pan habuit, prata Nymphæ; *Dion. Hal.* lib. I. p. 30. *H. Platoni* hæc quoque Religio probatur lib. V. de LL. pag. 367. & *Ciceroni* lib. II. de LL. cap. XI. vid. & *Spanb.* ad Callim. pag. 370.

(11) Vnde Ἥρα Ἀργεία a *Palæph.* dicitur c. XLIII. vid. & *not.* ad Minuc. Felic. p. 235. *H.* adde *Strab.* lib. V. p. 215. *B.* Alia est Juno Ἀργονία ab Eodem lib. VI. init. celebrata vid. iterum *Spanb.* ad Callim. p. 372. seq.

πολιοῦχον ducebant, teſte Palæphato, *cap. LI. de Iunon.* velut *urbis ſuæ cuſtodem*. Quo nomine (12) Athenienſes quoque indigetabant *Minervam*, cui non urbs modo ſacra erat, ſed & ager Atticus univerſus, teſte Pauſania *Atticis libr. I. cap. 26. p. 63.* Hinc Lucianus *de Sacrificiis Tom. I. p. 367.* Μετὰ δὲ νειμάμενοι κατὰ ἔθνη; σέβουσι, καὶ πολίτας αὐτῶν ἀποφαίνουσιν· Ὁ μὲν Δελφὸς τὸν Ἀπόλλω, καὶ ὁ Δήλιος. ὁ δὲ Ἀθηναῖος τὴν Ἀθηνᾶν. Μαρτυρεῖται γοῦν τὴν οἰκειότητα τῷ ὀνόματι. Καὶ τὴν Ἥραν ὁ Ἀργεῖος, καὶ ὁ Μυγδόνιος τὴν Ῥέαν, καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὁ Πάφιος. *Poſtea per gentes diſtributos colunt, ac veluti ſuos cives faciunt: nempe Apollinem Delphi, Deliique. Minervam Athenienſes, quæ vel ipſo Athenes nomine ſe ei reipublicæ familiarem eſſe teſtatur; Argivi Junonem, Mygdonii Ream, Paphii Venerem.* In quam ſententiam Minutius Felix *pag. 43. ſeqq.* diſſerit *per univerſa imperia, provincias, oppida, ſingulos ſacrorum ritus gentiles habere, & Deos colere municipes.*

§. III. Quinimo omnium *urbium curam* generatim *ad Minervam pertinere* cenſebant; unde ἐρυσίπτολις *cuſtos urbium* Homero dicta paſſim (13), & *Iliad.* VI. *v.* 305. a Trojanis obſeſſis hoc nomine invocata; ubi Euſtathius *p. 643. lin. 46.* φύλακα πόλεως *ſervatricem urbium* interpretatur. Idem munus tributum *Jovi*, qui πολιεὺς *urbium tutor* (14) inde dictus apud Ariſtotelem *de Mundo, c. VII. Tom. I. p. 366.* & ara Διὸς πολιέως

(12) Id *Ariſtophan.* præſertim uſu venit; q. v. Nub. v. 602. Avib. v. 828. coll. *Ariſtid.* Or. in Minerv. T. I. p. 21. fin. & *Cicer.* de N. D. lib. III. c. XXII. At *Strabo* Minervæ templum & Poliadis ædem ſeorſim memorat lib. IX. pag. 396. A. quod tamen vix dubium alicui movere poterit, qui conſ. *Interprr. Ariſtoph.* ad Plut. v. 1194. & *Spanh.* ad Callim. pag. 590. ſeq.

(13) Videl. Hymn. in Pallad. I. 1. & Hymn. II. 3. Idem valet πολιὰς apud *Aelian.* V. H. lib. II. c. IX. & *Ariſtoph.* Avib. v. 829. coll. *Schol.* in Sophocl. Philoctet. v. 133.

(14) Plura Jovis cognomina tradit & exponit *Schol. Sophocl.* ad Ajac. verſ. 490.

λιίως *Jovis urbium præsidis*, celebrata a Pausania *Atticis lib. I. c. 28. pag.* 70. Sed & in singulis ædibus, præsertim magnatum, ara posita Διὸς Ἑρκείου *Jovis Hercei*, velut earum custodis ac defensoris, *Odyss.* XXII. *v.* 335. Quo officio functi apud Romanos Dii Penates, auctore Dionys. Halicarnass. *Antiq. Rom. lib. I. pag.* 54.

§. IV. *Homines etiam singulares Deos Præstites crediti habere*. Id utique notavit Homerus, cum Vlyssi, Diomedi, Achilli, Agamemnoni aliisque heroibus, certos Deos comites subinde (15) adjungit. Posteriores Δαίμονας *Dæmones* dixerunt: quos credebant statim in lucem editis sociari, & vitæ cursum regere, ut loquitur Ammianus Marcellinus *lib.* XXI. *cap. XIV. pag.* 222. auctorem laudans Menandrum (16), qui ejusmodi numen μυσταγωγὸν βίου *vitæ arcanum ductorem*, appellat. Vnde & *in tabulis* Cebetis *p.* 163. *seq.* mox januæ adstare fingitur. Romani ea de caussa *Genios* dixerunt; *quod, cum unusquisque genitus fuerit, ei statim observatores deputantur*, (17) inquit Servius in VI. *Æneid. ad v.* 743. Addit autem *homines, cum nascuntur, sortiri duos, unum qui hortatur ad bona, alterum, qui depravat ad mala* (18): cujus opinionis principem Empedoclem laudat Plutarchus περὶ Εὐθυμίας de

(15) Lege *Ciceronem* de N. D. lib. II. c. LXVI. ubi totidem verba reperies. *Homeri* loca, quæ huc spectant, sunt de Vlysse quidem Iliad. II. 165. sqq. & Iliad. X. 274. sq. & tota fere Odyssea; ubi Pallas tum Vlyssem tum Telemachum constanter ubivis comitatur. vid. & Iliad. V. 1. 2. Iliad. II. 26. seq. Iliados I. vers. 414. seqq. & 503. seq.

(16) Comicum puta, cujus vid. Fragm. pag. 260. fin. Ejus verba etiam apud *Clem. Alex.* legere est, Strom. V. p. 610. C. *H.* Vide etiam h. d. r. *Alex.* Genial. lib. VI. c. IV. f. 325.

(17) Unde ἐπίτροποι *Arriano* dicuntur in Epict. lib. I. cap. XIV. *Seneca* quoque Epist. 41. ait: *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum observator & custos.* cf. Eund. epist. 110. & *Censor.* de Die Nat. cap. III. *H.*

(18) Sequentia quoque verba

de animi tranquillitate. *Tom. II. p.* 474.

§. V. Creditum quoque (19) *Deos singulares sui partes homini contribuisse*, quas sibi vindicarent, & suæ tutelæ proprias agnoscerent, ut refert Tiberianus in *Prometheo* apud Fulgent. *Mythol. lib. III. c.* 7. Atque eo spectasse Homerum censent in Agamemnonis descriptione, *Iliad. II. v.* 478. *seq.* ubi ait:

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,
Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι·

Oculis & capite referens Jovem fulminatorem,
Et Martem balteo, pectore vero Neptunum.

Ubi caput Jovi assignatum, Neptuno pectus, cinctus Marti. Sic utique Servio (20) ad *Virg. Eclog. VI. v.* 3. *Frons* dicitur *sacra Genio*, *digiti Minervæ*; & Sexto Pompejo Festo aqud Perott. *in Cornucop. col.* 1207. *l.* 10. *supercilia in Junonis tutela collocantur*. Democritus apud Fulgent. *Mythol. lib. III. cap.* 7. etiam *pedes* asserit *Mercurio*, puta viali Deo; Artemidorus *dorsum Plutoni*, *lib.* I. Ὀνειροκρ. *c.* 51. *p.* 43.

§. VI. Postremo censebant *Apollini* ac *Dianæ potestatem* quandam singularem esse *in vitam hominum*, ut, qui subita morte opprimerentur, eorum telis confecti putarentur. Ac *Apollinem* (21) quidem viros interimere cen-

ba digna sunt quæ hic legantur: *quibus assistentibus post mortem, aut asserimur in meliorem vitam, aut condemnamur in deteriorem: per quos aut vacationem meremur, aut reditum in corpora*. *H.*

(19) Vide hac de opinione *Fulgent.* Mythol. lib. III. c. VII. *Alex.* Genial. lib. II. c. XIX. f. 85. *Gyraid.* Synt. I. pag. 15. Præ omnibus satis tibi faciet *Hadr. Iunius* Animadv. lib. IV. cap. XII. Plurima sane huic debet Feithius noster, ejusque scriptis perquam liberaliter usus fuisse videtur; quo nomine hic & in sequentibus sæpius a nobis conferendus.

(20) Cujus verba ita supple: *auris Memoriæ consecrata est; frons Genio: digiti Minervæ, genua Misericordiæ*. *H.* cf. Eund. ad Aeneid. III. 607.

(21) Discrimen, sed non perpetuum. Buphagum Dianæ sagittis confixum memorat *Pausan.* Arcad. c. 27. fin. Eandem f. Proserpinam sibi mortem minari queritur *Tibullus* III. 5. 5. Callisto Lycaonis filia idem fatum

censebant; uti dicitur *Iliad.* XXIV. *v.* 605. (22). Et confirmatur exemplo Phrontis gubernatoris Agamemnonis *Odyss.* III. *v.* 279. *seqq.* & Rhexenoris, qui simililiter confossus ab *Apolline* in regia *Odyss.* VII. *v.* 64. *Dianam* vero leonem mulieribus a Jove constitutam, ut conficiat, quas velit, ait Homerus *Iliad.* XXI. *v.* 483. *seq.* atque ejus sagittis domitam matrem suam dicit Andromache, *Iliad.* VI. *v.* 428. Eumæus mulierem, qua cum a Phœnicibus erat abductus, *Odyss.* XV. *v.* 477. Ita quoque apud (23) Pindarum *Pyth.* III. *v.* 16. *pag.* 100. Coronis, Phlegyæ filia, cum subjecisset se hospiti, δαμεῖσα χρυσέοις τόξοισιν ὑπ' Ἀρτέμιδος *aureis domita telis ab Artemide*. Meminit Strabo (24) hujus δεισιδαιμονίας *superstitionis*, aitque: *veteres ita censuisse occidere, qui vel dicto, factove Apollinem, aut Dianam offendissent.*

CAPVT

fatum experta, uti refert *Apollod.* lib. III. p. 165. m. *H.* Pluribus h. d. r. vid. *Fulgent.* lib. I. c. XI. coll. ibid. not. & *Macrob.* Saturn. lib. I. cap. XVII.

(22) Locus est utique visu dignus. Ceterum quæ de Niobes liberis ibi narrantur, etiam legere poteris apud *Ovid.* Met. VI. fab. 4. *Hygin.* c. IX. *Phurn.* cap. 32. Quibuscum cf. *Plut.* de Superstit. T. II. pag. 170.

(23) Cf. etiam *Pausan.* Corinth. c. 26. A.

(24) Apud quem tamen nonnisi hæc nobis reperta, quæ lib. X. p. 635. B. de Apolline ac Diana commemorat: *quod pestilentiales morbos, & mortes sponte accidentes his diis imputare soleant;* τὰ λοιμικὰ δὲ πάθη καὶ τοὺς αὐτομάτους θανάτους τούτοις ἀνάπτουσι θεοῖς. Ceterum Græca eorundem nomina a *servando* potius & *liberando*, quam a *perdendo* ibidem deducit.

CAPUT TERTIUM.

De Locis Sacris.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

DIis hunc in modum constitutis, suisque muneribus distinctis, primum *certæ agrorum portiones* (1) fuerunt a Græcis consecratæ; quæ τεμένη, quasi τετμημένα (2) *dissecta* ac *amputata*, Homero dicuntur. Tale τέμενος Δήμητρος *Cereri ager sacratus* refertur *Iliad.* II. *v.* 696. vel *Bœot.* *v.* 203. *Jovis* etiam in Ida τέμενος βωμός τε θυήεις *ager sacratus & ara odorata*, *Iliad.* VIII. *v.* 48. uti Sperchii ad fontes, *Iliad.* XXIII. *v.* 148. & denique *Veneris Paphiæ*, *Odyss.* VIII. *v.* 363. Ejusmodi multos agros sacros commemorat Pausanias in Græciæ

(1) Absonum hoc videtur *Platoni* apud *Cic.* de LL. II. cap. XVIII. *H.*

(2) Et hoc quasi ἀποτετμημένα juxta *Etym.* h. v. cf. *Lucian.* infr. cit. ad pag. 17. & *Kühn.* ad *Polluc.* I. 6. num. 38. τεμένη itaque sunt quælibet loca a communi usu exempta, atque Diis, regibus, heroibus honoris ergo consecrata. vid. *Schol.* ad Iliad. II. 696. coll. Eod. ad Iliad. XVIII. 550. & *Hesych.* h. v. Quibus adde *Perizon.* in *Aelian.* lib. VI. c. I. Dedicati autem agri ab antiquis possessoribus expulsis, & recentes domini diris devoti; juxta *Dion. Hal.* lib. I. p. 12. *H.*

ciæ descriptione (3); Cicero etiam laudat apud Thebanos, *lib.* III. *de Nat. Deorum*, qui lege Censoria a vectigalibus excepti (4). Fructus inde colligi, & in sacros usus reponi solitos a quæstoribus notat Plato (5) *lib.* VI. *de Leg. Tom. II. p.* 759. quanquam ager ille sacer (6), qui erat inter Megaram & Atticam Eleusiniis Deabus (7) dedicatus non colebatur (8), ut videre est apud Thucydidem *lib.* I. *p.* 93. *coll. Schol. ad h. l.* Quod & in aliis sæpius factum.

§. II. *Arbores etiam plantatæ, ac sylvæ cæsæ* (9) in Deorum honorem. Ἄλση vocat Homerus (10), quos Latini *lucos* Plutarcho in *Romulo Tom. I. p.* 30. *B.* interprete. Ejusmodi ἄλσος Ἀθήνης ἄγχι κελεύθου αἰγείρων, *lucus Minervæ ex populis constans prope viam* apud Phæaces, *Odyss.* VI. *v.* 291. Similiter ante Ithacensium urbem ἄλσος πάντοσε κυκλοτερές, *lucus undiquaque rotundus*

(3) Vid. Attic. cap. 40. p. 97. Lacon. c. 13. p. 239. Eliac. Post. c. 6. p. 467. &c. *H.*

(4) Non ita legitur apud *Ciceron.* l. c. cf. *Perizon.* ad *Aelian.* lib. III. cap. XLV. *H.*

(5) Ad cujus, ceu Legislatoris mentem potius ita legendum: *& in sacros usus reponendos censet Plato*. *H.* Id vero factum esse ex *Herod.* haud obscure colligitur, ubi Eut. cap. 28. Scriba sacrarum Minervæ pecuniarum memoratur; vid. & *Aristot.* Polit. lib. VI. c. VIII. T. III. pag. 566. D.

(6) Qui ὀργὰς proprie dicebatur juxt. *Harpocr.* h. v. & *Hellad.* apud *Phot.* B. G. pag. 1592. *Plutarchus* πεδίον id vocat Aristid. pag. 325. C. D. *H.*

(7) Cereri puta, & Proserpinæ; *Pausan.* Att. cap. 38. ubi simul refert, flumina quoque per hoc campi spatium currentia his deabus ita fuisse consecrata ut, qui in illis nascuntur pisces, nemini nisi sacerdotibus capere licuerit.

(8) Contrarium nobis suadere videntur, quæ legimus apud *Pausan.* Att. c. 38. p. 98. coll. XX. *Potter.* Archæol. Gr. lib. II. c. quos ibi vide *H.*

(9) *Lucian.* de Sacrif. Tom. I. p. 367. οἱ ἄνθρωποι πρῶτον μὲν ὕλας ἀπετέμνοντο. vid. & *Spanh.* ad *Callim.* p. 156. seq. *H.*

(10) Vid. præter ll. a Nostro mox citt. etiam Iliad. II. 506. coll. ibid *Schol.* Caussam vero lucorum eorundemque originem evolvit *Bernegg.* Quæst. 48. ex *Tacito H.*

dus Odyſ. XVII. *v.* 209. ubi & *forma* indicatur, nempe *orbicularis*, quæ omnium perfectiſſima ac pulcherrima, huic rei fuit delecta. Ac ſepto moris erat circumdare, quod περίβολον *ſeptum* vocat Pollux *libr. I. c.* 1. §. 10. *p.* 9. (11).

§. III. *Cauſa*, ne aditu promiſcuo violarentur: quod in luco Ἀρτέμιδος Σωτείρας *Dianæ Servatricis* (12) ſingulari religione factum notat Pauſanias *Achaicis libr. VII. c.* 27. *p.* 594. quippe qui muro circumdatus, nonniſi ſacerdotibus patebat. Quos ad cuſtodiam inibi quoque habitaſſe argumento eſt Maron ille, de quo *Odyſ.* IX. *v.* 200. Antiquiſſima ſuperſtitio, quam in Hebræis gentium obſequentibus moribus (13) ſubinde graviter notat Deus. Germanis etiam priſcis familiaris, quos ſcribit Tacitus *de Morib. German. c.* 9. *Tom. II. pag.* 604. *non parietibus ac tectis, ſed apertis lucis cenſuiſſe immenſum Numen ſibi colendum*. Et difficulter ceſſit fidei Chriſtianæ, ut conſtat *ex Concilio Hannetenſi & Braggarenſi*, quæ refert Burchardus *lib. X. Decretorum, c. X. pag.* 133. *& c. XXI. pag.* 135. hodieque apud Pilappios & Livonos ejus extant reliquiæ.

§. IV. Sed & *ſingulares arbores* honorem ac cultum apud Græcos habuerunt. Qualis apud Dodonam illa (14) *quercus*, cujus meminit *Homerus*, *Odyſ. XIV. v.* 327. *ſeq.*

(11) Cujus tamen vocis uſus non tantum eſt in ſacris, quin & profanis. vid. *Harpocr.* voc. ἕρκιος Ζεύς. Neque lucos modo, ſed templa quoque, imo & ſingulas ſtatuas tali ſepto circumdare moris erat; ceu patet ex *Pauſan.* Corinth. c. 3. & 33. & Arcad. c. 7. p. 675. itemque *Varrone* 3 de L. L. lib. VI. p. 68. *H.*

(12) Cf. *Aelian.* lib. V. c. XVII. & ibi *Perizon. H.*

(13) Specimina vid. Jud. III. 7. 2. Reg. XVII. 10. coll. Exod. XXXIV. 13. Deuter. XVI. 21. cf. quoque *Kipping.* Ant. Rom. libro I. cap. VIII. & *Lipſ.* ad *Tacit.* de Moribus Germ. cap. 9. *H.*

(14) Sic olea Minervæ ſacra *Virg.* Georg. II. 181. Laurus Apollini &c. vid. *Spanh.* ad *Callim.* p. 398. ſeq. de Dodonæa quercu vid. nos infr. ad lib. I. c. VI. §. 1.

seq. Et *palma* ad aram Apollinis in Delo, *Odyss.* VI. *v.* 162. *seq.* quam antiquitate venerabilem suo etiam tempore commemorat Pausanias *Arcadicis*, *lib. VIII. cap.* 23. *p.* 643. subjungens *eadem ratione oleam illam in arce Atheniensi sacram*, *itemque viticem apud Samios ad ædem Junonis*. Non absimili modo illa apud Virgilium *Æneid.* II. *v.* 715. antiqua cupressus:

Relligione patrum multos servata per annos.

§. V. His accesserunt *templa* (15), quorum parietibus veluti conclusos Deos propius colerent. Vnde & Ναὺς vocarunt (16), παρὰ τὸ ναίειν (17), quod in iis crederent *habitare*. Itaque Homero *Hymn. in Mercur. v.* 251. etiam θεῶν μακάρων ἱεροὶ δόμοι, *Deorum beatorum sacræ domus* dicuntur, uti Theocrito *Idyll. XVII. v.* 108. θεῶν ἐοικύδεες (18) οἶκοι *deorum gloriosæ domus*; quo nomine in designandis templis Herodotus passim (19) usus. Explicat hoc salse ut cætera, Lucianus *de Sacrif. Tom. I. p.* 367. Ναὺς ἐγείραντες, ἵν' αὐτοῖς μὴ ἄοικοι, μὴ δὲ ἀνέστιοι δῆθεν ὦσιν, *Templa exstruentes iis, quo scilicet neque sine domo habitarent, neque sede carerent*. Eaque princeps causa, cur Xerxes templa Græciæ inflammarit: *quod scilicet parietibus includerent Deos, quibus omnia deberent esse patentia* (20) *ac libera, quorumque hic*

B *mundus*

(15) Quæ primitus sepulcra fuisse tradit *Clem Alex.* Protr. p. 29. cf. *Euseb.* Præp. Ev. lib. II. cap. VI. pag. 71. Primus eorum fabricator fuisse dicitur aut Phoroneus Aegyptius, aut Merops, aut Aeacus apud *Arnob.* adv. Gentes lib. VI. p. 191. Vid. *Dempst.* ad *Rosin.* lib. I. cap. II.

(16) Differentiam inter vocc. ναός & βωμός tradit *Schol. Eur.* Hec. v. 146.

(17) Quo facit *Pind.* Olymp. V. ubi Jupiter dicitur

Κρόνιον ναίων λόφον.

Respondere videtur huic vocabulo Hebr. נוה, quod *habitaculum* denotat, uti observ. *Brunings* Comp. Ant. Græc. p. 196. *H.*

(18) Lege ἐρικυδέες.

(19) Vid. Vran. c. 143. & 144. *H.*

(20) Eadem fere mens fuit *Zenoni* ac *Platoni* apud *Clem. Alex.* Strom. V. p. 584. & *Theodoret.* Tom. IV. p. 519. B. *H.*

mundus omnis templum esset ac domus; ut exponit Cicero *lib.* II. *de Leg. c. X. Vol. IX. p.* 3352. Non placet illi hæc Persarum opinio (21), magisque probantur Græci & Romani; *qui ut augerent*, inquit, *l. c. p.* 3353. *pietatem in Deos, easdem Illos urbes, quas nos, incolere voluerunt*.

§. VI. Ergo *templa* præcipue *in urbibus exstructa*, & quidem celebriore loco (22), potissimum *foro*. Ita situm Neptuni templum apud Phæaces *Odyss.* VI. *v.* 266.

Ἔνθα δέ τε σφ' ἀγορὴ καλὸν Ποσιδήϊον ἀμφίς.

Ibi quoque ipsis forum est, pulchrum Neptuni circa templum.

Apud Pausaniam passim in Græciæ urbibus (23) eodem loco Deorum templa videmus collocata. Atqui Idem laudat in *Bœoticis libr. IX. c.* 22. *p.* 753. Tanagræos, singulari præ aliis Græcis religione, quod *seorsim a profanis ædibus Deorum templa haberent posita in pura area & ab hominum negotiatione remota*, Χωρὶς μὲν τὸ οἰκίας σφίσι, χωρὶς δὲ τὰ ἱερὰ ὑπὲρ αὐτὰς, ἐν καθαρῷ τέ ἐστι, καὶ ἐκτὸς ἀνθρώπων.

§. VII. Sed nec pauca quoque *templa foris* erant *ædificata*, *in agris* præsertim *sacris*, ac *lucis*; uti quamplurimis apud eundem scriptorem constat exemplis. Quo factum, ut τέμενος sæpe accipias pro *delubro*. Vnde Pollux *L. I. c. I. §. 6. pag.* 5. τεμένη καὶ σηκοὺς *delubra & templa*, ait esse loca, ἔνθα καθιδρύονται οἱ Θεοί, *ubi Dii collocantur*. Nec difficulter concedam quibusdam Interpretibus τέμενος *templum* illud Jovis in Ida & Vene-

(21) Qua de vid. *Strabo* lib. XV. p. 732. C. *Herod.* Clio cap. 131. conferatur *Pausan.* Achaic. c. 5. plura dabit *Brisson.* de R. P. lib. II. §. XXX. pag. 362. seqq. *H.*

(22) Qualia Apollinem etiam adamasse dicit *Hom.* Hymn. in Eund. v. 144. seq. vid. & *Luciani* de Sacrif. p. 367. adde *Hospin.* de Templ. lib. I. c. V. p. 23. & *Spanh.* ad *Callim.* p. 370. apud Persas etiam hoc observare est: exemplum dedit Cyrus apud *Xenoph.* Pæd. VIII. p. 184. *H.*

(23) Vid. Corinth. c. 21 31. &c.

Veneris Paphi ita usurpare Homerum *Odyſ. VIII. v.* 363. *Hymn. in Vener. v.* 58. quando utrobique fanum extitiſſe certum eſt.

§. VIII. Omnino vero *templa erant loco editiore potiſſimum conſtructa*, ut ex iis, quæ commemorat Homerus, patet. Diis hoc convenire cenſebatur, quos ſuperiorem locum incolere putabant; Jovi præcipue, (24) veluti Deorum ſummo, teſte Melanthe (25) *de Sacrificiis*; qui refert priſcos illius nomine omnes montes appellaſſe, eoſque ſacrificatum conſcendiſſe: Πᾶν δὲ ὄρος Διὸς ὄρος ὀνομάζεται· ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ θεῷ ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι, *omnis autem mons Jovis mons vocatur, quoniam mos erat apud antiquos, ſummo Deo in ſummitate ſacrificia facere*. Exemplo luculento mons Ida apud Homerum, quo Jupiter ait Hectorem ſibi multos obtuliſſe boves, *Iliad.* XXII. v. 170. *ſeqq.*

. . . Ὅς μοι πολλὰ βοῶν ἐπὶ μηρί' ἔκηεν
Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου, ἄλλοτε δ' αὖτε
Ἐν πόλει ἀκροτάτῃ - - - -

Qui mihi multa boum femora adolevit,
Idæ in verticibus cacuminoſæ, nonnunquam etiam
In urbe ſumma - - -

In hanc rem templa quoque erant *erectiore faſtigio*, quod ἀετὸν *aquilam*, Græci vocant (26); cujus paſſim mentio

(24) Vid. *Heſych.* voc. ἐπάκριος Ζεύς. Minervæ quoque templum in ſummo montis cacumine collocatum occurrit apud *Dion. Hal.* lib. I. p. 12.

(25) Eſt hoc inter illa teſtimonia referendum, quæ cum ipſis ſæpe obſervationibus ex *Nat. Com.* Noſter excerpſit, tecto tamen hujus nomine; quod ſubinde facere illi amant, qui in antiquitate perveſtiganda ſe primitivos fontes adiiſſe lectoribus imponere volunt. Hujus ne volam quidem, vel aliud veſtigium nobis reperire datum eſt, niſi apud eundem *Nat. Com.* lib. I. cap. X. p. 22. Ejuſmodi quoque ſunt *Promach. Heracl.* & *Dionyſ. Thrax* infr. a Noſtro ex Eodem citati; quos forte *Natal. Comiti* videre, nobis audire modo datum fuit.

(26) Ita *Tacitus* Græcum reddidiſſe videtur Hiſt. III. cap. 71. fin. ubi *aquilas Capitolii faſtigia ſuſtinuiſſe ait*.

tio apud Pausaniam(27). Inde Aristophanes *Avibus* v. 1109. *coll. Schol.* in commendationem suæ reipublicæ ait: *omnes domos templorum instar fore fastigiatas:*

Εἶτα πρὸς τούτοισιν ὥσπερ ἐν ἱεροῖς οἰκήσετε,
Τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας ἐρέψομεν πρὸς αἰετόν.
Præterea tanquam in templis habitabitis,
Vestras enim domos fastigiato tecto educemus.

Nonnulla etiam erant *tecto aperto* (28), quæ ὕπαιθρα *loca sub dio* dixerunt; quale Athenis laudat Vitruvius *lib. III. c. I. p.* 41. In universum vero ita erant disposita, *ut orientem solem statim exciperent*, quemadmodum docet Plutarchus *Numa Pompilio*, *Tom. I. p.*69. (29) & ita libera forent, ut patefactis foribus undequaque illustrarentur; prout testatur Promachidas (30) Heracleota, atque Dionysius Thrax *lib.* III. Διαιρέσεων, Οἱ γὰρ ναοὶ τῶν παλαιῶν καὶ τὸν ἥλιον ὑπερκύψαντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι εἰώθεσαν, καὶ τοῦ φωτὸς εὐθὺς ἐμπιμπλᾶσθαι τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, ὅπου καὶ τὰ ἱερὰ ἔρρεξαν. *Antiquorum enim templa exorientem solem statim excipere solebant, & statim orto lumine foribus patefactis repleri, ubi etiam sacrificia fiebant.*

§. IX. Cæterum *templa hæc vel singularibus Diis erant dedicata, vel pluribus, etiam universis*; sic enim Pausanias *Laconicis libr. III. c.* 22. *pag.* 267. apud Marium refert fuisse ἱερὸν ἀρχαῖον κοινὸν θεῶν ἁπάντων, *templum antiquum omnium Deorum*; & *Corinthiacis lib. II. c.* 25. *pag.* 168. apud Orneatas, ναὸν θεοῖς πᾶσιν ἐς κοινὸν

(27) Vid. Corinth. cap. 7. pag. 126. fin. Eliac. Prior. c. 10. p. 398. seq. Conferatur *Lips.* ad *Tacit.* l. m. c.

(28) Vid. *Pausan.* Att. c. I. fin. ibid. c. 40. fin. & *Clement. Alex.* Strom. V. p. 559. fin. *H.*

(29) Adde *Porph.* de Antro Nymph. p. m. 251. *Clem. Alex.* Strom. VII. p. 724. *H.* vide quoque *Vitruv*, lib. IV. c. V. & *Lips.* ad *Tacit.* Hist. III. c. 24. fin.

(30) Malim legeres Promathidas vel Promethidas ex *Athenæo* & *Schol. Apollon.* ad Arg. II. 817. vid. *Voss.* de Hist. Græc. pag. 408. *H.* Conferantur etiam quæ modo adnot. 25. diximus. Testimonia modo allata rem satis probant: Tu eos, qui se videri nolunt, parum cura.

κοινὸν ἀνειμένον, *templum universis Diis in commune consecratum*. Ac tale Atheniensibus struxit Ælianus(31)Imperator; cujusmodi fuit & Pantheon (32) Romæ, hodieque integrum. At Homerus singularium Deorum templa commemorat; uti *Minervæ* Athenis, *Iliad.* II. *v.* 549. *Bœot.* *v.* 56. & Trojæ, *Iliad.* VI. *v.* 88. *Neptuni* apud Phæaces *Odyss.* VI. *v.* 266. *Apollinis* in Pytho *Iliad.* IX. *v.* 404. *seq.* & *Odyss.* VIII. *v.* 79. *seq.* ac alia. *Inscribere autem moris erat Deorum nomina*, *& quidem ex patrio casu*, ut ex antiquis constat monumentis, & luculenter confirmat Cicero *lib.* III. *de Natur. Deor.* *c.* 34. *Vol.* IX. *p.* 3101. *Jam mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri*, *in quibus quod more veteris Græciæ* (33) *inscriptum esset*: Bonorum Deorum, *uti se eorum bonitate velle dicebat*.

(31) Legendum utique Aelius Hadrianus ex *Pausan.* Att. c. 18. fin. Ejus templi, ni fallor, etiam meminit l. c. c. 5. fin. conferatur *Gronov.* Præfat. in Feithium *H.* vide & *Meurs.* Athen. Att. lib. II. cap. XIII. & de Fort. Athen. cap. ult.

(32) Quod Jovi Ultori ab Agrippa factum; *Plin.* H. N. lib. XXXVI. 15. ab Hadriano restauratum, refert *Spartian.* in Ejus vita c. 19. *H.*

(33) Inscriptio hæc non fuit templi, quod Apollini fuerat dicatum, sed donariorum, mensarum &c. vid. Nostrum. infr. cap. XI. §. V. Conferatur interim *Kühn. ad Aelian.* libro I. cap. XX. *H.*

CAPUT QUARTUM.

De Simulacris.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Ostendit Simulacrorum originem §. I.	*Formam variam, ratione conceptuum de Diis* §. III.
Eorum primam eamque simplicissimam speciem §. II.	*Situs & partium* §. IV. *Materiam Simulacrorum* §. V.

§. I.

Parum fuit hominibus superstitiosis Deos habere certis locis definitos, nisi etiam conspicerent oculis objectos. Itaque eorum simulacra sibi effinxerunt, ac in sacris locis veneranda collocarunt. *Initio* tamen *religionis*, quæ ab Ægyptiis transiit ad Græcos (1), illis vacua erant templa, ut affirmat Lucianus (2) *de Dea Syria Tom. II. pag.* 657. Τὸ παλαιὸν καὶ παρ' Αἰγυπτίοισι ἀξόανοι νηοὶ ἦσαν. *Antiquitus etiam apud Ægyptios templa sine simulacris erant*. Idem apud priscos Romanos obtinuisse testis Varro (3); qui referente Augustino *lib.* IV. *de Civit. Dei*, *cap.* XXXI. *Tom.* VII. *p.* 87. prodidit, eos plusquam annos centum & septuaginta sine simulacro Deos coluisse: Numæ utique Pompilii instituto, quod in *ejus Vita* laudat Plutarchus *Tom. I. p.* 65 (4). Confirmat hanc sententiam Tertullianus

(1) Vid. h. d. r. *Potter.* Arch. Gr. lib. II. cap. I. Conferantur Auctores supr. cit. ad p. 4.

(2) Testes hujus rei plures. vid. *Herod.* Euterp. cap. 142. conferatur quoque *Euseb.* P. E. lib. I. c. VI. p. 17. D. & p. 29. seq.

(3) Verba hæc quoque ex *August.* excerpta legas in Ejus Fragm. p. 46. seq.

(4) Ἑβδομήκοντα græcus textus habet, quod male ab Interpr. per sexaginta redditum, aliis quoque errandi occasionem fecit. Ceterum Numam hæc a Moyse accepisse tradit *Clem. Alex.* Strom. I. p. 304. D. Numam utique Pytha-

nus *lib. de Idololatria c. III. Tom. I. p.* 156. *Idolum*, inquit, *aliquandiu retro non erat. Priusquam hujus monstri artifices ebullissent, sola templa & vacuæ ædes erant; sicut in hodiernum quibusdam locis vetustatis vestigia permanent.* Verum enim vero antiquissimus hujus superstitionis usus; quippe quam jam *inde a Mosis temporibus* repetit Eusebius *Chron. lib. II.* (5) *ad ann.* 460. *p.* 74. & *p.* 108. *seq.* Huic enim æqualem statuit Cecropem Atheniensium regem, qui primus simulacrum apud Græcos fabricarit.

§. II. Antea quidem *lapides Græci plerique rudes pro simulacris colebant*, ut asserit Pausanias *Achaicis lib. VII. c. 22. pag.* 579. τὰ δὲ παλαιότερα καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι τιμὰς θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀργοὶ λίθοι, *Antiquitus vero etiam apud omnes Græcos cultum divinum pro simulacris lapides habebant nudi.* Cujus moris extabat vestigium (6) apud Pharenses, qui triginta lapides quadrangulares totidem Deorum nominibus venerabantur. Ab hoc sensu Clemens Alexandrinus *Stromate primo pag.*348. Πρὶν γοῦν ἀκριβωθῆναι τὰς τῶν ἀγαλμάτων σχέσεις, κίονας ἱστάντες οἱ παλαιοὶ, ἔσεβον τούτους ὡς ἀφιδρύματα τοῦ θεοῦ. *Priusquam igitur accurate fabricarent simulacrorum habitus, erectas columnas antiqui coluerunt tanquam Dei simulacra.* Itidemque Eusebius *lib.* I. *de Præpar. Evang.* obser-

thagoricum habent, quorum apud Eundem symbolum extat: *Dei imaginem annulo non esse insculpendam;* Strom. V. pag. 559. C. vid. & *Max. Tyr.* Dissert. XXVIII. *H.*

(5) Vide Proœmium hujus secundi libri, ubi nuper demum nobis quasi aliud agentibus p. 55. hæc verba occurerunt: *Hic* (Cecrops) *primus omnium Jovem nominavit; simulacra reperit; aram statuit; victimas immolavit, nequaquam istiusmodi rebus in Græcia usquam visis.* Non videtur hic locus a *Meursio* observatus, qui de Reg. Ath. lib. I. cap. IX. & XII. multa de Cecropis institutis, deque ejus cum Moyse coævitate differens, *Isidori* potius Hispalensis, quam *Eusebii* meminit, ex quo tamen ille ipsissima hæc verba transcripsit lib. VIII. Origin. cap. XI. col. 193.

(6) Eod. *Pausan.* teste l. & p. cit. *H.*

vat (7), initio columnas pro ſimulacris erectas ac cultas fuiſſe.

§. III. Acceſſerunt poſtea *formæ*, & quidem *potiſſimum humanæ*; illis enim præditos Græci cenſebant Deos, uti docet Herodotus *Clio*, *lib.* 1. *cap.* 131. *p.* 56. ubi narrat: *Perſas ſimulacrorum*, *templorum ac altarium uſum improbaſſe*, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς, καθάπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. *Quod non cenſebant*, *Deos humana forma præditos eſſe*, *quemadmodum Græci*.

Variæ autem variis Diis fuerunt affictæ, *prout mente*, *atque intelligentia concipiebant*. Qua in re ducem plerique ſecuti Homerum, ut, qua ille Deos ſpecie effingit, eadem illi ſimulacra efformarent. Teſtantur quam plurima apud Pauſaniam exempla (8); & non obſcure indicat Lucianus *de Sacrific. Tom. I. p.* 367. Ἀναπλάττουσι γενειήτην μὲν τὸν Δία, παῖδα δὲ ἐς ἀεὶ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ τὸν Ἑρμῆν ὑπηνήτην, καὶ Ποσειδῶνα κυανοχαίτην, καὶ Γλαυκῶπιν τὴν Ἀθηνᾶν. *Jovem quidem barbatum fingunt*, *Apollinem vero ſemper puerum*, *& Mercurium pubeſcentem*, *& Neptunum cæruleis crinibus*, *& Minervam cæſiam*. Quibus omnino epithetis Homerus eos inſignit.

§. IV. *Vetuſtiſſima autem ſimulacra erant indiſtincta pedibus*, τοῖς ποσὶ συμβεβηκότα. Primus Dædalus ἀνεπέτασε, καὶ τοὺς πόδας διέστησεν, *explicavit*, *& pedes diſtinxit*, ut tradit Harpocration(9). *Situs* autem erat *varius*: nam ſtantis

(7) Circa Phoenicum hiſtoriam, quam ex *Sanchuniatone* ejuſque editore *Philone Byblio* eruit l. c. p. 33. A.

(8) Vide modo Achaic. c. 21. p. 577. ibid. c. 26. p. 592. &c.

(9) Voc. Δαιδάλου ποιήματα ubi ἐπὶ τῶν ἀκριβούντων τὰς τέχνας. Plura non leguntur in Codd. expreſſis, quos vidimus, *Gronov.* & *Blancard.* Obſervatum quoque eſt a *Mauſſac.* ad *Harpocr.* l. c. in Vet. MS. alia de Dædalo ejuſque operibus non inveniri. Ea vero, quæ *Scalig.* ex *Suid.* forte deſumpta, ad *Euſeb.* Chron. lib. II. p. 43. appoſuit verba, ibi ita leguntur: *Græci ſcribunt veterum ſimulacra* τοῖς ποσὶ συμβεβηκότα *fuiſſe*: *primum autem omnium Dædalum* διαβεβηκότα *feciſſe*. *Grammatici* Παροιμιογράφοι, & *Harpocration*. Δαιδάλου ποιήματα. Ἐπὶ τῶν ἀκριβούντων τὰς τέχνας· ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ δημιουργοὶ συμμεμυκότας τοὺς ὀφθαλμοὺς

tis specie alia erant collocata, alia sedentis. Sic enim & Porphyrius scripsit, gentes solitas Deos ἀποτυποῦν σχήμασι διαφόροις, καὶ ἡλικίαις, καθέδραις τε, καὶ στάσεσι, καὶ ἀμφιάσεσι *conformare cultibus discrepantibus, & ætatibus, & sedilibus, & statu, & vestibus*, prout ex eo refert Eusebius *Præpar. Evang. L.* III. c. VII. *p.* 98. Arnobius *lib.* VI. *pag.* 204. *Ergo si hoc ita est, & in sedentibus signis Deum sedere dicendum est, & in stantibus stare, in procurrentibus currere, jacularier in jacientibus tela*. Sedentis *Minervæ* simulacrum (10) fuisse in Arce Trojana, ad quod supplicarunt Trojanæ mulieres *Iliad.* VI. *v.* 88. *seqq.* vero simile est; quando in genibus ejus dicuntur posuisse peplum. *l. c. v.* 92. Eadem mens Strabonis *lib.* XIII. *Geographic., p.* 601. additque: *multa antiquorum Minervæ simulacrorum sedentia conspici, ut Phocææ, Massiliæ, in Chio, Romæ, aliisque locis compluribus*: etsi, quod suo tempore in altera Troja exstabat, stantis specie fuisse tradat.

§. V. Quod ad *materiam*; simulacra antiquitus fere erant *lignea*, quæ ξόανα *simulacra e ligno effecta* dixerunt, ut explicat Clemens Alexandrinus *in Protreptico p.* 30. *A.* (11). Tale ξόανον pervetustum, a Danao dedicatum

μοὺς ἐποίουν· ὁ δὲ Δαίδαλος ἀνεπέτασεν αὐτοὺς καὶ τοὺς πόδας διέστησε. Confer jam Nostrum; eodem uterque vitulo arasse videtur. Plura non addimus. lege *Scalig.* pag. cit. integr. & si tibi ad manus est *Palæphatus*, vid. c. 22. coll. ibid. not. qui & abs *Euseb.* hanc in rem cit. lib. II. Chron. p. 109. & *Pausan.* Bœot. cap. 3. p. 716. δαίδαλα igitur modo simulacra denotant, ut testatur *Paus.* l. m.c. modo, artificiosa quæcunque Iliad. V. 6. XIV. 179. &c.

(10) Quale etiam commemorat *Pausan.* Att. c. 26. p. 62. & Junonis sedentis, Corinth. c. XVII. p. 148.

(11) Præstat vero ξόανον pro quovis simulacro accipere; quandoquidem *Lucian.* Pseudom. aurea & argentea ξόανα memorat. *Eurip.* quoque Troad. v. 515. simpliciter dicit

τὸ δ' ἱερὸν ἀνάγετε ξόανον.

vel certe si ab aliis distinxeris, quæ ἀγάλματα dici consueverunt; hæc ξόανα impolita magis & nondum penitus elaborata denotabunt: vid. *Clem. Alex.* loc. a Nostro cit. & plur.

dedicatum in templo apud Achivos, de quo Pausanias, *Corinthiacis lib.* II. *c.* 19. *pag.* 152. Ξόανα γὰρ δὴ τότε, inquit, εἶναι πείθομαι πάντα, καὶ μάλιστα τὰ Αἰγύπτια. *Simulacra tunc vero omnia fuisse opinor lignea, maxime quidem Ægyptia*. Quod Idem clarius ac uberius exponit in *Arcadicis*, *lib.* VIII. *c.* 17. *p.* 633. connumeratis etiam arborum generibus. Τοῖς δὲ ἀνθρώποις τὸ ἀρχαῖον, ὁπόσα καὶ ἡμεῖς καταμαθεῖν ἐδυνήθημεν, τοσάδε ἦν ἀφ᾽ ὧν τὰ ξόανα ἐποιοῦντο, ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ κέδροι, τὰ δρύϊνα, ἡ σμῖλαξ, ὁ λωτός. *Antiquitus vero hominibus, quæcunque nos potuimus addiscere, hæc erat materia ex qua lignea simulacra faciebant, ebenus, cypressus, cedri, quernea, taxus & lotus*. Idem in Italia primum obtinuisse auctor Plinius *lib.* XXXIV. *Nat. Histor. cap.* VII. *Mirumque mihi videtur*, inquit, *cum statuarum origo tam vetus in Italia sit, Deorum simulacra lignea potius, ac fictilia in delubris dicata, usque ad devictam Asiam, unde luxuria irrepsit* (12). Sed ea non minor fuit apud posteriores Græcos, quorum religionem hoc nomine amplificat Pausanias *Eliacis*, *libr.* V. *c.* 12. *p.* 405. quod ex India & Æthiopia ebur etiam conquisiverunt (13) ad facienda simulacra. Unde promanavit illa Platonis, *libr.* XII. *de Legib. Tom.* II. *p.* 950. *seqq.* quam in suas leges Cicero *de Leg. lib.* II. *c.* XVIII. *pag.* 3369. retulit, sanctio: *ne aurum, argentum, ebur, æs aut ferrum inveheretur fanis, sed lignea, aut lapidea, dedicarentur* (14). Invaluerat jam hæc magnificentia temporibus heroicis: videmus enim aurum, argentum (15), æs

plur. not. Clar. Viror. ad *Plin.* Paneg. p. 23.

(12) Tò *irrepsit* nostra Edit. in textu non agnoscit, modo ad marginem notatum videmus.

(13) Simulacra eburnea in locis humidis oleo, in siccis aqua conspergebant, ne vitium caperent. vid. *Pausan.* Eliac. Prior. cap. 11. fin.

(14) Vid. & *Clem. Alex.* Strom. V. p. 584. fin. *Arnob.* lib. I. p. 22. & lib. VI. pag. 200. & ipsum *Plat.* libro XII. de LL. p. 955. seq. conf. *Theodoret.* Tom. IV. p. 519. C. *H.*

(15) Statua aurea Veneris est apud *Aelian.* lib. XII. 1. argentea ejusdem deæ apud *Schol.* Il. III. 64.

æs aliaque majoris pretii, in facris ab Homero laudari (16). Plutarchus *Tom. I. pag.* 9. quoque memoriæ prodidit, *Theseum, institutis Ariadnæ in Cypro sacris duas parvas statuas erexisse, unam argenteam, æneam alteram.* Et Pausanias *Arcadicis libr.* VIII. *c.* 14. *pag.* 628. tradit: *Pheneatas habuisse simulacrum æneum* Ποσειδῶνος Ἱππίου, *Equestris Neptuni, quod ab Vlysse dedicatum perhiberent.* Id tamen ipse vererer (17) credere, quod tum temporis non solerent fabricari ex solido ære statuæ, sed ita, ut e plurimis pannis pertexitur vestis: Οὐ γὰρ πω τότε τοῦ χαλκοῦ τὰ ἀγάλματα διὰ παντὸς ἠπίσταντο ἐργάζεσθαι καθάπερ ἐσθῆτα ἐξυφαίνοντες. *Non enim simulacra tunc in totum noverant ex ære facere, quemadmodum vestem texentes.* Ceterum apud Homerum nullius simulacri materia distincte indicatur, nec adeo nomen, nisi generale ἀγάλματος *simulacri*. Quod cum ille (18) ad ornamenta ac donaria extenderit, posteriores Græci ad simulacra potissimum sculptilia restrinxerunt.

(16) Sic Chryses infulam habuisse dicitur Apollinis aureo cum sceptro Iliad. I. 15. aurea quoque pocula in libatione sæpius adhibita. vid. Nostr. intra Cap. VIII. §. II.

(17) Leg. *vertitur*, ut *Pausan.* audias *H.*

(18) Vid. *Eustath.* ad Iliad. IV. 144. coll. ad Odyss. III. 438. & *Schol.* ad Od. VIII. 509. *H.*

CAPUT QUINTUM.

De Sacris Deorum Ministris.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Sacerdotes quinam vocati	§. I.	*Modo succedendi*	§. IV.
Describuntur a sexu	§. II.	*Sede & fortuna*	§. V.
Statu	§. III.		

§. I.

Ad res divinas rite obeundas designabantur *Sacerdotes*, quos ἱερεῖς Poëta vocat. Hi peculiarem ipso-

ipsorum sacrorum, lucorum, templorum, ac ceremoniarum gerebant curam. Cujus variæ partes in celebrioribus locis variis quoque demandabantur personis; in aliis etiam uni, uti docet Aristoteles *libr.* VI. *Polit. cap.* VIII. *Tom.* III. *p.* 566. Συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐνιαχοῦ μὲν εἶναι μίαν· οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν. ἐνιαχοῦ δὲ πολλὰς καὶ κεχωρισμένας τῆς ἱερωσύνης, οἷον ἱεροποιοὺς καὶ ναοφύλακας, καὶ ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων. *Contingit autem ut alicubi unius sit hæc cura, utpote in oppidulis; alicubi vero plures & distinctæ a sacerdotio* (1), *ut sacrificuli, & templorum custodes, & pecuniæ sacræ quæstores.*

§. II. *Admittebantur* autem apud Græcos ad hoc munus promiscue *tam feminæ* (2), *quam viri*. Ex quo ritu Plato *libr.* VI. *de Leg. Tom.* II. *pag.* 759. sancit; τοῖς ἱεροῖς νεωκόρους τε καὶ ἱερέας, καὶ ἱερείας δεῖν γίγνεσθαι. *Templis & æditus & sacerdotes tam feminas, quam viros licere præesse*. Herodotus vero *Euterpe lib. II. c.* 35. *p.* 103. Græcis hac in re, ut multis aliis, dissimiles pronuntiat Ægyptios, quod apud illos ἱρᾶται γυνὴ μὲν οὐδεμία, οὔτε ἔρσενος θεοῦ, οὔτε θηλέης· ἄνδρες δὲ πάντων τε, καὶ πασέων. *Mulier neque Dei, neque Deæ ulla sacerdos est: sed viri Deorum omnium & Dearum.* Quod quidem divinis Hebræorum institutis consentaneum (3), quibus sequior ille sexus a rerum divinarum administratione prorsus arcetur.

§. III. *Fungebantur sacro officio etiam matrimonio juncti* (4), uti *Maron* ille, Apollinis sacerdos, quem cum uxore,

(1) Curatius hanc versionem emendavit *Græv.* Præf. in Feith. conf. ipsa *Aristot.* verba cum antecc. rem ipse componas.

(2) Tales Junonis illæ γυναῖκας ἱερὰς apud *Dion. Hal.* lib. I. p. 17. Alcyone ejusdem ante bellum Trojanum ibid. pag. 18. vid. & *Eund.* lib. cit. pag. 26. *H.* Aglaurus Cecropis filia Minervæ sacerdos vid. *Hesych.* h. v. Lysimache ejusdem apud *Plutarch.* de Vitios. Pudore Tom. II. p. 534. B.

(3) Vid. *Spencer.* de LL. Ritual. lib. II. c. VII. Sect. II. p. 286. & *Lund.* lib. I. c. XXXI. p. 169.

(4) Adeoque liberas esse sacerdoti nuptias dicit *Pausan.* Corinth. c. 14. Multa hujus rei exempla a Nostro adducta; plura prostant. Ve-

tula

uxore, ac liberis propugnavit Vlysses, *Odyss.* IX. *v.* 199. Sic *Chryses* filiam habuit Chryseidem *Iliad.* I. *v.* 111. *Dares*, Vulcani apud Trojanos antistes, duos filios, *Iliad.* V. *v.* 10. Eodem *libro v.* 76. *seqq.* commemoratur Hypsenor, filius *Dolopionis*, sacerdotis Scamandri, uti *libr.* XVI. *v.* 604. Laogonus, *Onetoris*, qui præerat Jovis fano in Ida. Consimiliter in femininis, *Theano* Antenoris uxor, Minervæ templo apud Trojanos præfecta *Iliad.* VI. *v.* 300. Postea tamen, Eustathio ad *Iliad.* VI. *v.* 300. *p.* 643. *l.* 23. teste, frequentius delectæ virgines, vel perpetua indicta castitatis lege (5), uti apud Thespios in Herculis delubro παρθένος ἱερᾶται, ἐς τ' ἂν ἐπιλάβῃ τὸ χρεὼν αὐτήν. *Virgo sacerdos puella est, donec eam mors abripiat*, referente Pausania *Bœoticis*, *lib. IX. c.* 27. *pag.* 763. vel usque ad nuptiarum tempus (6), qualis illa apud Eundem in *Corinthiacis*, *lib.* II. *c.* 33. *pag.* 189. Neptuni templo apud Trœzenios sacrata, ἐς τ' ἂν ἐς ὥραν προέλθῃ γάμου; *Donec venerit ad nuptiarum tempus.*

§. IV. Porro *adibant sacra ministeria* primum ac potissimum, *successione* (7), nempe in parentum locum; quod apud Ægyptios perpetuum fuisse asserit Herodotus *Euterpe*, *lib. II. c.* 37. *pag.* 104. Plato quoque *lib.* VI. *de Leg. Tom. II. pag.* 759. statuit: ἱερῶν ἱερέας, οἷς μὲν εἰσι πάτριαι ἱερωσύναι καὶ αἷς, μὴ κινεῖν. *Sacerdotia, quæ a parentibus tradita sunt viris vel mulieribus, non movenda.* Alias extranei adsciti seu electione,

tula quoque memoratur Minervæ sacerdos apud *Apollon.* Arg. I. 311. seq. atque ex Romuli instituto sacerdos maritus & uxor; juxta *Dion. Hal.* lib. II. p. 92.

(5) Vid. *Pausan.* Achaic. cap. 25. fin. & Arcad. cap. 13. init. ibique *Scheff.*

(6) Sic virginis usque ad pubertatem durans Minervæ sacerdotium meminit *Pausan.* Arcad. c. 47. *Idem* quoque refert impuberis sacerdotium apud Eleatenses quinquenne Minervæ Cranææ, accedente pubertate abrogandum Phoc. cap. 34. vid. & *Dion. Hal.* l. m. c. *H.*

(7) Vid. quæ contra hæc disputat *Spenc.* lib. I. c. VI. Sect. II. *H.*

ctione, seu sorte, uti Idem Legislator pronuntiat; *ibid.* τούτων δὴ πάντων τὰ μὲν αἱρετὰ χρὴ, τὰ δὲ κληρωτὰ ἐν ταῖς καταστάσεσι γίγνεσθαι, *quæ omnia partim electione, partim sorte pro cujusvis ordine facienda sunt.* Et testis locuples Dionysius Halicarnasseus *Antiquit. lib.* II. *p.* 92. solitos veteres (8) κλήρῳ διαιρεῖν τοὺς ἱερεῖς, *Sacerdotes sorte eligere.* Sed & subjungit (9): ἀξιοῦντες ἀργυρίου τὸ τίμιον ἀποκηρύττειν, *licitatoribus sacerdotii honorem proponere.* Scribit autem Eustathius: *p.* 643. *l.* 26. *Veteres censuisse Theano sacerdotem Minervæ fuisse a Trojana multitudine constitutam* οὔτε κληρωτὴν, οὔτ᾽ ἐκ γένους, οὔτε ἑνὸς ψήφῳ, ἀλλ᾽ ἣν, ὡς οἱ παλαιοί φασι, τὸ πλῆθος εἵλετο, *nec sortis, nec generis habita æstimatione, nec alicujus decreto, sed quam, ut veteres ajunt, multitudo elegerat;* etenim de ea ait Homerus, *Iliad.* VI. *v.* 300. quod Τρῶες ἔθηκαν, *Trojani constituerint.*

§. V. Plerumque *sedes* illis ac domicilium (10) erat *prope*

(8) Ante Romuli scil. ætatem *H.*

(9) Imo alteri proponit, ceu ex ipsis *Dionys.* verbis patet; quæ cum perverse a Nostro adposita nobis visa sint, hic suo ordine disposita exhibemus; Romuli itaque circa sacra instituta sic refert: *Deinde cum alii temere plerumque ac inconsiderate sacrorum antistites eligant, quidam licitatoribus hunc honorem proponentes, quidam sortibus committentes, ipse neque venalia voluit esse sacerdotia, neque sorte distribuenda: sed lege sanxit, ut e singulis curiis legerentur bini annum egressi quinquagesimum, qui virtute ac genere præcellerent ceteros, opesque haberent sufficientes, & integro essent corpore* &c. Ex eodem etiam observandum, Sacerdotes Romanorum a Curiis electos esse, ab auguribus vero confirmatos lib. cit. pag. 93. De modo per sortem eligendi sacerdotes vid. exempl. apud. *Pausan.* Achaic. c. 25. fin. *H.*

(10) Supra jam dixerat Noster sacerdotes ad custodiam lucorum, templorum &c. prope eadem habitasse; vid. p. 16. Ceterum diversa negotia in templis peragenda erant, quæ non omnia sacerdotibus conveniebant; hinc ζάκοροι constituebantur, item τεμενῖται & ἱεροφύλακες quibus templa exornanda, verrenda &c. commissa erant, vid. *Menand.* Fragm. *p.* 112. & *Suid.* voc. τέμενος & ζάκορος. conferatur & *Aristot.* Polit. VI. c. VIII. T. III. p. 566. D.

prope templa ac loca sacra; ut constat de sacerdotibus Apollinis Delphici, in *Hymno In Apoll.* I. *v.* 538. De illis Dodonæi Jovis *Iliad.* XVI. *v.* 235. Maron etiam sacerdos Apollinis degebat in luco. *Odyss.* IX. *v.* 200. Illic res ad victum necessariæ his suppetebant ex iis, quæ Diis solita offerri; quod Delphiis peculiariter promittit Apollo in *Hymno in Apoll.* I. *v.* 535. *seqq. Divitiis* alioqui etiam floruisse, exemplo Dares,

- - - ἀφνειὸς, ἀμύμων,
Ἱρεὺς Ἡφαίστοιο. - - -
- - - *locuples, probus,*
Sacerdos Vulcani. - -

Iliad. V. *v.* 9. Opes etiam laudantur *Iliad.* V. *v.* 158. Eurydamantis, quas filiis occisis χηρωσταὶ δατέοντο, *heredes partiti sunt*. Et Chryses offert Græcis pro filiæ redemptione ἀπερείσι' ἄποινα, *infinitum liberationis pretium*. *Iliad.* I. *v.* 13. Atque adeo certum est, complures ex his familia fuisse illustri, qualis Theano Priami regis nurus (*). Helenus etiam filius (**). Imo ipsi reges heroicis temporibus sacrum obiere ministerium, Aristotele auctore *lib.* III. *Polit. cap.* XIV. *Tom. III. p.* 476. *fin.* (11).

CAPVT

(*) Nullibi quidem, sed fratris Antenoris uxor dicitur *Iliad.* VI. *v.* 298.

(**) Augur dicitur *Iliad.* VI. *v.* 76.

(11) Id vero neque ex h. l. nec aliis exemplis probari poterit. Mandarunt reges sacrificia, non fecerunt. cf. Nostr. infr. lib. II. cap. II. §. IV. *H.*

CAPUT SEXTUM.

De Lustrationibus (*).

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Lustratio variat respectu Subjecti & Objecti §. I.
Materiæ §.II.
Causarum, tum principalium §.III.
Tum minus principalium §.IV.

§. I.

AD ipsum Deorum cultum deinceps propius accedamus. Cujus initio observanda venit singularis *puritas*, qua tractandas sibi res sacras duxerunt. Etenim *lavare manus* religiose soliti, quoties erant vota Diis libanda, aut sacra facienda. Sic Nestor *Iliad.* IX. *v.* 171. pro felici legationis exitu Jovem precaturus, inquit:

> φέρτε χερσὶν ὕδωρ, εὐφημῆσαί τε κέλεσθε,
> *Ferte manibus aquam, & linguis favere jubete.*

Achil-

(*) Distinctius hæc a Nostro tractanda fuissent, pro variis Lustrationum generibus, quibus varias etiam cerimonias adhibuerunt Græci æque ac Romani; quoad plerasque tamen sibi haud dissimiles. Lustrationes namque fuerunt *vel singulorum hominum*, tum *viventium*, tum *mortuorum*; vel *civitatum*, *domuum*, *regionum & agrorum*; aliæ item *ad munditiem*, allæ *ad sacrum cultum* rite peragendum: de quibus sigillatim dicendum foret, nisi compendii limites heic egredi nefas esse duceremus. Vide modo Auctores a nobis collatos: cuncta cognosces. *Potter*. Archæol. lib. II. c. IV. apud *Gronov.* Vol. XII. pag. 232. seqq. *Spencer.* de Lustrationibus Hebræorum quæ est Differt. III. Lib. III. c. I. *Natal. Com.* lib. I. c. IX. apud quos ipsa sæpius Nostri verba cum testimoniis allatis inveniuntur. Adde & notas in *Plin.* H. N. lib. XXV. Sect. LIX. n. 4. & *Periz.* ad Aelian. lib. VIII. c. V. n. 4. Reliqua, prout a Nostro nobis offeruntur, quæ animadversione digna maxime visa sunt, brevi calamo persequemur.

Achilles oraturus pro salute Patrocli,

Νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας.

Lavit autem ipse manus,

Iliad. XVI. *v.* 230. Hector quoque veretur

Χερσὶν ἀνίπτοισι Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον,

Illotis manibus Jovi libare generosum vinum;

Iliad. VI. *v.* 266. quod totidem verbis cavet *Hesiodus*, Ἔργοις *v.* 724. *seq.* Achivi quoque sacra facturi χερνίψαντο, *manus lavabant*, *Iliad.* I. *v.* 449. Ex eo ritu *Plautus*, *Amphitruone Act.* V. *sc.* I. *v.* 41. *seq.*

Invocat Deos manibus puris.

Et *Aulularia Act.* III. *sc.* VI. *v.* 43.

Ego, nisi quid me vis, eo lavatum, ut sacruficem.

Sed enim *vestes* quoque (1) *mundæ* ad sacras res fuere *adhibitæ*; uti Penelope:

- ὑδρηναμένη, καθαρὰ χροῒ εἵμαθ' ἑλοῦσα

Εὔχετο.

- lota, puraque corpus circumdata veste

Precabatur.

Odyss. IV. *v.* 750. Sic Tibullus *lib.* II. *Eleg.* I. *v.* 13.

Casta placent superis, pura cum veste venite.

& Virgil. *Æn.* XII. *v.* 169.

- - - *puraque in veste sacerdos*.

Inde Polluci *lib.* I. *c.* I. §. 25. ii, qui ad Deos accedunt, περιῤῥαινόμενοι ὑπὸ νεουργῷ στολῇ, ὑπὸ νεοπλυνεῖ ἐσθῆτι, *mundati sub nova stola*, *in nuper lota veste*. Adhæc ipsa *vasa* sacro usui (2) destinata moris erat purgare, quod ab Achille libaturo factum in cratere *Iliad.* XVI. *v.* 228. *seq.*

§. II. *Vtebantur* in purgationibus *aqua* potissimum *salsa*, ob igneam, ut ait Proclus, (3) portionem, quam

(1) De his vid. *Servius* ad Aeneid. XII. 169. *H.*

(2) Vid. not. *Scalig.* ad *Plaut.* Aulul. II. 3. 3. & Captiv. IV. 2. 81. *H.* Ejusmodi sunt χέρνιβες, lebetes; de quib. infr. Cap. X. §. 1.

(3) Videndus hic *Proclus* de Sacrificio & Magia; quem libellum excerpsit & latine vertit *Marsil. Ficinus* oper. fol. 1928. seq. cujus sub finem hæc verba leguntur: *Ergo sacerdotes per mutuam rerum cogna-*

quam maxime καθαστικὴν *purgantem* exiſtimabant. Hinc aqua marina prælata. Telemachus:

> Χεῖρας νιψάμενος πολιῆς ἁλὸς εὔχετ' Ἀθήνῃ,
> *Manibus lotis e cano mari precabatur Palladem*,

Odyſ. II. *v.* 261. Alias ſal aquæ dulci injectum. Menander (4) *in fragm. ex Famulo Matr. Id. p.* 120. *v.* 11. *ſeq.* Ὕδατι περιῤῥάναι ἐμβαλὼν ἅλας, φακούς. *Aqua adſpergere, injectis ſale, & lentibus. Theocritus Parvo Hercule Idyll.* XXIV. *v.* 95. *ſeq.*

> - - Ἅλεσσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
> Θαλλῷ ἐπιῤῥαίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.

- *Sale*

gnationem, compaſſionemque conducebant in unum, per repugnantiam expellebant; purificantes cum oportebat, ſulfure, atque aſphalto, id eſt bitumine, aqua aſpergentes marina; purificat enim ſulfur quidem propter odoris acumen, aqua vero marina propter igneam portionem, *& animalia diis in deorum cultu congrua adhibebant, ceteraque ſimiliter*. Eundem citat *Spencer*. l. ſupr. cit. ejusque verba exhibet, quæ tamen eo tenore reperta non habeo. cf. *Hoſpin.* de Templ. lib. II. c. 25. p. 278.

(4) Ejus verba ex *Clem. Alex.* Strom. VII. p. m. 713. ſq. excerpta hæc ſonant:

> Περιμαξάτωσάν σ' αἱ γυναῖκες ἐν κύκλῳ
> Καὶ περιθέτωσαν ἀπὸ κρουνῶν τριῶν
> Ὕδατι περιῤῥάναι, ἐμβαλὼν ἅλας, φακούς.
> *Aſpergant te mulieres in orbem circumlata*
> *Et circumſperſa tibi aqua e tribus fontibus,*
> *Ea purificabere, injectis ſale & lentibus.*

Videtur hunc maxime locum reſpexiſſe Noſter, qui a *Clerico* aliter lectus eſt in Fragm. ab Eod. collectis p. 120. confer vero not. ibid. unde de vera horum verborum lectione, & interpretatione tibi conſtabit clariſſime. Ceterum, quod obiter obſervem, vox περιμαξάτωσαν a περιμάττω, in luſtrationibus ſolennis eſt, ritumque deſignat, quo id, quod rei luſtrandæ adhibebant, in orbem ducebatur; unde περιμαξάτωσάν σε - - ὕδατι eadem fere locutio, quæ *Virgil.* in VI. Aeneid. v. 229. ſeq.

> *Idem ter* ſocios *pura* circumtulit *unda*,
> *Spargens rore levi, & ramo felicis olivæ*.

ubi conf. *Serv.* Aqua porro pura adhibebatur ex fontibus, vel fluminibus recens hauſta, *Virgil.* Aeneid. II. 719. IV. 635. VI. 635. ſeq.

- - *Sale mixta (ut consuetum est)*

Ramoque virenti coronata, adspergite pura aqua.

Præmittit ibidem *sulphur*; quod & Homerus *Iliad.* XVI. *v.* 228. *seq.* dicit ab Achille lavando crateri adhibitum,

- - - - ἐκάθηρε θεείῳ

Πρῶτον, ἔπειτα δὲ νίψ᾽ ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι.

- - - - *purgavit sulphure*

Primum, postea autem lavit aquæ puro liquore.

Itemque ab Vlysse in lustranda (5) domo, *Odyss.* XXII. *v.* 481. *seq.* Sed hic præterea adsumpsit *ignem*, cujus (6) singularem in expiatione facultatem credebant. Conjunxit pariter Juvenalis, *Sat.* II. *v.* 157. *seq.*

. . . *Cuperent lustrari, si qua darentur*

Sulphura cum tædis (7). - - -

Et Ovidius: *Metamorph. lib.* VII. *fab.* II. *v.* 261.

Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat,

ubi tria illa dicta concurrunt.

§. III. Præcipue vero *lustrandos eos censebant, qui se polluissent sanguine* (8). Hinc illud Hectoris *Iliad.* VI. *v.* 267. *seq.*

C 2 - - - οὐδὲ

(5) Hunc præsertim sulphuris usum commendat *Plin.* Hist. Nat. XXXV. cap. XV. amplior tamen is est, uti exemplis constat, & in not. ibid. fusius probatur.

(6) Vid. *Schol.* ad *Aristoph.* Pac. vers. 926. & ad Iliad. I. 314. coll. *Etymol.* voc. ἀπολυμαίνω. Καὶ ὅτι πῦρ ἁγνιστικὸν dicit *Eustath.* ad Iliad. I. 52. hic est πῦρ ille καθάρσιος apud *Eurip.* Herc. fur. v. 928.

(7) Adde: *& si foret humida laurus.* Laurus enim communissimum fere fuit adspergillum, quo lustrandos adspergebant; de qua plura infr. Cap. X. §. 1.

(8) Sic Apollo quoque ob cædem Pythonis ex mandato Jovis expiatus apud *Aelian.* V. H. lib. III. c. I. & Hercules lustrari volebat ob cædem liberorum, *Eod.* ref. lib. IV. cap. V. coll. ibid. *Perizon.* Idem occiso Caco dicitur ἁγνίσας τῷ ποταμῷ τὸν φόνον apud *Dion. Hal.* lib. I. p. 31. fin. Porro notandum, cædem expiaturos cadaveris extremas partes præcidisse, & ex illis seriem connexam ex collo suspendisse; vid. *Apostol.* Adag. XII. 42. & *Schott.* not. pag. 326. seq. *H.*

- - - οὐδέ πῃ ἐστί κελαινεφέϊ Κρονίωνι
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.
- - - nec ullo modo fas est nubes atras cogenti Saturnio
Sanguine & pulvere pollutum vota facere.

Cujus imitatione Virgilianus Æneas *lib.* II. *v.* 718. *seq.*
Me bello e tanto digressum & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo - Abluero.
Sic domus quoque Vlyssis lustranda fuit ob cædem procorum in ea patratam, *Odyss.* XXII. *v.* 481. Idem fecerunt Romani post interemptos conjuratos, instituta solenni lustratione apud Dionysium Halicarnasseum *lib.* V. *p.* 323. Ὡς οὐ θεμιτὸν αὐτοῖς ἐφ' ἱερὰ παρεῖναι καὶ θυσιῶν κατάρχειν, πρὶν ἀφοσιώσασθαι τὸ μίασμα καὶ τὴν συμφορὰν λῦσαι τοῖς εἰωθόσι καθαρμοῖς. *Quum nefas esset iis ad sacra accedere, & victimas immolare, antequam facinus expiatum esset, luesque solitis lustrationibus abolita.* Ita gravis visa etiam justa sanguinis humani effusio. Sed *in qualibet alia* manus ad expiationem lavare erat consuetudo, ut docet Sophoclis Interpres, ad *Ajac. Flagell. v. 666.* Ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς ὅταν ἢ φόνον ἀνθρώπου, ἢ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ὕδατι ἀπονίπτειν τὰς χεῖρας εἰς κάθαρσιν τοῦ μιάσματος. *Mos obtinebat apud veteres, quando aut homicidium, aliasve cædes patrassent, manus lavare ad piaculi expiationem.* Mirum proinde illud expiationis genus apud Apollonium *lib.* IV. *Argon. v.* 704. *seq.* (9) ubi porcelli mactati (10) sanguine manus homicidæ cruentæ abluuntur a sacerdote.

§. IV. Sed *aliis quoque de causis* lustrationes a priscis usurpatæ. Cujusmodi illa Agamemnonis (11) jussu solenniter facta in exercitu Græcorum, cum Apollo ob injuriose habitum sacerdotem esset placandus, *Iliad.* I. *v.* 313. *seq.*

Λαὺς

(9) Quocum cf. *Schol.* ad l. c. *H.*

(10) Fuerunt & mulieres ἐγχυτρίστριαι dictæ, quæ sanguine victimæ perfundebant expiandos; vid. *Etymol.* h. v.

(11) Ejusmodi & illa Atheniensium ob effossa cadavera hostilia & trans fines projecta, quod facinus dein Nisææ Salaminisque amissio subsecuta erat, ut est apud *Plut.* Solon. p. 84. C.

Λαὺς δ' Ἀτρείδης ἀπολυμαίνεσθαι ἄνωγεν·
Οἱ δ' ἀπολυμαίνοντο καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.
Populos autem Atrides lustrari jussit;
Illi autem lustrabantur & in mare sordes jaciebant.

Pausanias vero *Arcadicis lib.* VIII. *c.* 41. *p.* 683. ob pestem id vult susceptum, quæ λύμη Græcis (12) dicta. Agit ibi de flumine Lymace ita appellato, quod Nymphæ, cum Rheam post sedatos ejus partus, quo Jovem enixa est, dolores, aquis lustralibus purgassent, λύματα *sordes* illas ac piamina in eum fluvium abjecissent. Vnde constat de *more abjiciendi* in aquam *sordes*, quem hic observarunt Græci. In *terra* tamen *solida defodi* καθάρματα *sordes*, indicat idem Pausanias *Corinthiacis*, *lib. II. c.* 131. *p.* 185. in expiatione Orestis μητροκτόνυ *matricidæ* apud Troezenios peracta.

(12) Hæc de suo inseruit Feithius; apud *Pausan.* non leguntur *H.*

CAPVT SEPTIMVM.

De Precibus & Votis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Ostenditur precum Necessitas & varietas §. I.
Opportunum tempus §. II.
Argumentum, quod vel votorum nuncupatio §. III.
Et Religiosa persolutio §. IV.
Vel munerum oblatorum commemoratio §. V.
Quomodo preces peractæ? §. VI.
Vbi? §. VII.
Specialia quædam de mulierum precibus §. VIII.

§. I.

ITa rite lustrati ad pietatis officia se conferebant. Quam omnem Plato *Euthyphrone Tom. I. p.* 14. (1)

C 3 positam

(1) Vid. & Polit. T. II. p. 290. C. Preces quoque non sine sacrificiis fieri jubet *Sallust. Damasc.* c. XVI. apud *Gale* pag. 272.

positam esse disserit ἐν τῷ εὔχεσθαι, καὶ τῷ θύειν. Hoc quidem δωρεῖσθαι τοῖς θεοῖς *munera Diis offerre*; illud αἰτεῖν τοὺς θεοὺς, *a Diis petere*. Sic dando ac petendo universa conficitur religio. De *petitione* priori loco agemus, ita disponente humanæ necessitatis lege; quam ad omnes extendit Homerus *Odys.* III. *v.* 48.

Πάντες δὲ θεῶν χατέουσ᾽ ἄνθρωποι.

Omnes homines diis indigent.

Vt autem varii sunt communis vitæ usus, ita quoque *variæ* fuerunt *preces*, variisque factæ Diis, prout singulorum officia distinguebant. Trojani *Iliad. VI. v.*305. de civitate sua periclitantes, Minervam ἐρυσίπτολιν *urbis custodem* invocant. Proci Penelopes in arcus certamine Apollinem, *Odys.* XXI. *v.* 364. Navigantes Neptunum ac Castorem, in *Hymno in Nept. v.* 7. *add. Hymn. in Jov. Puer.* II. *v.* 9. Alii alios, quos peculiari religione venerabantur, ut Minervam Vlysses, *Iliad.* X. *v.* 277. Omnes communiter & persæpe Jovem, e cujus gemino dolio bona malaque omnia censebant depromi, *Iliad.* XXIV. *v.* 527.

§. II. Omnino vero *in re alicujus momenti suscipienda*, primum omnium *Diis supplicabant*, sine quorum ope nihil feliciter peragi cogitabant. Id observat Nestor legationem obiturus ad Achillem, *Iliad.* IX. *v.* 172. Priamus ab eodem conquisiturus filii cadaver, *Iliad.* XXIV. *v.* 308. Vlysses exploraturus castra Trojanorum, *Iliad.* X. *v.* 277. *seqq.* Denique Telemachus navigationem Pylum versus suscepturus, *Odys.* II. *v.* 262. Legem inde generalem fert Pythagoras: *Aur. Carm. v.* 48. Ἔρχευ ἐπ᾽ ἔργον θεοῖσιν ἐπευξάμενος, *ad opus accede, quum Deos precatus fueris*. Quam religiose Græcos observasse constat ex eorum monimentis. Operi quippe se accingentes Θεός, Θεός, *Deus! Deus!* soliti (2) pronunciare. Vnde felicem exitum *gratiarum* solennis *actio* subsequebatur; cujus exempla apud ipsum etiam

(2) Vid. hic omnino *Eustath.* ad Iliad. II. 478. sqq. & *Hesych.* h. v. cf. & *Brisson.* de Form. Solenn. lib. I. p. 80.

etiam Homerum videre eſt (3).

§. II. Porro quo Deos facilius exorarent, *munera* ſe daturos *pollicebantur*. Sic Theano, cum aliis matronis Trojanis Minervam precata, offert peplum & ſimul promittit duodecim boves ſalute parta immolandos, *Iliad.* VI. *v.* 90. *ſeqq. coll. v.* 304. *ſeqq.* Eidem Neſtor pro incolumi ad Græcos reditu novem tauros vovet (4). Simili ratione Æneas ſupplicans Veneri, *Æneid.* I. *v.* 338.

Multa tibi ante aras noſtrâ cadet hoſtia dextrâ.

Et *Æneid.* V. *v.* 236.

Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum
Conſtituam ante aras, voti reus.

Hæc nimirum Latinis proprie *Vota* dicta, quæ cum precibus ut plurimum conjuncta, a Græcis una eademque Εὐχῆς voce exprimuntur. His uſi Græci, ut & Romani aliique populi apud quoſvis auctores leguntur; præſertim cum in graviori aliquo diſcrimine verſarentur. Vnde Scholiaſtes (5) Homeri: Δυστυχίας ἐπίτασις καὶ σωτηρίας ἀπόγνωσις εὐχὴ θεῶν. *Calamitatis expoſitione & deſperatæ cauſæ cognitione, vota ad Deos abſolvuntur.* Et Plinius *Hiſt. Nat. lib.* VIII. *cap.* XVI.

(3) Forte ſacrificia & libationes euchariſticas magis, quam verbales gratiarum actiones Noſter reſpexit, quæ illis ſunt rariores apud *Homerum*; niſi tales eſſe credas Iliad. XIII. 631. ſeqq. Odyſſ. I. 61. illius generis eſt, quod deſcribitur Iliad. XI. 726. ſeqq. cf. *Euſt.* ad Iliad. XXII. 435. ſeq. Latinorum illuſtria hujus rei exempla legimus apud *Briſſon.* l. c. pag. 69. ſeq. & libro II. pag. 205.

(4) Locus Odyſſ. III. 382. fere unicus eſt in *Homero*, ubi Neſtor ſolenne Palladi votum nuncupaſſe dicitur. Inſolitum ſane & incongruum illud fuiſſet, ſi vel unquam ei novem tauros voviſſe legeretur; qui utpote huic deæ nunquam offerebantur, ſed juvenca ut plurimum annicula, uti ex h. l. & ex voto Diomedis Iliad. X. 292. ſatis adparet: Vide infr. Cap. IX. §. IV.

(5) Apud quem tamen hæc verba nobis hactenus non reperta.

Tom. I. *p.* 507. *Tum præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est.*

§. IV. In hisce votis persolvendis *summa utebantur religione:* gravissime quippe Deos rati succensere, si promissis deessent. Vnde duriores casus protinus ad hanc culpam referebant. Achilles *Iliad.* I. *v.* 65. utique hinc derivat pestem ab Apolline Græcis immissam:

Εἴτ' ἄρ' ὅ γ' εὐχωλῆς ἐπιμέμφεται, εἴθ' ἑκατόμβης.
Sive hic ob vota incusat, sive ob hecatomben.

Æneas etiam Trojanorum cladem *Iliad.* V. *v.* 177.

Εἰ μή τις θεός ἐϛι, κοτεσσάμενος Τρώεσσιν,
Ἱρῶν μηνίσας - - - -
Nisi quis Deus est, iratus Trojanis,
Ob sacrificia succensens - - -

Atque ita apud Theocritum *Idyl.* XXV. *v.* 200. Hercules ait: *nulli Achivorum patere, unde leo ille cuncta vastans extiterit: se tamen conjectari, Deorum quempiam*

- ἱρῶν μηνίσαντα Φορωνήεσσιν ἐφεῖναι.
- *ob sacrificia succensentem Phoronensibus immisisse.*

§. V. Quin etiam *sacrificia* (6) aut *dona* alias *oblata* Diis supplicantes *commemorabant*. Chryses ita Apollinem obtestatur *Iliad.* I. *v.* 39. *seqq.*

- εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,
Ἤ εἰ δή ποτέ τοι κατὰ πίονα μηρί' ἔκηα
Ταύρων, ἠδ' αἰγῶν, τόδε μοι κρήηνον ἐέλδωρ.
- *si quando tuo venusto templo tectum imposui,*
Vel si quando tibi pingues coxas cremavi
Taurorum, & caprarum, hoc mihi perfice votum;

Similiter eundem compellasse narrat Herodotus *Clio lib.* I. *c.* 87. *p.* 37. (7) *Crœsum, cum in pyra locatus jam*

jam

(6) Sic etiam quum pro aliis precarentur non propria, sed alterius merita recensebant; uti Eumæus pro Vlysse Od. XVII. 239. seqq.

(7) Locus ita habet: λέγεται ὑπὸ Λυδῶν τὸν Κροῖσον --- ἐπιβώσασθαι τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλεόμενον, εἴ τί οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι καὶ ῥύσασθαί μιν ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. unde sensus magis constat versioni.

jam esset comburendus, εἴτι οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παρεῖναι, *si quod ipsi gratum donum ab eo oblatum fuerit, adsit*. Irridet hoc nomine Græcis Lucianus, *de Sacrif. Tom.* I. *p.* 362. *seq.* ac si *Deos nihil censeant gratis concedere, sed bona omnia hominibus divendere;* peculiariter insultat Chrysæ, qui non impetrata ab Agamemnone filia, ὡσὰν καὶ προδανείσας τῷ Ἀπόλλωνι τὴν χάριν, δικαιολογεῖται, καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἀμοιβήν. *Tanquam qui prior Apollini gratiam esset feneratus, expostulat, & vicem repetit*.

§. VI. Quod ad *supplicandi ritum* attinet, oculos manusque in cælum (8) attollebant: ut infinitis apud Homerum locis (9) apparet. Omnibus hoc hominibus veluti ingenitum testatur Aristoteles *de Mundo c.* VI. *Tom.* I. *p.* 864. Πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατείνομεν τὰς χεῖρας ἐς τὸν οὐρανὸν εὐχὰς ποιούμενοι. *Omnes nos homines manus cælum versus attollimus, cum precamur*. Nimirum quia omnibus persuasum, divinitatem sublimiore mundi regione residere. Vnde cælum θεῶν ἕδος *deorum sedes* Homero, aliisque Poetis dictum (10): & Aristoteles *l. c. cap.* II. *Tom. c. p.* 846. vocat θεοῦ οἰκητήριον τοῦ κόσμου τὸ ἀνώτατον, *Dei habitaculum supremam mundi partem*. Qua de re præclare Tertullianus *Apologetico cap.* XVII. *pag.* 47. disceptat.

§. VII. Alioqui *in templa Deorum* sollenniter *oraturi se recipiebant*; quod iis magis præsentes se habere crederent. Vnde Hesychio *in voc.* Ναός. Ναὸς, οἶκος ἔνθα θεὸς προσκυνεῖται. *Templum, domus est, ubi Deus adoratur*. Et qui illuc concedebant, προσιέσθαι θεοῖς (11) *adire Deos*

(8) Facta tamen, *Homero* etiam teste, inter Deos superos & inferos differentia vid. Iliad. IX. 564. sq. Iliad. I. 350. seq. cf. *Schol.* ad loc. ex Iliad. IX.

(9) A quo χεῖρας ἀνασχεῖν, communiter precantes dicuntur; quod etiam ita exponit *Schol.* ad Iliad. VI. 257. exempla quoque vid. Il. I. 450. III. 318. XV. 371. &c.

(10) Vid. Iliad. V. 387. 868. Odyss. VI. 42. apud *Isocr.* autem θεῶν ἕδη simulacra deorum denotant, Paneg. p. m. 142. B.

(11) Vel potius προσιέναι *Ari-*

Deos dicti. Quod Ciceroni intellectum, cum ait in *legib. lib.* II. *c.* VIII. *Vol.* IX. *p.* 3345. *Ad divos adeunto caste*. Et Tibullus, *lib.* I. *Eleg.* V. *v.* 39.

Num feror incestus sedes adiisse Deorum?

Propter simulacra utique, ad quæ tanquam oculis subjectos Deos moris erat supplicare. Vnde his sublatis templa simul deserta; quod Pausanias *Bœoticis lib. IX. c.* 33. *p.* 777. accidisse refert Minervæ Alalcomeniæ ædi, extracto Deæ signo. Ita quoque apud Livium *lib.* XXXVIII. *c.* 43. *Tom. III. p.* 534. queruntur Ambracienses, *simulacra Deûm, Deos imo ipsos, convulsos ex suis sedibus, ablatos esse: parietes postesque nudatos. Quos adorent, ad quos precentur & supplicent, Ambraciensibus non superesse.*

Exemplum hujus supplicationis *Iliad.* VI. *v.* 301. *seqq.* ubi Trojanæ mulieres solenni pompa, præeunte Theano, ad Minervæ fanum contendunt cum ululatu, manus ei pro afflictis Trojæ rebus tendentes, deposito etiam ad genua ejus peplo; quod expressit Virgil. *Æn.* I. *v.* 483. *seq.*

Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades sparsis, peplumque ferebant.

§. VIII. Mos utique tritus (12), ut *mulieres in magnis casibus per templa irent supplices*. Polybius *lib.* IX. *c.* 6. *p.* 758. Αἱ δὲ γυναῖκες περιπορευόμεναι τοὺς ναοὺς ἱκέτευον τοὺς θεοὺς πλύνουσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη. *Mulieres vero delubra circumeuntes Diis supplicabant, pavimenta templorum capillis suis verrentes* (13). *Vlulatus* vero (14) in supplicatio-

Aristoph. Avib. v. 855. Hoc sensu Patres h. v. usurparunt & Pollux I. 25. vid. *Budæi* Comm. Gr. L. *H.*

(12) Vid. not. ad *Tibull.* I. 3. 10. exemplum quoque apud *Silium* lib. VII. vers. 74. sqq.

(13) Conf. Eund. lib. III. c. 112. & *Herald.* in *Arnob.* pag. 250. *H.*

(14) Lege potius *ejulatus*: ὀλολυγὴν ita expl. *Schol.* ad Iliad. VI. 301. & *Hesych.* h. v. Ceterum voces ὀλολυγή, ὀλολυγμός cum ipso verbo ὀλολύζειν in faustis etiam imo quibusvis acclamationibus usurpantur. vid. *Eurip.* Electr. v. 690. coll. *Schol.* ad Od. III. 450.

tionibus *mulieribus* Græcis admodum *familiares* esse, colligitur ex multis Homeri locis (15). Quem a Libyssis traductum testatur Herodotus, *Melpomene lib. IV. c. 189. p.* 285. Δοκέει δ' ἔμοιγε καὶ ὀλολυγὴ ἐν ἱροῖσι ἐνταῦθα πρῶτον γενέσθαι. *Videtur autem mihi ululatum in templis ibi primum factum esse. Pepla* quoque *ferre* solitas testis Æschylus, *Trag. II. v.* 97. (16)

Πέπλων καὶ στεφέων
Ποτ', εἰ μὴ νῦν, ἀμφὶ λιτὰν ἕξομεν.
Peplos & velamina
Aliquando, nisi adhuc dum, (saltem) in supplicatione habebimus.

Vbi Scholiastes: παρετίθεσαν γὰρ καὶ πέπλους, καὶ ἐνέδυον καὶ πέπλους, τὰ ἀγάλματα. *Etenim qui peplos obtulerunt, iis quoque simulacra amiciverunt.* Hoc vero etiam observatum, ut *genibus applicarent*, quæ supplicationi sacra omnium gentium religione. Inde Arnobius (17) *lib.* VI. *p.* 202. *Signa quorum plantas contingitis ac contrectatis orantes.*

CAPVT

450. cf. plur. *Spanh.* ad *Callim.* p. 478. sq. & 647. sq. *H.*
(15) Vid. Od. III. 450. IV. 767. &c.
(16) Tragœd. II. est ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας.
(17) Locus hæc habet: *Ita enim non videtis* spirantia hæc *signa, quorum plantas & genua contingitis, & contrectatis orantes, modo casibus stillicidiorum labi, putredinis modo carie laxari?* &c. *H.*

CAPVT OCTAVVM

De Libamentis, Suffitibus ac Molis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Argumenti connexio	§. I.	*Suffituum*	§. III.
Materia, vasa, ritus, usus &c. Libationum	§. II.	*Molarum*	§. IV.
		Historia hujus ritus	§. V.

§. I.

QVæ Diis homines *vicissim dabant*, in universum erant aut *sacrificia* aut *donaria*. Vtrumque conjungit Hector, *Iliad.* VI. *v.* 269. *seqq.* cum jubet Troadas *offerre Minervæ peplum*, & *simul duodecim boves*. Similiter Ægysthus pro initi cunjugii felicitate *multas adolevit coxas*, *multaque donaria appendit*, *Odyss.* III. *v.* 273. *seqq.* Plato *Alcib.* II. *Tom. II. p.* 148. loquens de officio Diis præstando, copulat in hanc rem θυσίας καὶ ἀναθήματα *sacrificia & donaria*, uti sub finem *libri de Votis*, *ibid. p. seq.* δῶρα καὶ θυσίας *dona & sacrificia*. Restringens utique δῶρα ad ea, quæ ornatus gratia in templis donabantur. Quo sensu & a Latinis eadem munera ac donaria appellata, prout scite distinguit Lactantius, *lib.* VI. *de vero Dei cultu*, *cap. ult. p.* 479. *Apud istos qui nullo modo rationem divinitatis intelligunt, donum est, quicquid auro argentove fabricatur, item quidquid purpura & serico texitur; sacrificium est victima & quæcunque in ara cremantur.*

In sacrificiis primo loco *consideranda* veniunt *Libamenta*, *Suffitus* ac *Molæ* (1); quæ sola initio obtinebant, posteaque disposita fuere in omni divini officii parte.

§. II. *Libationes* potissimum apud Græcos *fiebant vino*

(1) Quod per θύειν, σπένδειν & ἐπιτιθέναι λιβανωτὸν conjunctim indicat *Aristoph.* Nub. v. 425. conjungit pariter *Hesiod.* ἔργ. v. 334. seqq. *H.*

no (2). Sic enim passim Homero (3) dicti λείβειν αἴθοπα οἶνον, *libare nigrum vinum*. Erat autem *purum ac merum*; unde σπονδαὶ ἄκρητοι *mera libamenta* appellatæ, *Iliad.* II. *v.* 341. Quod ita religiose a Romanis etiam observatum, ut *vinis Græcis prolibare Diis nefastum* putarent, teste Plinio *Natural. hist. lib.* XIV. *cap.* XIX. *Tom. II. pag.* 156.

In hunc usum comparata *pocula*, quæ apud beatiores *constabant ex auro*. Tale Pelei χρύσεον ἄλεισον *aureum poculum*, *Iliad.* XI. *v.* 773. Itemque Meneali χρύσεον δέπας, *aurea patera*, *Odyss.* XV. *v.* 149. His vino repletis leviter aliquid de summis labris effundebant in Deorum honorem, reliquum ipsi ebibentes, uti constat ex multis Homeri locis (4). Singulare vero illud poculum Achillis erat, *ex quo nulli alii viro propinabat; nec ulli Deorum, nisi Jovi libabat*, *Iliad.* XVI. *v.* 225. *seqq.*

Erant autem hæ *libationes* fere *cum precibus conjunctæ*; quales hic Achilles nuncupat pro Patrocli salute. Idem observatum a Nestore, iter Achillem versus (5) suscepturo, *Iliad.* IX. *v.* 177. *coll. v.* 183. & a Priamo, *Iliad.* XXIV. *v.* 306. *seqq.*

§. III. *Suffitibus* etiam magnam in Diis placandis vim Græci tribuebant. Vnde cum libationibus ac precibus eos Homerus conjungit, *Iliad.* IX. *v.* 495.

Καὶ μὲν τὰς θυέεσσι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι,
Λοιβῇ τε, κνίσσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι.

Tamen

(2) Primum aqua, postea lacte, dein melle, tandem vino. *Porphyr.* de *Abstin.* lib. II. §. 20. hæc sunt νηφάλιοι θυσίαι apud *Dion. Halic.* lib. I. p. 26. vel νηφάλια simpliciter apud *Plut. Romul.* pag. 19. D. alias etiam προθύματα, scil. suffitus, qui ante ipsum sacrificium fiebant, vel placentæ, uti exponit *Schol. Arist.* ad *Plut.* v. 660. cf. & *Spanh.* ad h. l. *H.*

(3) Vid. Iliad. I, 462. XVI. 230. seq. Od. III. 459. &c. *H.*

(4) Qualia ubique fere in his paginis te circumstant, hinc σπένδειν & λείβειν communiter pro χέειν usurpantur: & a λείβω *Isidorus* latinum *libare*, quod est fundere, derivat libro VI. *Orig.* c. XIX.

(5) Quod tamen ex *Homero* l. c. non constat; iter enim aliis suscipiendum imperavit, libationi tamen non interfuit.

Tamen hos suffimentis & votis placidis
Libamineque, nidoreque avertunt homines.

Hesiodus quoque Ἔργοις *v.* 336. jubet agricolas oriente ac occidente die illos

Σπονδῇσι θυέεσσί τε ἱλάσκεσθαι.
Libamentis & suffimentis placare.

In hanc sententiam Hector matri suæ auctor est, ut in templum Minervæ concedat ad vota suscipienda cum suffimentis, *Iliad.* VI. *v.* 269. *seq.*

- - πρὸς νηὸν Ἀθηναίης Ἀγελείης
Ἔρχεο σὺν θυέεσσι. - -
- - *ad Templum Minervæ Ageleja*
Vade cum suffimentis. - -

A quo ritu (6) templa ac altaria Homero θυώδα (7) καὶ θυήεντα *odorata* dicta: uti peculiariter illud Veneris in Cypro *Hymn. in Vener. v.* 59. de quo Virgil. *Æn. I. v.* 420. *seq.*

- *ubi templum illi centumque Sabæo*
Thure calent aræ, sertisque recentibus halant.

Quanquam hic thus per πρόληψιν *anticipationem* videatur dictum. Siquidem, ut asserit Plinius *Hist. Nat. lib.* XIII. *c.* I. *Tom. II. p.* 57. *Iliacis temporibus Thure non supplicabatur: Cedri tantum & citri suorum fruticum in sacris fumo convolutum nidorem verius, quam odorem, noverant.* In eandem rem Arnobius *lib. VII. adversus Gentes p.* 232. thuris novitatem disceptat: *Nam neque temporibus, quemadmodum creditur & perhibetur, heroicis, quidnam esset thus, scitum est, scriptoribus ut comprobatur a priscis, quorum in libris nulla ejus* (8) *mentio reperitur.*

§. IV. Supersunt *Molæ*, quas Homerus vocat οὐλὰς vel οὐλοχύτας, *e frugibus saxo aut mola fractis constantes.* In hanc rem antiquissimo ritu a Græcis adhibebatur *hordeum*, uti apud Romanos far, teste Dionysio

(6) Vid. *excerpt.* ex *Porph.* apud *Euseb. Præp. Ev.* lib. I. c. IX. p. 29. A.

(7) Lege θυώδεα. de postremo vid. Iliad. VIII. 48. XXIII. 148. Od. VIII. vers. 363. *H.*

(8) Lege: *posita* nulla ejus mentio reperitur.

sio Halicarnasseo *lib.* II. *p.* 95. Καὶ ὥσπερ Ἕλληνες τὸν κρίθινον καρπὸν ἀρχαιότατον ὑπολαμβάνοντες ἐπὶ τῶν θυσιῶν κριθαῖς κατερχόμεθα, ὐλὰς αὐτὰς καλοῦντες· οὕτω Ῥωμαῖοι τιμιώτατόν τε καρπὸν καὶ ἀρχαιότατον εἶναι νομίζοντες τὰς ζέας, διὰ τούτων ἁπάσης ἐμπύρου θυσίας κατάρχονται. *Et quemadmodum Græci antiquissimam hordeaceam frugem rati, hordeo victimas initiant,* ὐλὰς *illas, hoc est molam salsam, nominantes; ita Romani quamvis hostiam igne adolendam respergunt farre, quippe qui hoc frugum genus & antiquissimum existimant & honoratissimum.* Additum fuisse salem docet Homeri (9) Scholiastes, ad *Iliad. I. v.* 449. Οὐλαὶ κριθαὶ μετὰ ἁλῶν μεμιγμέναι, ἃς ἐπέχεον τοῖς ἱερουργημένοις ζώοις πρὸ τοῦ θύεσθαι. *Molæ hordeum sale mixtum, quod infundebant victimis cæsis, ante sacrificandum.* Inde Virgilius etiam *fruges salsas* dicit *Æneid. II. v.* 133. Et Plautus *Amphitruone Act. II. sc. II. v.* 107. *seq.*

> *Sed mulier postquam experrecta es, prodigiali Jovi*
> *Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatum oportuit.*

Ita vero & Penelope, impositis canistro molis salsis, Palladi supplicat, *Odyss.* IV. *v.* 761.

> Ἐν δ' ἔθετ' οὐλοχύτας κανέῳ, ἠρᾶτο δ' Ἀθήνῃ.
> *Imposuit molas canistro, supplicavit autem Palladi.*

Omninoque *maximus* fuit earum *usus in sacris*, adeo ut Plinius *Histor. Natur. lib.* XXXI. *c.* VII. *Tom. III. p.* 369. afferat, *nulla sine mola salsa confici*. Illis frons victimæ (10), ac partes adolendæ conspergebantur, ipsa etiam altaria ac cultri.

§. V. *Obtinuit hic ritus ex veteri more sacrificiorum,* quæ initio ex ejusmodi frugibus duntaxat constabant, ut notat Homeri Scholiastes ad *Iliad. I. v.* 449. Inde Ovidius *lib.* I. *Fastorum v.* 337.

Ante

(9) Adde & *Etymol.* v. Οὐλοχύτας, ubi etiam rei caussa reperitur. *H.* προχύται quid sint & quomodo huc pertineant, vid. apud *Apollon.* Arg. I. cf. & *Schol.* ad Arg. I. v. 409.

(10) Testes hujus rei amplissimos produxit *Pfeiff. Ant. Gr.* lib. I. c. XXIV. p. 37. seqq. quos ibi vide.

Ante Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica salis.

Atque hoc fuisse *ex Numæ instituto* antiquitas apud Romanos testatur. Plutarchus (11) in *Numa Tom.I.p.* 65. C. Ἀναίμακτοι γὰρ ἦσαν, αἵτε πολλαὶ δι' ἀλφίτου καὶ σπονδῆς καὶ τῶν εὐτελεστάτων πεποιημέναι. *Incruentæ enim erant, & plerumque farina, libatione, rebusque vilissimis constabant.* Et Pausanias (12) *Arcadicis lib.VIII. c.2.pag.*600. affirmat, *Cecropem vetustissimum Atheniensium Regem nihil sacrificasse animatum, sed liba tantum patria, quæ* πελάνους *vocarunt, obtulisse. Serius* utique apud nationes *invaluit mactatio hostiarum:* quippe quæ religioni ducebant sanguinis effusionem. Vnde ῥέζειν καὶ ἔρδειν *dicti, qui primi victimas Diis mactarunt, quasi magnum aliquid patrassent.* Ταραττόμενοι καὶ δειμαίνοντες, ἔρδειν ἐκάλουν καὶ ῥέζειν, ὡς τι μέγα δρῶντες τὸ θύειν ἔμψυχον, ait Plutarchus *lib. VIII. Sympos. Quæst. VIII. Tom. II. pag.* 729.

(11) Vid. Eund. *Romulo* T. I. p. 23. fin. & *Perizon.* in *Aelian.* lib. XI. c. V.

(12) En tibi integra ejus verba: *Eadem ætate & Cecropem Athenis & Lycaonem in Arcadia regnasse arbitror - - - Ille quum primus Jovem cognomine supremum appellasset, nihil vita præditum ei immolandum duxit, sed liba tantum patria* (πελάνους *etiamnum vocant Attici*) *ut ad aram porricerentur, sanxit.* vid. & *Spanh.* ad *Arist. Plut.* v. 659. p. 260. Ceterum veteres animalium sacrificio abstinuisse, testis est & *Empedocles* apud *Porphyr.* lib. II. §. 21. vid. & *Jamblich.* de *Vit. Pythag.* c. 11. & c. 28. Fuit & Delii Apollinis ara, in qua nulla sacrificia fiebant. vid. *Macrob. Saturn.* III. c. VI. & *Porphyr.* l. c. §. 28. Simile Jovis apud *Paus.* Att. c.26. Vocabantur autem hæc sacrificia *pura*, ἁγνὰ vid. *Pollux* I. 26. & *Kühn. ibid. H.* adde *Procl.* ad *Hesiod.* p. 80. ubi simul de vocib. θύειν, ῥέζειν, ἔρδειν plura traduntur.

CAPUT

CAPUT NONUM.

De Victimis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

DEinceps *de oblatione animalium* agendum, quæ posterioribus seculis sola pene sacrificii nomen servavit. In iis summus habitus *delectus*, ut essent quam optima (1) ac perfectissima, *Odys.* XI. *v.* 30.

- - στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη,
Ῥέξειν ἐν μεγάροισι,
- - *sterilem bovem quæ optima,*
Sacrificaturum (esse) in ædibus;

Iliad. I. *v.* 66.

- - ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων.
- - *ovium nidorem & caprarum integrarum.*

Scholiastes, *ad h. l.* Ἤτοι τῶν ἡλικίαν ὁλοκλήρων. λελωβημένον γὰρ οὐ θύεται, ἀλλ' ὑγιὲς ἡ τῶν τελειωμένων θυσία. *Videlicet quæ absolutissimi sunt vigoris; mutila enim quæ sunt, non mactantur, sed sana & integra sit perfecta victima* (2). Inde Polluci *lib. I. c. I.* §. 26. *p.* 21. ἱερεῖα ἄρτια, ἄτομα, ὁλόκληρα, ὑγιῆ, ἄπηρα, παμμελῆ, ἀρτιμελῆ, μὴ κολοβά. *Vi-*

(1) *Aristoteles* in Conviv. scribit: *mutilum nihil diis offerendum, sed quod integrum ac perfectum sit*; apud *Athen.* lib. XV. p. 674. *fin.*

(2) Vid. & *Schol.* in *Arist. Acharn.* v. 785. *H.* Victimæ quoque probari solitæ; vid. *Brisson.* de *Form.* lib. I. p. 14. ita ut si non stupuerint, aptæ probentur. *Serv.* ad *Aeneid.* VI. 244.

ctimæ perfectæ, *non incisæ*, *integræ*, *sanæ*, *illæsæ*, *quibus omnia membra constant & integra*; *non mutilatæ*. Quare Athenienses criminati Lacedæmoniorum in re divina incuriam, eo quod etiam ἀνάπηρα θύουσιν ἑκάστοτε, *subinde haud illæsas victimas sacrificent*, ut est apud Platonem *Alcibiade* II. *Tom. II. p.* 149. Cui similis illa Tertulliani in *Apologetico c.* 14. *pag.* 44. expostulatio adversus Gentes sui seculi: *Volo & ritus vestros recensere*, *non dico quales sitis in sacrificando*, *cum enecta & tabidosa quæque mactatis*; *cum de optimis & in integris supervacua quæque truncatis capitula & ungulas*, *quæ domi quoque pueris vel canibus destinassetis* (3).

§. II. *Animalia* priscis Græcis *ad sacrificandum* potissimum *adhibita* sex, *ovis*, *sus*, *bos*, *caper*, *gallus*, *anser*, ut notat Suidas (4) in *voce* Θύτου. Homerus (5) tamen non nisi priora quatuor in sacris, ut & victu communi ab heroibus usurpata commemorat. Princeps locus assignatus bovi, quem maximo olim in pretio fuisse subinde Poeta significat; & Plinius *Histor. Nat. lib.* VIII. *cap.* XLV. *Tom. I. p.* 557. Hinc optimæ victimæ & lautissima Deorum placatio. Vnde vox βουθυτεῖν *bove placare*, qua boum mactatio proprie notatur, ad alia quævis (6) animalia traducta. Aristoph. *Pluto v.* 820.

Βουθυτεῖ ὗν καὶ τράγον καὶ κριὸν ἐστεφανωμένος.

Coronatus suem hircum & arietem immolat.

At lege Solonis non erat mactandus bos (7), teste Plutarcho, *in Vit. Solon. Tom. I. p.* 90. C. Quod Ælianus *Var. Hist. lib.* V. *cap.* XIV. de bove aratore in-

ter-

(3) Verba *Tertull.* ita corrige: post *tabidosa* lege: & *scabiosa*. pro *optimis* leg. *opimis*.

(4) Cf. *Eund.* voc. Βοῦς.

(5) Vid. Odyss. XXIII. 278. seq. XIII. 24. Iliad. I. 39. XI. 727. adde loca infra pag. 63. ab Auctore Nostro allegata &c. cf. *Plin.* lib. VIII. H. N. cap. 45.

(6) Cf. *Schol.* ad l. c. *Aristoph.* & *Spanh. ibid.* p. 264.

(7) Id tamen non generatim, sed tantum in funere ἐναγίζειν βοῦν οὐκ εἴασεν, ait *Plutarch.* cf. *Perizon.* in *Aelian.* lib. V. cap. XIV. & *Potter.* lib. II. c. IV. *H.*

terpretatur, ὅτι καὶ οὗτος εἴη ἂν γεωργὸς καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός. *Quoniam ille etiam agricola est, & humano generi laborum socius.* Certe alii quoque Græci ejus mactationem habuerunt religioni (8).

§. III. Nec vero promiscue (9) quælibet *animalia* cuilibet Deo mactare erat fas; sed quæ *singulis* de more erant *dicata*. Sic enim Aristoteles *lib.* IX. *Ethic. cap.* II. *Tom. III. p.* 154. contendit, *non omnibus eadem, nec patri omnia præstanda, uti nec Jovi omnia sacrificantur*. Quod explicans *lib.* V. *cap.* X. *Tom. III. p.* 87. νομικόν, ait, αἶγα Διὶ θύειν, ἀλλὰ μὴ πρόβατα, *capram, non oves, Jovi mactari lege receptum*. Contra capram non immolatam Minervæ apud Athenienses, testatur Athenæus *lib.* XIII. *Deipnosoph. p.* 587. *A.* Et in universum Plinius ait observatum, *nec claudicante, nec alienâ hostiâ* Deos placari *Hist. Nat. lib.* VIII. *cap.* XLV. *Tom. I. p.* 557.

§. IV. Porro Jovi mactari solitus bos, ætate major; πενταέτηρον *quinquennem* dixit Poeta *Iliad.* II. *v.* 403. Polyphemus ei facit ariete, sed non litat *Odyss.* IX. *v.* 461. Eidem quoque cum Sole immolatus verres *Iliad.* XIX. *v.* 197. Apollini tauri & capræ oblatae *Iliad.* I. *v.* 41. Itemque agni primogeniti *Iliad.* XXIII. *v.* 864. Neptuno sæpius tauri παμμέλανες *nigrantes Odyss.* III. *v.* 6. nempe ad maris ferociam ac obscuritatem significandam; etsi apud Pindarum *Olymp. Epod.* γ. *v.* 11. ὀργῶντες ταῦροι, *feri tauri* (10) ei immolati, quod ad spumam maris forte referendum. Quin etiam fluviis Alpheo & Xantho factum tauris, *Iliad.* XI. *v.* 727. & XXI. *v.* 131. *coll. Iliad. XX. v.* 74. At Sperchio ovibus, *Iliad. XXIII. v.* 147. Minervæ sæpius mactabant juvencam *Iliad.* X. v. 291. (11) & quidem

(8) Vid. Auctor. a *Scheff.* & *Kühnio* ad *Aelianum* l. c. allegatos. *H.*

(9) Vid. *Sallust. Damasc.* c. XVI. apud *Gale* p. m. 273.

(10) Leg. ἀργοί quod aliter exponendum juxta *Schmidt* in h. l. p. 318.

(11) Vid. *Turneb. Advers.* lib. XVIII. c. II. *Virg. Aeneid.* VI. 38.

- - - ἦνιν, εὐρυμέτωπον,
Ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ.
- - - *anniculam, lata fronte,*
Indomitam, quam nullus sub jugum misit vir.

Odyſ. III. *v.* 383. quam *injugem* dixit Feſtus; *caſta cervice* Silius (12). Ovis quoque ei oblata *Odyſ.* IV. *v.* 764. Sed non tenella apud Athenienſes, auctore Athenæo, *lib.* IX. *p.* 375. C. Mercurio ſacrificati agni & hædi *Odyſ.* XIX. *v.* 398. uti & Nymphis *Odyſ.* XVII. *v.* 242. Inferis denique ſterilis vacca *Odyſ.* X. *v.* 522. Ita pro variis Diis (13) variæ quoque *victimæ diſtinguebantur ſpecie, ætate, colore, ſexu*; quemadmodum eleganter diſputat Arnobius *lib.* VII. *p.* 224. *ſeq.*

§. V. *Boves* autem ornatus gratia *ſolebant auro obducere*. *Iliad.* X. *v.* 294.

Τὴν τοι ἐγὼ ῥέξω χρυσὸν κέρασιν περιχεύας.
Hanc ego tibi ſacrificabo, aurum cornibus circumfundens.

Quod imitatus Virgilius *Æn.* IX. *v.* 627.

Et ſtatuam ante aras aurata fronte juvencum.

Modus inaurandi deſcribitur *Odyſ.* III. *v.* 438. ubi Laerceus χρυσοχόος *aurifex* acceptum a Neſtore aurum inſtrumentis fabrilibus ἀσκήσας *aptans* bovis cornibus offudit.

- ἵν' ἄγαλμα θεὰ κεχάροιτο ἰδοῦσα.
- *ut ornatum videns dea gauderet.*

Plato id ſolenne fuiſſe Athenienſibus dicit *Alcibiade* II. *Tom.* II. *p.* 149. C. ubi inter alia magnificentiæ eorum teſtimonia ponitur βοῦς χρυσόκερως *bos cornibus inauratus*. Romanis quoque ſolennem hunc ritum adſcribit ſæpius in eorum hiſtoria T. Livius. Et quidem a Græcis tractum nominatim ſcribit Macrobius *lib.* I. *Saturnal.* *c.* XVII. *p.* 193.

§. VI.

(12) Verba hæc leguntur libro XIII. v. 431. *intacta cervice* dixit *Virgil. Georg.* IV. 540. & 551.

(13) Sic Marti equos ſacrificarunt Amazones apud *Apollon.* Arg. II. 1180.

§. VI. Mactabantur Diis vel *ſingulares* victimæ, vel *plures*; ſive *unius generis*, ſive *diverſi*. Huc pertinent illæ, quarum tam crebra mentio, Ἑκατόμβαι, ex *centum* proprie *bobus* conſtantes, ut indicat vocis ἐτυμολογία, & teſtatur Euſtathius: ad *Iliad.* I. *p.* 49. *ſeqq.* ἐξ ἑκατὸν δηλονότι κυρίων βοῶν. *Nimirum ex centum præſtantibus bobus*. Quanquam abuſive ſæpius ex centum aliis animalibus ἐξ ἑκατὸν ζώων, ἢ, κυριώτερον εἰπεῖν, βοσκημάτων. *Ex centum animalibus, vel, ut melius, pecudibus*. Sic enim Homerus nominat ἑκατόμβας ταύρων, ἠδ' αἰγῶν *centum victimas taurorum, ſive caprarum*, *Iliad.* I. *v.* 315. *ſeq.* & ἀρνῶν πρωτογόνων, *agnorum primogenitorum*, *Iliad.* XXIII. *v.* 864. Sed & de centenario numero olim controverſum addit Euſtathius, *l. c. p.* 49. *lin.* 12. dicens fuiſſe, qui cenſuere ἑκατόμβην conſtitiſſe ex viginti quinque quadrupedibus, quæ efficiunt ἑκατὸν βάσεις ἢ πόδας, *centum gradus vel pedes*; alios accepiſſe ἀορίστως ἀντὶ πολλῶν ζώων, *indefinite pro multis animalibus*. At enim illius aliquam habitam rationem, notat ἑκατόμβη illa Neſtoris *Odyſ.* III. *v.* 5. *ſeqq.* ubi *quater mille quingenti boves Neptuno immolantur a Pyliis*. Teſtatur & ipſa ἑκατόμβης origo, quam a Laconibus repetit Strabo, *lib.* VIII. *pag.* 362. *D.* qui cum olim centum urbes habitarent, centenos quotannis boves immolabant; atque ita narrat, *Luſitanos victimarum centurias quotannis ritu Græco inſtituiſſe*, *lib.* III. *pag.* 155. *A.*

§. VII. Ceterum *ſacrificari* victimæ ſolebant *editioribus locis*, quos βωμοὺς, *aras*, Homerus (14) vocat: Latini

(14) Obſerva hic vocum βωμός, ἐσχάραι &c. differentiam, quamvis ea non ſemper obtineat. Altaria *deorum cæleſtium* ſunt βωμοί, *inferis* ſacrificatum ἐπ' ἐσχάραις; quod vero vocab. etiam de communi foco adhibet *Homer.* Iliad. X. 418. unde *Eurip. Phoeniſſ.* v. 281. βώμιοι ἐσχάραι conjungit ad ſacras aras deſignandas; *ibid.* tamen etiam Apollinis ara ita vocata; & aræ Cereris ac Proſerp. apud *Eund. Suppl.* v. 33. cf. *Schol.* ad h. l. & contra βωμοὺς aras inferorum dicit *Pauſan. Corinth.* c. 31. p. 183. *ſubterraneis* ἐν βόθροις ſacra fiebant. *Penatibus* ἑστίαι dicatæ, quæ quomodo differant a βω-

tini *altaria*; quasi *altas areas* inde dixerunt. Eorum *situs* præcipue fuit *in templis*, ubi religiosius ad Deorum simulacra apposita faciebant. *In littore* etiam (15) *maris* structum altare, *Hymno in Apollinem v.* 490. *Apud naves* quoque erant Græcorum altaria in obsidione Trojana, *Iliad.* XI. *v.* 807. Sic Argonautæ apud Apollonium *Argon. libr.* II. *v.* 691. βωμὸν ἀνστήσαντες ἐπάκτιον, *erigentes aram in littore*. Quod de more faciebant, qui navigaturi Neptuno (16) supplicabant. Sæpe etiam *in præruptis montibus* (17) posita altaria; quod Anchises pollicetur Veneri in *Hymno v.* 100. *seq.* Frequenter quoque *in lucis*, *agris sacris*, atque *apud fontes*. Tale ad fontem vicinum urbi Ithacensium, ubi *viatores Nymphis sacrificabant*, *Odys.* XVII. *v.* 211. Itemque ad Sperchii scaturiginem τέμενος βωμός τε θυήεις *templum & ara sacrificia redolens*, ubi *Peleus voverat se oblaturum hecatomben*, *Iliad.* XXIII. *v.* 148. Ea fecerunt Ithacenses:

Ἄλσος ὑπὸ σκιερὸν ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος.
Nemore sub umbroso Apollinis longe jaculantis.

Odys. XX. *v.* 278. Et Achivi *Iliad.* II. *v.* 305.

- περὶ κρήνην ἱεροὺς κατὰ βωμούς.
- *circa fontem ad aras sacras.*

Et

μοῖς vid. in *Schol.* ad *Hesiod.* p.157. cf. *Pollux* I. 8. *Porphyr.* de *Antr. Nymph.* pag.254. & not. ad *Plin. Paneg.* p.9. Differunt etiam aliquantum *aræ* & *altaria* apud Latinos. *Novimus enim, aras Diis esse superis & inferis consecratas: Altaria vero esse superorum tantum Deorum; quæ ab altitudine constat esse denominata*; ut ait *Serv.* ad *Virg.* Ecl. V.66. *Varro* Diis superis altaria; terrestribus aras; inferis focos dicari affirmat.

(15) Sic *Arrianus* de Alexandro: θύει τε ἐπὶ τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἴστρου Διὶ σωτῆρι, καὶ Ἡρακλεῖ, καὶ αὐτῷ τῷ Ἴστρῳ κ. τ. λ. de *Exped.* lib. I. p. 4. fin.

(16) Hoc ex *Apollonio* non probatur, apud quem ara Apollini extructa memoratur, libro I. Arg. vers.403. βωμὸν ἀκτίου Ἀπόλλωνος, quod *Stephanus* de Apolline in Acte urbe culto exponit: *Thes.* Tom. I. pag. 96. D. Alexander vero in medio mari Neptuno sacra facit apud *Arrian.* lib. I. cap. 4. *H.*

(17) Vid. *supr.* pag. 19. seq.

Et ſacra adeo Hiſtoria teſtatur fuiſſe morem gentium, *adolere incenſum ſuper lucis ac ligno nemoroſo*, *lib.* II. *Regum*, *cap.* XVII. *v.* 9. *ſeqq.*

§. VIII. Sed & *in privatis ædibus* (18) extructa erant *altaria*, quibus victimas mactabant. Quo in genere potiſſimum celebrata ara Διὸς Ἑρκείου, *Jovis Hercei*; de qua *Odyſ.* XXII. *v.* 334. Euſtathius *ad l. c. p.* 1930. *l.* 26. ait extitiſſe extra αὐλῆς, *ſub dio* (19). Pollux in medio (20) domus, cui concinit Virgilius *Æneid.* II. 512.

Sedibus in mediis, nudoque ſub ætheris axe
Ingens ara fuit - - -

Ad quam Hecuba cum natis confugerat; & ipſe Priamus tandem occiſus. Quod Euripides *Troadibus v.* 17. ait factum ad aram Jovis Hercei. Athenæus etiam *lib.* V. *p.* 189. *F.* dicit, αὐλὴν *vocari* Homero *locum ſubdivalem*, *ubi ara Jovis Hercei* (21). Eoque refert, quod ille canit *Iliad.* XI. 773. Peleum deprehenſum ſacrificantem αὐλῆς ἐν χόρτῳ, *intra ſeptum aulæ*. Eumæus vero etiam ſuem immolavit ἐπ' ἐσχάρῃ *ſuper altari*, *Odyſ.* XIV. *v.* 420. Ad quam in regia Phæacum quoque ſupplex conſedit Vlyſſes *Odyſ.* VII. *v.* 153. ut multi cenſeant, ibidem aram de more in foco ſitam. Atque adeo paſſim videre eſt victimas mactatas a pri-

 vatis

(18) Ἑστίαι proprie dictæ, uti ſupra notatum; quæ ſubinde ſynecdochice pro tota domo ſumuntur. Vid. *Schol.* ad *Eurip.* Prol. Hec. v. 22. ἑστία λέγεται ἡ ὅλη κατοικία, ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν κ. τ. λ.

(19) Non extra aulam, ſed extra domum, ἔξω τοῦ περὶ τὴν αὐλήν, non committendus itaque cum *Polluce*, quod & ſequentia *Euſtath.* verba evidenter docent. cf. *Euſt.* in Iliad. XXIV. 306. ubi plane ut *Pollux*, loquitur *H.* cf. *Periz.* ad *Aelian.* lib. III. c. IV.

(20) Fruſtra hæc apud Pollucem quæſiveris, a quo Jupiter Herceus nominatur modo, non in certa quadam domus parte collocatur. vid. potius *Harpocr.* voc. Ἑρκεῖος Ζεύς. *Etymol.* & *Feſt.* h. v. *H.*

(21) Id quoque innuit *Arrian.* de *Exped. Alex.* lib. I. p. 12. D. Altarium vero materia vel lapides erant, quale eſt apud *Schol. Apoll.* Arg. I. v. 1123. vel ceſpites *Horat. Carm.* I. Od. XIX. cf. *Potter.* lib. II. c. II. p. 204.

vatis hominibus intra parietes privatos. Quod cum Platoni minus placeret, *lib.* X. *de Leg. Tom.* II. *p.* 910. inde sustulit ἱερὰ θεῶν *sacra Deorum*, publice quemque jubens sacrificare, hostia tradita sacerdoti; ut cum eo simul vota precesque concipiantur. Id vero apud Persas fuisse perpetuum, testis est Herodotus *Clio*, *lib.* I. *c.* 132. *p.* 57. ut sine Magis non facerent rem sacram, Ἄνευ γὰρ δὴ Μάγου οὔ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. *Absque Mago non illis fas est sacra facere*. Sic Diodorus Siculus *lib.* V. *c.* XXXI. *p.* 308. de Gallis: ἔθος δ' αὐτοῖς ἐστὶ μηδένα θυσίαν ποιεῖν ἄνευ φιλοσόφου. *Mos autem est illis sacra non facere absque Philosopho*.

CAPUT DECIMUM.

De Ritu Sacrificandi.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Indicata hujus Argumenti sede, recensentur ritus adhibiti
Ante immolationem, scil.
Manuum lavatio §. I.
Molarum effusio §. II.
Circa ipsam mactationem:
Victimæ percussio §. III.
Jugulatio §. IV.
Excoriatio §. V.
Coxarum præparatio & oblatio §. VI.
Post immolationem:
Carnium assatio & comissatio §. VII.
Quo etiam referuntur
Festa Deorum solennia §. VIII.

SAcrificandi ritus plene ab Homero describitur (1), *Iliad.* I. *v.* 448. *seq.* & II. *v.* 420. *seq.* itemque *Odyss.* III. *v.* 436. *seqq.* & XIV. *v.* 419. *seqq.* Quem suo etiam tempore observatum, usu cum Romanis communi, (2) scribit Dionysius Halicarnasseus, & simul ex

(1) Item ab *Apollon.* Arg. I. 403. seqq. *Eurip. Electr.* v. 800. seqq.

(2) Quocirca tamen ea ob-

s editionis annexa est. A. Zaballi f.

ex citatis Homeri locis demonſtrat *Antiq. Rom. lib.* VII. *p.* 478. *ſeq.* Nos ejus veſtigiis inſiſtentes, ſingulas ſacrificii partes ordine referemus.

§. I. Principio *lavabant manus* (3), ut in omni officio ſacro; quod χερνίψασθαι Homerus appellat (*). Sic & Lyſias *Or.* V. *pag.* 79. ἐχερνίψαντο ἐκ τῆς ἱερᾶς χέρνιβος, *lavabant manus ex lebete ſacro*. In eum uſum habebant aquam lebete paratam *Odyſ.* III. *v.* 440. *ſeq.*

Χέρνιβα δέ σφ' Ἄρητος ἐν ἀνθεμόεντι λέβητι
Ἤλυθεν ἐκ θαλάμοιο φέρων. - -
Aquam vero ipſis Aretus in florido lebete
Venit ex thalamo ferens. - -

Imo & χέρνιβα lebetem poſitum *in templorum veſtibulis* ἐν προτεμενίσμασι, ait Syneſius (4). Ac in limine collocatus

ſervatur differentia, quod Superis ſacra facturi ablutione corporis ſe purgarent; inferis vero, tantum aſperſione: vid. *Cic.* de *LL.* libro II. c.X. & ibi *Turneb. Serv.* in IV. *Aeneid.* v. 635. *Macrob. Saturn.* III. c. I. fin.

(3) Vid. quæ modo ad p. præc. & *ſupr.* p. 32. ſeq. notavimus. Accedit, quod etiam ſingulari quadam caſtimonia ſe ad ſacrum hoc officium præparaverint; quod ita diſponit *Aelianus* lib. II. cap. XXXI. ubi de Barbaris ait: θύουσί τε καθαρῶς, καὶ ἁγνεύουσιν ὁσίως. ubi vid. *Perizon.* & *Kühn.H.*

(*) Loca vid. ſup. ad Cap. VI. pag. 32.

(4) *Epiſt.* 121. *ad Anaſtaſ. hydrocom.* p. 258. B. locus ita habet: ὡς ἔστι γε τὸ δημόσιον ξίφος οὐχ' ἧττον, ἢ τὰ ἐν τοῖς προτεμενίσμασι χέρνιβα, πόλεως καθαρτήριον. *Quandoquidem publicus gladius non minus, quam aqua luſtralis in templorum veſtibulis collocata, civitatis eſt piaculum.* Ex conjectura tunc correximus Feithium, antequam hunc locum inſpicere nobis datum erat. Igitur nunc eum ita reſtitue: Imo & χέρνιβα, *polubra*, poſita in templorum veſtibulis &c. τὸ χέρνιβον vero, minus uſitatum *Homero*, ſubinde ipſam aquam lavandis manibus adhibitam denotat, uti Od. III. 440. *Athenæo* polubrum lib. X. p. 408. C. vid. *Euſt.* ad Odyſſ. I. 136. p. 1400. lin. 58. ſeq. χέρνιψ utique differt a lebete, λέβης Græcis, uti *Idem* indicat ad loc. pag. 2401. lin. 32. ſeq. cf. quoque *Eund.* & *Schol.* ad Iliad. XXIV. 304. Ceterum in quavis etiam alia domo ad aram Penatis ejuſmodi χέρνιβα poſitum fuiſſe colligimus ex *Eurip. Electr.* v. 792.

tus sacerdos, *qui ramo felicis olivæ* (5) *introëuntes adspergeret*, ut est apud Sozomenum *Hist. Eccles. lib.* VI. *c.* V. *pag.* 644. *D.* θαλλούς τινας διαβρόχους κατέχων, νόμῳ Ἑλληνικῷ περιέῤῥαινε τοὺς εἰσιόντας. *Ramos quosdam uvidos continens, secundum Græcorum legem, adspergebat introëuntes*. Parabatur autem aqua hæc lustralis, intincto titione ardente ab ara desumpto. Athenæus *lib.* IX. *p.* 409. *B.* Ἔστι δὲ (χέρνιψ) ὕδωρ εἰς ὃ ἀπέβαπτον δαλὸν ἐκ τοῦ βωμοῦ λαμβάνοντες, ἐφ᾽ οὗ τὴν θυσίαν ἐπετέλουν καὶ τούτῳ περιῤῥαίνοντες τοὺς παρόντας ἥγνιζον. *Est autem etiam* χέρνιψ *aqua, in quam titionem ex ara sumptum tingebant, & quam ad perficiendum sacrum adhibebant, aqua illa consperſos purificabant eos, qui aderant* (6). Exemplum apud Euripidem (7) *Hercule Furente v.* 928.

Μέλλων δὲ δαλὸν χειρὶ δεξιᾷ φέρειν
Εἰς χέρνιβ᾽ ὡς βάψειεν ὡς Ἀλκμήνης γόνος.
Cumque jam torrem laturus esset dextra,
Vt in aquam lustralem intingeret Alcmenæ filius.

§. II. Deinde *molæ* salsæ e canistro in victimæ caput ac tergum *effundebantur*, quod proprie Latinis *immolare* (8). Homerus: *Iliad.* I. *v.* 449.

Χερνίψαντο τ᾽ ἔπειτα καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο.
Deinde lavarunt manus, & molas sumserunt.

Addebant pilos e victimæ fronte (9) exsectos, conjiciebantque in ignem prima, ut ait Homerus, libamina *Odyss.* III. *v.* 445.

Χέρνιβα

(5) Vid. *Virgil.* Aeneid. VI. vers. 229. *Potter.* lib. II. cap. IV. laurus etiam huic lustrationi adhibebatur. vid. *Theophr.* Charact. cap. 17. & ad Eum *Casaub. Aelian.* lib. III. cap. I. *Clem. Alex.* p. 570. B. *H.*

(6) Cf. & *Eust. l. supr. c.* ad Odyss. I.

(7) Vid. & *Aristoph. Pace* v. 959. coll. *Schol.* eadem tradit *Potter.* l. c. p. 232. B. Ἀλκμήνης γόνος lege τόκος, illud ex *Athenæo* l. c. desumptum.

(8) *Varro Fragm.* p. m. 63. *hostiæ tanguntur mola salsa; & tum immolatæ dicuntur*. vid. & *Fest.* h. v. apud *Perott.* coll. 1158. lin. 37. & voce *Mola*. ibid. col. 1166. lin. 45. plur. *Brisson.* de *form.* lib. I. p. 28.

(9) Ἀπαρχαὶ dicebantur. vid. *Meurs.* in *Lycophr.* v. 1193. & *ll. mox allegg. H.*

Χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο· πολλὰ δ' Ἀθήνῃ
Εὔχετ' ἀπαρχόμενος, κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων.
Aquamque molasque praecepit: multaque Minervae
Vovebat incipiens, capitis pilos in ignem injiciens.

Similiter *Odyss.* XIV. *v.* 422. (10)

Ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος, κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν
Ἀργιόδοντος ὑὸς, καὶ ἐπεύχετο πᾶσι θεοῖσι.
Sed is primitias carpens, capitis pilos in ignem jecit
Albidentis suis, & precatus est omnes deos.

Preces hic factae, sine quibus non constabat sacrificium, teste Plinio *lib.* XXVIII. cap. I. (11) *Tom.* III. *p.* 161. Petebant vero ea pro quibus sacrificium potissimum offerebant, uti Chryses pro pestis amolitione *Iliad.* I. *v.* 456. Eumaeus pro reditu Vlyssis *Odyss.* XIV. *v.* 456.

§. III. Exin ad mactationem se conferebant. Ac primo quidem *victimam* securi *percutiebant*, *Odyss.* III. *v.* 424.

Πέλεκυς δ' ἀπέκοψε τένοντας
Αὐχενίας, λῦσεν καὶ βοὸς μένος.
Securis vero abscidit nervos
Cervicales, solvitque bovis robur - -

At Eumaeus usus in hanc rem stipite querno, *Odyss.* XIV. *v.* 425.

Κόψε δ' ἀνασχόμενος σχίζῃ δρυὸς, ἣν λίπε κείων.
Percussit autem in altum tollens segmine quercus,
quod liquerat secans.

Morem hunc Cappadociae patrium scribit Strabo *lib.* XV. p. 733. *A.* ut non cultro, sed stipite mactentur (12), tanquam malleo verberantes. Idem adhibitus apud Suetonium *Caligula cap.* XXXII. (13).

§. IV.

(10) *Virgilius* ita vertit:
Et summa carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.
Aeneid. VI. 245. seq. *H.*

(11) Lege cap. II. vid. & testimon. *Homer.* in Agamemnone Iliad. II. 412. seqq. adde *Sallust. Damasc. supr. cit. ad p.*43.

(12) Lege: *sed stipite quodam mactarent. H.*

(13) Vid. & *Ovid. Metam.* II. 625. *H.*

§. IV. Percussæ deinde victimæ *jugulum* cultro supposito (14) *insecabant*, *Iliad.* I. *v.* 459. αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν. *In altum levarunt primo & mactarunt*. *Odyss.* III. *v.* 453.

Οἱ μὲν ἔπειτ' ἀνελόντες ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης,
Ἔσχον· ἀτὰρ σφάξεν Πεισίστρατος ὄρχαμος ἀνδρῶν.
Hi quidem postea tollentes ab lata terra
Tenebant: sed mactavit Pisistratus princeps virorum.

Fiebat hoc μαχαίρᾳ *ense* (15), *Hymno in Apollinem v.* 535. *seq.*

Δεξιτερῇ μάλ' ἕκαστος ἔχων ἐν χειρὶ μάχαιραν
Σφάζειν αἰεὶ μῆλα· - - -
Dextra præsertim quisque teneat in manu machæram
Ad mactandas semper oves. - - -

Pausanias *Messenicis lib. IV. c.* 17. *pag.* 320. Μαχαίραις τε αἷς αἱ γυναῖκες τὰ ἱερὰ ἔθυον. *Et machæris, quibus mulieres sacra mactabant.* Eaque simul cum ὀλοχύταις *molis* (16) aliisque rebus sacro usui destinatis, ferebantur canistro, ut docet Aristophanes *Pace v.* 256. Sed enim in jugulatione peculiariter notandum (17), quod monet Scholiastes Homeri *ad Iliad. I. v.* 459. solitos αὖ ἐρύσαι *retrorsum inflectere cervicem victimæ*, εἰς τοὐπίσω ἀνακλάσαι τὸν τράχηλον τοῦ θυομένου θρέμματος, ὡς προτέχειν εἰς οὐρανὸν τοῖς θεοῖς, οἷς καὶ ἐθύοντο, ὡς καὶ αὐτῶν ὄντων ἐν τῷ οὐρανῷ· *ut cælum intendentes deos assequerentur, quibus etiam sacrificabantur, quandoquidem & illi in cælo commorantur; at contra heroibus, ut defunctis* ἔντομα ἔθυον ἀποβλέποντα κάτω εἰς γῆν· quod

(14) Lat. secespita *H.* Nota: in superorum sacrificiis imponebatur, in inferorum supponebatur vid. *Turneb. advers.* lib. XV. cap. 12. & lib. XIII. cap. 21.

(15) Vid. & *Aristophan. Pace* vers. 1017.

(16) Quo nonnunquam & ipsum canistrum denotant. *Schol.* in *Apoll.* Arg. I. 409. *H.*

(17) Cf. *Pfeiff.* A.G. lib I.c. XXVI. in libatione etiam ejusmodi intercedit distinctio. Etenim *fundere* quod in illa dicitur, *est supina manu libare: quod fit in sacris supernis. Vergere* autem, est conversa in sinistram partem manu ita fundere, ut patera convertatur: quod in infernis sacris fit; ut notat *Serv.* ad Aeneid. VI. 244.

quod connotat Apollonii Interpres *in libr. I. Argon. ad v.* 687. Ceterum ſanguis in *vas* quoddam recipiebatur, quod ἄμνιον vocat Homerus *Odyſ. III. v.* 444.

- - Περσεὺς δ' ἄμνιον εἶχε.

- - *Perſeus vero habebat receptaculum ſanguinis.*

Scholiaſtes *ad l. m. cit.* ἀγγεῖον ὅπη τὸ αἷμα τοῦ ἱερείου δέχονται. *Vas, quo ſanguinem victimæ excipiunt.* Attici σφάγιον vocant (18).

§. V. Jugulatas victimas *excoriabant*; tum *in partes diſcindebant*, *coxas* exemptas omento cooperiebant, iiſque *crudas particulas* ex omnibus membris deciſas *imponebant*, quod ὠμοθετεῖν *cruda imponere* vocat (19) Homerus *Iliad. I. v.* 459. *ſeqq.*

- - - ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὠμοθέτησαν.
- - - *mactarunt, & pellem detraxerunt,*
Femoraque exſecuerunt, & adipe cooperuerunt
Duplicata, iisque fruſta cruda impoſuerunt.

Et *Odyſ.* XIV. *v.* 427. *ſeq.*

Αἶψα δέ μιν διέχευαν· ὁ δ' ὠμοθετεῖτο συβώτης,
Πάντοθεν ἀρχόμενος μελέων, ἐς πίονα δημόν.
Subito autem eum diviſerunt: ſed cruda poſuit ſubulcus
Vndique incipiens membratim, ad pinguem adipem.

§. VI. *Coxæ* hunc in modum adipe & variis particulis, tanquam primitiis ex univerſo animali, contectis, *igne imponebantur adolendæ*, deſperſa farina *Odyſ.* XIV. *v.* 429.

Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε, καλύψας (20) ἀλφίτου ἀκτῇ.
Et iſta quidem jecit in ignem obtegens farina.

Superfundebantur coxis *libamenta* e vino *Iliad.* I. *v.* 462.

Καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
Λεῖβε. - - - - -

Cre-

(18) Hæc etiam tradit *Schol.* l. c. qui omnino videndus. Adde *Ariſt. Avib.* v. 1558. & *Lyſiſtr.* v. 204. *H.*

(19) Cauſſam addit *Schol.* ad l. c. verſ. 461. *H.*

(20) Id h. l. non legitur, ſed παλύνας. Alterum de adipe, quo victima cooperiebatur, legitur Odyſſ. XVII. 241.

Cremabat vero in lignis multifidis senex, super
autem nigrum vinum
Libabat, - - - -

Et *Iliad.* XI. *v.* 773. *seq.* de Peleo sacrificante:

- - - ἔχε δὲ χρύσειον ἄλεισον,
Σπένδων αἴθοπα οἶνον ἐπ' αἰθομένοις ἱερεῦσι.
- - - *tenebatque aureum poculum*,
Libans nigrum vinum super ardentia sacrificia.

Ita *coxæ* præcipue ex omni victima Diis *offerebantur*. Unde frequentissime illud ab Homero ad notandum sacrificium usurpatum, πίονα μηρία καίειν *pingues coxas cremare*. Sic apud Theocritum *Iliad.* XVII. *v.* 126.

Πολλὰ δὲ πιανθέντα βοῶν ἐπὶ μηρία καίει.
Multa vero boum incendit pinguia exta.

Et Bacchylides *in Pæan.* (*Lyric. fragment. p.* 200. *v.* 8.)

Δαιδαλέων τ' ἐπὶ βωμῶν θεοῖσιν αἴθεται βοῶν
Φλογεὶ μηρία. - - - -
Et in altaribus artificiosis comburit boum
Coxas flamma. - - - -

Certe hunc morem Græcis fuisse peculiarem liquido testatur Pausanias *Atticis libr. I. c.* 24. *p.* 56. Τὰς μηρὰς κατὰ νόμον ἐκτεμὼν τῶν Ἑλλήνων, ἐς αὐτὰς καιομένας ὁρᾷ. *Succisa græco ritu femora dum torrentur, intuetur* (21).

§. VII. Porro ceteræ *partes victimæ* ab iis discissæ *assabantur* verubus (22), ac *in convivio manducabantur* (23). *Iliad. I. v.* 464. *seqq.*

Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ' ἐκάη, καὶ σπλάγχνα πάσαντο,
Μίστυλλόν τ' ἄρα τἆλλα, καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν,
Ὤπτησάν τε περιφραδέως, ἐρύσαντό τε πάντα·
Αὐτὰρ ἐπεὶ παύσαντο πόνου, τετύκοντό τε δαῖτα
Δαίνυντ'· οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

Sed

(21) Vid. *Eund. Arcad.* c. 38. ubi legibus hic mos sancitus fertur in vetustissima totius orbis urbe Lycosura. *H.*

(22) Πεμπώβολα dicta Iliad. I. 463. add. *Schol. H.*

(23) Nisi super illis juratum fuerit; ut Noster *infr.* docet lib. IV. Cap. XVII. §. II. *H.* Amazonas tamen, cum equos sacrificarent Marti, iisdem *pastas quoque* fuisse, vix crediderim vid. *Apollon.* Arg. II. 1180. seq.

Sed postquam femora exusta fuerunt & viscera gustarant,
Minutatim secuerunt cetera, & verubus transfixerunt,
Assaruntque scite, detraxeruntque omnia.
Ceterum ubi cessarunt ab opere, appararuntque convivium,
Epulabantur: neque quicquam animus indiguit cibo æquali.

Ita etiam factum *Odyss.* XIV *v.* 75. *seqq.* nisi quod singulari ritu septem dispositæ portiones, quarum una Nymphis oblata, altera Mercurio; reliquæ singulis tributæ. Ita Deos, conviviorum in sacrificiis participes credebant. Quod multis locis testatum facit Homerus, nominatim *Iliad.* I. *v.* 423 *seq.* ubi *Jupiter* dicitur *ivisse convivatum ad sacrificia Æthiopum, comitatus ceteris Diis.* Ex quo ritu & mensæ antiquitus in Græciæ templis ad simulacra dispositæ, quibus varia fercula Diis suis apponebant. Maximam tamen victimæ partem sibi asservabant, genialiter cibo potuque indulgentes. Vnde Athenæus *lib.* II. *pag.* 40. *D.* refert; μέθην *temulentiam* Aristoteli dictam (24), quasi sit μετὰ τὸ θύειν, *post peractum sacrificium.* Quod consentaneum dicto Epicharmi (25): Ἐκ μὲν θυσίας θοίνη, ἐκ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ δὲ πόσεως κῶμος. *Sacrificium excipere solebat convivium, convivium compotatio, compotationem luxuria.*

§. VIII. Id præcipue fiebat in *solemnibus* Deorum *Festis* (26), quæ instituta a priscis ait Athenæus *lib.* VIII. *p.* 363. *D.* ut recreationem aliquam homines haberent: sed simul luxuriam refrenarent, Deos veriti convivas. Plato quoque *lib.* II. *de Leg. Tom.* III. *p.* 653. censet *Deos laboriosam mortalium vitam miseratos, in laborum remissionem solemnia sacra festaque instituisse: quin etiam*

Musas

(24) Deest in versione *Athen.* mentio *Aristotelis*, cujusmodi defectus & alibi subinde notavimus.

(25) Apud *Athenæum* libro I. pag. 36. C.

(26) Ea vid. apud *Potter.* lib. II. cap. XX. *Hospin.* & *Ionston.* de Festis Heb. & Græcor.

Musas & Apollinem Bacchumque dedisse ξυνεορταστὰς, ἵν' ἐπανορθῶνται τὰς γενομένας τροφὰς ἐν ταῖς ἑορταῖς μετὰ Θεῶν, *quasi festivitatum præsides, ut hominum animi festivis illis dapibus recreentur*. Ceterum usque adeo (27) a rebus laboriosis abstinebant in Festis, ut Antinous *Odyss.* XXI. *v.* 259. pronunciet, *ne arcum quidem tendendum, quia Apollini festus sit dies:*

> Τίς δέ κε τόξα τιταίνοιτ', ἀλλὰ ἕκηλοι
> Κάτθετ' - - - -

Ὡς τῆς ἑορτῆς ἀργίαν ἐθελούσης, *scilicet festo otium expetente*, inquit Eustathius. *p.* 1908. *lin.* 30. Inde illud παροιμιῶδες *dictum proverbiale* Theocriti in *Bucolicis*, *Idyll. XV. v.* 26. Ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτά, *Inertibus semper festum*. Cum autem diversis temporibus (28) festivitates hæ celebrabantur, tum maxime post messem: uti videre est *Iliad.* IX. *v.* 550. (29) ubi *Minerva irata* dicitur, *quod ei non sacrificarat Oeneus* θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς, *sacra post fruges comportatas in fœcundo loco agri, reliquis diis epulantibus hecatombas*. Scholiastes *ad l. cit.* Τὰς ὑπὲρ εὐθαλείας καὶ εὐφορίας τῶν καρπῶν διδομένας θυσίας, μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, τοῖς τε ἄλλοις, καὶ τῇ Δήμητρι. *Post messem factam pro frugali & læto terræ munere sacrificia oblata, tum aliis diis, tum etiam Cereri*. Cereri potissimum velut Deæ frugum hoc factum, ut constat ex Theocrito (30) *Idyll.* VII. *v.* 3. (*).

Atque hæc de universo sacrificiorum ritu dicta sufficiant. Quæ enim ad singularia Deorum sacra pertinent, infinita sunt, nec ab Homero attinguntur, quem in hac commentatione ducem insequimur.

(27) Huc etiam spectat *Thucyd.* libro VII. pag. 538. seq.

(28) Sic Dionysia ineunte vere celebrata; ut testatur *Aristophan.* Nub. 295. cf. *Schol.* &c.

(29) Vid. & *Eustath.* ad h. l. p. 772. lin. 21. seq.

(30) Add. *Eund.* Idyl. X. 42. seq. ubi preces ad Cererem de messe funduntur. *H.*

(*) *Coll. v.* 32. & *Schol. ad voc.* θαλύσια.

CAPUT UNDECIMUM.

De Donariis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Donariorum species:		*Spolia bellica*	§.IV.
Coronæ	§. I.	*Consecratio*	§. V.
Vestes	§. II.	*Opulentia*	§.VI.
Vasa	§.III.		

SUperſunt in Deorum cultu *donaria* variaque munera, quæ iis dedicabant. *In his* primo loco apud Pollucem *lib. I. c.* 1. §. 28. *p.* 20. cenſentur στέφανοι *coronæ* (1); quarum *antiquitus nulla niſi Deo* (2) *dabatur*, ait Plinius *Hiſtor. Natur. lib.* XVI. *cap.* IV. *Tom. II. p.* 225. His ornaſſe ſe templum *Apollinis* dicit *Chryſes Iliad.* I. *v.* 39.

- εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,

- *ſi quando tuo venuſto templo tectum impoſui*.

Scholiaſtes *ad l. m. cit.* ἐστεφάνωσα *coronavi:* eodemque modo (3) interpretatur Lucianus *de Sacrif. Tom. I. p.* 363. Ἐγὼ μέν σε τὸν νεὼν τέως ἀστεφάνωτον ὄντα πολλάκις ἐστεφάνωσα, *Ego tuum templum, cum id temporis non eſſet coronatum, ſæpe coronavi*; quamombrem idem dictus, *Iliad. I. v.* 14.

Στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.

Inſulam manibus tenens longe jaculantis Apollinis.

Quam quidem Scholiaſta *ad h. l.* cenſet *conſtitiſſe e lauro*,

E

(1) Quarum uſum nec apud antiquiſſimos Græcos obtinuiſſe ait *Clem. Alex. Pædag.* lib. II. p. 181. B.

(2) Sic corona ex aureis foliis Minervæ Athenis erat dedicata; ut eſt apud *Demoſth.* in *Timocr.* Dianæ etiam apud *Aelian.* lib. V. c. XVI.

(3) Alii aliter. Quanquam enim hanc voc. ut plurimum in coronandi ſignificatione uſurpant; nil vetat tamen, quo minus etiam aliquando quocunque modo exornare ſignificet. Vid. *Sophocl.* Ajac. v. 93. & ibi *Camerar.*

lauro, arbore ei ſacra. Sic *Baccho* ſolitæ fieri coronæ ex hedera, quem inde κισσοκόμην *hedera coronatum* Homerus appellat in *Hymno in Bacch. II. v.* 1. *Jovi* e quercu; *Minervæ* ex olea (4). Ac de his forte accipiendum, quod ipſa dicit in *Batrachomyomachia v.* 179. *mures* στέμματα, *munera coronata ſua corrodendo læſiſſe*.

§. II. Succedunt *veſtes* (5), quas maxime pretioſas Diis appendebant. Factum ab Ægyſtho *Odyſ.* III. *v.* 274.

Πολλὰ δ' ἀγάλματ' ἀνῆψεν, ὑφάσματά τε, χρυσόν τε,

Multaque donaria ſuſpendit, & textilia, & aurum.

Sic Trojanæ mulieres *Iliad.* VI. *v.* 301. *ſeq.* peplum Minervæ obtulerunt. *Eidem peplum ab Athenienſibus quarto quoque anno* (6) *in Panathenæorum feſto apparabatur, in quo pictus Enceladus gigas, a Dea interfectus, & nomina eorum qui ſtrenue in bellis ſe geſſiſſent*, ut liquet ex Suida, *in voc.* πέπλος. Simile *in foro Eleorum e ſedecim mulieribus contextum in honorem Junonis* tradit Pauſanias, *Eliac. prior. lib. V. c.* 16. *p.* 417. Atque huc pertinet illa Platonis (*lib. XII. de Leg. Tom. II. p.* 956. *A.*) ſanctio: *in delubris communibus* (7) *textio ne operoſius, quam mulieris opus menſtruum*, ut refert ex eo Cicero *lib.* II. *de Leg. cap. XVIII. Vol. IX. p.* 3370. In ſimulacrorum præcipue uſum hæc conſtat dedicata, quæ veſtire antiqui moris. *Findebant autem ejusmodi veſtes, ne rapacibus manibus eſſent obnoxiæ*, ut obſervat Heſy-

(4) Vid. de ceteris *Clem. Alex.* l. m. c. & *Pfeiff.* Ant. Gr. libro I. c. 34. p. 67. ſeq. in univerſum autem h. d. r. ita pronunciat *Artemid.* Ὀνειροκρ. lib. II. c. 34. Στεφανοῦν θεοὺς ἄνθεσι καὶ κλάδοις τοῖς προσήκουσι καὶ νενομισμένοις ὁσίοις ἀγαθὸν πᾶσιν. *Coronare Deos floribus & ramis convenientibus & habitis ſanctis omnibus bonum eſt.*

(5) Vid. not. ad *Tibull.* I. 3. 28.

(6) Ita legitur apud *Suidam* l. c. ſed Panathenæa alia quovis anno, alia quinto quoque anno celebrabantur, unde ex *Eodem* & *Harpocr.* voc. Παναθήναια reſtitue *quinto* quoque anno vid. & *Ariſtoph.* Ὄρνιθ. v. 828. *H.*

(7) Hæc verba huc non pertinent; male diſtincta oratio: legendum potius ex Græco *Plat.* textu: *textile ne operoſius ſit, quam &c.*

Hesychius (8): Οἱ ἀνατιθέντες ἱμάτια κατέσχιζον αὐτὰ, ἵνα μὴ ἀρθῶσι παρά τινων.

§. III. Maximam partem ἀγαλμάτων *donariorum* constituebant *vasa* aurea, ænea, argentea, ferrea & id genus alia (9). In quibus celebrati potissimum tripodes (10): & quidem in Apollinis maxime honorem, ut constat ex Delphico templo, de quo Homerus *in Hymno Mercurii*, *v.* 179. *seq.*

> Ἔνθεν ἅλις τρίποδας περικαλλέας ἠδὲ λέβητας
> Πορθήσω, καὶ χρυσὸν, ἅλις τ' αἴθωνα σίδηρον,
> Καὶ πολλὴν ἐσθῆτα· - - -
> *Hinc affatim tripodes perpulcros & lebetes*
> *Populabor, & aurum, affatimque splendidum ferrum,*
> *Et multas vestes.*

Consecrabantur præcipue ab iis, qui victores obtinuerant præmia in ludis (11); ut *in certamine Triopii Apollinis* docet Herodotus *Clio*, *lib.* *I.* *c.* 144. *p.* 91. Quos inde χορηγικὰς τρίποδας, *tripodes scenicos* vocarunt.

§. IV. Sed enim victores quoque soliti *detracta hostibus spolia* (12) Diis similem in modum appendere. Ita Vlysses ablata Doloni (13) arma Minervæ Ληΐτιδι cum solenni precatione dicavit *lib.* X. *Iliados*, *v.* 460. *seq.* Hector etiam vovet, se superiorem in certamine, hostis arma in templo Apollinis appensurum, *Iliad. VII.* *v.* 83.

(8) Voc. Κατασχίσας, Mallem vero Noster scripsisset: Fissas autem fibulis connectebant ejusmodi vestes, ne procacibus & lascivis manibus essent obnoxiæ: cf. *Hesych.* voc. σχιστός. & *Spanh.* ad *Callim.* p. 64. & 599.

(9) Vid. *Pausan.* Att. c. 27. & *Demosth.* in Timocr.

(10) Vidend. hic omnino *Hadr. Jun.* Animadv. lib. II. c. III.

(11) Item carminibus, uti *Hesiodus*: vide ad hunc *Procl.* & *Tzetzem* p. 142. & 144.

(12) Spolia quoque ferina, quoniam primum bellum venatio fuit, postibus fanorum appendere moris erat. Vid. *Barth.* Adverf. lib. XXI. c. III.

(13) Ἱερὰ ὅπλα inde dicta *Arrian.* de *Exped.* lib. I. p. 12.

Καὶ κρεμόω ποτὶ νηὸν Ἀπόλλωνος ἑκάτοιο,
Et suspendam ad templum Apollinis longe jaculantis.

In eundem modum Timoleon arma Carthaginensibus exuta in templis Corinthiorum consecravit, auctore in *ejus Vita* Plutarcho *Tom. I. p.* 250. *E.* Phocæenses dimidium hostilium scutorum apud Abas, alterum apud Delphos dedicarunt, ut narrat Herodotus *Vrania, lib. VIII. c.* 28. *p.* 472. Nec dissimili ritu ille Goliathi Palæstini a David interfecti gladius in sacro tabernaculo fuit repositus *lib.* I. *Samuel. cap.* XXI. *v. 9.* Alioqui frequentius decimam partem argenti (14), ex hostilibus spoliis confecti, Diis sacrabant. Cujus moris infinita exempla in Græca, atque adeo Romana extant historia.

§. V. *Solebant* autem *elogia inscribere* (15) *donariis* qui dedicabant, ut antiquissima docent monumenta, quæ collegit ex universa Græcia Pausanias (16). Phanias (17) quoque *lib. de Tyrannis Siciliæ*, *Pugionem* narrat *dicatum in templo Pythii, cui inscriptum tetrasticho, gestasse olim Antenoridem Ilio obsesso*, addit etiam *tripodem extitisse, cui Diomedes inscripserat: se dicasse præmium ab Achille acceptum in ludis funebribus Patrocli.*

§. VI. Hinc ingentes illæ antiquorum templorum *divitiæ*, quas passim laudant Scriptores. Apollinis præsertim apud Delphos (18), cujus fanum omnium pene gentium

(14) Cf. exemplum Crœsi apud *Herod.* Clio cap. 89. τὰ γὰρ ἐκ τῶν πολεμίων ληφθέντα ἐδεκάτευον τοῖς θεοῖς ait *Harpoc.* voc. Δεκατεύειν. Quin pecunias antiqui diis consecrare solebant, vid. *Scheff.* ad *Aelian.* lib. XI. c. V. Ac Athenis quidem Minervæ decimas, reliquis quinquagesimas fuisse consecratas, facili conjectura colligitur ex *Demosth.* in Timocr. p. m. 477. B.

(15) Tales inscriptiones vid. apud *Demosth.* adv. Aristocr. p. m. 428. A. & in Timocr. p. 485. B. *Herod.* Clio c. 51. *Hesych.* v. Βασκκέρας. *Dion. Hal.* lib. I. p. 41.

(16) Vid. inpr. Eliac. Prior c. 18. 19. 20. &c.

(17) Apud *Athen.* lib. VI. pag. 232. B.

(18) Vid. *Strab.* lib. IX. p. 420. seq. *Aelian.* lib. VI. c. IX. *H.* add. *Eurip.* Jon. v. 1145. seq.

gentium muneribus fuit decoratum; in quibus primas obtinuit Gyges Lydiæ rex (19), & qui ei ſucceſſit Crœſus, uti narrat Phanias, Ereſius (20) & Theopompus *lib.* XLVIII. *Philippicorum*. Et illum quidem affirmant fuiſſe primum, qui donaria aurea ac argentea Delphis dedicavit, cum antea tantum eſſent ex ære; nec quidem ſtatuæ, ſed lebetes ac tripodes. Sed enim Homeri ſeculo etiam magna erat Delphici templi opulentia, adeo ut hoc Achilles inter pretioſiſſima quæque ab Agamemnone oblata, ac a ſe repudiata, ponat:

- ὅσα λαῖνος ὐδὸς ἀφήτορος ἐντὸς ἐέργει
Φοίβȣ Ἀπόλλωνος Πυθοῖ ἐνὶ πετρηέσσῃ.

- *quantas lapideum limen jaculatoris intus continet*
Phœbi Apollinis in Pytho ſaxoſa.

Iliad. IX. *v.* 404.

(19) Vid. *Strab.* l. c. (20) Apud *Athen.* lib. VI. p. 231. E.

CAPUT DUODECIMUM.

De Cultu Heroum mortuorum, atque adeo omnium Inferorum.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Differentia inter cultum Deorum & Heroum §. I.
Hujus cultus Subjectum §. II.
Ritus varii, ſcil: Libatio §. III.
Victimarum jugulatio & combuſtio §. IV.
Munerum in pyram collatio §. V.
Tumulorum & altarium extructio §. VI.

§. I.

HEroës, ut inferiores divinitate ſunt habiti, ita quoque inferiores honores ſortiti, qui ἡρωϊκοὶ dicti

dicti (1). Ac majoribus quidem Diis dicebatur θύειν, heroibus ἐναγίζειν. Herodotus *Euterpe lib. II. cap.* 44. *pag.* 107. Δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιέειν, οἳ διξὰ Ἡράκλεια ἱδρυσάμενοι ἔκτηνται· καὶ τῷ μὲν ὡς ἀθανάτῳ Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην, θύουσι· τῷ δ' ἑτέρῳ ὡς ἥρωϊ, ἐναγίζουσι. *Eoque mihi videntur rectissime facere Græci, qui bifaria Herculi templa ædificanda colendaque censuerunt: uni quidem ut immortali, cognomine Olympio, immolantes, alteri vero ut heroi, parentantes.* Cui non absimile, quod a Phæsto refert factum Pausanias *Corinthiacis lib.* II. *c.* 10. *p.* 133. *Hic cum animadverteret Sicyonios Herculi* ὡς ἥρωϊ ἐναγίζοντας, *tanquam heroi parentantes, nihil simile faciendum censuit, sed* ὡς θεῷ θύειν (2) *tanquam deo sacrificare. Unde hic mos postea apud eos inolevit, ut agnos jugulantes, eorumque femora super altari adolentes,* τὰ μὲν ἐσθίουσιν, ὡς ἀπὸ ἱερείου, τὰ δὲ ὡς ἥρωϊ τῶν κρεῶν ἐναγίζουσι. *Illas partes carnis edunt, tanquam a sacrificio: has vero tanquam heroi offerunt.* Vbi diversus in sacrificando ritus aperte connotatur. Alium quoque non procul ab hoc loco *lib. tit. cap. XI. pag.* 137. idem Auctor indicat: Τῷ δὲ Ἀλεξάνορι καὶ Εὐαμερίωνι, τῷ μὲν, ὡς ἥρωϊ μετὰ ἡλίου δύναντα ἐναγίζουσιν· Εὐαμερίωνι δὲ ὡς θεῷ θύουσιν. *Alexatori vero & Evamerioni, illi post solis occasum parentant; Evamerioni vero, ceu Deo sacrificant.* At Homerus *Iliad.* II. *v.* 550. *seq.* ait, *Athenienses solitos Erechtheum tauris,*

(1) Vocarunt etiam τιμὰς ἡρώων. quales Cranao decretos fuisse legimus apud *Polyæn.* lib. I. c. 18. inferiores hi utique fuerunt divinis, quod etiam *Vossius* probatum dedit de Idol. lib. I. c. XII. p. 96. Ceterum etiam vivis adhucdum tales honores sæpe conferebantur: vid. *Alex.* Genial. lib. VI. c. IV. fol. 325. Eos vero amplissime exponit Theseus apud *Eurip.* Herc. fur. v. 1320. seqq. vid. & *Periz.* in *Aelian.* lib. V. c. XVII.

(2) Sed & Hephæstioni ὡς ἥρωϊ θύειν Oraculum jussit apud *Plut.* Alex. T. I. pag. 704. F. itaque non semper hæc vocabulorum distinctio obtinuit, adeo ut θύειν etiam in sacris Heroum adhibitum fuerit: vid. *Pausan.* Lacon. c. 12. p. 239.

ris, *&* *agnis in Minervæ templo ſingulis annis placare*,

'Ενθάδε μιν ταύροισι καὶ ἀρνειοῖς ἱλάονται

Κῦροι 'Αθηναίων, περιτελλομένων ἐνιαυτῶν.

Cujuſmodi anniverſaria ſacra Æneas apud Virgilium *lib.* V. *v.* 75. *ſeqq.* exhibet Anchiſæ parenti, cæſis victimis, libamentis fuſis, adeoque ludis ſolenni pompa celebratis.

§. II. Sed enim hic honos *mortuis quibuſque* hominibus *delatus* a ſuperſtitibus, pro affectu quo ſibi colendos illos ducebant. Amphipolitani Braſidæ defuncto, tanquam heroi τιμὰς δεδώκασιν, ἀγῶνας καὶ ἐτησίας, θυσίας, καὶ τὴν ἀποικίαν ὡς οἰκιστῇ προσέθεσαν. *Honores tribuerunt*, *certamina & anniverſaria ſacrificia*, *coloniam quoque*, *velut deductori*, *adſcripſerunt*; apud Thucyd. *lib.* V. *pag.* 351. *A.* Phigalenſes Oreſthaſiis ὡς ἥρωσιν ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, *tanquam heroibus quotannis ſacra faciunt*, ait Pauſanias *Arcadicis lib. VIII. c.* 41. *p.* 683. Plato quoque (*lib.* IV. *de Leg. Tom. II. p.* 217.) in univerſum jubet, τὰς κατ' ἐνιαυτὸν τῶν ἤδη τέλος ἐχόντων ἐπιμελείας τὰς κόσμον φερούσας ἀποδιδόναι, *procurationes annuas*, *quæ decent & conſentaneæ ſunt*, *defunctis reddere.* Et diſerte Idem Philoſophus *lib.* V. *de Repub. Tom. II. p.* 469. ex Heſiodi auctoritate contendit, eos fieri Δαίμονας *Dæmones*, eodemque cum eis ritu colendos, καὶ τὸν λοιπὸν δὲ χρόνον, ὡς δαιμόνων, οὕτω θεραπεύσομεν καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν τὰς θήκας. *Reliquum autem tempus eorum ſepulcra veluti dæmonum colemus & divinis honoribus proſequemur.* Vnde Δαίμονες voce expreſſerunt *Deos manes*, quos vocabant Romani; de quibus Cicero *lib. II. de Leg. c. IX. Vol.* 9. *p.* 3350. ex antiquiſſimis eorum legibus: *Deorum manium jura ſancta ſunto. Hos letho datos divos habento.* Ita divinitatem (3) aliquam animis a corpore ſolutis adſcribebant: quam

(3) Quod autem ex hominum genere conſecratos, ſicut Herculem & ceteros, coli lex jubet, indicat omnium quidem animos immortales eſſe, ſed fortium bonorumque divinos, ait *Cicero* de LL. lib. II. cap. XI.

fecuta veneratio, aliis majore delata affectu ac ritu, pro uti meritis habebantur insignes.

§. III. In mortuorum sacris *libationes* principem locum obtinebant (4): unde & χοαὶ *effusiones* (5) appellabantur. Illis usus Vlysses *Odyss.* XI. *v.* 26. facta prius scrobe, circa quam mulsum, vinum, aquam, admixta farina diffundit. Solennem ejusmodi ἐναγισμοῦ *expiationis* ritum notat Clidamus (6) *libro* Ἐξηγητικῶν ubi *scrobs facta vespertino tempore circa sepulcrum, & defusa aqua cum hac loquutione*: Ὑμῖν ἀπόνιμμα οἷς χρὴ καὶ οἷς θέμις, *Vobis hæc sacra sunto, quibus talia (offerre) opus est, & decet; indeque affusum unguentum*. At vero apud Virgilium Æneas, *lib. V. Æneid. v.* 77.

Duo rite mero libans carchesia Baccho
Fundit humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro.

Sanguinis magna habita ratio (7), ad quem bibendum avide convolare animos exsangues putabant, uti videre est in tota Homeri νεκυίᾳ *funerum descriptione*. Hinc *parentationes* vocabant Αἱμακουρίας: uti Pindarus *Olymp. ode* I. *στρ.* δ. *v.* 5. (8). Et sic ille apud Euripidem *Hecuba v.* 536.

Ἐλθὲ δ᾽ ὡς πίῃς μέλαν
Κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ᾽, ὅ σοι δωρούμεθα.
Veni, ut bibas nigrum
Puellæ illibatum sanguinem, quem tibi damus.

§. IV. Eo fine *cæsæ victimæ* (9), qualis aries ac ovis nigra

(4) Mixturam horum libaminum tradit *Barnes.* in *Euripid.* Iphig. in Taur. v.160. reliquos parentationis ritus vid. apud *Eund. Electr.* v. 509. seqq.

(5) Sic etiam τυμβεῦσαι χοὰς illi dicti, qui offerebant *Sophocl.* Electr. v. 407. quod *Schol.* ibid. exponit σπεῖσαι τύμβῳ. Tempus hujus ἐναγισμοῦ septem diebus definitum fuisse dicit *Hesych.* in Ἀποφράδες.

(6) Apud *Athen.* lib. X. p. 410. A. ἀπόνιμμα & quæ huc pertinent vid. ibid. pag. 400. & apud *Eustath.* ad Odyss. I. p. 1401.

(7) Vid. exempl. apud *Eurip.* Electr. v. 514. & *Silium* libro XIII. vers. 438.

(8) Vid. omn. *Erasm. Schmidt* ad h. l. cf. & *Eurip.* Troad. v. 373.

(9) Homines quoque subinde

nigra mactata Vlyssi evocanti mortuorum umbras; itemque sterilis vacca, quam se iis sacrificaturum vovet, *Odyss. XI. v.* 30. *seqq.* Hinc in funere simul *jugulare animalia* erat mos, ut constat ex Patrocli, Achillis ac Hectoris apud Homerum exsequiis (*). Qua de re Plato *Minoë Tom. II. p.* 315. ὥσπερ καὶ ἡμᾶς αὐτὸς οἶσθά που καὶ αὐτὸς ἀκούων, οἵοις ἐχρώμεθα νόμοις πρὸ τοῦ περὶ τοὺς ἀποθανόντας, ἱερεῖά τε προσφάττοντες πρὸ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ νεκροῦ, καὶ ἐγχυτριστρίας μεταπεμπόμενοι. *Quemadmodum etiam existimo te audisse, quibus legibus uteremur superioribus seculis in mortuorum parentationibus: in quorum gratiam, cum efferretur cadaver, victimas mactabant majores nostri & præficas mulieres accersebant.* Moris autem erat ejusmodi *victimas* jugulatas *comburere*, ut ex locis citatis liquet.

§. V. *In pyram* vero *collata* varia *munera*, quæ notat Vlysses, cum simul mortuis pollicetur *Odyss. X. v.* 523.

- - πυρὴν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.

- - *pyram se impleturum esse rebus bonis.*

Ita in parentatione Anchisis, Æneæ socii *Æneid. V. v.* 101.

Dona ferunt, onerantque aris, mactantque juvencos.

Et ab eo mos similis venit ad Romanos in anniversariis parentationibus, quæ mense Februario peragebantur, uti docet Ovidius *lib. II. Fastorum, v.* 533. *seq.* & 539.

Est honor & tumulis, animas placare paternas,
Parvaque in extructas munera ferre pyras.

Ea vero explicans, satis ait esse, si offerantur coronæ (10), molæ salsæ,

Inque

inde honoris ergo ad tumulum mactati, uti Polyxena ad sepulcrum Achillis apud *Eurip.* Hec. v. 256. quamvis contra jus fasque Græcorum id factum esse queratur Hecuba ibid. v. 258.

(*) Videsis *Iliad. XXIII. v.* 166. *Odyss. XXIV. v.* 66. *Iliad. XXIV. v.* 782.

(10) Quem honorem Achilli retulit Alexander apud *Arrian.* lib. I. p. 12.

Inque mero mollita Ceres violæque solutæ.

Græci sæpius τῶν ὡραίων ἀπαρχὰς *fructuum primitias* (11), insignioribus viris offerebant; uti factum a Platæensibus in eos Lacedæmonios, qui bello Medico occubuerant, apud Thucyd. *lib.* III. *pag.* 213. *A.* & a Trojanis Achilli apud Philostratum *lib.* IV. *de Vit. Apollon. c.* 16. *p.* 153.

§. VI. Fiebant autem hæc ἐναγίσματα *exequiæ*, in *tumulis* seu plenis, seu inanibus ac honorariis. Ibi heroibus plerumque *aræ structæ*: ut sepulcro Achillis apud Philostratum, *l. c.* & Pelopis apud Pindarum *Olymp.* I. στρο. δ. *v.* 8. *seqq.* In aliis fovea sufficiebat. Lucianus *Charonte*, *Tom. I. p.* 358. καὶ βόθρον τινὰ ὀρύξαντες, καίουσί τε ταυτὶ τὰ πολυτελῆ δεῖπνα, καὶ εἰς τὰ ὀρύγματα οἶνον καὶ μελίκρατον, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσιν. *Et fovea effossa, sumptuosas illas exurunt cœnas, & vinum mulsum, , quantum saltem conjectura assequi possum, in ipsas foveas infundunt*. Nec absimilis ritus in Inferorum Deorum sacris. Philostratus *lib.* VI. *cap. II. p.* 249. Θεοὶ μὲν γὰρ χθόνιοι βόθρους ἀσπάζονται καὶ τὰ ἐν τῇ κοίλῃ γῇ δρώμενα. *Siquidem dii terrestres foveas amant & quæ in terræ concavitate fiunt*.

CAPUT

(11) Unde ὡραίων τυχεῖν Suppl. v. 175. est *justa consequi* apud *Eurip.*

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

De Religione funerandi.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Mortuorum
Oculi clausi §. I.
Cadaver lotum ac unctum §. II.
Compositum & collocatum §. III.
Luctus solennis, cujus
Signa, scil:
Fletus & lamentatio §. IV.
Coma dempta §. V.
& Cadaveri injecta §. VI.
Tempus & duratio luctus §. VII.

NOn alienum erit hoc loco subjungere ritum, quem in funerandis mortuis Græci observarunt; quando in eo non exiguam religionis partem posuerunt (1).

§. I. Ac primum quidem obnixe curabant, ut ejus, qui animam agebat, *oculi clauderentur* (2), & os reliquaque corporis decore componerentur. Queritur id sibi per summum scelus ab uxore denegatum Agamemnon *Odyss.* XI. *v.* 424. *seq.*

- - οὐδέ μοι ἔτλη ἰόντι περ εἰς Ἀΐδαο
Χερσὶ κατ' ὀφθαλμοὺς ἑλέειν, σύν τε στόμ' ἐρεῖσαι,
- - *neque mihi voluit eunti in Ditis domum*
Manibus oculos comprimere, atque os componere.

Dolet etiam non factum Vlyssi ab uxore Laërtes, eum existimans peregre obiisse *Odyss.* XXIV. *v.* 294. *seq.*

- - φίλον πόσιν, ὡς ἐπέοικεν,
Ὀφθαλ-

(1) Hinc gravis illa querela apud *Eurip.* Suppl. Prolog. v. 16. seqq.

- - νεκροὺς δὲ τοὺς ὀλωλότας δορὶ
Θάψαι θέλουσι τῶνδε μητέρων, χθονί.
Εἴργουσι δ' οἱ κρατοῦντες, οὐδ' ἀναιρέσιν
Δοῦναι θέλουσι, νόμιμ' ἀτιζοντες θεῶν.

(2) Vid. *Kirchm.* de funer. lib. I. c. VI. a quo & vocabula huic ritui propria accipias.

Ὀφθαλμοὺς καθελοῦσα· τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων.

(Non ploravit in lectis) dilectum maritum, sicut decebat,

Oculos claudens: hic enim est honos mortuorum.

Alias pater & mater (3) hoc officio functi. *Iliad.* XI. *v.* 452. *seq.*

- - Οὐ μὲν σοί γε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ

Ὄσσε καθαιρήσουσι θανόντι. - - -

- - non quidem tibi pater & veneranda mater

Oculos compriment mortuo. - -

Sic mater Euryali *Æneid.* IX. *v.* 486. *seq.*

- - Nec te, tua funera, mater

Produxi, pressive oculos - - -

Hinc ille apud Lucanum *lib.* III. *Pharsal.* *v.* 739.

- - Tacito tantum petit oscula vultu,

Invitatque patris claudenda ad lumina dextram.

Cui consentanea illa apud Euripidem *Hippol.* *v.* 1444.

Αἶ αἶ· κατ' ὄσσων κιχάνει μ' ἤδη σκότος.

Λαβοῦ, πάτερ μου, καὶ κατόρθωσον δέμας.

Heu, heu! oculos jam tenebræ invadunt;

Accipe me pater, & compone corpus.

§. II. Exhalata anima *cadaver lotum ac unctum*. In eum usum jubet Achilles λοετροχόον (4) τρίποδα *aptum ad lavacra tripodem* ad ignem statui, ut fervente aqua corpus Patrocli ablueretur & inungeretur, *Iliad. XVII.* *v.* 345. *seqq.*

Καὶ τότε δὴ λοῦσάν τε καὶ ἤλειψαν λίπ' ἐλαίῳ.

Tum statim lavaruntque, & unxerunt pingui oleo.

Idem jussit ancillas Hectori præstare,

Δμῳὰς

(3) Idque vicissim liberi parentibus officium præstiterunt; uti videre est ex *Eurid.* Hec. v. 431. frater quoque fratri &c. in universum vero a domesticis & maxime propinquis id factum esse dicit *Hesych.* in Ὄσσε καθαιρήσουσι.

(4) Legend. λοετροχόον, quem alias etiam ἐμπυριβήτην & αἴθωνα ab hoc officio dixerunt; quem alias etiam ἐμπυριβήτην & αἴθωνα ab hoc officio dixerunt; diversus ab eo, qui ἄπυρος dictus, quod igni nunquam admovebatur. vid. *Iun.* Animadv. lib. II. c. III.

Δμῶας δ' ἐκκαλέσας λοῦσαι κέλετ' ἀμφί τ' ἀλεῖψαι.
Ancillas autem evocatas lavare jussit, circumque ungere.

Iliad. XXIV. *v.* 582. Ipsique adeo Achilli mortuo Græci

- - καθήραντες χρόα καλὸν
Ὕδατί τε λιαρῷ, καὶ ἀλείφατι.
- - *purgantes corpus pulchrum*
Aqua calida, & unguento.

Odyss. XXIV. *v.* 44. *seq.* Imitatus Virgilius in funere Miseni, *Æneid.* VI. *v.* 219.

- *corpusque lavant frigentis & ungunt.*

Vbi Servius ex Ennio (5)

Tarquinii corpus bona fœmina lavit & unxit.

§. III. Tum linteo involutum (6) *in lecto ferali deponebant.* *Iliad.* XVIII. *v.* 353.

Ἐν λεχέεσσι δὲ θέντες, ἑανῷ λιτὶ κάλυψαν
Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς· καθύπερθε δὲ φάρεϊ λευκῷ.
Inque lectis positum, peplo subtili texerunt
Ad pedes a capite: desuper autem, palla candida.

Vbi alba vestis; qua etiam (7) amictum Arati corpus ex Ægeo in urbem intulerunt Sicyonii, teste Plutarcho, *in Vit. Arati Tom. I. p.* 1051. *E.* Solebant autem in hunc

(5) Vid. & *Ennii* Fragm. ex Annal. lib. III. p. 54.

(6) Cf. *Nicolai* de Luctu Græc. p. 64. seqq. punicea veste involuti dicuntur milites strenui Lacedæmoniorum apud *Aelian.* lib. VI. c. VI. *H.* Id vero uxorum præsertim erga maritos officium fuisse videtur ex *Eurip.* Troad. v. 368. involuto deinceps coronis ornabant. exemplum vid. in Bruto apud *Dion. Hal.* lib. V. pag. 290. symbolum ejus apud *Clem. Alex.* Pæd. p. 181. D. plura apud *Nicol.* de Luct. cap. VII. pag. 72. seqq. *Kirchm.* de funer. lib. I. c. XI.

(7) Parum de hujus loci emendatione soliciti fuerunt Editores, qui nos antecesserunt; nec *Gronovius*, ut vel sensum, vel ipsam historiam assequeretur. Quid? quod nec ipse *Feithius* locum ex *Plutarcho* cit. inspexisse videtur. Ibi nihil de Arati involucris, sed de vestibus Sicyoniorum Arato justa facientium. En tibi *Plutarchi* verba: Κομισθείσης δὲ τῆς μαντείας, οἵ τε Ἀχαιοὶ σύμπαντες ἥσθησαν, καὶ διαφε-

hunc ufum peculiariter texere (8), uti agit Penelope fua illa tantopere laudata tela *Odyff.* II. *v.* 97. *feqq.*

- - - - - εἰσόκε φᾶρος
Ἐκτελέσω Λαέρτῃ ἥρωι ταφήϊον,
- - - - - *donec textum*
Perfecero Laërti heroi fepulchrale.

Sic mater illa Euryali *Æneid.* IX. *v.* 488. *feq.*

Vefte tegens: tibi quam noctes feftina diefque
Vrgebam, & telâ curas folabar anileis.

Collocabant in atrio domus (9), ita ut pedes effent in portam verfi. Sic Patroclus in tentorio Achillis *Iliad. XIX. v.* 212.

Κεῖται, ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένος·
Jacet, in veftibulum (pedibus) converfis.

Quo

διαφερόντως μὲν Σικυώνιοι, μεταβαλόντες εἰς ἑορτὴν τὸ πένθος, εὐθὺς ἐκ τοῦ Αἰγίου τὸν νεκρὸν, ἐστεφανωμένοι καὶ λευχειμονοῦντες ὑπὸ παιάνων καὶ χορῶν εἰς τὴν πόλιν ἀνῆγον, κ.τ.λ. *Allato hoc oraculo, cum Achæi cuncti gavifi funt, tum præcipue Sicyonii, qui, converfo luctu in feftum, protinus corpus ex Aegio, coronati* & candidis amicti vectibus, *inter carmina & tripudia in urbem fuam deduxere &c.* ad hujus mentem igitur ita apud Noftrum legere debuiffes: Vbi alba veftis; quibus etiam amicti Sicyonii corpus Arati ex Aegio in urbem fuam intulerunt. Ceterum albæ veftes tum luctui, tum gaudiis & feftis convenientes fuiffe exiftimo; illud probat *Kirchm.* de funer. Rom. p. 79. hoc ex ipfis *Plut.* verbis coll. *Eod.* in Vit. Timol. p. 255. A. fatis patet. vid. *Nicol.* de Luct. Gr. c. VIII. p. 95. feq. & nos infr. ad lib. III. c. V.

(8) Sic etiam Helena Clytemn. peplum funebre parare dicitur apud *Eurip.* Act. V.

(9) Domus & ipfa quædam luctus figna præ fe tulit. Vas quoddam aqua luftrali repletum ad portam fitum erat. vid. *Hofpin.* de Templ. lib. II. c. XXV. lauro quoque infignita erat, quæ etiam funefta habebatur *Phurn.* c. 32. vel cupreffo; *Servius* ad *Virgil.* Aeneid. III. 681. vid. & *Iun.* Animadv. lib. I. c. XX. tandem & capilli nonnunquam de ipfius defuncti capite fecti foribus appendi folebant; quæ fere omnia comprehendit *Eurip.* Alceft. verf. 92. feqq.

Quo ſignificabatur vitæ exitus, ut ait Euſtathius, *ad l. m. cit. pag.* 1180. *l.* 22. *ſeqq.* οἰκ ἔθους ὄντος οὕτω προτίθεσθαι τοὺς νεκρούς, ὡς ἐπὶ ἐξόδῳ τοῦ βίου γεγονότας, *quare mortuos ita collocare mos erat, utpote qui vitæ exitum aſſecuti ſunt*. Heſychius (10): Τοὺς νεκροὺς οὕτω, φασὶν, ἐόρχεσθαι, ἔξω τοὺς πόδας ἔχοντας πρὸς τὰς αὐλείους θύρας. *Mortuos ajunt, hunc in modum fuiſſe propoſitos, ut ad exteriores aulæ portas pedes haberent protenſos*. Dicebant hæc Græci προτίθεσθαι *collocare, proponere*. Vti Lucianus *de Luctu*: *Tom. II. p.* 302. *fin.* Μετὰ ταῦτα δὲ, λούσαντες αὐτοὺς - - - καὶ μύρῳ τῷ καλλίςῳ χρίσαντες τὸ σῶμα - - - καὶ ςεφανώσαντες τοῖς ὡραίοις ἄνθεσι προτίθενται λαμπρῶς ἀμφιέσαντες. *Poſt hæc lotos eos, - - - optimiſque unguentis uncto corpore - - - tum coronatos pulcherrimis floribus, proponunt ſplendide veſtitos*. Plato *lib.* XII. *de Leg. Tom. II. pag.* 959. *fin.* πρόθεσιν (11) vocat, multusque eſt in ea ſtatuenda. Romanis idem fuiſſe in more luculenter teſtatur Perſius: *Sat. III. v.* 103.

- - tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſisque lutatus amomis,
In portam rigidos calces extendit.

§. IV. Ita compoſito ac collocato cadavere circumfuſi *ordiebantur ſolennem luctum* (12), *Iliad.* XXI. *v.* 123.

- - - οὐδέ σε μήτηρ
Ἐνθεμένη λεχέεσσι γοήσεται,
- - - neque te mater
Impoſitum lectis deflebit,

Odyſſ. XXIV *v.* 294.

Κώκυσ' ἐν λεχέεσσι φίλον πόσιν, - -

Ploravit

(10) Voc. Δ? ἐκ θυρῶν cf. & *Schol.* ad Iliad. l. m. c.

(11) De qua vid. quoque *Iungerm.* ad *Polluc.* III. 102. & VIII. 65. *Nicol.* de Luctu cap. VII. §. 24. *Quenſt.* de Sepult. Vet. p. 97. *Kirchm.* de funer. p. 95. ſeqq.

(12) Exemplum vide id. etiam Iliad. XIX. 213. *Eurip.* Alceſt. v. 93. cf. *Brodæus* in not. ad Epigr. lib. I. p. 45. *Nicol.* cap. IX. §. 2. ſeqq. carmen *funebre* θρῆνος, *nuptiale* ὑμέναιος, *ſacrum* ὕμνους. vid. infr. p. 277. & 432.

Ploravit in lectis dilectum maritum.

Sic & Ovidius *Trist. libr. III. Eleg. III. v.* 40.

Depositum nec me qui fleat, ullus erit.

Philo Jud. *de Josepho, pag.* 360. Τελευταίων ἀσπασμάτων ἐκοινώνησα, τοὺς ὀφθαλμοὺς συνέκλεισα, ἐπιδάκρυσα κειμένῳ τῷ νεκρῷ. *Suprema dedi oscula, clausi oculos, jacentem mortuum deploravi.* Adhibiti in hanc rem *cantores*, qui lugubri voce aliis præirent. *Iliad.* XXIV. *v.* 719.

- - - Τὸν μὲν ἔπειτα
Τρητοῖς ἐν λεχέεσσι θέσαν, παρὰ δ' εἷσαν ἀοιδοὺς
Θρήνων ἐξάρχους, οἵτε στονόεσσαν ἀοιδὴν,
Οἱ μὲν ἄρ ἐθρήνεον, ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες.

- - - - - eum quidem deinde
Tornatos in lectos posuerunt, juxtaque collocarunt næniæ cantores,
Qui lugubria carmina auspicarentur, hi quidem gemitibus mistum cantum
Lugubre canebant, adgemebantque mulieres.

Quod non multum abludit a Præficis Romanorum, quæ *næniam cantabant ad tibiam*, ut ait Varro (13) *de Vit. Pop. Rom. lib. III. in fragm. pag.* 65. *seq. cit.* a Non. Marcell. *Cap. I.* §. 340. *apud.* Dionys. Gothofred. *pag.* 521. *& pag.* 566. §. 594. Magnus utique tibiæ in funere usus (14), non apud Græcos & Romanos solum, sed & apud Hebræos; uti constat ex *Matthæi cap.* IX. *v.* 23.

§. V. Ad fletum ac lamentationem accedebant alia complura doloris signa (15), Græcis usitata. In quibus præcipuum, quod *demebant sibi comam*, *Odyss.* IV. *v.* 197.

Τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι
Κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν,

Hic

(13) Vid. *Eund.* de L. L. lib. VI. pag. 76. fin. *Kuhn.* & *Periz.* ad *Aelian.* lib. VI. c. I. *Nicol.* cap. IX. §. 7.

(14) Vid. *Plato* Minoë. T. II. p. 315. D. *Nicol.* l. c. §. 1. & 2. *Kirchm.* lib. II. c. V.

(15) De quibus Noster infr. lib. III. cap. XV.

Hic nimirum honos est solus miseris mortalibus;
Tondereque comam, profundereque lacrymas a genis.

Observarunt hoc Achivi in Achillis προθέσει *collocatione*, *Odyss.* XXIV. *v.* 45. *seq.*

\- - - Πολλὰ δὲ σ' ἀμφὶς
Δάκρυα θερμὰ χέον Δαναοὶ, κείροντό τε χαίτας
\- - - *multas autem te circum*
Lacrymas calidas fundebant Danai, tondebantque crines.

Sic apud Bionem in *Adonide mortuo*, *Idyll. I. v.* 81. *Amores* κειράμενοι χαίτας, *tondentes capillos*. Antipater (16) *in Epigramm. lib.* III. *p.* 408. *epigram. ult. v.* 2. ait Græciam universam lugere Alcæum,

Ἄπλεκτον χαίταν ἐν χροῒ κειραμένα,
Crinibus vagis ad cutem rasis.

Hinc Xenophon *lib.* I. *Hellen. p.* 350. *lin.* 9. *seqq.* ait post occisum Theramenem (17) subornatos *homines pullatos*, καὶ ἐν χρῷ κεκαρμένους, ἵνα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔλθοιεν ὡς ξυγγενεῖς ὄντες τῶν διαπολωλότων, *& ad cutem usque rasos, ut ii tanquam eorum, qui periissent propinqui, hoc habitu ad populi cœtum accederent*. Atque adeo Herodotus *Euterp. lib.* II. *c.* 36. *pag.* 103. refert, *solemne esse aliis omnibus*, ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἱκνέεται, *statim in funere proximi capita deglabrare; contra quam factitabant Ægyptii, capillum in funeribus promittentes, raso dumtaxat mento.*

§. VI. Porro *crines* abscissos (18) *cadaveri* solebant *injicere*. *Iliad.* XXIII. *v.* 135.

F Θρ:-

(16) Alcæi hoc Epigr. est in Pyladem.

(17) Nil tale apud *Xenoph.* Vivebat Theramenes, & ipse cum amicis homines illos pullatos subornabat, qui in navali Atheniensium prælio ad Arginusas cives submersos & insepultos lugerent. *Fl.* Exempl. hujus rei vid. & apud *Eurip.* Alc. v. 427.

(18) *Eurip.* Troad. v. 471. vid. & *Schol.* ad *Sophocl.* Electr. v. 51. cf. *Nicol.* cap. X. §. 2. Quæ vero de comæ tonsura hic & infr. l. c. a Nostro traduntur, ea ipsi solus suppeditasse videtur *Junius* de Coma. c. III.

Θριξὶ δὲ πάντα νέκυν καταείνυον, ἃς ἐπέβαλλον
Κειράμενοι.
Capillis vero totum mortuum tegebant, quos injiciebant
Tondentes.

Ipſeque Achilles *comam ſuam*, (19) licet Sperchio devotam, *in Patrocli manus deponit*, *Iliad.* XXIII. *v.* 152. Quem imitatus Alexander Magnus in funere Hephæſtionis, apud Plutarchum *in Vit. Alex. Tom. I. pag.* 704. (20) & Antoninus Imperator in fratris exſequiis apud Herodianum *lib.* IV. *cap.* 8. *v.* 13. *p.* 196. Quin etiam poſtea conſueverant *in tumulis offerre* (21); ſicut Euripidis *Electr. v.* 91. Oreſtes noctu ad Agamemnonis patris ſepulcrum κόμης ἀπήρξατο *comæ primitias offerebat*; & *Oreſt. v.* 96. Helena ad ſororis tumulum:

Κόμης ἀπαρχὰς καὶ χοὰς φέρουσα,
Comæ primitias & libamina ferens.

§. VII. *Luctus* illius domeſtici *tempus erat varium ac indefinitum* (22). In Achille lugendo ſeptem ac decem dies Achivi conſumpſerunt, decima octava combuſſerunt, *Odyſſ.* XXIV. *v.* 63. *ſeq.* At Hectoris univerſa funeratio duodecim diebus a Trojanis peracta *Iliad.* XXIV. *v.* 781. Apud Apollonium *lib.* I. *Argonaut. v.* 1057. (23) tres dies in hanc rem adhibiti:

Ἤματα δὲ τρία πάντα γόων, ἑτέρῳ δέ μιν ἤδη
Τάρχυσαν μεγαλωστί.
Proinde per tres dies in luctu erant, inſequenti vero ipſum
Tumulo intulerunt magnifice.

At Plato XII. *de Leg. Tom. II. pag.* 959. ſancit: τριταίους πρὸς τὸ μνῆμα ἐκφέρεσθαι νεκρόν, *tertiâ poſt collocationem die funus eſſe efferendum*. Quod & Thracibus in more eſſe ſcribit Herodotus *Terpſichore lib.* V. *cap.* 8. *pag.* 291.

CAPUT

(19) Cf. l. c. v. 141. ſeq. *Plat.* Tom. I. p. 704. fin.

(20) Vid. & *Aelian.* libro VII. c. VIII. & ibi *Periz.* & *Schef.* H.

(21) Vid. ex. apud *Pauſan. Achaic.* c. 17. p. 566. locutiones hæ quoque occurrunt apud *Eurip.* Oreſt. v. 471. 1185. 1187. 1321. ſeq. &c.

(22) Vid. *Kirchm.* lib. II. c. I.

(23) Verba hæc ita leguntur apud Auct. cit. lib. II. v. 839. ſeq. unde corrigas *Nicol.* c. I. §. 2.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De Cadaveris (1) combustione.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

ANtequam sepelirent cadaver, in cineres redigere (2) Græcis erat consuetudo. Hanc illis peculiariter assignat Lucianus *de Luctu*, *Tom.* II. *pag.* 306. Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν· ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν· ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχρίει· ὁ δὲ Σκύθης κατεσθίει, ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. *Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinit, Scytha devorat, condit Ægyptius*. Quamquam nec ipsa omni tempore, nec ab omnibus (3) observata. *Antiquissimum humandi ritum* refert Cicero, & jam inde a Cecropis apud Athenienses temporibus usitatum *lib.* II. *de Leg. c.* XXII. *Vol.* IX. *p.* 3377. & *c.* XXV. *p.* 3385. Ita funeratus apud Thucydidem *lib.* V. *p.* 350. *fin.* Brasidas; apud Herodotum *Terpsichore*, *c.* 92. *p.* 324. *fin.* Periandri uxor, aliique quos recensere longum. Ita quoque *sero apud Romanos receptam cremandi consuetudinem* tradit Plinius *Hist. Natur. lib.* VII. *cap.* LIV. *Tom.* I. *p.* 472.

(1) Originem & causam hujus ritus tradunt *Eust.* & *Schol.* ad Iliad. I. 52. & ex iis aliisque *Kirchm.* lib. I. c. I. p. 3. seqq.

(2) Hinc forte voc. θάψαι & καῦσαι promiscue utitur *Hesych.* voc. ἄθαπτος.

(3) Adde: *nec omnibus contigit*. vid. *Hoeltzl.* not. ad *Apollon.* pag. 125.

472. *seq. nec adeo in multis familiis obtinuisse*. Apud Homerum tamen *omnia* Græcorum ac Trojanorum *cadavera* videmus *comburi*; uti *Iliados* VII. *v.* 431. *seq.* omnium vero amplissime *lib.* XXIII. *v.* 165. & XXIV. *v.* 787. itemque *Odyss.* XXIV. *v.* 67. ubi funera Patrocli, Hectoris, & Achillis susius describuntur.

§. II. Postquam *cadaver* satis defleverant, *cum lecto* suo (4) in locum (5), ubi erat comburendum, *efferebant* (6), & in edita lignorum strue (7) collocabant, πυρὰν *pyram* Homerus vocat, quam Pindarus *Pyth. Od.* III. *Epod.* β. *v.* 1. τεῖχος ξύλινον *struem ligneam* dixit, loquens de funeratione Coronidis. *Iliad.* XXIII. *v.* 164.

Ποίησαν δὲ πυρὴν ἑκατόμπεδον ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ἐν δὲ πυρῇ ὑπάτῃ νεκρὸν θέσαν ἀχνύμενοι κῆρ.
Struxerunt vero pyram centum pedum quaqua versus,
Et in pyra summa cadaver posuerunt dolentes corde.

Similiter *Iliad.* XXIV. *v.* 786.

- - ἐξέφερον θρασὺν Ἕκτορα δακρυχέοντες·
Ἐν δὲ πυρῇ ὑπάτῃ νεκρὸν θέσαν.
- *extulerunt audacem Hectora lacrymas fundentes:*
In pyra autem summa cadaver posuerunt.

§. III. Ad pyram *mactatæ* complures *victimæ* ab Achille, *ac combustæ*; quod & in ejus exsequiis præstiterunt Achivi, *Odyss.* XXIV. *v.* 65. *seq.*

- - - πολλὰ δέ σ' ἀμφὶς
Μῆλα κατεκτάνομεν μάλα πίονα, καὶ ἕλικας βοῦς.
- - - *multasque circa te*
Oves occidimus valde pingues & nigras boves.

Sed

(4) De quo *Nicol.* c. VIII. §. 6.

(5) Qui infr. designatur p. 91.

(6) Quod de die fiebat, non noctu; cujus rei causam tradit *Thom. Magist.* voc. ἐξενεγκεῖν. cf. *Nicol.* cap. VII. §. 1. 2. *H.*

(7) Vbi quercus adhibebatur sæpissime, itemque cupressus, de hac *Iun.* Animadvers. lib. I. c. 20. de illa *Eurip.* Herc. fur. v. 242. ubi & lignatores speciatim compellantur, ut & passim apud *Homer.* dein pyra a juvenibus tædis pineis accensa; ut apud *Eurip.* Hec. v. 574. &c.

Sed hoc singulare, quod Achilles adipe ex cæsis animalibus sumpto, cadaver Patrocli oblevit, circumquaque excoriata corpora accumulans. Adjecit mellis & olei amphoras quatuor; uti & ipse combustus fuit; *Odyss.* XXIV. *v.* 67.

- ἐν τ' ἐσθῆτι θεῶν καὶ ἀλείφατι πολλῷ
Καὶ μέλιτι γλυκεοῷ - - -
- *in veste deorum, & unguento multo,*
Et melle dulci. - - -

§. IV. *Arma* quoque *in rogum conjecta* (8); quomodo Achilles Thebarum regem Eetionem a se bello interfectum

- - κατέκηε σὺν ἔντεσι δαιδαλέοισιν.
- - *combussit cum armis artificiose fabricatis*,

Iliados VI. *v.* 418. Et Elpenor petit ab Vlysse, ut se cum armis comburat *Odyss.* XI. *v.* 74.

Ἀλλά με κακκῆαι σὺν τεύχεσιν ἅσσα μοι ἐστίν.
Sed comburas me cum armis, quæ habeo.

Sic apud Virgilium in funere Miseni, *Æneid.* VI. *v.* 217.

- *Decorantque super fulgentibus armis.*

Omninoque *res quævis in vita caræ*, simul cum mortuo *cremabantur*. Inde quatuor equi ab Achille in rogum Patrocli immissi, canes etiam duo τραπεζῆες *mensarii*.

§. V. Hoc præterea in magnorum virorum funere obtinuit, ut *homines jugulati* in pyram conjicerentur. Sic Achilles Patroclo mactat duodecim lectissimos juvenes Trojanos a se captos *Iliad.* XXIII. *v.* 171. *seqq.* & Græci in ejus funere idem observasse dicuntur apud Quintum Smyrnæum, *Troj. Exp. lib.* III. *v.* 175. Similiter ille apud Virgilium *Æneid.* XI.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris
Inferias, cæso sparsuros sanguine flammas.

§. VI. Interea *dum pyra ardebat*, lugubri voce mortuum

(8) Vid. *Aelian.* lib. VII. ... *mer.* ad *Sophocl.* p. m. 72.
VIII. & ibi not. add. *Ca-*

suum supremum compellabant: uti Achilles Patroclum vino sæpius libato *Iliad.* *v.* 220.

> Οἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν,
> Ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.
> *Vinum haustum in humum fundens rigabat terram,*
> *Animamque vocavit Patrocli miseri.*

§. VII. Postquam flamma desævierat, *rogus extinguebatur vino*, & *ossa* quæ supererant, *legebantur*. *Iliad.* XXIII. *v.* 237. *seqq.*

> Πρῶτον μὲν κατὰ πυρκαϊὴν σβέσατ' αἴθοπι οἴνῳ
> Πᾶσαν, ὁπόσσον ἐπέσχε πυρὸς μένος· αὐτὰρ ἔπειτα
> Ὀστέα Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο λέγωμεν.
> *Primum quidem pyram extinguite nigro vino*
> *Totam, quantum occupavit ignis vis: at deinde*
> *Ossa Patrocli Menœtiadæ legamus.*

Idem in Hectore factum dicitur totidem pene verbis *Iliad.* XXIV. *v.* 791. *seqq.* At Achillis ossa lecta

> Οἴνῳ ἐν ἀκρήτῳ καὶ ἀλείφατι· - -
> *In vino puro & unguento.* - - -

Odyss. XXIV. *v.* 73. *Præstabant hoc officium maxime necessarii*: sicut apud Pindarum *Pyth: Ode* VIII. *antistr.* γ. *v.* 7. Adrastus,

> - - θανόντος ὀστέα λέξαις
> Υἱοῦ, - - - - -
> - - *interfecti ossa colligens*
> *Filii.* - - - -

Tibullus *lib.* I. *Eleg.* III. *v.* 5. *seq.*

> - - - *Non hic mihi mater*
> *Quæ legat in mœstos ossa perusta sinus.*

Ceterum *non erat difficile distinguere ossa ac cineres cadaveris*, a reliquis pyræ aggestis; quandoquidem *hoc situ cremabatur, ut esset ab aliis omnibus separatum*, sicuti Achilles docet de Patroclo, *Iliad.* XXIII. *v.* 240. *seqq.*

> Εὖ διαγιγνώσκοντες· (ἀριφραδέα δὲ τέτυκται·
> Ἐν μέσσῃ γὰρ ἔκειτο πυρῇ, τοὶ δ' ἄλλοι ἄνευθεν
> Ἐσχατιῇ καίοντ' ἐπιμὶξ ἵπποι τε καὶ ἄνδρες)
> *Bene discernentes: (cognitu facilia enim sunt:*
> *In media namque jacebat pyra, alii vero seorsum*

In

In extrema ora cremabantur promiscue equique & viri)

Quod æque clare notat in funere Achillis Quintus Smyrnæus *lib. III. Troj. Exp. v.* 725. non *permista videlicet illius ossa cum aliis, qui*

Βαιὸν ἄπωθε κέοντο περὶ νέκυν, ὃς δ' ἐνὶ μέσσοις

Ῥιπῇ ὑφ' Ἡφαίστοιο δεδμημένος, οἶος ἔκειτο.

Haud longe jacebant circa cadaver, quod in medio,

Vulcani æstu consumptum, jacebat separatim.

§. VIII. Ossa lecta *in urnam reponebantur* (9), uti de Hectore, *Iliad.* XXIV. *v.* 795.

Καὶ τάγε χρυσείην ἐς λάρνακα θῆκαν ἑλόντες,

Πορφυρέοις πέπλοισι καλύψαντες μαλακοῖσιν.

Et hæc collecta in auream urnam posuerunt,

Mollibusque purpureis peplis obtexerunt.

At Achilles Patrocli ossa in auream phialam duplici adipe recondidit, subtili linteo contecta; & quidem in tentorio jussit reponi, donec sui mortui ossibus conjuncta, eodem tumulo inferrentur, *Iliad.* XXIII. *v.* 243. *seqq.* Quod re ipsa effectum in Achillis funeratione dicitur *Odyss.* XXIV. *v.* 74. & 77. ubi ejus ossa lecta

- - - Ἐς χρύσεον ἀμφιφορῆα·

Μίγδα δὲ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδεο θανόντος.

- - - *In auream urnam,*

Commixtis ossibus Patrocli Menœtiadæ demortui.

* * * * *

F 4 CAPUT

(9) Vid. *Schol.* ad Iliad. IV. *99. H.* Add. *Nicol.* c. XIII. §. 9.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De (1) *Sepultura*.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Sepulturæ ratio	§. I.	*imaginarius*	§. IV.
Sepulcrorum - - -		*tum realis*	§. V.
Forma	§. II.	*Sepulturam secuta*	
Locus	§. III.	*Convivia*	§. VI.
Honos, tum		*Ludi*	§. VII.

§. I.

HVnc in modum lecta ac deposita *ossa inferebantur in fossam* (2), quam Homerus κάπετον vocat, loquens de Hectore, *Iliad.* XXIV. *v.* 797.

Αἶψα δ' ἄρ' ἐς κοίλην κάπετον θέσαν.

Statim vero in cavam fossam intulerunt.

Scholiastes: τάφρον, ὄρυγμα. *sepulcrum, fossa.* Tum complures *lapides superstrati: loc. m. cit. v. eod. seq.*

- - - - αὐτὰρ ὕπερθε
Πυκνοῖσιν λάεσσι κατεστόρεσαν μεγάλοισι.
- - - - *& superne*
Densis lapidibus straverunt magnis.

At Patrocli sepulcrum torno designatum, jactis circa pyram fundamentis, *Iliad.* XXIII. *v.* 255. *seq.*

Τορνώσαντο δὲ σῆμα, θεμείλιά τε προβάλοντο

Ἀμφὶ

(1) Varios variarum gentium ritus hanc circa observatos vid. in not. ad *Aelian.* lib. IV. c. I. legem Solonis de sepult. vid. apud *Plut. Sol.* p. 90. B.

(2) Quocirca studiose curabant, ut, si fieri potuerit, cognatorum tumulis inferrentur; uti Orestes apud *Eurip.* vers. 1072. coll. 1060.

θάψον τε κοινῇ πρὸς πατρὸς τύμβον φέρων.

Sepulti vero occidentem solem spectabant, ex lege Atheniensium apud *Aelian.* lib. V. c. XIV. coll. *Eod.* lib. VII. cap. XIX. orientem juxta alios vid. *Hübn.* ad l. m. c. & *Plut.* Solon. p. 83. E. *H.*

Ἀμφὶ πυρήν. - - - - -

Circulo autem designarunt tumulum, fundamentaque jecerunt

Circa pyram. - - - - -

Postremum terra *superfusa, l. m. cit. v.* 156.

- - εἶθαρ δὲ χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν,

- - *& statim fusilem terram aggesserunt.*

Qua in re præcipua apud Græcos posita *ratio sepulturæ;* quippe qui non censebant eam rite peragi, nisi injecta erat terra (3). Nestor inde insepultum notans,

- - οὐδὲ θανόντι χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν,

- - *neque ei mortuo fusilem terram infuderunt,*

Odyss. III. *v.* 258. Contra Tydeus tumulatus *Iliad.* XIV. *v.* 114.

- - ὃν Θήβῃσι χυτὴ κατὰ γαῖα κάλυψε,

- - *quem Thebis aggesta terra cooperuit.*

Sic Virgilius *Æneid.* VI. *v.* 365.

- - - *aut tu mihi terram*

Injice. - - - - -

Horatius *Carm. lib.* I. *Ode* XXVIII. *vers. ult.*

Injecto ter pulvere curras.

Atque hoc pacto infusam terram τύμβον & σῆμα Homerus vocat; *ll. m. citt.* Latini *tumulum* a tumente terra.

§. II. *Imposita huic* de more στήλη *columna*, ut *Iliad.* XVII. *v.* 434.

Ἀλλ' ὥστε στήλη μένει ἔμπεδον, ἥτ' ἐπὶ τύμβῳ

Ἀνέρος ἑστήκει τεθνηότος, ἠὲ γυναικός.

Sed veluti cippus manet firmiter, qui super tumulo

Viri stat mortui, aut mulieris.

Talis *Iliad.* XI. *v.* 371.

Στήλῃ κεκλιμένος ἀνδροκμήτῳ ἐπὶ τύμβῳ

Ἴλου Δαρδανίδαο, - - -

Columna pretensa viri defuncti in sepulcro

Ili Dardanidæ. - - -

Et vero moris fuit Græcis *inscribere elogium defuncti* (4).

Alias

(3) Vid. *Kühn.* & *Perizon.* ad *Aelian.* lib. V. c. XIV.

(4) Quocirca *Eurip.* monet Troad. v. 375. *de mortuis*

Alias *statua posita*, quæ mortuum referret; ut illa Midæ in *opusculis* Homeri, *Epigr.* III. *v.* 1. (5) & Palamedis apud Philostratum *lib.* IV. *de Vit. Apollon. cap.* 13. *p.* 150. (6). Accedebant præterea & *arma* aliaque *viventis insignia*; ut patet de Elpenore socio Vlyssis *Odyss.* XII. *v.* 14.

Τύμβον χεύαντες, καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες,
Πήξαμεν ἀκροτάτῳ τύμβῳ εὐῆρες ἐρετμόν.

Tumulo congesto, & insuper columna erecta,
Fiximus in summo sepulcro fabrefactum remum.

Similiter Æneas tumulato Miseno, *Æneid.* VI. *v.* 233.

Imponit suaque arma viro, remumque tubamque.

Ita quoque apud Philostratum *de Vit. Apollon. lib.* I. *c.* 24. *p.* 31. pervetusta memorantur Eretriorum sepulcra, in quibus ait scripta Græcis literis mortuorum nomina, & naves (7) insculptas; ὡς ἕκαστος ἐν Εὐβοίᾳ ἔζη πορθμεύων, ἢ πορφυρεύων, ἢ θαλάττιον, ἢ καὶ ἁλουργὸν πράττων, *ut quisque in Euboea vel nautica, vel purpurarum mercaturam faciens, vitam egerat.* Hæc Homero designatur sepulcrorum antiquorum forma. Laudat vero illud Æpyti regis (8) tanquam celeberrimum in

Bœotia,

tuis nil nisi bene:
Σιγᾶν ἄμεινον τ' αἰσχρά.
Laudabantur etiam oratione qui pro patria fortiter pugnarunt. vid. *Periz.* in *Aelian.* lib. VI. cap. VII. fin. *H.* cf. *Plut.* Camill. Tom. I. p. 133. B.

(5) Legitur & hoc Epigr. apud *Plat.* Phædr. T. III. p. 264. D. vid. & *Herod.* Vit. Homeri c. XI.

(6) Scriptum erat Achillis; recte. Vid. *Philost.* lib. IV. de V. A. cap. XVI. alias etiam ἐπιστήματα tales columnæ vocantur; de quibus *Suid.* h. v. & *Perizon.* ad *Aelian.* libro VIII. cap. IV.

(7) Non ita legitur apud *Philostr.* l. c. At nautarum nauclerorumque sepulchris elegidium quoddam insculptum ibi exhibet. q. v. Sic etiam Pausaniæ sepulcrum lapides incisi declarant apud *Thucyd.* libro I. p. 98. C. vid. alias ejusmodi columnn. apud *Philostr.* Icon. XXI. & *Eurip.* Troad. Act. V.

(8) *Gronovius* in Præf. ad *Feith. prave faciunt meminisse Aepyti regis in Boeotia, qui fuit in Arcadia.* fallitur, aliosque fefellit. Saltem errorem Nostro imputat, quo majorem Gronovius admittere

nun-

Bœotia, *Catal. Nav. v.* 110. *seq.* quod ipse (9) vidisset, ait Pausanias, *lib.* VIII. *c.* 16. *p.* 632. qui illud studiose contemplatus ἔστι μὲν οὖν, inquit, γῆς χῶμα οὐ μέγα, λίθου κρηπῖδι ἐν κύκλῳ περιεχόμενον. *Est vero terræ agger non utique magnus, lapidea crepidine in orbem circumseptus.*

§. III. *Struebantur* autem sepulcra fere *extra urbes* (10), ubi etiam cadavera comburebantur. Quod videmus a Trojanis factum in publica illa funeratione *Iliad.* VII. *v.* 435. *seq.* atque adeo in Hectore; quem Dares Phrygius *cap. XXV.* narrat ante portam more solito tumulatum. Sic erat situm antiquissimum illud Ili monumentum; cujus etiam meminit Theocritus *Idyl.* XVI. *v.* 75.

Ἐν πεδίῳ Σιμόεντος ὅθι Φρυγὸς ἠρίον Ἴλου.

In campo Simoentis, ubi sepulcrum est Phrygii Ili. Idem simili ratione dicit in campo extitisse columnam Lyncei patris sepulcro impositam, *Idyl.* XXII. *v.* 207. *seq.* ubi &

Ἄγαλμ' Ἀΐδαο, ξεστὸν πέτρον

Statuam Plutonis, ex saxo polito (*confectam*) collocat Pindarus *Nem. Od.* X. *Epod.* δ. *v.* 2. (11) Virgilius quoque commemorat tumulum regis Latinorum extra urbem *Æneid.* XI. *v.* 184. *seq.* Eoque pertinet, quod *in maris littore* subinde apud Homerum statuuntur sepulcra, uti Elpenoris, *Odyss.* XII. *v.* 11. Patrocli, *Iliad.* XXIII. *v.* 125. *seq.* Achillis, *Odyss.* XXIV. *v.* 82. aliorumque. Ita vero apud

nunquam potuit. Atqui si hoc voluisset dicere Feithius, forte, latina callens, scripsisse *regis Boeotiæ*. Mirum potius, Gronovium non meminisse Boeotiam Homeri esse partem secundam libri secundi, quæ ut clarius patescant, aliter in Nostro disposuimus.

(9) Malim hic legas: *quod ipse, vidisse se, ait Pausanias.*

(10) Cf. hic. *Pamel.* ad *Tertull.* p. 128. Ante Platonis vero tempora domi sepultum esse videtur; ἐν τῇ οἰκίᾳ dicit *Plato* Minoe Tom. II. p. 315. *D.* At Sicyoniis intra muros sepelire quemquam lex vetuit, Auctore *Plut.* Arat. T. I. p. 1051. fin.

(11) Cf. *Schmidt* ad h. l. p. 249.

apud posteriores Græcos *in agris* quoque sepulta constat cadavera. Quod similiter obtinuisse apud Romanos indicat *lex* XII. *Tabularum*, quam laudat Cicero, *lib.* II. *de Leg. c.* XXIII. *Vol.* IX. *p.* 3379. *seq. Hominem mortuum in urbe ne sepelito, neve urito*.

§. IV. Porro *inanes* quoque *tumuli & cadaveribus vacui* apud Græcos sæpe struebantur, quæ κενοτάφια dixerunt. Talis communiter structus Græcis bello cæsis, *Iliad.* VIII. *v.* 491. siquidem ossa separatim locata, quo quisque domum reversus transportaret. Et vacuus fuit ille Patrocli tumulus *Iliad.* XXIII. *v.* 254. quando ejus ossa fuerunt reposita in Achillis tentorio. Sed & absentibus prorsus mos erat celebrare exequias tumulis erectis. Id facere jubet Telemachum Pallas, si patrem audiat mortuum, *Odyss.* I. *v.* 291.

Σῆμά τέ οἱ χεῦαι, καὶ ἐπὶ κτέρεα κτερεΐξαι.
Monumentum illi erige, & inferias infer.

Similiter Menelaus in Ægypto (*audita*) Agamemnonis fratris morte, *Odyss.* IV. *v.* 584.

Χεῦ' Ἀγαμέμνονι τύμβον, ἵν' ἄσβεστον κλέος εἴη.
Aggessi Agamemnoni tumulum, ut inextincta gloria esset.

Quod ipsum præstitit Deiphobo Æneas *Æneid.* VI. *v.* 505. *seq.*

- - *tumulum Rhetæo in litore inanem*
Constitui, & magna manes ter voce vocavi,
Nomen & arma locum servant, te amice nequivi
Conspicere, & patria decedens ponere terra.

Omninoque moris erat, uni eidemque homini defuncto varios tumulos, variis statuere in locis; præsertim ab iis, qui genere essent propinquiores, aut insignioribus meritis obnoxii; uti luculenter docet Dionysius Halicarnasseus *Antiq. Rom. lib.* I. *pag.* 43. *lin.* 37. *seq.*

§. V. *Maximum* porro *honorem Græci ponebant in sepultura*. Unde γέρας θανόντων *præmium defunctorum* subinde Homerus vocat (12). Quare Agamemnon non videtur sibi gra-

(12) Vid. Iliad. XVI. 457. 675. XXIII. 9. Od. XXIV. 189. 295. &c. *Aelianus* vocat τὴν τελευταίαν τιμὴν libro IV.

gravius Trojanis imprecari, quam ut pereant ἄκλαυστοι καὶ ἄφαντοι, *insepulti & inglorii*, *Iliad.* VI. v. 60. Similiter Dido Æneæ apud Virgilium, *Æneid.* VI. v.620.

Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.

Et in summam contumeliam (13) passim relicta hostium cadavera feris ac avibus devoranda, *Iliad.* I. v. 4. *seq.* Quanquam etiam accessit superstitio (14); censentibus plerisque insepultorum animas orco prohibitas, incertis sedibus divagari; quod queritur umbra Patrocli, Achilli apparens, *Iliad.* XXIII. v. 71. *seqq.* Inde Vlyssi manes evocanti primus occurrit Elpenor, funerationem contendens, *Odyss.* XI. v. 72. uti apud Virgilium Palinurus, *Æneid.* VI. v. 365. apud Silium *lib.* XIII. v. 465. Appius. Tertullianus *de Anima cap.* LVI. *p.* 503. illud ab Homero censet confictum, *ut instantia funeris & honor corporum serveetur, & mœror affectuum temperetur.* Vt ut sit, constat Græcos religiosissime mortuorum sepulturam curasse; veluti injunctam a Diis, quorum indignationem gravem verebantur; si officio suo hac in parte deessent: ut liquet ex Elpenoris oratione, *Odyss.* XI. v. 72. *seq.*

Μή μ' ἄκλαυτον ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν
Νοσφισθεὶς, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ne me indefletum insepultum post te relinquas
Digressus, ne qua tibi deorum ira fiam.

§. VI. *Post funerationem* (15) mortui, qui proxime attingebant, *convivium solemniter parabant*: ut a Priamo factum tumulato Hectore, *extrema Iliade* XXIV. v. 802. At

cap. VII. *H.*

(13) Vnde etiam proditionis reos sepelire nefas habitum: ut est apud *Thucyd.* lib. I. p. 92. contra tumulos vastare dementis esse, eandemque illum poenam manere dicit *Eurip.* Troad. v. 95. seqq.

(14) De qua vid. *Scheff.* & *Perizon.* in *Aelian.* lib. IV. c. VII. *Potter.* Arch. Gr. lib. IV. cap. I. Athenienses certe graviter animadverterunt in mortuorum sepulturam negligentes. vid. *Diod. Sic.* lib. XIII. c. 100. *H.*

(15) Huc refer etiam, quæ leg. apud *Hesych.* voc. Περιδειπνον.

At Achilles ante Patrocli funerationem etiam *epulum ferale* instruit, quod τάφον vocat Homerus initio *Iliad.* XXIII. *v.* 29. Vetus Scholiastes (16) *ad h. l.* τὸ περίδειπνον interpretatur, τὸ ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσιν παρασκευαζόμενον. *Epulum funebre, quod propter defunctos apparabatur.* Sed contra Eustathius, *ad l. c. pag.* 1285. *l.* 40. Τάφος οὐ κατά τινας ὁ μετὰ τὸ ταφῆναί τινα περίδειπνος, ἀλλ' ἁπλῶς ὁ ἐπὶ νεκρῷ. Τάφος *non est, ut quidam opinantur, epulum post funerationem defunctorum celebratum, sed simpliciter circa funus.* Sane & τάφον ait Homerus celebratum ab Oreste, post interfectum Ægisthum ac Clytæmnestram, *Odyss.* III. *v.* 309. *seq.*

Ἤτοι ὁ τὸν κτείνας δαίνυ τάφον Ἀργείοισιν
Μητρός τε στυγερῆς καὶ ἀνάλκιδος Αἰγίσθοιο.
At illo occiso dedit cœnam sepulcralem Argivis
Matrisque invisæ & imbellis Ægisthi.

Proinde non modo *ante inhumationem*, sed & *post epulæ facta*. Quanquam hoc frequentius obtinuit; nec apud Græcos modo, sed & apud Romanos (17), aliasque gentes, ut quam plurimis constat exemplis.

§. VII. Accedebant postremo in funere insigniorum virorum *solennes ludi, ac certamina* omnis generis. Quod toto *libro* XXIII. *Iliados v.* 274. *seqq.* amplissime narratur præstitum Patroclo. Ibi *v.* 680. & obtinuisse dicitur in funere Oedipi Regis Thebani, quo primas tulit in certamine Euryalus. Achilli etiam sepulto varios ludos exhibuerunt Achivi *Odyss.* XXIV. *v.* 85. *seqq.* & quidem majori pompa, quam ulla Heroum aut Principum virorum. Idem fecisse Herculem mor-tuo

(16) Vid. & *Procl.* ad *Hesiod.* p. 157. cf. *Menandr.* fragm. p. 138. Tandem omnes lecere poteris hosce ritus uno conspectu recensitos ap. *Orph.* in funere Cyzici regis Arg. v. 66. seqq.

(17) Q. d. r. *Kirchm.* de fun. lib. IV. c. 5. 6. qui *Idem* etiam de ludis funebr. ibid. c. 8. omnino conferendus. Victorum in hisce ludis præmia inter alia tripodes erant, vid. *Iun.* Animadv. lib. II. c. III.

tuo Pelope, ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus *lib.* V. *p.* 291. *l.* 17. Conſecutus etiam hunc honorem Braſidas apud Thucydidem *lib.* V. *p.* 351. *A.* Miltiades apud Herodotum, *Erato lib.* VI. *c.* 38. *p.* 346. Timoleon apud Plutarchum *Tom.* I. *p.* 255. B. aliique infiniti. Primum vero omnium inſtitutos ludos funebres Azani defuncto tradit Pauſanias, *Arcadicis lib.* VIII. *c.* 4. *p.* 605. Ἐπὶ δὲ Ἀζᾶνι τῷ Ἀρκάδος τελευτήσαντι ἆθλα ἐτέθη πρῶτον· εἰ μὲν καὶ ἄλλα, οὐκ οἶδα· ἱπποδρομίας δὲ ἐτέθη. *Azani vero in Arcadia vita defuncto, ludi funebres primum facti, haud ſcio an & alii ludi, de equiriis certe affirmare poſſum.* Ritus hic, ut alii multi, a Græcis ad Romanos tranſiit, cujus plurima exempla extant, præſertim in hiſtoria Imperatorum.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

De Divinationibus (1).

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Divinationum aliæ Immediatæ	§. I.	*Aves*	§. III.
aliæ Mediatæ, cujus generis		*Somnia*	§. IV.
Auctores	§. II.	*Exta*	§. V.
Objectum, ſcil.		*Sternutatio.*	§. VI.
		Auctoritas	§. VII.

EXplicatis Diis, eorumque ſolenni cultu, ſupereſt, ut aliquid dicamus de *Divinationibus*, quarum frequentiſſima apud Homerum mentio. Paſſim enim μάντεις, οἰωνοπόλοι, ὀνειροπόλοι, *vates, auſpices, ſomniorum interpretes*, celebrantur; etiam apud Cyclopas *Odyſſ.* IX. *v.* 510.

§. I.

(1) Tria divinationis genera ſunt *Æliano* lib. II. c. XXXI. *H.* cf. & *Schol.* ad Iliad. I. 62. plura recenſet *Nat. Com.* lib. IV. cap. X. p. 351. fin.

§. I. Præſtantiſſima quidem *divinatio*, *quæ fiebat arcano Numinis inſtinctu* (2), plerumque cum furore, unde μάντεις *vates* nomen habuerunt, teſte Platone in *Phædro*, *Tom.* III. *p.* 244. C. & Cicerone *lib.* I. *de Divin.* *c.* VI. *Vol.* IX. *p.* 3115. Quo in genere certa erant *loca quibus reddebantur oracula* conſulentibus. Eorum omnium in Græcia *antiquiſſimum* Jovis Dodonæi (3) ſcribit Herododus, *Euterpe lib.* II. *c.* 52. *pag.* 110. Quo etiam iviſſe conſultatum Vlyſſem, ait Homerus *Odyſſ.* XIV. *v.* 327. *ſeq.* & XIX. *v.* 296. *ſeq.* Amphinomus quoque (4) vult accedere procos Penelopes, antequam cædem Telemachi patrent, *Odyſſ.* XVI. *v.* 402. *Alterum* celeberrimum Apollinis Pythii (5) oraculum, quod conſuluiſſe Agamemnonem, dicit Homerus *Odyſſ.* VIII. *v.* 79. *ſeq.*

§. II. Sed enim magis apud Homerum celebratur ea divinatio, *quæ conſtabat arte*; ac *e ſignis* præcedentibus *fiebat*: Quam & Pauſanias *Atticis lib.* I. *c.* 34. *pag.* 84. potiſſimum in uſu fuiſſe priſcis vatibus contendit: Χωρὶς δὲ πλὴν ὅσους ἐξ Ἀπόλλωνος μανῆναι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον, μάντεών γ' οὐδεὶς χρησμολόγος ἦν. ἀγαθοὶ δὲ ὀνείρατα ἐξηγήσασθαι καὶ διαγνῶναι πτήσεις ὀρνίθων, καὶ σπλάγχνα ἱερῶν. *Præter enim eos, quos Apollinis afflatu futura prædixiſſe antiquitas teſtata eſt, nemo omnium fatidicus fuit: nam reliqui aut ſomniorum interpretes fuere, aut avium volatus & exta inſpiciendi peritiam profitebantur*. Ipſum quoque Amphiaraum divinitate donatum vatem ſomniorum conjectatione

(2) Vid. *Schol.* ad *Eurip.* Hec. v. 120. hoc inſtinctu, abſque ſignis, ea quoque quæ in mente alterius recondita erant, ipſis patefieri credebant. *Eurip.* l. c. v. 731. & Iliad. I. 70.

(3) Quod fiebat e quercu, quam fatidicam inde dicit, ejusque ſitum & præſtantiam plenius deſcribit *Silius* libro III. prope fin.

(4) Ex *Homero* ita legend. Amphinomus quoque *non* vult accedere procos Penelopes, *ut* cædem Telemachi patrent, *antequam conſilium deorum interrogaverit*. cf. *Noſtr.* lib. II. cap. III. §. IV.

(5) Eadem legis apud *Strab.* lib. IX. pag. 417. ſeqq. *H.*

tione maxime usum affirmat. Cicero vero *lib.* I. *de Divinit.* *c.* XL. *Vol.* IX. *p.* 3160. Eum & Tiresiam, tantopere Homero laudatum, avibus & signis admonitos futura dixisse refert. Et Plinius *Hist. Nat. lib.* VII. *c.* LVI. *Tom.* I. *p.* 480. Tiresiam auspiciorum (6) auctorem celebrat.

§. III. Principem in hoc divinationis genere locum obtinuerunt *auspicia ac auguria* (7); unde οἰωνιστικὴ *auguralis* tota hæc pars Platoni *Tom.* III. *p.* 244. appellata. Ea sumebantur (8)

Φωνῇ καὶ πτερύγεσσι τεληέντων οἰωνῶν,

(*ex*) *Voce ac alis perfectarum alitum*,

ait Homerus in *Hymno in Mercur. v.* 541. quod Virgilius *Æneid.* III. *v.* 361.

Et volucrum linguas & præpetis omina pennæ.

Qua in re *dextræ partes faustæ* (9) a *Græcis* habitæ; unde toties Homero laudatus δεξιὸς ὄρνις, *dextera avis*, quem advolantem feliciter interpretantur Achivi *Iliad.* XIII. *v.* 821. *seqq.* Telemacho Helena *Odyss.* XV. *v.* 171. *seqq. coll. v.* 160. Contra Hectori male ominatur Polydamas, quod advenisset

Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων,

Aquila altivolans ad sinistram copias revocans:

Iliad. XII. *v.* 201. Est autem *dextra* pars (10) quæ *ortum spectat*, habita, *sinistra* quæ *occasum*; ut *ibidem v.* 239. *seq.* exponit Hector,

Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε,
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.

Sive ad dextram vadant ad auroram solemque,

(6) Vnde & οἰωνομάντις audit apud *Eurip.* Phœniss. v. 774.

(7) *Silius* lib. V. v. 158.
Ales, priscum populis de more Latinis--Auspicium.
Alites vero volatu auspicia ferentes, quænam fuerint, vid. apud *Fest.* h. v. apud *Perott.* col. 1425.

(8) Exempl. vid. apud *Theocr.* Idyl. XVII. 11. plura apud *Periz.* in *Aelian.* II. 31. p. 126. & *Spanh.* ad *Callim.* p. 621. seqq. H.

(9) Vid. m. c. *Spanh.* p. 686.

(10) Cf. *Iun.* Animadv. lib. III. c. III.

Sive ad sinistram isti ad occasum obscurum.

Atque ita ab Homero intelligi has partes, confirmat doctissimus (11) Pindari Interpres (*) Δεξιὰ καλεῖ ὁ Ὅμηρος τὰ ἀνατολικὰ, ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά. Et vero Philosophorum præstantissimi Pythagoras, Plato, Aristoteles dextram mundi plagam orientalem esse dixerunt, occiduam lævam, ut videre est apud Plutarchum *de Placit. Philos. lib.* II. *c.* X. *Tom.* II. *p.* 888. *A.* Idem observatum in *tonitru*, *Iliad.* IX. v. 436. Ajax querens de Trojanorum ferocitate ait:

Ζεὺς δέ σφιν Κρονίδης ἐνδέξια σήματα φαίνων
Ἀστράπτει. - - - - -

Prospera Jupiter his dextris fulgoribus edit,

uti vertit Cicero *lib.* II. *de Divinat.* *c.* XXXIX. *Vol.* IX. *p.* 3224. (12) At contra Ennius *Fragm. p.* 26.

Quom tonuit (13) *lævum bene tempestate serena*;

nimirum ex Romanorum consuetudine, quos hoc nomine a Græcis dissidere Tullius disceptat *l. m. c. Ita nobis*, inquit, *sinistra videntur; Grajis & barbaris, dextra meliora*. Quam rem fusius persequitur Plutarchus *Problemat. Rom.* LXXVIII. *Tom.* II. *p.* 85.

§. IV. Proxima est divinatio *ex somniis* (14), quam qui profitebantur ὀνειροπόλοι, *somniorum interpretes* dicti. Talem advocari

(11) Qui in Edit. Steph. titulum infr. allegatum præmisit. verba ipsa quoque apud *Hom. Schol.* leguntur ad Iliad. XII. 230. vid. & prolixius ea de re *Eust.* ad Iliad. XIV. p. 902.

(*) *in Prolegom. sub. tit.* περὶ κώλων τῶν στροφῶν κ. τ. λ. *fere ab init.*

(12) Ex. vid. & apud *Xenoph.* Hell. lib. VII. p. 485. & *Silium* lib. V. 169. seqq.

(13) Ita lectum nobis apud *Ennium*. Cicero: *Cum tonuit.* vid. ipsum locum, ubi & in notis plura hac de re leguntur. cf. *Varron.* fragm. p. 13. & *Not.* ad *Plin.* Panegyr. p. 33. & si forte *Proclus* etiam huc aliquid conferre poterit; vid. Eum ad *Hesiod.* p. 133.

(14) Quorum Terra mater dicitur apud *Eurip.* Hec. vers. 71. Somnia vero ominosa ad Jove potissimum relata; uti ex locis a Nostro allegg. patet. de somnio Agamemn. θεῖῳ vid. princ. Iliad. II. deque Xenophontis vid. *Ipsum* ἀνα-

advocari vult Achilles, qui iræ Apollinis causam edisserat,

- - καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν,

- - *etenim somnium quoque a Jove est*;

inquit, *Iliad.* I. *v. 63.* ut ei constet sua auctoritas. Exemplum *Odyss.* XIX. *v.* 535. *seqq.* ubi Penelope petit sibi dijudicari ab Vlysse somnium de anseribus domesticis, ab aquila discerptis; quod ille de futura procorum cæde interpretatus est.

§. V. Pervetusta quoque apud Græcos divinatio *ex inspectione victimarum* (15), quam *extispicium* Romani dixerunt. Ejus tamen nullum apud Homerum extat exemplum. Notare tantum videtur nomine ἱερῆος *sacerdotis* (16), quem cum μάντει *vate* conjungit *Iliad.* I. *v.* 62.

Ἀλλ' ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα,

Quare age, vatem aliquem consulamus, aut sacerdotem.

Atque ita interpretatur Eustathius *ad Iliad.* XXIV. *v.* 221. *p.* 1346. *lin.* 3. *seqq.* ubi Poeta:

- - οἳ μάντιές εἰσι, θυοσκόοι, ἢ ἱερῆες,

. . *Qui vates sunt, aruspices, vel Sacerdotes.*

Ait enim *ex veterum sententia duo genera* μάντεων *vatum constitui*, θυοσκόους *aruspices, qui ex suffitu divinarentur* τοὺς διὰ τῶν ἐπιθυμιωμένων μαντευομένους, *id est*, ἐμπυρομάντεις *seu* λιβανομάντεις, *ut alio nomine vocantur; at* ἱερεῖς *sacerdotes*, τοὺς διὰ σπλάγχνων, *qui ex visceribus ac extis futura prævidèrent; quos alio nomine* ἱεροσκόπους refert *vocari.* Apuleius *lib. de Deo Socr. pag.* 52. *lin.* 4. *seqq.* etiam hoc extispicii titulo laudat Calchantem, quem in exercitu Græcorum vatum præstantissimum celebrat Homerus *Iliad* I. *v.* 69.

§. VI. Fuerunt & aliæ res (17) superstitiose observatæ, uti

ἀναβατ. III. p. 232. plur. *Nat. Com.* lib. III. c. XIV. p. 233. & 236.

(15) Vid. *Perizon.* l. m. c. ex. apud *Eurip.* Elect. v. 826.

(16) Idem facit *Plutarch.* Solon. p. 84. C. ubi eos μάντεις διὰ τῶν ἱερῶν dicit.

(17) Sic fulgur, Iliad. II. 453. portenta alia, quorum illustre exempl. Iliad. II. 308. seqq. vid. & *Eust.* ad Iliad I. 62.

uti *sternutatio* (18). Plinius *Hist. Nat. lib.* II. *cap.* VII. *Tom.* I. *p.* 11. *Atque etiam, parva dictu, in auguriis sternutamenta & offensiones pedum*. Exemplum *Odyss.* XVII. *v.* 545. ubi Penelope:

Οὐχ ὁρᾷας ὅ μοι υἱὸς ἐπέπταρε πᾶσιν ἔπεσσιν;
Non vides, quod mihi filius adsternutavit omnibus verbis?

Hoc veluti omine prosperiori votum suum de Procorum cæde confirmat. Sic Theocritus *Idyl.* XVII. *v.* 16.

Ὄλβιε γάμβρ', ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι
Ἐς Σπάρταν.
Fortunate sponse, bonus tibi quispiam adsternutavit proficisceuti
Ad Spartam (19)

Et apud Xenophontem *lib.* III. *Anabas. p.* 236. *lin.* 39. *seqq.* milites sternutamento repente facto salutem sibi promiserunt. At enim in sternutatione quoque aliquid infaustum nonnunqunm cogitarunt; sicut illa apud eundem Theocritum *Idyl.* VII. *v.* 96.

Σιμιχίδᾳ μὲν Ἔρωτες ἐπέπταρον· ἦ γὰρ ὁ δειλὸς
Τόσσον ἐρῇ Μυρτοῦς, ὅσον εἴαρος αἶγες ἔρανται.
Simichidæ Amores sternutaverunt: nam miser
Tam amat Myrtonem, quam capræ ver amant.

Vbi Scholiastes *ad loc. ult. cit.* sternutationum alias utiles, alias noxias esse dicit. Eustathius vero etiam *in Odyss.* XVII. *v.* 545. *pag.* 1831. *lin.* 24. affirmat, *in bonam partem accipi solitum, si quis dextrorsum sternuisset*: Cujus rei exemplum apud Plutarchum in *Vita Themistoclis Tom.* I. *p.* 119. *A.* Vt proinde sinistræ sternutationes male forte audierint.

§. VII. Atque hæc de Divinatione, apud priscos Græcos

I. 62. & omnino Celeber. *Witteri* Dissert. de Divinationibus.

(18) Ominosa & illa Hippiæ fuit apud *Herod.* Erato c. 107. cf. *Meurs.* Pisistr. c. XIX.

(19) Cf. & omn. notas ad h. l. in sternutatione cur salutemur, vid. apud *Plin.* libro XXVIII. c. II. & not. ibid.

Græcos usitata, dicta ex Homero sufficiant. Cujus etsi magna extitit vulgo *auctoritas*; non tamen apud omnes fuit indubitata. Maxime utique celebrata fuit ea, quæ fiebat ex avibus (20) aut somniis. At illam prorsus elevat Hector *Iliad.* XII. *v.* 237. *seq.* & Eurymachus *Odyss.* II. *v.* 181. *seq.* Hanc vero controvertit Penelope *Odyss.* XIX. *v.* 560. *seqq.* Deinde in universum Euripides (21) *Iphig. in Aul. v.* 956. *seqq.* vatem definit virum,

> Ὃς ὀλίγ' ἀληθῆ, πολλὰ δὲ ψευδῆ λέγει
> Τυχών· ὅταν δὲ μὴ τύχῃ, διοίχεται.
> *Qui pauca vera, multa vero falsa dicit,*
> *Si forte sic acciderit: sin minus, arte elabitur.*

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

De Magicis artibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Magiæ
Periti §. I.
Locus, vel Tumuli §. II.
Vel Oracula mortuorum §. III.
Effectus, in transmutandis
Animis §. IV.
Corporibus §. V.
Remedium §. VI.
Vsus §. VII.

§. I.

Divinationi cognata est *Magia*; quippe cujus magna pars in rerum abditarum inquisitione posita est, cum reliqua in rerum mirabilium effectione versetur. Creberrimus hujus usus in Homeri *Odyssea*, adeo ut totum opus non aliunde constare dicatur Plinio *Hist. Nat. lib.* XXX. *cap.* I. *Tom.* III. *pag.* 204. *seq.*

(20) Vid. *Eurip.* Hel. v. 752. Il. II. 858.

(21) Quem vid. etiam Phœnissæ v. 961. seq. cf. & *Menand.* fragm. p. 80.

seq. Siquidem, inquit, *Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt; Circe utique & inferorum evocatione hoc solum agi*. Atque in hac postrema occupatur totus *liber undecimus Odysseæ*, quem inde Νεκύια (1), *evocationem mortuorum* prisci appellarunt. Ibi *v.* 24. *seq. Vlysses* (2), *nigris pecudibus in scrobem jugulatis, post libamina quædam circumfusa, invitat ad sanguinem ebibendum animas defunctorum, peculiariter vero Tiresiæ vatis; & variis de rebus interrogat*. Idem factitasse hunc Tiresiam dum in vivis esset, tradit Statius, *Theb. lib.* IV. *v.* 409. *seqq.* Æsonem Valerius Flaccus, *Argon. lib.* I. *v.* 62. Plinius *Hist. Nat. lib.* XXX. *c.* II. *Tom.* III. *p.* 298. *seq.* Neronem; nec atri coloris pecudibus solum, sed & immolatis hominibus. Quomodo & Gregorius Nazianzenus *in Julianum Orat.* III. *p.* 91. C. meminit τῶν ἀνατεμνομένων παίδων τε καὶ παρθένων, ἐπὶ ψυχαγωγίᾳ καὶ μαντείᾳ, *puerorum & virginum, qui mactabantur in evocatione animarum*. At vero Apollonius Thyaneus apud Philostratum *lib.* IV. *c.* 16. *p.* 152. ait, *se evocasse animam Achillis, non cæsa in fossam victima; sed puris precibus:* Ἀλλ' οὐχὶ βόθρον, εἶπεν, Ὀδυσσέως ὀρυξάμενος, οὐδ' ἀρνῶν αἵματι ψυχαγωγήσας ἐς διάλεξιν τοῦ Ἀχιλλέως ἦλθον, ἀλλ' εὐξάμενος ὁπόσα τοῖς ἥρωσι Ἰνδοί φασι δεῖν εὔχεσθαι. *At ego, inquit, non ut Vlysses scrobem effodiens, neque agnorum sanguine manes evocans ad Achillis colloquium admissus sum: sed precibus adhibitis, quibus invocandos heroes esse, Indi præcipiunt.*

§. II. Factum hoc *ad tumulum* (3) illius, ex consueto ritu.

(1) Mallem: *opus in quo de mortuorum evocatione agitur;* quod etiam supr. p. 72. ita legas, velim. Dicitur & alias hic liber ψυχοστασία *prima*, *XXIV* vero ψυχοστασία *secunda*; quod utrobique de inferis & manium ibi rebus plurima haberentur. vid. *Philostr.* Heroic. cap. XIX. n. XII. & *Plut.* Theseo p. 8. fin.

(2) Totidem verba apud *Potter.* lib. II. c. XVIII.

(3) Vid. h. d. r. omn. *not.* ad *Tibull.* I. II. pag. 220. de lustratione magica ibid. pag. 222.

ritu. Ibi enim animas corporum suorum studio libentius credebant versari. Inde Virgilius *Eclog.* VIII. *v.* 98. ait:

Mœrin, sæpe animas imis excire sepulcris.

Et Erichtho saga apud Lucanum *lib.* VI. *v.* 526. (4) magicam suam evocationem ad sepulcrum provocat. Quæ causa cur ἐπιτυμβάδες, *bustuariæ* ejusmodi mulieres dicantur. At Homericus Vlysses *Odyss.* XI. *v.* 474. apud inferos id agit,

- - - - - ἔνθα τε νεκροὶ
Ἀφραδέες ναίουσι, βροτῶν εἴδωλα καμόντων.
- - - - - *ubi mortui*
Sensuum expertes habitant, umbræ hominum mortuorum.

§. III. Alioqui erant a primis inde temporibus in in Græcia etiam *certa loca*, ubi de more animæ evocabantur. Cujusmodi Νεκυομαντεῖον *oraculum mortuorum* (5) illud apud Thesprotos, ad quod *misit nuntios Periander Corinthiorum Tyrannus sciscitatum de hospitis deposito, apparuitque uxor Melissa, quæ negavit se responsuram, quod nuda algeret*, ut est ab Herodoto proditum *Terpsichore, lib.* V. *c.* 92. *pag.* 324. Apud eosdem Νεκυμάντειον laudat Pausanias *Bœoticis, lib.* IX. *c.* 30. *pag.* 769. quo *Orpheus evocasse fertur Eurydicen, inde ad inferos dictus descendisse*. Tale Ψυχοπομπεῖον *oraculum mortuorum* celebrat Plutarchus *Cimon. Tom.* I. *p.* 482. *B.* apud Heracleam, ubi Pausanias ἱλασμοῖς καὶ χοαῖς τισι *expiationibus quibusdam & libamentis* animam Byzantinæ puellæ a se interfectæ evocavit, quæ ei finem vitæ prædixit. Cicero idem refert factitatum apud lacum Avernum: *Inde*, inquit, *Homeri tota* Νεκυΐα: *inde ea, quam meus amicus Appius* νεκυομαντεῖα *faciebat; inde in vicinia nostra Averni lacus, unde animæ excitantur, obscura umbra, aperto ostio alti Acherontis; falso sanguine imagines mortuo-*

(4) Corrigendus ex hoc forsan *Potter.* qui l. m. c. *Lucianum* allegavit.

(5) Vid. *Varr.* de Cultu Deor. in fragm. pag. 50. seq. quæ hactenus a Nostro tradita sunt vid. etiam apud *Potter.* l. c. p. 337.

mortuorum lib. I. *Tuscul. c.* XVI. *Vol.* VIII. *p.* 2584. Denique tritissima fuit veteribus hæc Νεκυομαντεία, adeo ut *Appion etiam Homeri animam evocarit, sciscitatus quæ patria, quibusve parentibus esset genitus*, teste Plinio *Hist. Nat. lib.* XXX. *cap.* II. *Tom.* III. *pag.* 299.

§. IV. Porro varii quoque & admirandi extant *magiæ effectus*, non in homines solum ac bestias, sed & in ipsamet mundi elementa, quæ carminibus (6) magicis ope dæmonum nefarii homines varie afficiunt. Ἐπῳδὴν Græci dixerunt; Latini *Incantationem*, quæ ab Homero pellaci Sirenum cantu expressa est. Hac *mentem* hominum *alienari*, ac veluti de sede sua dejici, creditum est; uti liquet ex Theocriti *Idyl.* II. *v.* 3. *coll. seqq. per tot. fere Idyl.* & Virgil. *Eclog.* VIII. *v.* 66. *seq.*

§. V. Sed maxime admiranda potestas Magorum *in transformationibus*, cum *sui*, tum *aliorum*, quam in Proteo & Circe exhibuit Homerus. Familiare hoc Arcadibus fuisse narrat (7) Plinius *Histor. Natur. lib.* VIII. *c.* XXII. *Tom.* I. *p.* 517. *seq.* ut transnatato stagno in lupos, & vicissim in homines permutarentur, quos λυκανθρώπους Græci dixere. Quod hodie de more obtinere apud Livonos (8) Boreales populos, tradit ex testibus ἀξιοπίστοις *fide dignis* Peucerus, *De Divinat. p.* 279. *seq.*

(6) Vid. *Silium* lib. I. v. 95. seq.

(7) Ex *Evanthe*; fabulam tamen detestatur ipse, & mendaci loco habet. effectus hujus se quoque in *translocationibus* exseruit. ex. vid. apud *Eurip.* Orest. v. 1495. seqq. Lucem hæc quodammodo afferre poterunt loco *Aristoph.* alias satis obscuro Nub. v. 177. seqq. ubi de Socrate:

Κατὰ τῆς τραπέζης καταπάσας λεπτὴν τέφραν
κάμψας ὀβελίσκον. εἶτα διαβήτην λαβὼν
ἐκ τῆς παλαίστρας θοἰμάτιον ὑφείλετο.

Satis quidem frequentes ejusmodi vestium surrationes e Gymnasio fuisse liquet ex *Demost.* in Timocr. sed nisi hæc magica quadam, vel amatoria arte facta sint, non facile congruunt.

(8) De Livoniis loquitur *Peucer.* non Pilappiis; quæ de his ibid. leguntur, huc non pertinent. *H.*

seq. Sic Virgilius *Eclog.* VIII. *verf.* 97. refert, *Marin*

. . . *sæpe lupum fieri & se condere sylvis*.

Et notum ex Luciani *Asino*, quantum hæc μεταμόρφωσις *trasformatio* usitata fuerit apud Thessalos, omnium Græcorum μαγικωτάτους, *artis magicæ studiosissimos*.

§. VI. Verum enim vero adversus noxiam hanc Magorum vim, ἀντίδοτα *remedia* quoque nonnulla veteres habuerunt; qualis herba μῶλυ a Mercurio Vlyssi adversus Circes incantationes data *Odyss.* X. *v.* 305. Quam & Plinius *Hist. Nat. lib.* XXV. *cap.* X. *Tom.* III. *p.* 46. ait *valere contra incantationes*. Et Apuleius *cap.* VII. *libri de virtute herbarum*, (9) agens de verbasco: *Hanc herbam*, inquit, *dicimus Mercurium invenisse, & Vlyssi dedisse, cum devenisset ad Circen, ut nulla maleficia ejus timeret. Herbæ verbasci virgultum qui secum portaverit, nullo metu terrebitur; neque bestiæ, neque occursus mali molestabunt hunc.*

§. VII. Cæterum *adhibitæ* quoque *in salutem* incantationes, depellendis morbis; ut ab Autolyci filiis in Vlyssis vulnere factum refert Homerus *Odyss.* XIX. *v.* 457.

Δῆσαν ἐπισταμένως· ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν
Ἔσχεθον· - - -

*Ligaverunt scite: incantatione vero sanguinem nigrum
Cohibuerunt.* - - -

Quod & Plinius commemorat *Hist. Nat. lib.* XXVIII. *cap.* II. *Tom.* III. *pag.* 165. etsi lapsus memoria, dum ait: *profluvium sanguinis vulnerato femine Vlyssem inhibuisse carmine. Sic Theophrastus, Ischiadicos sanari: Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, Marcus Varro podagris*, ut idem subjungit. Cælius quoque Aurelianus

(9) Alii huc citant c. 71. Nobis tamen eam editionem, cui locus hic insertus sit, evolvere non datum fuit. Vidimus ed. Basil. 1528. sed frustra. Deterret imo nos ab ulteriori investigatione *Fabric.* Bibl. Lat. T. I. p. 525. ubi *codices Apuleji maxime depravatos ac pluribus locis mire varios ad nos pervenisse* refert.

lianus ait (10): *Philistionis fratrem scribere, quendam fistulatorem loca dolentia decantasse*. Sed hoc, ut & superiora pleraque, referri potest ad arcanam musici concentus vim, quam magnam in componendis animi corporisque affectibus a Theophrasto *libro* περὶ ἐνθουσιασμῶν celebratam prodidit Apollonius in *Historiis mirabilibus*, *cap.* XLIX. *p.* 44. In aliis Magica fuit adhibita incantatio, quam antiquissimis Græciæ medicis familiarem fuisse liquet ex Chirone, de quo Pindarus *Pyth. Ode.* III. *Str.* γ. *v.* 7. *seqq.*

- - λύσαις ἄλλον ἀλ-
λοίων ἀχέων
ἔξαγεν· τοὺς μὲν μαλακαῖς
ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων,
τοὺς δὲ προσανέα πί-
νοντας, ἢ γυίοις περάπτων (11) πάντοθεν
φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς, ἔστασεν ὀρθούς:

- - *liberans alium (ex) ali-*
is doloribus
eduxit: alios quidem mollibus
incantationibus curans;
alios vero convenientia bi-
bentes, aut membris circum applicans undique
pharmaca, alios vero sectionibus, restituit sanos.

ANTIQVI-

(10) Vid. *Casaub.* Animadv. in *Athenæum* lib. XVI. c. V. p. m. 566. lin. 43.

(11) Ita cum *Schmidt.* legimus, qui hanc lectionem probat & vindicat in not. ad h. l. p. 119. seq.

ANTIQVITATVM HOMERICARVM
LIBER SECVNDVS.

CVPVT PRIMVM.
De Statu Imperii.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Imperii		*Successio, quæ vel*	
Auctor & Origo	§. I.	*Ordinaria*	§. III.
Constitutio	§. II.	*vel minus ordinaria*	§. IV.
Collatio &			

Post sacra, consideranda veniunt *profana*. Ac primum quidem ea quæ publici sunt juris & ad communem hominum societatem pertinent.

§. I. Primis utique seculis sparsim habitabant singuli, & suis familiis imperabant. Quod Cyclopum descriptione expressisse Homerum (1) notat Aristoteles *lib.* I. *Polit. cap.* II. *Tom.* III. *p.* 396. ubi, θεμιστεύει δὲ ἕκαστος παίδων ἠδ᾽ ἀλόχων· *Quisque suis filiis & uxoribus jus dicit. Primus Phoroneus Inachi filius in unius civitatis jus homines compulit*, σποράδας τέως καὶ ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἑκάστοτε οἰκοῦντας, *dispersos ante homines & seorsim habitantes*, ait Pausanias *Corinthiacis*, *lib.* II. *c.* 15. *pag.* 145. *fin.* Qui ea de causa pri-

(1) Scil. Od. IX. 114. seq. H.

ſa primus regnandi poteſtatem apud Græcos habuiſſe dicitur Hygino, *Fab.* CXLIII. *coll.* CXXIV. (2)

§. II. Inde antiquitus in ſingulis Græciæ civitatibus conſtituti Reges, qui poſtea habuerunt gentes, uti confirmat Ariſtoteles, *Polit. lib.* I. *c.* II. *Tom.* III. *p.* 395. *fin.* Διὸ καὶ τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις, καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη· ἐκ βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον. *Itaque & principio civitates ſub regum poteſtate erant, & nunc etiam gentes, quia ex illis qui ſub regno vivebant, convenerunt*. Subſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus, *Antiq. Rom. lib.* V. *p.* 336. Κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἅπασα πόλις Ἑλλὰς ἐβασιλεύετο. *Etenim primis temporibus omnes Græciæ urbes ſub regum poteſtate fuerunt*. Quod Platæenſium exemplo conteſtatur Pauſanias *Bœoticis*, *lib.* IX. *c.* I. *p.* 712. Ὅτι μὲν δὴ καὶ οὗτοι τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο, δῆλά ἐστιν· βασιλεῖαι γὰρ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ οὐ δημοκρατίαι πάλαι καθεστήκεσαν. *Hos quoque priſcis temporibus in regum poteſtate fuiſſe, ſatis omnibus conſtat. Tota enim Græcia olim regibus paruit, quum nondum reſpublicæ conſtitutæ fuiſſent*. Homerus vero clariſſime omnium hoc probat, dum paſſim Græcarum civitatum βασιλεῖς καὶ ἄνακτας *reges & principes* collaudat. Nec multorum (3) imperium cenſet bonum, unico tantum admiſſo dominatu, præclara illa, & omnium ſermonibus celebrata ſententia, *Iliad.* II. *v.* 204. *ſeqq.*

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
Σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσιν βασιλεύῃ.

Nihil bonum multorum principatus; unus princeps eſto,
Vnus rex, cui dedit filius Saturni verſuti
Sceptrumque & jura, ut ipſis dominetur.

§. III.

(2) Ex *Hygin.* ita legend. *primus mortalium regnaſſe dicitur*. cf. not. ad fab. 143. *H.*

(3) Græcorum tamen imperium in obſidione mixtum fuiſſe docet *Euſtath.* ad Iliad. I. *H.* cf. ad loc. *Homer.* *Eurip.* Androm. verſ. 472. ſeq. & Suppl. v. 404. Perſis eadem ratio ſtatus complacuit; vid. *Herod.* Thal. pag. 195.

§. III. *Conferebat* autem *populus sponte* (4) hoc munus in eos, qui eximiis meritis essent illustres (5); & *in posteros successione* transmittebant. Sic enim regna heroicis temporibus constituta docet Aristoteles *lib.* III. *Polit.cap.*XIV. *Tom.* III. *pag.* 476.*E.* Τέταρτον δ' εἶδος μοναρχίας βασιλικῆς, αἱ κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους ἑκούσιαί τε καὶ πάτριαι γιγνόμεναι κατὰ νόμον· διὰ γὰρ τὸ τοὺς πρώτους γενέσθαι τοῦ πλήθους εὐεργέτας κατὰ τέχνας ἢ πόλεμον, διὰ τὸ συναγεῖν, ἢ πορίσαι χώραν, ἐγίγνοντο βασιλεῖς ἑκόντων, καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι πάτριοι. *Quartum autem genus monarchiæ regalis complectitur illas, quæ temporibus heroicis floruerunt, quibus populi sua sponte parebant, quæque erant avitæ & patriæ & legitimæ; quia enim primi de populo bene meriti fuissent, vel tradendis artibus vel bellis gerendis, aut quia dispersos congregassent; aut quia solum agrumque præbuissent; reges a voluntariis creabantur, regnumque quod obtinuerant suis liberis ac posteris tradebant.* Thucydides quoque *initio* suæ *Historiæ*, *lib.* I. *pag.* 10. *A.* loquens de antiquo Græciæ statu, πρότερον, inquit, ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι. *Prius regna hereditaria erant, & certis honoribus definita.* Id est, ut ait Scholiastes, *ad h. l.* ἀπὸ τῶν πατέρων παραλαμβανόμεναι κατὰ διαδοχὴν γένους, *quæ a parentibus tradita, successione generis filii accipiebant.* Exempla hujus rei passim obvia sunt in priscis historiis; in ipso adeo Homero (6). Vti cum Telemachus dicitur ab Antinoo jure hereditario habere regnum Ithacensium, *Odyss.* I. *v.* 387.

- - ὅ τοι γενεῇ πατρώϊόν ἐστιν,

- - *quod tibi genere paternum est.*

Et

(4) Magistratus vero inferiores alii sorte, alii suffragio eligebantur. vid. *Aeschin.* in Timarch. p. 173. C.

(5) Contra vero, qui corpore quæstum fecit, aut aliis vitiis insigniter obnoxius, dignitate magistratus arcebatur. *Aeschin.* l. c. p. 103. B.

(6) Veluti quum sceptrum Agamemnon dicit

- - πατρώϊον ἄφθιτον αἰεί.

Iliad. II. vers. 46. cf. & de ejusdem sceptro hereditario l.c. vers. 101. seqq. *H.*

Et magnam habitam regii generis rationem, liquet ex oratione Amphinomi *Odyss.* XVI. *v.* 401.

- - δεινὸν δὲ γένος βασιλήϊόν ἐστι
Κτείνειν, - - - -
- - *arduum est regium genus*
Occidere. - - -

§. IV. Accidit tamen *nonnunquam*, ut *filii ad successionem* paterni regni *non admitterentur*; utique *ob* aliquod *oraculum*. Quod observavit Eustathius ad *Odyss.* III. *v.* 215. *pag.* 1464. *lin.* 25. ubi Nestor miratus Telemachum a procis rejectum, rogat, num eum odio habeant populi

- - - ἐπισπόμενοι θεοῦ ὀμφῇ,
- - - *sequentes dei vaticinium.*

Idemque repetit Vlysses *Odyss. libr.* XVI. *v.* 96. Magnam profecto vim habuerunt apud priscos oracula in constituendo imperio. Sic enim Pythia consulta Medonti Codri filio arrogavit regnum Athenarum, repulso Neleo fratre, qui cum eo de hac dignitate contendebat, ut est apud Pausaniam *Achaicis*, *lib.* VII. *c.* 2. *pag.* 523. *seq.* & Ælianum *lib.* VIII. *c.* V. Eadem confirmavit Gygem imperio potitum cæde Candaulis, teste Herodoto *Clio*, *lib.* I. *c.* 13. *p.* 6. Jussit etiam utrumque Aristodemi filium Eurysthenem & Proclem reges a Lacedæmoniis agnosci, eodem referente *Erato*, *lib.* VI. *c.* 52. *p.* 350. Atque hæc causa, cur Amphinomus censeat consulendam Jovis Dodonæi voluntatem, antequam Telemacho regis filio ac heredi necem inferant, *Odyss.* XVI. *v.* 402. *seqq.* Nimirum quia a Jove regnum tribui credebant,

Σκηπτοῦχος βασιλεύς, ᾧτε Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν,
Sceptriger rex, cui Jupiter gloriam dedit,

Iliad. I. *v.* 279. Indeque reges Homero passim dicti Διογενεῖς (7), Διοτρεφεῖς, *a Jove geniti ac nutriti.* Quare apud

(7) Vid. *Camer.* ad *Soph.* p. m. 34. cf. etiam Iliad. II. 197. & 205. IX. 98. *Hesiod.* Θεογ. v. 96. quem cit. *Stobæus* Serm. 45. & *Schol.* ad Iliad. I. 176. Diis ita simillimum

apud Lacedæmonios etiam, quorum imperium antiquæ Græciæ maxime conforme, „ Ephori nono quoque anno, „ serena nocte, & luna obscura, cœlum taciti inspe„ ctare consueverant: quod si trajiciebatur stella, re„ ges offendisse Deos judicabant, & imperio priva„ bant, donec Delphis vel Olympia afferretur oracu„ lum, quod eos sublevaret „ ut narrat Plutarchus *in Vita Achidis*. *Tom.* I. *p.* 800. *B.*

CAPVT SECVNDVM.

De regia potestate ac officio.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Regiæ potestatis Græcorum		*Pace*	§. III.
Qualitas	§. I.	*Sacris*	§. IV.
Objectum & exercitium, in Bello	§. II.	*Convenientia cum illa Romanorum*	§. V.

§. I.

NOn erat libera ac absoluta priscorum Græciæ regum *potestas*; sed certis *legum terminis circumscripta*. Ita namque Dionysius Halicarnasseus *Antiquit. Rom. lib.* V. *pag.* 337. *lin.* 1. cum dixisset singulis Græciæ civitatibus olim præfuisse: Πλὴν οὐκ, inquit, δεσποτικῶς, ἀλλὰ κατὰ νόμους τε καὶ ἐθισμοὺς πατρίους. *Non barbarica licentia* (1) *dominabantur, sed juxta leges ac mores patrios regnum exercebant*. Eratque optimus rex, qui esset justissimus & legum servantissimus, nusquam ab institutis patriis discedens. Quod notat Homerus (2), cum reges

Trajanum dixit *Plinius* Panegyr. pag. 8. ubi vid. not.

(1) Cf. *Perizon.* in *Aelian.* lib. II. cap. XX. p. i. 101. H.

(2) Qui etiam ex hoc intelligendus, quando ipsi ποιμένες

reges vocat δικασπόλους & θεμιστοπόλους, *juris tractatores*. Denique regnatum est ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι, *certis honoribus, & conditionibus*, uti apud Lacedæmonios.

§. II. Atque hunc in modum explicat Aristoteles *lib.* III. *Polit. cap.* XIV. *Tom.* III. *pag.* 477. *B.* regum statum, qualis erat temporibus heroicis: Αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μὲν, ἐπί τισι δ' ὡρισμένοις· στρατηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος. Id est: *Dux belli erat rex, judex controversiarum, & dominus ceremoniarum erga Deos*. Demonstrat vero hoc e Republica Lacedæmoniorum, apud quos ait, *l. c. pag.* 475. *D.* εἶναι βασιλείαν μάλιστα τῶν κατὰ νόμον, *esse regnum ex illorum numero, quæ maxume sunt legitima*. Illic rex non habebat potestatem omnium; nisi cum gereret bellum, sacrorum præterea princeps. Idemque apud antiquiores obtinuisse colligit ex Homero; qui Agamemnonem quidem scribit in concionibus asperioribus verbis impetitum, at in prælio mortem fugacibus interminantem,

- - - πὰρ γὰρ ἐμοὶ θάνατος,

- - - *penes me enim mortis arbitrium*.

inquit.

§. III. Ergo *prima* ac maxima fuit regum *potestas in bello*: *altera* strictior quidem, sed nobilior *in pace*, justitia administranda; unde θεμιστοπόλοι *juris tractatores* dicti. Nimirum hæc iis originem dedit; uti luculento exemplo patet apud Herodotum *Clio*, *lib.* I. *c.* 96. *pag.* 42. ubi narrat Dejocem juris dicundi ergo, ad regnum a Medis esse evectum. Quod & apud Romanos antiquitus factum censet Cicero: *Mihi quidem non apud Medos solum, ut ait Herodotus, sed etiam apud majores nostros; servandæ justitiæ caussa videntur olim bene morati reges constituti*. *Offic. lib.* II. *cap.* XII. *Vol.* X. *p.* 3580.

§. IV. Postremo & *rebus sacris* præerant: κύριοι θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί, *potestatem habentes sacrificiorum, modo non eorum, quæ ad Sacerdotes pertinebant*, ait Aristoteles

μένες λαῶν reges atque duces sæpius dicuntur.

ſtoteles *loc. ſup. cit. p.* 476. *fin.* Quod adeo convenire cenſuerunt regiæ dignitati, ut ea remota in multis Græciæ civitatibus βασιλεῖς ἱερῶν *Reges ſacrorum* (3) permanſerint; uti apud Athenienſes peculiariter factum docet Demoſthenes *in Neæram*, *pag.* 873. C. & Plato *in Politico*, *Tom.* II. *pag.* 290. *fin.* Τῷ γὰρ λαχόντι βασιλεῖ φασὶ τῇδε τὰ σεμνότατα καὶ μάλιστα πάτρια τῶν ἀρχαίων θυσιῶν ἀποδεδόσθαι. *Nam & apud vos ajunt, creati regis fidei auguſtiſſima ſacra & maxime patrios antiquiſſimarum religionum ritus tribui, atque demandari.*

§. V. Idem inſtituerunt *Romani*, ut eſt apud Dionyſium Halicarnaſſeum *lib.* V. *p.* 278. *lin.* 9. *ſeqq.* cum exactis regibus, ut eorum aliquod extaret ſimulacrum, deſignarunt aliquem ex ſenioribus quam maxime idoneum, ὃς οὐδενὸς ἔμελλεν ἕξειν ἑτέρου, πλὴν τῶν περὶ τὰ θεῖα σεβασμάτων τὴν προστασίαν, ἁπάσης λειτουργίας πολεμικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος βασιλεύς. *Qui præter cultus divini curam nulli alii præeſſet muneri; is ab omnibus militaribus & civilibus muneribus immunis, vocabatur rex ſacrorum.* Omnino *ex Græco ritu;* qui etiam a Romulo in conſtituendis regibus antea erat obſervatus. Triplex enim regis munus eſſe voluit. „ Primum, ut ſacrificiorum „ & reliquorum ſacrorum penes eum eſſet principa„ tus, per eumque gereretur, quicquid ad placandos „ pertinet Deos. Deinde, ut legum ac conſuetudinum „ patriarum haberet cuſtodiam, omniſque juris, quod „ vel natura dictat, vel pacta & tabulæ ſanciunt, „ curam ageret; utque de graviſſimis delictis ipſe de„ cerneret, leviora permitteret ſenatoribus, providen„ do interim, ne quid in judiciis peccaretur, utque „ ſenatum cogeret, populum in concionem convoca„ ret; primus ſententiam diceret; quod pluribus pla„ cuiſſet, ipſe ratum haberet. Denique ſummum ei „ tribuit in bello imperium „ *Antiq. lib.* II. *pag.* 87. *lin.* 6. *ſeqq.* Quæ quidem officia antiquis Græciæ regibus erant demandata.

(3) Cf. hic *Plut.* Probl. Rom. 62. Tom. II. p. 279. C. *Vlpian.* in Orat. *Demoſth.* in Androt. p. 208. B. & *Lyſiæ* Orat. p. 59. ſeq.

CAPUT TERTIUM.

De Dominio regio.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Agri portio ejusque Cultura	§. I.	*Tributa unde orta*	§. III.
	§. II.	*Aeraria*	§. IV.

§. I.

REgiæ dignitatis veluti auctoramentum fuit Τέμενος, *certa agri portio*, quam populus honoris ergo principi dicabat ac donabat. Aristides *Orat. in Minervam Tom. I. pag.* 22. *A.* Τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἡγεμόσι τεμένη καὶ χώρους ἐξαιροῦσι. *Regibus & principibus loca certa definitaque excipi solent*. Vnde & γέρας *præmium honorificum* vocat Poeta *Odyss.* XI.*v.* 174. Sic Sarpedon Glaucum incitans ad pugnam, inter alia quibus primi apud Lycios reges insigniebantur,

> Καὶ τέμενος, inquit, νεμόμεσθα μέγα Ξάνθοιο παρ' ὄχθας,
> Καλὸν, φυταλιῆς καὶ ἀρούρης πυροφόροιο.
> *Et agri portionem colimus magnam Xanthi ad ripas,*
> *Amoenam, vitifero solo & frugifero.*

Iliad. XII. *v.* 313. *seq.* Sed & Prœtus cum Bellerophontem post multa insigniter gesta didicisset divino semine prognatum, & *ei dedit*

> - - τιμῆς βασιληΐδος ἥμισυ πάσης,
> - - *dimidium regii honoris*;

& Lycii

> - - τέμενος τάμον ἔξοχον ἄλλων,
> - - *portionem agri dederunt separatam, præstantem cæteris*.

Iliad. VI. *v.* 193. *seq.* Nec absimili modo Ascanius præmium bellicæ virtutis pollicetur Niso,

> - - (1) *campi quod rex habet ipse Latinus.*

Æneid.

(1) Supple : *id* campi &c.

Æneid. IX. *v.* 274. Vbi Servius: *Mos fuerat, ut viris fortibus sive regibus pro honore daretur aliqua publici agri particula, ut habuit Tarquinius Superbus in campo Martino, quod spatium ab Homero τέμενος dicitur. Hoc ergo quod Latinus pro honore de Republica habuit ab Ascanio, intelligamus esse promissum.* „ Et vero initio „ apud Romanos ager magnus & uber erat peculiaris regum, ex cujus reditibus & sacra diis faciebant, & domi victitabant splendide; quem Romulus armis paratum Numæ tradidit possidendum; Tullus postea inopibus viritim distribuit „ uti est apud Dionysium Halicarnasseum *lib.* III. *p.* 137. *lin.* 5. *seq.*

§. II. Atque hujus agri *culturæ Reges* ipsi studiose *erant intenti* (2). Sic enim *Iliad.* XVIII. *v.* 557. *coll.* 550. Τέμενος βαθυλήιον, *ager profundæ segetis* quod famulis metentibus, Rex ipse intererat, &

Σκῆπτρον ἔχων ἑστήκει ἐπ' ὄγμου γηθόσυνος κῆρ,
Sceptrum tenens stabat super manipulorum serie lætus corde.

De hoc etiam accipiendum quod *Odyss.* XXIV. *v.* 226. Laërtem Regem Poeta dicit λιστρεύοντα φυτόν, *purgantem plantam*. Et quod toties Telemachus ruri esse dicitur apud oves ac boves aliaque, quæ ibi possidebat; quippe qui τεμένη νέμεται, *lucos colit*, *Odyss.* XI. *v.* 184. Eodem egreditur Augias Rex apud Theocritum, *Idyll.* XXV. *v.* 57.

Κτῆσιν ἐποψόμενος, ἥ οἱ νήριθμος ἐπ' ἀγρῶν.
Inspecturus opes, quæ illi innumerabiles ruri sunt.

Erat hoc regum veluti patrimonium *non procul ab urbe situm*, ut liquet de illo Alcinoi *Odyss.* VII. *v.* 112. *seq.*

§. III. Sed & *tributa* fuerunt Regibus *persoluta*, ut constat ex *Iliad.* IX. *v.* 156. ubi Agamemnon Achilli pollicetur, se cum filia daturum septem oppida, viris divitibus ac opulentis habitata, qui eum multis muneribus prosecuturi sint.

Καί οἱ ὑπὸ σκήπτρῳ λιπαρὰς τελέουσι θέμιστας,
Et ejus sub sceptro opulenta solvent tributa.

(2) Cf. Nostrum infr. libro IV. cap. I. §. V.

Scholiaſtes, *ad h. l.* Οὐκ δεῖ βασιλέα λαμβάνειν παρὰ τῶν ὑπηκόων, εὐκόλως δώσουσι. τῦτ᾽ ἔςι, καὶ ὑποταγέντες αὐτῷ κατὰ τὸ δίκαιον, λαμπροὺς τελέσουσι φόρους. *Reditus, quoſcumque regi debent ſubditi, haud ægre dabunt, ſeque hoc ipſo juſta ratione ipſi ſubditos eſſe profitentes, opulenta tributa ſolvent.* Ita jampridem apud antiquiſſimos etiam Reges certa onera fuerunt ſubditis ſuſtinenda. Quæ belli urgentis tempore ingravata fuiſſe colligitur ex *Iliad.* XVII. *v.* 225. ubi Hector ait, *ſe donis ac commeatu exhaurire Trojanos ad alendos milites auxiliares:*

Τὰ φρονέων δώροισι κατατρύχω καὶ ἐδωδῇ
Λαούς - - -

§. IV. Ceterum primus Rex Orchomeni Minyas, collecto ampliore theſauro, *ærarium* conſtruxit, teſte in *Bœoticis* Pauſania, *lib.* IX. *c.* 36. *p.* 783. Πρόσοδοι δὲ ἐγίνοντο τῷ Μινύᾳ τηλικαῦται μέγεθος, ὡς ὑπερβαλέσθαι τοὺς πρὸ αὐτῦ πλούτῳ· θησαυρόν τε ἀνθρώπων, ὧν ἴσμεν, Μινύας πρῶτος ἐς ὑποδοχὴν χρημάτων ᾠκοδομήσατο. *Tributa tam ampla fecit Minyas, ut omnes, qui ante ipſum fuerunt, opulentia facile ſuperaret; idemque hominum, quantum nobis ſcire datum eſt, primus fuit, qui ad reponendas opes ærarium exſtruxit.* Vnde Scholiaſtes Homeri in *Odyſſ.* XI. *v.* 458. ἀσυλίας *ſanctitatis* nomine Orchomenon celebrat, *ubi* τότε καὶ οἱ κοινοὶ ἐτίθεντο τῶν πόλεων θησαυροί, *tum temporis publici urbium theſauri reponebantur.*

CAPVT

CAPUT QUARTUM.

De Regum insignibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Sceptrum, cujus		*Muneris publici functione*	§. V.
Etymologia	§. I.	*Jure dicendo*	§. VI.
Materia	§. II.	*Diadema, quo pertinent*	
Ornatus	§. III.	*Corona*	§. VII.
Homonymia	§. IV.	*Purpura &c.*	§. VIII.
Usus, in			

§. I.

INsigne regni antiquitus potissimum fuit *sceptrum*; quod βασιλικὴν ῥάβδον, *regiam virgam* seu *baculum* interpretatur Etymologus in *v.* σκῆπτρον· παρὰ τὸ σκήπτω τὸ ἐπακουμβίζω· ἀπὸ τοῦ σκήπτεσθαι καὶ ἐπερείδεσθαι αὐτῷ seu στηρίπτεσθαι *quod eo fulcirentur ac inniterentur*; ut aperte notat Homerus *Odyss.* XVII. quemadmodum Agamemnon constitit

Τῷ ὄγ' ἐρεισάμενος, - - -

(*Sceptrum tenens*) *quo ille innitebatur. Iliad.* II. *v.* 109. sicuti apud Ovidium *Metamorph. lib.* I. *v.* 178.

Jupiter . . . sceptroque innixus eburno.

§. II. Ac Homerus quidem *Iliad.* II. *v.* 102. *seqq.* Agamemnonis sceptrum maxime celebrat, a Vulcano fabrefactum, & jam inde a majoribus sibi in manus traditum. Ait vero *ex arbore* demptis foliis recisum, *Iliad.* I. *v.* 235. quem in modum Virgilius *Æneid.* XII. *v.* 210. illud regum Latinorum sceptrum composuit,

Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro
Inclusit, patribusque dedit gestare Latinis.

Sic Hesiodus Θεογονίᾳ *v.* 30. ait, Musas sibi dedisse sceptrum

- - - δάφνης ἐριθηλέος ὄζον
- - - *virgultum viride lauri.*

Pindarus *Olymp.* VII. ἀντισ. β. v. 4. *seq.* commemorat σκᾶπτον σκλῆρᾶς ἐλαίας, *sceptrum duræ oleæ*, quo occisus Licymnius.

§. III. Accedebat huic ligno *ornamentum*, aurei clavi; unde

Χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον·
Aureis clavis distinctum,

Homero dicitur, *Iliad.* I. *v.* 246. Aureo etiam sceptro insignitus Minos dicitur:

Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νεκύεσσιν,
Aureum sceptrum habens, jus dicere mortuis,

Odyss. XI. *v.* 568. Similiter Tiresias apud inferos

Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων - - -
Aureum sceptrum habens,

l. c. v. 91. & Chryses

Χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ· - - -
Aureo cum sceptro, - - -

Iliad. I. *v.* 15.

§. IV. Porro Justinus (3) *Hist. lib.* XLIII. *c.* III. *comm.* 3. *seqq.* dictat, sceptra Regum antiquissimorum fuisse hastas: *Per ea adhuc tempora Reges hastas pro diademate habebant, quas Græci* σκῆπτρα *dixere. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus veteres hastas coluere.* Hoc utique nomine Agamemnonis illud avitum sceptrum colebant Chæronenses, ut est apud Pausaniam, *Bœoticis lib.* IX. *c.* 40. *p.* 795. Τοῦτο τὸ σκῆπτρον σέβουσι δόρυ ὀνομάζοντες. *Hoc ipsum sceptrum colunt*, δόρυ *illud, id est, hastam vocantes*. Et eo trahit Turnebus, *Adverf. lib.* XXII. *c.* XII. *Tom.* III. *p.* 719. quod ille apud Euripidem *Hecuba v.* 9. dicitur,

- - λαὸν εὐθύνων δορί,
- - *hasta populum regens*.

Sed enim quo minus id ἁπλῶς *simpliciter* recipiatur, facit manifesta distinctio, quam in utroque passim Homerus notat; peculiariter *Odyss.* II. *v.* 10. *coll.* 37. initio, ubi Telemachus in concionem abit, hasta in manus sumpta; ac dein locuturus accipit a præcone sceptrum

(3) Cf. & *Brodæus* in Epigramm. libro II. pag. 220.

ptrum. Ad minoris hastæ seu ἀκοντίου *teli* formam, sceptrum forte accessit, ut inde denominatum sit.

§. V. Porro sceptrum hoc *in manus sumebant reges*, quoties *publico* aliquo *munere erant functuri*. Sic Nestor *Odyss.* III. *v.* 412. mane egressus domo consedit præ foribus σκῆπτρον ἔχων *sceptrum gerens*, circumstantibus undequaque natis, uxore aliisque, cum solenne Palladi sacrificium esset oblaturus. Agamemnon vero etiam populum ad concionem vocaturus,

Εἵλετο σκῆπτρον πατρώιον, ἄφθιτον αἰεί,

Sumsit sceptrum paternum, immortale semper.

Idque Vlysses ab eo sumptum, velut regia potestate insignis, Græcis discedentibus ostendit, atque eos Agamemnonis nomine permanere in castris hortatus est, *Iliad.* II. *v.* 46. & 186. *seqq.*

§. VI. *Potissimum* vero *hoc usi* Reges, *cum jus dicerent*, tanquam justitiæ ac veritatis insigni; ut ejus erectio sacramenti obtinuerit vim (4). Aristoteles *lib.* III. *cap.* XIV. *Tom.* III. *p.* 477. *A.* Καὶ πρὸς τούτοις, τὰς δίκας ἔκρινον· τοῦτο δ' ἐποίουν, οἱ μὲν οὐκ ὀμνύοντες, οἱ δ' ὀμνύοντες· ὁ δ' ὅρκος ἦν τοῦ σκήπτρου ἐπανάτασις. *Adhæc quæstiones decidebant: hoc autem fecerunt tum jurati, tum non jurati. Jusjurandum vero fuit sceptri elevatio.* Cujus rei exemplum luculentissimum *Iliad.* X. *v.* 321.

Ἀλλ' ἄγε μοι τὸ σκῆπτρον ἀνάσχεο, καί μοι ὄμοσσον,

Sed age, sceptrum eleva, mihique jura.

Ab hoc ritu Poëta scribit, *Odyss.* XI. *v.* 568. Minoëm inferorum judicem

Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νεκύεσσιν,

Aureum gerentem sceptrum, manibus jus dicere (5).

Hinc apud Philostratum *lib.* I. *de Vit. Apoll. c.* 17. *pag.* 22. Τὰ λεγόμενα ἠχὼ εἶχεν, ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου θεμιστευόμενα. *Quæ ab eo proferebantur, sonitum, velut regia edicta, habebant.* Quare Pindarus θεμιστεῖον vocat *Olymp.* I. *antistr.* *α. v.* 1. loquens de Hierone Siciliæ Rege,

(4) Ita Achilles Iliad. I. 235. per sceptrum jurat. c. ibid. *Schol.* Eundem que vide ad Iliad. III. 218.

(5) Cf. *Eust.* ad h. l.

θεμιστεῖον ὃς ἀμφέπει
σκῆπτρον, - -
Justum qui administrat
Sceptrum. - -

Ita vero etiam Virgilius *Æneid.* VII. *v.* 246.

Hoc Priami gestamen erat, cum jura vocatis
More daret populis, sceptrumque, sacerque tiaras.

§. VII. *Diadema* etiam connotari vult Servius, *ad h. l. fasciolam, qua Regum capita antiquitus redimita* constat (6). In eo *corona* maxime fuit conspicua (7), quam cum sceptro conjunxit in Æete Colchorum Rege Orpheus, *Argon. v.* 811. *seq.*

Ἀμφὶ δέ κ' στεφάνῳ κεφαλὴν ἔχε θυσανόεσσαν
Ἀκτῖσιν φλογέαις, σκῆπτρον δ' ἐν χερσὶν ἐνώμα.
Caput vero redimitus erat corona fimbriata
Radiis ardentibus, sceptrum vero in manibus movebat.

Homerus tamen coronam Regibus non ascribit, ad Deos ac cælestia magis referens, auctore Plinio, *Histor. Natur. libr.* XVI. *c.* IV. *Tom.* II. *pag.* 225. verba vid. sup. *pag.* 65.

§. VIII. *Vestis* porro *regia*, non multum ab aliis distincta; uti videre est initio *Iliad.* II. *seu v.* 42. *seq.* ubi Agamemnon surgens induit tunicam, pallio humeris circumposito, subligatis pedibus calceamentis, gladioque accinctus, ac sceptro munitus egreditur. Idem Græcos ad prælium incitans in manu habuit

Πορφύρεον μέγα φᾶρος, - -
Purpuream magnam pallam; - -

Iliad. VIII. *v.* 221. ἕνεκα τοῦ εὐχερῶς ἑαυτὸν σημᾶναι τοῖς Ἕλλησιν, ait Scholiastes, *ad h. l. ut se posset facilius Græ-*

(6) *Servius* gestamen ibi per Diadema exponit. De fasciola nihil apud Eundem. Diadema autem fasciam appellant *Seneca* Epist. 80. *Casaub.* & *Pitisc.* in *Suet.* Jul. Cæsar. cap. 79. Plura vid. apud *Brisson.* de R. P. lib. I. §. 54. H.

(7) Ita expl. *Hesych.* voc Διάδημα. Hic honos significatus Alexandro ab Menoetio apud *Arrian.* lib. I. pag. 12. Archontibus quoque corona assignatur apud *Aeschin.* in Timarch. pag. 173. B.

Græcis indicare (8). Alioqui notum, purpuram antiquorum regum fuisse insigne; atque adeo pugnæ signum, non apud Græcos modo, sed & Romanos.

(8) Additque *Schol.* eam caussam, quia voce eos coër-cere non poterat. H.

CAPVT QVINTVM.

De regiis Ministris.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

VT omnia priscorum illorum Regum tenuia fuerunt, & exigui apparatus; ita quoque non magnifico stipati erant satellitio ac comitatu. Certe Telemachus, ad quem pertinebat Ithacæ regnum, duobus tantum sequentibus canibus egreditur ad concionem *Odyss.* II. *v.* 11.

Οὐκ οἶος, ἅμα τῷ γε δύω κύνες ἀργοὶ ἕποντο,

Non solus, una illum duo canes albi sequebantur.

Apud Theocritum *Idyll.* XXV. *v.* 110. etiam Augias agrum petit, Hercule ac filio comitatus:

Σὺν δ' υἱός τε, βίη τε πολύφρονος Ἡρακλῆος,

Cumque ipso filius erat, ipseque prudens Hercules.

Similiter apud Virgilium *Æneid.* VIII. *v.* 461. *seqq.* Evandro cum Ænea exeunte,

- - *Gemini custodes limine ab alto*

Pro-

Procedunt, gressumque canes comitantur herilem.
Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.

In bello quidem adjuncti passim θεράποντες *ministri, tota Iliade*: qualis Patroclus Achillis, *Iliad.* XVI. *v.*279. Meriones Idomenei, *Iliad.* XXIII. *v.* 113. 124. 528. *&c.* Lycophron Ajacis, *Iliad.* XV. *v.* 430. aliique permulti, quos veluti ὁπλοφόρους *armigeros* fuisse Hesychius (1) censet. Hujusmodi apud Virgilium *Æneid.* XI. *v.* 31. Acætes, qui

- - *Parrhasio Evandro*
Armiger ante fuit. - -

§. II. Sed enim *in publico ministerio*, præcipue celebrati Κήρυκες *Præcones* (2), qui operam præstabant Regibus in omni officii parte. Unde Hesychio *h. voc.* dicti οἱ διάκονοι, οἱ τὰς ὑπηρετικὰς ἐπιτελοῦντες πράξεις, *ministri, servilia officia subeuntes*. Hi populum Regis nomine in concionem convocabant; *Iliad.* II. *v.* 50.

Αὐτὰρ ὁ κηρύκεσσι λιγυφθόγγοισι κέλευε
Κηρύσσειν ἀγορήνδε καρηκομόωντας Ἀχαιούς.
Sed is præcones canoros jussit
Convocare ad concilium comantes Achivos.

Quod & reperitur *Odyss.* II. *v.* 6. Silentium quoque indicebant (3), ut audientiam dicturis facerent, quibus sceptrum tradebant; *Iliad.* II. *v.* 97.

Κήρυκες βοόωντες ἐρήτυον, εἴποτ' ἀϋτῆς
Σχοίατ', ἀκούσειαν δὲ διοτρεφέων βασιλήων.
Præcones vociferantes cohibebant, ut aliquando a clamore
Desisterent, & Jovis alumnos reges audirent.

Et *Iliad.* XXIII. *v.* 568.

- - - - ἐν δ' ἄρα κῆρυξ
Χερσὶ σκῆπτρον ἔθηκε, σιωπῆσαί τ' ἐκέλευσεν,
- - - - *tunc autem præco*

In

(1) Θεράποντες *Hesych.* vocantur οἱ ἐν δευτέρᾳ τάξει φίλοι ut & *Etymol.* h. v. Θεράποντα vero Cretensium lingua servum ὁπλοφόρον dici, non vero abs *Homero*, docet *Eust.* ad Iliad. XIX. vers. 143. *H.*

(2) Et quidem Regibus singulis proprios Κήρυκας fuisse tradit *Schol.* ad Iliad. II. 183. seq. ubi Eurybates Κῆρυξ vestem Ulyssis ferre dicitur. *H.*

(3) Vid. & Iliad. II. 280. *Eurip.* Hec. vers. 528. seq.

In manus ſceptro poſito, ſilere juſſit.

Sic Plautus *Pœnulo*, *Prolog. v.* 11.

Exurge præco, fac populo audientiam.

Et Apuleius III. *Mileſia p.* 130. *l.* 6. *Jamque ſublimi ſuggeſtu magiſtratibus conſidentibus, jam præcone publico ſilentium clamante.* Soliti autem in Græcia dicere, Σιγῆ πᾶς ἔσω λεώς. Ἀκούετε λεώς. Εὐφημεῖτε. *Sileat omnis populus. audiat populus. favete linguis.* & ſimilia, quæ paſſim obvia.

§. III. *Mittebantur* & κήρυκες *præcones ad perferenda nuntia*, vel ad aliquem accerſendum. Sic Agamemnon mittit Talthybium & Eurybatem ad Briſeidem ab Achille traducendam, *Iliad.* I. *v.* 320. *Odyſſ.* etiam VIII. *v.* 47. præco abit ad accerſendum Demodocum,

- - κῆρυξ δὲ μετῴχετο θεῖον ἀοιδόν.

- - *præco vero cucurrit ad divinum muſicum.*

Porro ſocii Telemachi adventantis præmiſerunt κήρυκα *præconem*,

Ἀγγελίην ἐρέοντα περίφρονι Πηνελοπείῃ,

Nuncium dicturum perprudenti Penelopæ.

Odyſſ. XVI. *v.* 329. Sic Plutarchus, *Theſeo Tom.* I. *p.* 9. *E.* Κήρυκα δ' ἐπέστειλε τῆς σωτηρίας ἄγγελον εἰς ἄστυ. *Caduceatorem autem ſalutis nuncium in urbem miſit.* In bello hæc officii pars maxime fuit uſitata, ubi κήρυκες *præcones* caduceatorum functi munere (4).

§. IV. Quin & *comites* erant *viris principibus, aut iis quos* ad obeundum aliquod munus *ipſi mittebant.* *Odyſſ.* XIX. *v.* 244. Vlyſſem

- - κῆρυξ ὀλίγον προγενέστερος αὐτοῦ
Εἵπετο. - - - -

- - *præco paulo major natu quam ipſe*
Sequebatur. - - - -

Priamus etiam ad Achillem profectus jubetur unum tantum aſſumere κήρυκα *præconem*. *Iliad.* XXIV. *v.* 149. At Agamemnon, legatis ad Achillem miſſis, addit Hodium & Eurybatem *Iliad.* IX. *v.* 170. Et Vlyſſes mit-

(4) Vid. Noſtrum infr. lib. IV. Cap. XVII. §. I.

mittens duos ex ſociis ad Læſtrygonas, κήρυκα *præconem* addit,

> Ἄνδρε δύω κρίνας, τρίτατον κήρυχ' ἅμ' ὀπάσσας,
> *Viros duos eligens, tertium præconem una comitem dans.*

Odyſſ. X. v. 102.

§. V. Ceterum erant quoque κηρύκων *præconum partes in ſacris*. Soliti enim *per urbem circumducere victimas*(5), ſolemniter immolandas, *Odyſſ.* XX. *v.* 276.

> Κήρυκες δ' ἀνὰ ἄστυ θεῶν ἱερὴν ἑκατόμβην
> Ἦγον, - - - -
> *Præcones autem per urbem deorum ſacram hecatomben*
> *Duxerunt.*

Idem factum *Iliad.* III. *v.* 245. in ſanciendo fœdere, ubi κήρυκες *præcones* vinum ferunt & miſcent, affunduntque Regibus poſt manus ablutas *Odyſſ.*VII. *v.*163.

> - - - σὺ δὲ κηρύκεσσι κέλευσον
> Οἶνον ἐπικρῆσαι, ἵνα καὶ Διῒ τερπικεραύνῳ
> Σπείσομεν, - - - -
> - - - *tu vero præconibus impera*
> *Vinum infundere, ut Jovi fulminatori*
> *Libemus.* - - - -

Atque hoc primum fuiſſe Κηρύκων *præconum* munus dictat Herodotus (6), ut nimirum ſacris libationibusque præeſſent. Vnde promanavit illa Κηρύκων *præconum* familia nobilis apud Athenienſes. Cujus quidem λειτουργίαν, *muneris functionem* potiſſimum in mactandis victimis fuiſſe ſcribit Cleidemus *lib.* I. *Protogonia* apud Athenæum *Deipnos. lib.* XIV. *p.* 660. *A.* Οἱ δὲ γὰρ μαγείρων καὶ βουτύπων (7) ἐπεῖχον τάξιν. *Enimvero hi coquorum & laniorum*

(5) Vid. h. d. r. *Potter.* Arch. Græc. lib. II. c. III. p. 218. ſeq.

(6) Vid. *Jun.* Animadv. lib. V. c. 20. Plura fere Noſter non profert, quæ ibi non legas. *Herodoti* locus hactenus nobis incognitus. Ceterum coquos etiam ſacrificiorum miniſterio adhibitos fuiſſe docet *Athenæus* libro XIV. pag. 6 9. D. F.

(7) Butypi familia Attica a Sopatro bovis percuſſore prognata. vid. *Porphyr.* de Abſtin. lib. II. §. 30. pag. 75.

rum vices subiere. Quales fuere popæ ac victimarii apud Romanos. Omnino apud Homerum in epulis heroicis operam præstant *Iliad.* XVIII. *v.* 558.

Κήρυκες δ' ἀπάνευθεν ὑπὸ δρυῒ δαῖτα πένοντο·
Βοῦν δ' ἱερεύσαντες μέγαν, ἄμφεπον.
Præcones autem seorsim sub quercu convivium apparantes,
Bovem mactatum magnum hinc inde curabant (8).

Similiter Telemacho accumbenti κῆρυξ *præco* præbet μοῖραν *carnis portionem*, & vinum infundit *Odyss.* XVII. *v.* 334. *seq.*

§. VI. Quanquam & ipsorum regum hac in parte αὐτοδιακονίαν, *ministerium proprium* (9) est videre. Sic enim Agamemnon:

- - ἀπὸ στομάχους ἀρνῶν τάμε νηλέϊ χαλκῷ,
- - *fauces agnorum abscidit duro ferro*.

Iliad. III. *v.* 292. Thrasymedes quoque Nestoris filius sumpta secespita bovem ferit, *Odyss.* III. *v.* 443. *seq.* nempe *quia pater senio præpediebatur*, ait Athenæus *lib.* XIV. *pag.* 660. *B.* Ita quoque in supplicationibus publicis Patroclus & Achilles omnia, ut rite fiant, procurant, *Iliad.* IX. *v.* 199. *seq.* Nuptias celebrante Menelao, Megapenthes sponsis a poculis est, *Odyss.* XV. *v.* 103. (10) Atque adeo ἐπετήδευον τὴν αὐτοδιακονίαν, καὶ ἐκαλλωπίζοντο τῇ ἐν τούτοις εὐστροφίᾳ, *Sibi id ministerium obibant & sua in ea re ipsis admodum placebat dexteritas*, ait Chrysippus, apud Athenæum *lib.* I. *p.* 18. *B.* Quod Thessalis antiquitus maxime fuisse solenne, scribit Auctor ἀνώνυμος *tecti nominis* (11), cujus extant *Dorici quidam ser-*

(8) Plura h. d. r. Noster infr. lib. III. Cap. V. §. VI. cf. interim *Athenæus* lib. X. pag. 425. D.

(9) Cf. *Athen.* lib. XIV. p. 660. B.

(10) Totidem fere verba apud *Kühn.* in *Ælian.* lib. VII. c. V. fin.

(11) Mimantem esse dicit *Gale* Mythogr. Græc. p. 704. ubi cum p. 712. locum hunc inveneris, ex eo nostram versionem ita emendes: *Thessali honestum putant equos & mulos ex armento ablatos domare, bovesque raptos jugulare, & pelle detracta discindere*. in Græco lege ἀγέλας λαβόντι, - - - καὶ τὼς ὀρέας:

sermones de Moribus: Θεσσαλοῖσι καλὸν τὼς ἵππως ἐκ τᾶς ἀγέλας λαβόντι αὐτὼς δαμάσαι, καὶ τὼς ὀρέας βῶς τε λαβόντι, αὐτὼς σφάξαι καὶ ἐκδεῖραι καὶ κατακόψαι, *apud Thessalos moris erat, ut qui equos aut alia e grege montana acceperat, eos ipse etiam domaret; ita boves quoque mactaret, excoriaret & dissecaret.*

CAPUT SEXTUM.

De Concionibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Concionum		*Locus*	§. III.
Membra	§. I.	*Objectum*	§. IV.
Ritus	§. II.		

§. I.

ERant quoque priscis regibus adjuncti viri ætate ac judicio præstantes, quorum consilio, domi militiæque rem publicam administrabant. Docet hoc luculenter ex Homero Dionysius Halicarnasseus *lib.* II. *pag.* 86. *lin.* 18. *seq.* Τοῖς γοῦν βασιλεῦσιν, ὅσοι τε πατρίους ἀρχὰς παραλάβοιεν, καὶ ὅσους ἡ πλῆθὺς αὐτὴ κατασήσαιτο ἡγεμόνας, βουλευτήριον ἦν ἐκ τῶν κρατίσων, ὡς Ὅμηρός τε καὶ οἱ παλαιότατοι τῶν ποιητῶν μαρτυροῦσι· καὶ οὐχ', ὥσπερ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, αὐθάδεις καὶ μονογνώμονες ἦσαν αἱ τῶν ἀρχαίων βασιλέων δυνασεῖαι, *Reges qui hereditarium imperium sumerent, quosve populus sibi ipse præficeret, consilium habebant ex optimatibus, ut Homerus & antiquissimi quique Poëtarum testantur: neque, ut fit nostro seculo, veteres illi reges ex sui tantum animi sententia potestatem exercebant.* Atque ex hoc ritu (1) tradit Romulum constituisse senatum ex patribus, qui dicti *conscripti*. Homerus vocat βουλῶν γι-

(1) Quod idem facit *Auctor* Vit. Homeri apud *Gale* pag. 280. *H.*

γερόντων (2), *consilium senum*, quo primum deliberabatur, quæ populo erant pro concione dicenda: ut videre est *Iliad.* II. *v.* 53.

> Βουλὴν δὲ πρῶτον μεγαθύμων ἷζε γερόντων,
> *Concilium autem primum jussit sedere magnanimorum principum.*

Vbi „ somnium principibus Græcorum Agamemnon „ enunciat, & consilium de tentandis fuga proposita „ Græcorum animis, ut cum optimatum assensu in „ populum evulgentur, quod fit, statim coacta con„ cione. „ Quod observavit etiam Aristoteles *Ethic. lib.* III. *cap.* V. *Tom.* III. *pag.* 41. *A.* Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἃς Ὅμηρος ἐμιμεῖτο· οἱ γὰρ βασιλεῖς ἃ προέλοιντο, ἀνήγγελλον τῷ δήμῳ. *Perspici hoc etiam potest ex veteribus reipublicæ administrandæ formis, quas Homerus imitabatur. Nam quibus de rebus reges consilium ceperant, eas populo renunciabant.*

§. II. In concionibus porro *cathedris* dispositis *considebant* universi, *stante eo* (3), *qui verba facturus erat*, & quidem *in medio*, *Iliad.* II. *v.* 99.

> Σπουδῇ δ' ἕζετο λαός, ἐρήτυθεν δὲ καθέδρας,
> Παυσάμενοι κλαγγῆς· ἀνὰ δὲ κρείων Ἀγαμέμνων
> Ἔστη, σκῆπτρον ἔχων. - - -
> *Vix tandem resedit populus, tenebantque sedes*
> *Cessantes a clamore: at rex Agamemnon*
> *Surrexit, sceptrum tenens.* - - -

Sic *Iliad.* XIX. *v.* 77. in concione primi consederunt Diomedes & Vlysses, posteaque Agamemnon, etsi ille concionatus sit

> - - ἐξ ἕδρης, οὐδ' ἐν μέσσοισιν ἀναστάς,
> - - *e sede, neque inter medios prodiens*

certa

(2) Distinguit ideo βουλὴν & ἀγορὰν *Eustath.* ad Iliad. I. 144. aitque: ἀγορὰν *esse, cum populus universus voce præconis convocaretur;* βουλὴν *autem, cum soli selecti optimates seorsim convenirent* &c. *H.*

(3) Exemp. quoque est Iliad. I. 58. ubi vid. *Eust.* surgunt etiam verba facturi apud *Xenoph.* Hellen. I. pag. 346. cf. *Cicero* Brut. c. 77. & ibi *Corrad.* Armatos etiam subinde in concionem venisse Veteres docet *Eust.* ad Iliad. I. 194. *H.*

certa de causa præpeditus. Similiter congregatis Ithacensibus, *Odyss.* II. *v.* 14. Telemachus *consedit in patris sede*,

Ἕζετο δ' ἐν πατρὸς θώκῳ. - -

Et postea *v.* 37. concionaturus

Στῆ δὲ μέσῃ ἀγορῇ, - - -

Stetit in media concione, - - -

Sceptro tradito, ut & fit a Menelao *Iliad.* XXIII. *v.* 566. *seq.* Postquam essent *locuti*, *in sedem se recipiebant*, *alio consurgente*; quemadmodum *Iliad.* VII. *v.* 354 in concione Trojanorum Antenor

- - ὄγ' ὣς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἕζετο· τοῖσι δ' ἀνέστη
Δῖος Ἀλέξανδρος Ἑλένης πόσις ἠϋκόμοιο

- - *ita locutus resedit: inter hos autem surrexit*
Nobilis Alexander Helenæ maritus pulchræ comas.

§. III. Fiebat hoc *in arce*, *ubi forum* Trojanorum diserte collocatur, *Odyss.* VIII. *v.* 16. In aliis etiam urbibus *celebriore* erat *loco* (4), ut videre est e veteris Græciæ monimentis. Formam vero luculenter describit Philostratus *lib.* VI. *de Vit. Apollon. c.* IV. *p.* 233. Τὸ δὲ χωρίον ἐν ᾧ ἵδρυται, φασὶ μὲν προσεοικέναι ἀγορᾷ ἀρχαίᾳ οἷαι τῶν ἀγορῶν ἐν πόλεσί ποτε οἰκηθείσαις λείπονται, στηλῶν παρεχόμεναι τρύφη, καὶ τειχῶν ἴχνη, καὶ θάκους καὶ φλιάς. Ἑρμῶν τε ἀγάλματα, τὰ μὲν ὑπὸ χειρῶν διεφθορότα, τὰ δὲ ὑπὸ χρόνου. *Locus vero ubi positus est, antiquo foro dicunt similem esse. Extant ejusmodi fora quædam in vetustissimis civitatibus, ubi & columnarum visuntur rudera, & parietum vestigia. Præterea sedes & limina, & Hermæ simulacra partim manu, partim vetustate consumpta illic etiam conspiciuntur.*

§. IV. *Habebantur* autem conciones non solum *de iis rebus*, *quæ ad reipublicæ statum pertinebant*, sed etiam *quæ*

(4) Ita concio quoque habita ἐπὶ Πριάμοιο θύρῃσι Iliad. II. 788. *H.* alias in foro; uti Iliad. XI. 806. Apud Athenienses vero cum *in foro*, tum *in Pnyce*, tum & *in theatro* conciones habebantur. vid. *Harpocr.* voc. πάνδημος Ἀφροδίτη & *Polluc.* lib. VIII. c. 10. cf. plur. *Potter.* Arch. Gr. lib. I. c. XVII.

quæ spectabant ad privatos (5). Ita namque concione Telemachus queritur de procorum violentia ac injuria *Odyss.* II. *v.* 50. *seq.* & ipsi metuunt, ne de cæde sibi intentata, referat ad concionem. *Odyss.* XVI. *v.* 376. *seq.*

CAPVT SEPTIMVM.

De Judiciis (1).

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Judiciorum		*Præsides*	§. III.
Locus	§. I.	*Judicandi modus*	§. IV.
Ritus	§. II.		

§. I.

OMnino vero quævis *controversiæ disceptabantur* solenni ritu *in foro; judicibus* in hanc rem *considentibus* (2), qui suum cuique jus redderent. Sic *Odyss.* XII. *v.* 439.

- - ἦμος δ' ἐπὶ δόρπον ἀνὴρ ἀγορῆθεν ἀνέστη,
Κρίνων νείκεα πολλὰ δικαζομένων αἰζηῶν.

- - *quando autem ad cænam vir e foro surgit,*

I *Judicans*

(5) Sic vigesima mensis die, qua secunda concio apud Athenienses habebatur, debita solvere tenebantur ii, qui in ære alieno versati; unde intelligendus *Aristoph.* Nub. vers. 16. seq. ubi debitor

- - - ἐγὼ δ' ἀπόλλυμαι
ὁρῶν ἄγουσαν τὴν σελήνην εἰκάδας.

ubi cf. *Interprr.*

(1) Necessitatem horum adstruit *Plutarch.* Solon. p. 88. B.

(2) Βουλευταί illi dicti; juxta *Harpocr.* h. v. Apud Athenienses autem receptum more fuit, ut *non promiscue omnes ad magistratum admitterent*, ἀλλὰ τοὺς βελτίους, καὶ τοὺς ἱκανωτάτους, ἐφ' ἕκαστον τῶν ἔργων προκρίναντες. vid. *Isocr.* Areopagit. p. m. 285.

Judicans lites multas litigantium juvenum.
Et *Iliad.* XVI. *v.* 387. Judices

- - ἐν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
- - *in foro perversa edunt judicia.*

Eaque de causa eodem apud naves loco dicuntur Achivis fuisse ἀγορή τε θέμις τε *forum & judicium*, *Iliad.* XI. *v.* 806. Locus vero τοῦ δικαστηρίου *judicii* peculiariter indicatur *circulo* fuisse *comprehensus*, *Iliad.* XVIII. *v.* 504. ubi ἱερὸς κύκλος *sacer circulus* dicitur, nempe διὰ τὸ πολυχώρητον τοῦ τοιούτου σχήματος *propter spatiosam hujus formæ capacitatem*, ait Eustathius *ad l. c. p.* 1158. *lin.* 2. Vnde & Sophocles *apud* Eustathium *loc. eod.*

Κυκλόεντα θρόνον ἀγορᾶς,
Orbicularem judicii consessum,

dicit. Ibi *in sedibus lapideis* θρόνοις λιθίνοις collocantur judices, quos γέροντας Poeta vocat *Senes*. Idem ait *p.* 1158. *lin.* 1. ἢ τῷ χρόνῳ, οἳ συνέσει καὶ πολυπειρίᾳ πραγμάτων προέχουσιν, ἢ καὶ ἁπλῶς ἄλλως ἔντιμοι, κἂν μὴ τῇ ἡλικίᾳ γέροντες εἶεν· *vel temporis ratione, qui rerum intelligentia & experientia excellunt, vel simpliciter viri insignes, etiamsi ætate senes haud sint.* Insigniti quoque sceptris, sicuti Reges: ἔστι γὰρ τὸ σκῆπτρον οὐ μόνον βασιλείας ἀλλὰ καὶ θέμιδος σύμβολον. *Sceptrum enim non regum modo, sed & judicum insigne est.* Quare *Iliad.* I. *v.* 237.

- - - νῦν αὖτέ μιν υἷες Ἀχαιῶν
Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται· - - -
- - - *& nunc id Achivi*
In manibus portant judices, quique jura
A Jove tuentur. - - -

§. II. Obtinuit vero hic *mos* perpetuo apud Athenienses, *ut judices gestarent baculos*, quorum descriptionem videre est apud Aristophanis Interpretes (*vid. in Plut. v.* 277. *& in Vesp. v.* 1105.) aliosque veteres Grammaticos (3). Hodieque etiam apud plerasque gentes observari eandem consuetudinem constat. *Dabantur* autem

(3) Vide *Suid.* & *Varin.* voc. Βακτηρία. H.

autem hæc σκῆπτρα *illis a præconibus in manus* ; eaque *inter dicendum* subinde *commovebantur*, ὡς τὰ σκῆπτρα τοῖς λόγοις συνδικαζόμενα. Eustathius ait *ad Iliad. loc. c. pag.* 1258. *lin.* 5. *quasi sceptra simul cum sermone agitarent*. Vnde Vlysses imperitiæ ac dementiæ arguebatur a Trojanis, quod immoto sceptro diceret,

Φαίης κεν ζάκοτόν τινα ἔμμεναι, ἄφρονά θ' αὔτως·

Dixisses iracundum aliquem esse, & itidem dementem. *Iliad.* III. *v.* 220. Singulare vero est (4), quod duo auri talenta proposita in præmium ac mercedem illis persolvendam, qui quam rectissime sententiam dicerent. *Causam* vero *ipsi*, inter quos erat controversia, *agebant; testibus utrique* sui juris collaudatis.

§. III. Atque *hac in parte* illustre fuit quoque *Rogum munus*. *Forum* namque & *ipsi frequentabant*, & *jura* singulis *dicebant*. In foro utique Rex Læstrygonum fuisse dicitur *Odyss.* X. *v.* 114. Illic etiam Crœsi filius apud Herodotum *Clio lib.* I. *c.* 37. *p.* 15. Τέοισί με χρὴ ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν, καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι; *Quibus me oculis cum ingressus judicium, tum & egressus, conspici oportet?* *Thronus variis ornamentis insignis* hunc in finem regibus erat stratus. Ejusmodi laudatur a Pindaro *Od.* IV. *Pyth.* ἀντίστρ. ζ. *v.* 11.

- - ᾧ ποτε Κρηθεΐδας
Ἐγκαθίζων, ἱππόταις
Εὔθυνε λαοῖσι δίκας.
- - *cui olim Cretheides*
Insidens, equestribus
Dirigebat populis jura.

Herodotus quoque *Clio lib.* I. *c.* 14. *p.* 6. narrat, Midam dedicasse Delphis τὸν βασιλήιον θρόνον ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, *thronum regium, cui olim insidens jus dicere solitus erat*. Idem Athenæus scribit de rege Persarum (5),

 Ale-

(4) Hæc ex Eust. Noster refert; quem vide ad Iliad. XVIII. 507. seq. p. 1158. lin. 7. seq. ubi plura reperies. H.

(5) Lege potius de *regibus Persarum*, quos *Ille* dicit *sub platano & aurea vite &c. legatos audivisse & jus dixisse* libro

Alexandro Magno, Gelone Syracusarum rege, aliisque *lib.* XII. *pag.* 530. *seqq.* Vsque adeo vero regia antiquitus habita fuit juris tractatio, ut ipsæ *etiam reginæ litibus dirimendis vacaverint*; quod de ea Phæacum ait Homerus *Odyss.* VIII. *v.* 74.

- - ἀνδράσι νείκεα λύει,

- - *viris lites solvit*.

§. IV. Ceterum *ex æquitate rationis ac consuetudine* potissimum *dijudicabantur controversiæ*; quando raræ aut nullæ priscis erant leges. Vnde & Homero (6) nuspiam celebres νόμους *leges* observarunt Critici; sed θέμιστας *jura*.

* * * * *

CAPVT

libro cit. p. 530. D. *Alexandro in hortis statutum fuisse aureum solium & lectos argenteis fultos pedibus, in quibus sedens cum amicis, legationibus responsa dabat*: ut Idem refert ex *Ephippo Olynthio* ibid. p. 537. *A. in tabernaculo autem eidem erat aurea sella, in qua sedens jus dicebat*; uti legitur apud *Eund.* l. c. p. 539. E. *Gelonem* ex versione sumsit Noster, *Hieronem* vero præfert textus Græcus l. c. cap. XI. p. 530. A. *H.*

(6) Ipsa quidem vox νόμος apud *Homerum* non obvia, nisi in Hymn. in Apoll. v. 20. quocum cf. *Suid.* & *Etymol.* voc. νόμος & νόμοι, ubi Apollo cecinisse leges fertur. vid. *Pfeiff.* Ant. Gr. lib. II. cap. 34. pag. 290. seq. Leges enim positivas illa temporis simplicitas non ferebat; *illæ namque in facta constituuntur, quoniam futura in incerto sunt*: ut ait *Tacit.* Annal. III. c. 69. Vnde audiendus de illorum temporum statu *Justin.* lib. I. c. 1. *Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant*. cf. *Isocr.* Paneg. p. m. 94. B. Fuere tamen Cretensibus Minois *Homero* celebrati leges, juxta *Platon.* Minoë. vid. & *Aristot.* Polit. lib. II. c. X. Leges etiam Atheniensium ante Ogygis tempora refert *Plato* in Timæo. H.

CAPVT OCTAVVM.

De Homicidiis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Homicidii pœna		*Irrogatum*	§. II.
Exilium, quod vel		*cujus*	
Fuga susceptum	§. I.	*Duratio*	§.III.
vel		*Redemptio*	§.IV.

§. I.

FRequentissimum est apud Homerum crimen *homicidii* (1); cujus *pœna* exilium (2). Solum enim passim vertunt, qui ei se obstrinxerunt. Medon utique Ajacis frater habitavit in Phylace,

- - γαίης ἄπο πατρίδος, ἄνδρα κατακτάς,

- - *procul a patria terra, virum cum occidisset:*

Iliad. XV. *v.* 335. Apud eundem degebat Lycophron. *Iliad.* XV. *v.* 432.

- - ἐπεὶ ἄνδρα κατέκτα Κυθήροισι ζαθέοισι,

- - *quoniam virum interfecerat Cytheris divinis.*

Omninoque soliti patrata cæde *in præpotentis* alicujus *viri domum supplices se recipere*, ut dicit Poeta *Iliad.* XXIV. *v.* 480.

- - - ὅς ἐνὶ πάτρῃ

(1) Homicidiorum tria genera, & de his tria Atheniensium dicasteria memorat *Aelian.* lib. V. cap. 15. ubi vid. not. *Periz.* & *Schefferi.* add. *Pausan.* Attic. cap. 28. *Polluc.* libro VIII.§.118. seq. H.

(2) Sic etiam Apollinis ob cædem Pythonis novennale exilium memorat *Plutarch.* de Orac. Def. Tom. II. p. 417. seq. p. 421. C. ex fide aliorum, ipsi fabulosum. H. Herculi quoque Theseus suasor est & auctor, ut atrocissima liberorum cæde commissa, Thebis excederet, idque νόμου χάριν apud *Eurip.* Herc. fur. vers. 1318. coll. vers. 1277.

Φῶτα κατακτείνας, ἄλλον ἐξίκετο δῆμον
Ἀνδρὸς ἐς ἀφνειοῦ, - -

- - - *qui in patria*
Homine interfecto, ad aliam pervenit civitatem
Viri ad divitis domum. - -

Sic Epigeus, occiso consobrino, dicitur venisse supplex ad Achillem *Iliad.* XVI. *v.* 574. Theoclimenus in fidem se dat Telemachi, fugiens ob cædem contribulis, a cujus consanguineis sibi metuit vindictam *Odyss.* XV. *v.* 256. *seq.* Ita vero & Vlysses anxie dubitat, quid facturus sit, tot interfectis procis; cum is etiam qui unum interemit hominem, cui pauci auxiliares, aufugiat

- - πηούς τε προλιπὼν καὶ πατρίδα γαῖαν;
- - *affinesque relinquens & patriam terram.*

Odyss. XXIII. *v.* 120.

§. II. Ac Homerus quidem ait, *Odyss.* XXIV. *v.* 420. *seqq.* 495. *seqq.* 515. *seqq. concione hac de re habita interfectorum cognatos armis Vlyssem fuisse insecutos; quibus postea Minervæ studio depositis pacate regnavit.* At alii pervetusti Historici narrant, *eum hac de causa exactum fuisse Cephallenia, Ithaca & Zacyntho*, uti memoriæ prodidit Plutarchus *Probl. Hellan.* XIV. *Tom. II. pag.* 294. C. Et sane Adrastus Phrygiæ regis filius, interempto per imprudentiam fratre, ab ipsomet patre ejectus fuit in exilium & omnibus rebus privatus, apud Herodotum *Musa* I. *Clio c.* 35. *p.* 14. Vnde ad Crœsum confugit, qui eum prisco ritu expiatum (3) in ædes

(3) Quam expiationem etiam Apollo subiisse dicitur ob cædam modo memoratam, vid. nos supr. ad p. 34. seq. ea vero narratio nimis quam ridicula videtur *Plutarch.* l. supr. cit. T. II. pag. 418. B. Idem vero deus, quum internecionum patronus haberetur, ab illis qui cædem erant patraturi, subinde in auxilium vocatus: uti etiam Jupiter, Mercurius, Minerva &c. vid. *Nat. Com.* libro I. cap. 18. p. 70. seq. Ipseque Apollo cædes non culpandas responso suo ratas habuit, nec improbavit; vid. Aelian. lib. III. c. XLIV.

ædes recepit. Id vero maxime *obtinuisse in cædibus involuntariis* scribit Homeri Scholiastes in *Iliad.* XXIV. *v.* 480. "Εθος ἦν παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὸν ἀκούσιον φόνον ἐργασάμενον φεύγειν ἐκ τῆς πατρίδος, καὶ παραγίγνεσθαι εἴς τινος οἰκίαν ἀνδρὸς πλουσίου, καὶ καθίζειν ἐπὶ τῆς οἰκίας συγκεκαλυμμένον καθαρσίων δεόμενον. *Apud veteres mos erat, ut qui cædem involuntariam patraverat, e patria terra fugiens in divitis cujusdam viri domum se reciperet, & obtectus in ejus domo se contineret, expiationem expetens.* Notat hunc morem Pausanias *Eliacis prioribus lib.* V. *c.* I. *p.* 376. in Ætolo Rege, quem ait ἐκ Πελοποννήσου φυγεῖν, ὅτι αὐτὸν οἱ Ἄπιδος παῖδες ἐφ' αἵματι ἀκουσίῳ δίκῃ εἷλον, *ex Peloponneso aufugisse, quoniam Apidis filii ipsum ob cædem involuntariam in jus vocaverant.* Et paulo post *l. c. cap.* III. *p.* 381. in Oxylo viro etiam principe, cui accidit φυγάδι ἐξ Αἰτωλίας εἶναι· δισκεύοντα γάρ φασιν ἁμαρτεῖν αὐτὸν καὶ ἐξεργάσασθαι φόνον ἀκούσιον, *ut in exilio degeret extra Ætoliam: ajunt enim, ipsum cum disco luderet, a meta aberrasse & cædem involuntariam patrasse.* Ita vero etiam in ludo talorum occidit Patroclus Amphidamantis filium, νήπιος οὐκ ἐθέλων, *imprudens invitus*, eoque exulare apud Achillem coactus *Iliad.* XXIII. *v.* 88. Quod in hanc rem notavit Jurisconf. Claudius Saturninus *Digest. de pœnis*, *lib.* XLVIII. *tit.* IX. §. 16. *Apud Græcos*, inquit, *exilio voluntario fortuiti casus luebantur, ut apud præcipuum Poetarum scriptum est Iliad.* Ψ.

§. III. Ceterum exilii hujus tempus fuisse annum, tradit Scholiastes Euripidis *Hippolyto ad v.* 35. "Εθος γὰρ τοῖς ἐφ' αἵματι φεύγουσι ἐνιαυτὸν ποιεῖν ἐκτὸς τῆς πατρίδος, *Moris enim fuit, ut qui ob cædem aufugissent, anni tempus extra patriam degerent.* Antiquissima utique homicidii pœna, (4) quæ haud dubie a primo ejus au-

 ctore

(4) Primum judicium Athenis habitum fuisse de homicidio Halirrothii, refert *Eustath.* ad Iliad. XVIII. 506. quos ideo Panegyrico suo, celebrat *Isocr.* pag. 94. fin. Fuere tamen & quædam homicidia, quæ Draconis legibus exilio non mulctabantur, quæ vid. in *Prateji* Jurispr. Vet. p. 29. *H.*

ctore Caino in ceteros divino jure derivata est.

§. IV. Sed enim *redempta* quoque *pretio* pœna illatæ cædis a cognatis occisi. Sic enim *Iliad.* IX. v. 628. *seq.* Ajax obstinatum Achillis animum ex eo arguit, quod alius pro fratris cæde, etiam accepta satisfactione, interfectorem sinat domi remanere:

- - καὶ μέν τίς τε κασιγνήτοιο φόνοιο
Ποινὴν, ἢ οὗ παιδὸς ἐδέξατο τεθνειῶτος.
Καί ῥ' ὁ μὲν ἐν δήμῳ μένει αὐτοῦ πολλ' ἀποτίσας,
Τοῦ δέ τ' ἐρητύεται κραδίη καὶ θυμὸς ἀγήνωρ,
Ποινὴν δεξαμένου. - -

- - *atqui aliquis etiam pro fratris cæde*
Pretium, vel pro suo filio accipit occiso:
Et is quidem in civitate manet ibi multis persolutis,
Alterius autem sedatur cor & animus elatus,
Pretio accepto.

Ita quoqoe accipiendum est, quod *Iliad.* XVIII. *v.* 498. *seq.* duo litigantes

- - εἵνεκα ποινῆς
Ἀνδρὸς ἀποφθιμένου. - -

- - *mulctæ gratia*
Propter virum interfectum. - -

quam alter persolvisse se ait, alter negat. Eustathius *ad h. l. p.* 1158. *lin.* 12. *seq.* Ἦν δὲ παλαιὸν ἔθος, καὶ τὸ ποινὴν ἐστὶν ὅτε δίδοσθαι ὑπὲρ φόνου, καὶ μὴ ἀνάγκην εἶναι φεύγειν ἀεὶ τὴν πατρίδα τὸν πεφονευκότα. *Moris antiquitus erat, etiam pretium solvere pro cæde patrata, quo non necesse haberet is, qui alterum interfecit, ut semper a patria terra exularet.* Scholiastes autem *ad eund. loc.* ὑποφόνια *pecuniam ab cædem solutam* interpretatur *ab Atticis dicta,* ἃ ἐδίδοσαν τοῖς οἰκείοις τῶν ἀνῃρημένων οἱ ἀνελόντες, *quam dederunt sanguinarii cognatis interfecti.* Multa utique hujus redemptionis monumenta extant apud Demosthenem aliosque oratores Græcos (5). Et mos idem hodieque passim

(5) *Quid igitur lex jubet fortuitæ cædis damnatum? ad certum tempus, certo quopiam intervallo abesse & exulare: dum aliquem e perempti familia exoraverit. Tum vero redire conces-*

passim obtinet apud septentrionales nationes; uti olim Longobardis fuisse in usu ex multis quæ supersunt legibus, apparet.

CAPVT NONVM.

De Furtis ac Rapinis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Furtorum	*Opinio*	§. II.
Origo & Frequentia §. I.	*Actiones*	§. III.
De iis		

§. I.

CReberrima quoque erant antiquitus in Græcia *furta ac rapinæ;* non terra modo, sed & mari. Testantur complures boum abactiones, hominum plagia, urbium ac agrorum direptiones, quibus *tota* Homeri *Poesis* referta. Factitarunt hoc viri non ignobiles, ipsi adeo heroes, *non probro, sed laudi rem ducentes:* Οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον, ait Thucydides *initio* suæ *Historiæ lib.* I. *pag.* 4. *B.* (1) Id vero ex eo confirmat, *quod multis suo etiamnum tempore decori sit, hoc exercere; tum quod apud vetustissimos Poetas qui aliquo appellunt, interrogantur subinde an latrones sint*, ὡς οὔτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιούντων τὸ ἔργον, οἷς τ' ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι, οὐκ ὀνειδι-

concessit, certo quodam ritu, non fortuito, aut temere; sed & rem divinam facere, & expiari & alia quædam ordine ac diligenter sancita præstare jussit lex; Demosth. hæc sunt verba adv. Aristocr. p.m.438.seq. coll.tot. fere hac Orat. vid. & *Harpocrat.* voc. ὑποφόνια coll. ibid. *Maussac.*

(1) Causam hujus rei vid. apud *Schol.* ad l. c. De Thracibus idem affirmat *Herod.* quibus τὸ ζῆν ἀπὸ λῃστύος κάλλιστον esse ait, Terpsich.

ὀνειδιζόντων. *tanquam non inficiaturos opus ut turpe, quod scire studerent*. Exemplum (2) luculentum *Odyss.* III. *v.* 71. *seq.* ubi Nestor Telemachum ac socios e mari adventantes hunc in modum excipit.

Ὦ ξεῖνοι, τίνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα;
Ἦ τι κατὰ πρῆξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε
Οἷά τε ληιστῆρες ὑπὲρ ἅλα; τοί τ' ἀλόωνται
Ψυχὰς παρθέμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.
O hospites, quinam estis? unde navigatis humidas vias?
An ob aliquod negotium, aut temere erratis
Tanquam prædones per mare? qui errant
Animas exponentes, malum alienis ferentes.

Hinc apud (3) Orpheum *v.* 827. Jason Regi Æetæ dubitanti, quinam essent Argonautæ, respondet,

Οὔτε νυ ληιστῆρες ἱκάνομεν, - -
Neque tanquam prædones ad te venimus.

Et in universum testatur Philostratus *lib.* II. *de Vit. Apollonii c.* 29. *p.* 81. in omnibus aliis hoc obtinuisse: Οἱ μὲν παλαιοὶ τὰς ἐρωτήσεις τῶν καταπλεόντων ἐποιοῦντο, εἰ λῃσταί εἰσιν. *Veteres hac interrogatione navigantes allocuti sunt: an prædones sint?*

§. II. Itaque τὸ λῃστικὸν *studium prædandi* (4) antiquitus ex frequenti more non erat in vitio. Inde forte est, quod ab Homero *Odyss.* XIX. *v.* 395. laudatur Autolycus

- - Ὃς ἀνθρώπους ἐκέκαστο
Κλεπτοσύνῃ θ' ὅρκῳ τε. - -
- - *Qui homines superabat*
Furto ac perjurio. - -

Quòd ab Mercurio dicitur edoctus, quem prisci Græci furibus præsidere ac præire censuerunt (5). Hinc & Samii

(2) Tale quoque in Adrasto ad Crœsum fugiente videre est apud *Herod.* Clio c. 35.

(3) Vid. & *Eund.* Arg. v. 818. seq.

(4) Cf. hic *Plato* de Republ. lib. I. & de LL. lib. XII. *H.*

(5) Vid. Nostr. supr. p. 7. & nos ibid.

Samii Mercurio Charidotæ rem divinam facientes, furari ac latrociuari permittebant volenti: Quia oraculo relicta insula cum Mycalen migrassent, ex rapto decem annis vixissent, teste Plutarcho *Problem. Græc. Tom. II. pag.* 303. *D.* At enim major furti laus habita, si ita caute fieret, ut non deprehenderetur auctor. Vnde Suidas *voc.* Κλέπτης. Τὸ παλαιὸν οὐ διεβέβλητο ἡ κλοπὴ, εἰ μὴ φωραθεὶς ὁ κλέπτων ὑπῆρχεν. *Furtum olim non erat infame, nisi fur in ipso furto deprehensus fuisset.* Atque hac re potissimum laudatus Autolycus *Odyss.* XIX. *v.* 395. *seq.* Sisyphus *Iliad.* VI. *v.* 153. aliique vetustiores; ut in Lycurgi institutis apud Lacedæmonios etiam hic mos postea celebratus (6).

§. III. Ceterum, etsi furta ac rapinæ in more erant illius temporis, atque adeo in laude; *de iis* tamen *actiones* fuerunt intentatæ *repetundis*. Cum enim Messenii Ithacensibus trecentas boves abstulissent, Vlysses communi Senum consilio ac auctoritate, pro legatione eas ivit repetitum, μετὰ χρεῖος. *ac si rerum ablatarum dominium non esset ad eos translatum voluntate possidentium, sed veluti a repetituris ad tempus commodatum:* *Odyss.* XXI. *v.* 17. Alioquin etiam *pari rapina sibi satisfaciebant:* uti Nestor *Iliad.* XI. *v.* 687. ait, *Pylios, ab Epeis injuria affectos, magnam ex illorum agro egisse prædam, quam expeditionis principes diviserunt;*

- - πολέσιν γὰρ Ἐπειοὶ χρεῖος ὤφειλον,

- - *multis enim Epei debitum debebant:*

ea quidem lege, ut quibus plus erat ab hostibus ablatum, majorem sortirentur partem; quemadmodum Neleus rex, pro abreptis sibi quatuor equis ἀθλοφόροις *cursu præcellentibus, habuit armentum boum, gregem ovium cum pastoribus, Iliad.* XI. *v.* 695. *seqq.* Inde Antinoi pater insequutus prædones Taphios, rapinis infames, *Odyss.* XVI. *v.* 426. *seqq.* etsi idem iram Ithacensium subiit, quod socios Thesprotos læsisset, parumque abfuit, quin facultatibus suis omnibus mulctare-

(6) Vid. omn. *Plut. Lacon. Apophth.* T. II. p. 234. A.H.

ctareretur. *Primus vero prædones mari persecutus* dicitur *Minos Cretensium rex* apud Thucydidem *lib.* I. *pag. 6. D.*

CAPUT DECIMUM.

De Emptionibus ac Venditionibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Commerciorum		*Nummis, quorum*	
Antiquitas & Origo	§. I.	*Species*	§. III.
Pretium, quod constabat		*Antiquitas*	§. IV.
Permutatione,	§. II.		

§. I.

PRimis *temporibus nulla erat inter Græcos negotiatio*, singulis ex agro sibi in diem parantibus, quæ ad cottidianum victum pertinebant, ut testatur *initio* suæ *Historiæ* Thucydides, *lib.* I. *pag.* 2. *A.* Post, instituto commercio ac mari aperto, navigationes lucri causa susceptæ. Vnde nautæ πρηκτῆρες, *negotiatores* dicti *Odyss.* VIII. *v.* 162. & *navigantes* ἐπὶ πρῆξιν καὶ χρήματα *ad negotia, ac pecuniarum gratia*, in *Hymn. Apollin. v.* 397. Præiverunt iis Phœnices, qui ut canit Dionysius *lib. de situ orbis v.* 907. *seq.*

- - πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης,
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.
- - *primi navibus periculum fecerunt maris,*
Primi item mercaturam marivagam excogitarunt.

Inde Cicero *lib.* III. *de Republica* (*) ait: *Eos primos mercatores mercibus suis avaritiam, magnificentiam & inexplebiles cupiditates primum in Græciam intulisse*, quare iidem *Odyss.* XV. *v.* 414. *seq.* dicti

- - ναυσίκλυτοι ἄνδρες,

Τρῶκται,

(*) *Vid. Fragm.* Cicer. *Vol.* X. *p.* 2956.

Τρῶκται, μυρί' ἄγοντες ἀθύρματα νηὶ μελαίνῃ.
- - *navibus inclyti viri*
Vafri, infinita agentes ludicra nave nigra.

Atque ideo piratica maxime olim celebrati, teste Philostrato *lib.* III. *de Vit. Apollon.* (1)

§. II. *Constabant* autem *commercia* fere *permutatione*, sicut apparet *Iliad.* VII. *v.* 472. ubi e Lemno in Græcorum castra appellunt naves onustæ vino, quod illi ære, ferro, pellibus, bobus ac servis coemunt:

Ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί,
Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
Ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσιν,
Ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσι.
Inde vinum emebant comantes Achivi,
Alii ære, alii splendido ferro.
Alii pellibus, alii ipsis bobus,
Alii mancipiis. - -

Quem locum in hanc sententiam laudat Jurisconsultus *Digest. de contrahend. empt. & vend. lib.* XVIII. *Tit.* I. *leg.* 1. Plinius etiam *Hist. Natur. lib.* XXXIII. *cap.* I. *Tom.* III. *pag.* 437. *Quartum*, inquit, *feliciore ævo, cum res ipsæ permutabantur inter se, sicut & Trojanis temporibus factitatum Homero credi convenit. Ita enim, ut opinor, commercia victus gratia inventa. Alios coriis boum, alios ferro captivisque rebus emptitasse tradit.* Ejusmodi permutatione usus αἰπόλος *caprarius* (2) Theocriti, cum nautæ pro poculo dedit ὦνον *pretii loco* capram *Idyl. I. v.* 57. *seq.* Lacones etiam Polydori regiam post ejus mortem ab uxore bobus coemerunt: unde Βοώνητα *Booneta* dicta, teste Pausania *Laconicis lib.* III. *c.* 12. *pag.* 235. Addit autem ideo factum, quod necdum obti-

(1) C. 24. p. 114. quo haud obscurius videtur illud, quod legitur apud *Thucyd.* lib. I. pag. 5. seq. de mercatura Phœnicum vid. quoque *Lucianus* Toxar. T. II. p. 34. *H.*

(2) Proprium ne putaveris esse hoc vocabulum. vid. *Schol. Theocr.* ad Idyl. VI. 7. ita *Homero* quoque αἰπόλος αἰγῶν dicitur Odyss. XVII. v. 247.

obtineret numisma aureum, vel argentenm: Ἀργύρου γὰρ οὐκ ἦν πωπότε, οὐδὲ χρυσοῦ νόμισμα· κατὰ τρόπον δὲ ἔτι τὸν ἀρχαῖον ἀντεδίδοσαν βοῦς, καὶ ἀνδράποδα, καὶ ἀργὸν τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν. *Nondum enim tunc erat nummus argento aurove signatus: sed priscus fuit mos, ut sibi quæ quisque vellet, per commutationem, bobus, servitiis, rudi argento & auro ultro citroque datis & acceptis, compararet*. Atque hoc Indorum exemplo confirmat, qui ejus ætate, pro rebus a Græcis comportatis, merces suas reponebant, nummum ignorantes, etsi auri ac æris affatim haberent. Ita vero & Livius *lib.* XXIX. *cap.* 31. *Tom.* II. *pag.* 878. (3) narrat, Massylos Africæ populos pecudibus non nummis contraxisse. Sed & Lycurgus hoc inter leges, quas Spartanis tulit, obtinere voluit: *Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium jussit*, auctore Justino *lib.* III. *cap.* 2. *comm.* 11.

§. III. Quanquam & *nummorum* in commerciis *usum* fuisse, ex ipsomet Homero videatur colligi; cum meminit ἑκατομβοίων *centum boves valentium*, uti in permutatione armorum Glauci ac Diomedis,

Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.
Aurea æneis, centum boves valentia novem boves valentibus.

Iliad. VI. *v.* 236. & alibi (4). Scholiastes enim *ad h. l.* ait *numismata fuisse, quæ ex veteri ritu ab una parte haberent bovis imaginem, ab altera regis*. Pollux vero *lib.* IX.

(3) Loco citato ita legitur: *His vocibus incitatus Syphax, Masinissæ bellum infert; & primo certamine Massylios fundit fugatque. Masinissa cum paucis equitibus ex acie in montem (Balbum incolæ vocant) perfugit. familiæ aliquot cum mapalibus pecoribusque suis (ea pecunia illis est) persecuti sunt regem: cetera Massyliorum multitudo in ditionem Syphacis concessit*.

(4) Nummi *Homero* βόες. vid. *Schol.* ad Iliad. II. 449. XXI. 80. Cf. & *Brodæum* in Epigr. Græc. p. 273. de Mina ejusque ante & post Solonem valore vid. omn. *Plut.* Solon. T. I. p. 86. D.

IX. *cap.* VI. §. 60. *p.* 1029. etiam ſcribit, *Athenienſibus fuiſſe antiquitus numisma, quod* Βοῦς *Bos vocaretur,* ὅτι βοῦν εἶχεν ἐντετυπωμένον, *eo quod bovem inſculptum haberet; idque ab* Homero *intellectum loco citato plerisque cenſeri.* Additque *in Draconis legibus eſſe repertum* δεκάβοιον *decaboeum; & ἐν τῇ παρὰ Δηλίοις θεωρίᾳ in Deli profectione præconem inclamare ſolitum, cum donum aliquod conferebatur,* ὅτι δοθήσονται αὐτῷ τοσοῦτοι βόες· καὶ δίδοσθαι καθ' ἕκαστον βοῦν δύο δραχμὰς Ἀττικάς, *tot illi tradentur boves: & dari pro ſingulis bobus binas drachmas Atticas*; ut proinde βοῦς *Bos* valuerit didrachmum. Sed enim Plutarchus quoque in *Theſeo Tom.* I. *p.* 11. *D.* ait, *hunc cudiſſe primum nummum bovis figura, vel ob memoriam ducis Minois, vel quod ad agriculturam cives vellet vocare.* A quo nummo & nomen ἑκατόμβοιον *pretium centum boum*, & δεκάβοιον *decem boum pretium* Eidem deductum. Auri quoque talenta ſæpius Homerus (*) collaudat (5), quæ ſignata apud Græcos fuiſſe, ſatis notum. Quanquam pondere potius quam figura, apud illum videntur cenſa; eoque non ita magno: uti liquet ex ludis habitis in funere Patrocli; *Iliad.* XXIII. *v.* 263. ubi *ultimi præmii loco ponuntur* δύο χρυσοῖο τάλαντα *duo auri talenta*. Quod poſt Scholiaſtem Homeri *ad l. c.* etiam notavit Servius *ad Æneid. lib.* V. *v.* 112.

§. IV. Vt ut ſit, *certum eſt, priſcis temporibus non magnam fuiſſe nummorum copiam*, unde illorum ἀχρηματίαν *pecuniæ inopiam* queritur Thucydides *lib.* I. *p.* 8. D. *& in ſeqq. paſſim*. Etiam apud principes viros, ut teſtatur Herodotus *Vrania* (6) Ἦσαν γὰρ τὸ πάλαι καὶ αἱ Τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασιν, οὐ μόνον ὁ δῆμος. *Veteres*

(*) Vid. *Iliad.* IX. *v.* 122. & 264. *Iliad.* XVIII. *v.* 507. *&c.*

(5) Cf. & *Herod.* Clio c. 14. p. 6. apud *Fund.* etiam ἡμιτάλαντα ſubinde ſuo quodam valore gaudent; uti l. c. pag. 19. cf. not. *Clar. Viror.* ad *Aelian.* lib. I. c. XXII.

(6) Lib. VIII. c. 137. p. 508. lege autem pro ἦσαν, ἔσαν γὰρ τὸ πάλαι - - - χρήμασι &c. conf. & *Noſtr.* infr. p. 405. ſeq.

teres enim hominum principatus pecuniæ copia haud multum valebant ; similiter & populus. Omnes vero *divitiæ in pecudibus* etiam *positæ*, maxime bobus ; qua ratione χρήματα *opes* dicti in *Hymno Mercurii v.* 400. Cujus rei infinita apud Homerum extant testimonia ; quæ collaudans Pausanias *Messeniacis*, *lib.* IV. *c.* 36. *pag.* 372. Ἐσπουδάκεσαν δὲ, inquit, ἄρα οἱ τότε πλοῦτόν τινα συλλέγεσθαι τοιοῦτον ἵππων καὶ βοῶν ἀγέλας. *Fuit hoc præcipuum illis temporibus divitiarum studium, luculenta habere equorum & boum pecuaria.*

CAPVT VNDECIMVM.

De Donationibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Donationum aliæ		*tarii*	§. II.
Inter vivos, scil.		*Species*	§. III.
munera		*Elocatio sine sponsa-*	
Hospitalia	§. I.	*libus*	§. IV.
Sponsalia, ubi		*aliæ*	
Donatores & Dona-		*Mortis causa*	§. V.

§. I.

DOnationes apud Jurisconsultos aliæ sunt inter vivos, aliæ mortis causa. Vtriusque apud Homerum non pauca vel obscura extant exempla. Ad eam, quæ *inter vivos* fit, potissimum pertinent *munera* illa *hospitalia*, quæ ξεινήια passim vocat (1). Ea varia sunt, sæpius vasa ac vestes; ut Telemacho abeunti dat cratera aureum Helena, & vestem nuptialem *Odyss.*

(1) Vid. Iliad. X. 269. XI. 20. &c. cf. de vestium hac donatione *Kuhn. ad Aelian.* lib. I. c. XXII. Ceterum illos qui talia dona acceperunt, vicem subinde reddidisse, præter loca a *Nostro* mox alleg. etiam testatur *Schol.* ad Odyss. I. 318.

Odyss. XXIV. *v.* 272. Ulyssi discedenti a Phæacibus dati *tripodes*, *lebetes*, *aurum*, *vestes textæ*, *Odyss.* XIII. *v.* 217. *seq. Arma* etiam soliti donare; ut Amphidamas Molo galeam *Iliad.* X. *v.* 269. Cinyres Agamemnoni thoracem *Iliad.* XI. *v.* 19. *seq.* Iphitus arcum patris dedit Ulyssi; qui vicissim ei donavit ensem ac hastam, *Odyss.* XXI. *v.* 131. *seq.* Simili quoque compensatione Oeneo danti baltheum Bellerophon reddidit craterem, *Iliad.* VI. *v.* 218. *seq.* Moris hujus (2) quam plurima extant apud alios scriptores indicia, veluti cum Orpheus *Argonaut.* *v.* 447. ait, *Chironem sibi dedisse*

Νεβρὴν παρδαλέην ξεινήιον - - -

Pellem pardi, hospitale donum - -

Cyzicum Regem Argonautis *v.* 507.

Χλαίνας τ' ἠδὲ τάπητας, εὐννήτους τε χιτῶνας.

Vestesque & tapetes, pictasque tunicas.

Sic Pollux apud Theocritum *Idyl.* XXII. *v.* 60. muneribus invitat Amycum Regem in ædes suas:

Ἔλθοις, καὶ ξενίων γε τυχὼν, πάλιν οἴκαδ' ἱκάνοις.

Venias, & acceptis hospitalibus donis domum repetas.

Jason quoque apud Pindarum *Ode* IV. *Pyth.* ἀντ. ϛ. *v.* 10. fratribus ac cognatis

Ξείνι' ἁρμόζοντα τεύχων

Decentia hospitii munera præparans.

Plutarchus vero *Tom.* I. *p.* 12. *B.* etiam scribit Amazonas Theseo adventanti ξένια *munera hospitalia* misisse. Ita Xenophon de Lacedæmoniis *Hellan.* VII. *p.* 489. *lin.* 1, Ἄλλως τε ἐτίμων αὐτοὺς, καὶ βοῦν ξένια ἔπεμψαν. *Quum aliis eos honoribus ornarent, tum bovem etiam ipsi hospitalis doni loco miserunt.*

§. II. Ad donationem inter vivos referenda etiam ea, *quæ fiebat propter nuptias* (3), Ἔδνα Homerus vocat, φερνὴ, τὰ ὑπὸ τῶν μνηστήρων ταῖς μνηστευομέναις διδόμενα· *dotem, quam sponsi virginibus desponsatis dederunt*, ait Hesychius *voc.* Ἔδνα. Ita Ulysses beatum fore ait, qui Nausicaam

K ἐέδνοισι

(2) Vid. omn. *Perizon.* ad *Aelian.* lib. III. c. XX. pr. *H.*

(3) De hac donatione infr. dicemus ad p. 156. seq.

- - ἐέδνοισι βρίσας οἶκονδ' ἀγάγηται·
- - *dote gravis domum duxerit.*

Odyss. VI. *v.* 159. Polymelam duxit Echecleus,
- - - ἐπεὶ πόρε μυρία ἔδνα,
- - - *postquam dederat infinita sponsalia.*

Iliad. XVI. *v.* 190. Quomodo & Hector Andromachen habuisse dicitur *Iliad.* XXII. *v.* 472.& Neleus Chlorin, *Odyss.* XI. *v.* 280. *seq.* Hinc proci Penelopes dona certatim conferebant, ut is consequeretur,
- - ὅς κεν πλεῖστα πόροι καὶ μόρσιμος ἔλθοι,
- - *qui plurima daret & fatalis veniret.*

Odyss. XVI. *v.* 392. *Patri* vero *tradere* erat *moris*, ut liquet ex eo quod *Odyssea* VIII. *v.* 318. *seq.* Vulcanus vult sibi restitui a patre uxoris adulteræ dona,

Εἰσόκε μοι μάλα πάντα πατὴρ ἀποδώσει ἔεδνα
Ὅσσα οἱ ἐγγυάλιξα κυνώπιδος εἵνεκα κούρης.
Donec mihi prorsus omnia pater reddat dotalia,
Quæcumque illi præbui impudentem ob puellam.

Ita quoque Ctimenen sororem Vlyssis parentes acceptis donis elocarunt,
- - Σάμην δ' ἔδοσαν, καὶ μυρί' ἕλοντο·
- - *in Samum nuptum dederunt, & infinita acceperunt.*

Odyss. XV. *v.* 366. Sic species quædam emptionis ac venditionis in nuptiis Græcorum fuit; quæ hodie aperte fit apud Turcas, ubi numerato pretio a parentibus, filiæ quasi divenduntur. Et vero Thucydides (4) itemque Aristoteles in *Politicor. lib.* II. *cap.* VIII. *Tom.* III. *p.* 436.

(4) Nullum hujus rei vestigium nobis apud Hunc repertum; nec ab alio quoquam circa hanc rem adeo temere in testimonium vocatur. Vellem igitur potius *Euripidem*, nisi factum, Noster nominasset, qui haud obscure hoc innuit Electr. Act. IV. ubi ad Clytemn. Electra:

πῶς οὖν πόσιν κτείνας, οὐ
πατρῴους δόμους
ἡμῖν προσῆψας, ἀλλ' ἀπηνέγκω λέχη
τ' ἀλλότρια, μισθοῦ τοὺς γάμους ὠνουμένη;

Assyriis quoque eundem morem fuisse, ut procis venderent virgines, docet *Aelian.* lib. IV. c. I. ad quem locum *Periz.* plura dedit.

p. 436. C. non verentur dicere, *uxores antiquitus in Græcia solitas emi*. Cujus moris vestigium apud Romanos veteres non obscure apparet.

§. III. Potissimum vero hæc donatio, post *muliebria ornamenta*, constabat *ex pecoribus*, præcipue bobus; unde puellæ ἀλφεσίβοιαι *bobus donatæ* (5), *i. e. formosæ* dictæ *Iliad.* XVIII. *v.* 593. & *Hymn. in Vener.* I. *v.* 119. Exemplum luculentum in Iphidamante *Iliad.* XI. *v.* 244. qui sponsæ Theano

> Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη
> Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς τά οἱ ἄσπετα ποιμαίνοντο.
> *Primum centum boves dedit, deinde & mille promisit*
> *Capras simul & oves, quæ ei multæ admodum pascebantur.*

Similiter apud Theocritum *Idyl.* XXVII. *v.* 32. *seq.* puella a Daphni petente nuptias postulat;

> Καὶ τί μοι ἕδνον ἄγεις γάμου ἄξιον, ἢν ἐπινεύσω;
> *Sed quam mihi dotem affers nuptiis dignam, si annuero?*

Is vero respondet:

> Πᾶσαν τὰν ἀγέλαν, πάντ' ἄλσεα καὶ νόμον ἑξεῖς.
> *Universum gregem, omnia nemora & pascua habebis.*

§. IV. Ceterum & ἀνάεδνοι (6) *filiæ fuerunt* elocatæ certo privilegio, *sine donatione* ejusmodi, *propter nuptias*. Sicuti Agamemnon pollicetur, se daturum Achilli filiarum unam ἀνάεδνον *sine sponsalibus*, *Iliad.* IX. *v.* 288. Et Othryon stipulatur a Priamo Cassandram ἀνάεδνον servandæ Trojæ conditione *Iliad.* XIII. *v.* 366. Ita vero moris fuit, ut certaminibus præclare susceptis ac peractis, filiæ in matrimonium darentur, quemadmodum Pelops curuli ad Elidem victoria Hippodamiam a Pisate obtinuit, post tredecim alios perditos amantes, ut est apud Pindarum *Olymp.* I. ἀντιστρ. γ. *tot.* In eundem modum Icarius Penelopen filiam, vocatis ad cursum procis, despondit vincenti, qui fuit Ulysses. Quod imitatione Danai factum refert Pausanias *Laconicis*,

(5) Vid. omn. *Schol.* ad Iliad. XVIII. 593.

(6) Vidend. hic *Periz.* ad *Aelian.* lib. IV. c. IV. fin.

nicis, *lib.* III. *c.* 12. *p.* 235. qui cum nancisci non posset, qui ejus filias duceret, parricidio pollutas, promisit se ἕδνων ἄνευ *sine dote* daturum, cui forma placeret. Multis vero convenientibus, non ita multis cursus certamen instituit, quo qui superiores essent, ordine omnes elocavit.

§. V. Superest donatio *mortis causa*, ea facta conditione, ut si obeat donator, res donata possessione perpetua a donatario retineatur; sin superstes sit, restituatur: ut videre est Telemachi & Piræi exemplo *Odyss.* XVII. *v.* 78. *seq.*

Πείραι', οὐ γάρ τ' ἴδμεν ὅπως ἔσαι τάδε ἔργα,
Εἴ κεν ἐμὲ μνηςῆρες ἀγήνορες ἐν μεγάροισι
Λάθρη κτείναντες, πατρώϊα πάντα δάσονται,
Αὐτὸν ἔχοντά σε βούλομ' ἐπαυρέμεν, ἤ τινα τῶνδε·
Εἰ δέ κ' ἐγὼ τούτοισι φόνον καὶ κῆρα φυτεύσω,
Δὴ τότε μοι χαίροντι φέρειν πρὸς δώματα χαίρων.

Piræe, non enim scimus quomodo erunt hæc opera:
Si me proci superbi in domibus
Clam interfecto, paterna omnia divident,
Ipsum habentem te malo frui, quam aliquem horum:
Sin ego his cædem & mortem patravero,
Tunc mihi gaudenti portato ad domos gaudens;

quod in hanc sententiam laudat Justinianus *Institut. de Donationibus lib.* II. *Tit.* VII. & Martianus JCtus *Digestis de mortis causa Donationibus lib.* XXXIX. *Tit.* VI.

CAPUT

CAPUT DUODECIMUM.

De Hereditatibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

NAturæ jus postulat, ut liberi bona a genitoribus relicta consequantur. Illuc etiam feruntur parentum desideria ac studia, *cum omnia quæ nostra sunt, liberis nostris ex voto paremus*, ait Thyphonius l. 50. *de bon. libertat. Digest. lib.* XXXVIII. *Tit.* IV. §. *Sed numquid Prætor.* Εἰς τίνας γὰρ ἄν τις ἀναγκαιοτέρους εὔξαιτο περιουσιάζειν, γυναικὸς ἢ παιδὸς οὐκ ἐπιμεληθείς. *Quibus enim magis opibus suis aliquis prospiciat, nisi uxori ac liberis?* inquit Phalaris *epistola* LXIX. *p.* 65. *ad Erythiam uxorem.* Grave nimirum extraneis opes a se partas relinquere, ut affirmat Pindarus *Olymp. Od.* X. στρο. ε. *v.* 6. *seq.*

- - πλοῦτος ὁ λα-
χὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον,
θνάσκοντι στυγερώτατος·
- - *divitiæ sorti-*
turæ dispensatorem adscititium alienum,
morienti odiosissimæ sunt.

Itaque Ulysses inter alia quæ Phæacum proceribus optat, addit

- - καὶ παισὶ ἐπιτρέψειαν ἕκαστος
Κτήματ' ἐνὶ μεγάροισι·

ut quisque liberis suas possessiones relinquant domi, Odyss. VII. *v.* 149.

§. II. Fiebat autem bonorum patriorum *distributio* æqua-

æqualiter, jacta sorte *inter liberos*, uti videmus factum *Odyss.* XIV. *v.* 208. a Castoris Hylacidæ filiis,

- - - τοὶ δὲ ζωὴν ἐδάσαντο
Παῖδες ὑπέρθυμοι καὶ ἐπὶ κλήρους ἐβάλοντο·
- - - *victum autem diviserunt*
Filii magnanimi, & sortes jecerunt.

Vlyssi tamen, qui se etiam in eorum numero ponit, pauca data.; quod esset natus e pellice. *Sortes* autem *factæ* potissimum apud antiquos *ligno*; unde Herodianus Grammaticus (1) κλῆρον *sortem* deducit παρὰ τὸ κᾶλον, *a voce* κᾶλον *i. e. lignum*. In eo *symbolum* suum vel tesseram *inscribebant*: ut liquet ex *Iliade* VII. *v.* 175. ubi optimates Græcorum sortituri pugnam cum Hectore ineundam,

- - κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος,
- - *sortem signavit unusquisque.*

Conjecerunt autem *in galeam*, & postquam nonnihil concussissent, *extrahebant*: quod etiam factum a sociis Vlyssis in adeunda Circe *Odyss.* X. *v.* 206. Et sic Virgilius:

- - *dejectamque ænea sortem*
Accepit galea. - - -

Alias κάλπη, seu *urna* fuit in hanc rem adhibita.

§. III. Quod si carerent liberis, ad *remotiores* devolvebatur successio; sicut apparet ex *Iliad.* V. *Æneid.* *v.* 492. ubi Phœnops, occisis duobus filiis, nullum generasse dicitur,

- - ἐπὶ κτεάτεσσι λιπέσθαι,
- - χηρωσταὶ δὲ διὰ κτῆσιν δατέοντο.
- - *quem heredem relinqueret,*
- - *sed orbi illius heredes bona partiti sunt.*

Eusta-

(1) Ab *Eustath.* citatus ad Iliad. III. 316. qui locus *Homer.* de modo sortiendi utique videndus. In ipsis vero *Herodiani* Paralipomenis apud *Aldum* in Corn. Cop. talia legere nobis non obtigit. Reliqua unde Noster deprompserit, patebit cuivis legenti *Hadr. Iun.* Animadv. lib. II. c. V.

Eustathius *ad Iliad.* V. *v.* 158. *pag.* 533. *lin.* 30. *seq.* *apud Græcos*, refert, *extitisse quoddam* τάγμα ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ χηρωσταὶ διοικοῦν τοὺς ἀκληρονομήτους, ἤγουν τοὺς χηρεύοντας διαδόχων, *corpus* χηρωστῶν, *quod administrabat bona eorum, qui heredibus carebant, aut eorum quorum uxores manebant viduæ & indigebant tutoribus*. Sed non videtur convenire (2), ut ad magistratus quosdam ejusmodi bona, suis heredibus carentia, reciderent, non ad cognatos: quando præsertim hic mentio fit *divisionis*. Itaque rectius, opinor, Hesychius, *voc.* Χηρωσταί, cui χηρωσταὶ sunt οἱ μακρόθεν συγγενεῖς, οἱ μακρόθεν κατὰ γένος προσήκοντες, *cognati remotiores, qui longinqua propinquitate generi conjuncti sunt*. Et Pollux *lib.* III. *c.* IV. §. 47. *p.* 290. οἱ τῷ ἐρήμῳ γένει προσήκοντες. *Qui generi alicui & familiæ suis heredibus viduatæ sanguine sunt juncti*. Ita vero etiam Hesiodus in *Theogonia v.* 603. *seqq.* loquens de vita cælibe, in qua quis a re familiari satis paratus, tamen adventante senecta, caret eo, qui opem ac fomentum adhibeat:

> Ὅς κε γάμον φεύγων καὶ μέρμερα ἔργα γυναικῶν,
> Μὴ γῆμαι ἐθέλῃ, ὀλοὸν δ' ἐπὶ γῆρας ἵκηται,
> Χήτει γηροκόμοιο, ὁ δ' οὐ βιότου ἐπιδευὴς
> Ζώει, ἀποφθιμένου δὲ διὰ κτῆσιν δατέονται
> Χηρωσταί. - - - -
>
> *Qui nuptias refugiens, & laboriosa opera mulierum,*
> *Non uxorem ducere velit, gravem vero attigerit senectam*
> *Carens senectutis suæ fomento, si non sine opibus*
> *Vivat, mortui possessionem inter se dividunt*
> *Remoti cognati.* - - -

Quæ verba enarrans Scholiastes, *pag.* 289. χηρωσταί, inquit, ἀλλότριοι, ἢ οἱ πόρρωθεν συγγενεῖς· διότι χηρεύοντος τοῦ οἴκου καὶ ἐρήμου ὄντος τέκνων, αὐτὴν κληρονομοῦσι. Χηρωσταὶ *sunt heredes adscititii & cognati remotiores, eaque propter domus orbatæ & filiis destitutæ hereditatem sibi vindicant*. Quanquam fieri potest, ut magistratus certi constituti fuerint, qui ejusmodi bona proximis genere distribuerunt,

(2) Vid. h. d. r. *Potter.* lib. IV. c. XV. col. 657.

runt. Alioqui non est novum ac inusitatum, ut bona *ἀδέσποτα* ac *ἀκληρονόμητα* *possessore proprio & heredibus carentia* fisco principis addicantur.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

De Nuptiis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Gradus consanguinitatis	§. I.	*Dos, cujus*	
Pubertas	§. II.	*Erogatio*	§. IV.
Consensus parentum	§. III.	*Repetitio*	§. V.

§. I.

NVptiæ apud veteres Græcos inter quasvis personas contrahebantur, præterquam parentes ac liberos. Hinc enim conjunctionem nefariam (1) habitam, vel unius Oedipi & Epicastæ tragica historia ostendit, quam Poeta attingit *Odyss.* XI. *v.* 270. *seqq.* In aliis *exigua aut nulla habita ratio consanguinitatis* (2). Sic enim *initio Odyss.* X. *v.* 7. *seq.* Æoli sex filii cum totidem filiabus matrimonio sociati dicuntur. Tyro quoque fratri Cretheo nupsit, *Odyssea* XI. *v.* 236. Iphidamas duxit amitam Cissei materni avi filiam, uti & Diomedes *Iliad.* XI. *v.* 226. *coll. antec.* Alcinous Aretam neptem ex fratre *Odyss.* VII. *v.* 66. Similiter Deiphobus habuit uxorem fratris demortui Helenam (*vid. Schol. ad Iliad.* XXIV. *v.* 251.) Helenus Andromachen, Hectori nuptam (3).

§. II.

(1) Concinit pariter *Eurip.* Andr. 173. seqq.

(2) Qui sorores in matrimonium duxerunt *εἴνσοι* dicti *Hesych.* h. v. ex. vid. apud *Ovid.* Epist. VIII. 28. & XI. 61. seq.

(3) Vid. hic *Iustin.* XVII. 5. seq.

§. II. In nuptiis rite obeundis ab Homero laudatur *pubertas* (4). Ita namque *Odyss.* X. *v.* 6. Æoli filii dicuntur ἡβώοντες, *pubescentes*. Iphidamanti etiam Cisses dedit filiam,

- - - Ἐπεὶ ῥ' ἥβης ἐρικυδέος ἵκετο μέτρον,

- - *postquam ad gloriosæ pubertatis mensuram pervenerat. Iliad.* XI. *v.* 225.

Eustathius *ad h. l. pag.* 840. *lin.* 37. *seq.* Καίριον γάμον, *tempestivas nuptias* significari docet; ὅτι δηλαδὴ φίλτατος ἂν εἴη τῇ νύμφῃ ὁ γαμέτης, καὶ ἡδὺς ἐν τοῖς στρώμασιν· οὕτωσ κατὰ τὸν Ὅμηρον χαριεστάτη ἡ ἥβη καὶ ἡδεῖα. *Videlicet quoniam tunc sponsus carissimus est sponsæ, & in lecto suavissimus. Unde suavissimam Homerus dicit pubertatem, maximeque jucundam.* Hinc Sappho (*apud* Fulv. Ursinum *in Carmin.*

5. seq. ubi refert: Ex his (Pyrrhus) *nonnullas Virgines nuptum finitimis regibus tradidit: - - atque ita Heleno, filio Priami regis, ob industriam singularem, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo in divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit.* cf. *Serv.* ad Æneid. III. 319. de Nostro ipse judicium ferre poteris. *Homeri* heic nulla auctoritas, nec testimonium.

(4) Lycurgi hanc circa instituta tradit *Xenoph.* de Lacedæm. Republ. p. 534. hinc ἥβην & γάμους conjungit. *Eurip.* Troad. Act. V. Idemque Helen. v. 12. clarius innuit ἥβην tempus esse, quo nuptiæ tempestive celebrarentur:

ἐπεὶ δ' ἐς ἥβην ἦλθεν ὡραίων γάμων.

quo magis pertinet *Eust.* expositio. Notandum hic ephebos Atheniensium, qui virilem togam commutabant, οἰνιστήρια, i. e. *vinalia* celebravisse; tumque cæsariem tondere solitos fuisse; prout ex *Hesych.* observat *Iunius* de Coma, apud *Gruter.* T. V. p. 516. *Athenæus* lib. XI. p. 494. οἰνιστηρίαν dicit *esse magnum poculum vino plenum, quod tonsuri comam Herculi offerunt, & post libationem, iis qui convenerunt, bibendum tradunt.* Ceterum non apud Athenienses modo hic mos servatus, quin & apud reliquos Græcos, connotante *Casaub.* ad *Theophrast.* Charact. & ad *Athen.* l. c. cap. XIII. p. 513. Videtur ex hoc corrigendus *Pollux*, qui modo οἰνίστρια, modo οἰνιστηρίαν legit.

min. Novem illustr. Femin. pag. 13. *v.* 10.) puellam vocabat ἄχαριν *deformem* (5), quæ nondum esset apta conjugio: contra Daphnis χαρίεις *formosus* dictus Theocrito *Idyl.* VIII. *v.* 1. Sic apud Pindarum Olymp. I. στρ. γ. *v.* 15. *seqq.* florente prima lanugine, nuptias Pelops cogitavit,

Πρὸς εὐάνθεμον δ' ὅτε φυὰν
Λαχναί νιν μέλαν γένειον ἔρεφον,
Ἕτοιμον ἀνεφρόντισεν γάμον.
In florida autem quando ætate
Lanugo ipsum quoad nigrum mentum coronabat,
Paratas animo revolutavit nuptias.

Similiter *Pyth.* IX. ἀντιστρ. ε. *v.* 1. *seq.* multi proci ambientes puellam Libyssam,

- - χρυσοστεφάνου οἱ ἥβας
Καρπὸν ἀνθήσαντ' ἀποδρέψαι ἔθελον·
- - *auro coronatæ pubertatis ei*
Fructum florescentem decerpere volebant.

In hanc sententiam quoque Romanorum legibus cautum, ne ante *pubertatis tempus* matrimonia contraherentur, quod *in maribus decimoquarto anno* definitum (6), *in mulieribus duodecimo.* etsi plena pubertas decem & octo annis etiam describatur a Modestino l. 40. *Digest. de Adop. lib.* 1. *Tit.* VII. Quod Philostratus quoque apud Græcos habitum docet *lib.* II. *de Vit. Apoll. c.* 30. *p.* 82. Ita vero etiam apud Theocritum celebratur

Ὀκτωκαιδεκέτης, ἢ ἐννεακαιδεκ' ὁ γαμβρός.
Gener octodecim aut novendecim annorum.

Idyl. XV. *v.* 129.

§. III. *Contrahebantur* matrimonia *parentum voluntate*

(5) Hinc etiam χαρίζεσθαι femina viris porrectura dicitur, cujus contrarium ἀναίνεσθαι, quod ultimum exponit *Harpocr.* h. v. ubi plur. vid. *Maussac.*

(6) Cf. huc quoque *Procl.* ad *Hesiod.* p. 149. *Harpocr.* voc. Ἐπιδιέτες ἡβῆσαι & *Steph.* Sched. IV. apud. *Gruter.* T. V. p. 166. sq.

rate (7). Sic Achilles recuſat filiam Agamemnonis, quia pater Peleus domi aliam ſibi ſit adſciturus,

Πηλεὺς τήν μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσεται αὐτός,
Peleus mihi tunc uxorem deſponſabit ipſe.

Iliad. IX. *v.* 394. Briſeis maritum occiſum deflens inquit:

Ἄνδρα μὲν ᾧ ἔδοσάν με πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
Virum ſane cui collocarant me pater & veneranda mater.

Iliad. XIX. *v.* 291. Nauſicaa ait, *ſe ſuccenſere ei quæ*

- - ἀέκητι φίλων πατρὸς καὶ μητρὸς ἐόντων
Ἀνδράσι μίσγηται· - - -
- - *invitis caris patre & matre viventibus*
Viris miſceretur. - - -

Odyſſ. VI. *v.* 287. Antimachus denique jubet Telemachum matrem dimittere, ut nubat,

Τῷ ὅτεῴ τε πατὴρ κέλεται, καὶ ἁνδάνει αὐτῇ
Illi cuicunque pater juſſerit, & placuerit ipſi.

Odyſſ. II. *v.* 114. Ita vero apud Muſæum *Hero verſ.* 179. *ſeq.*

Ἀμφαδὸν οὐ δυνάμεσθα γάμοις ὁσίοισι πελάσσαι,
Οὐ γὰρ ἐμοῖς τοκέεσσιν ἐπεύαδεν. -
Manifeſte non poſſumus juſtis potiri nuptiis,
Quandoquidem parentibus meis non placet.

Idem apud Xenophontem Cyrus *lib.* VIII. *Pæd. p.* 179. *fin.* Τό, τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα, καὶ δῶρα· βούλομαι δὲ σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. *Tum genus laudo, tum puellam, tum munera. Sed in his annuere tibi de patris ac matris ſententia volo.* Tertullianus *lib.* II. *ad Vxorem, c.* X. *p.* 282. *F. Nec in terris filii ſine conſenſu patrum rite & jure nubent.* Quamobrem Imperator Juſtinianus *Inſtit. de Nuptiis lib.* I. *Tit.* X. pronunciavit: *Rationem civilem & naturalem hoc ſuadere in tantum, ut parentis juſſus præcedere debeat.*

§. IV.

(7) Conſulebantur etiam quandoque auſpicia, quod *Heſiodus* jubet ἔργ. v. 801, *ubi uxorem ducas*, inquit: Οἰωνοὺς κρίνας, οἳ ἐπ' ἔργματι τούτῳ ἄριστοι.

§. IV. Porro ut ſponſus ἔδνα *munera ſponſalia* dabat ſponſæ (8), ita viciſſim illa huic afferebat a parentibus προῖκα *dotem* (9). Ejus nomine Andromacha dicta πολύδωρος *bene dotata*, quod magnam attulerit Hectori dotem *Iliad.* VI. *v.* 394. Hecuba quoque ait, patrem multa dediſſe, *Iliad.* XXII. *v.* 51.

Πολλὰ γὰρ ὤπασε παιδὶ γέρων ὀνομακλυτὸς Ἄλτης.
Multa enim dedit filiæ ſenex fama inclytus Altes.

Sic Alcinous optat Vlyſſem ſibi generum, & ſpondet *ſe daturum domum ac poſſeſſiones.*

- - Οἶκον δέ κ' ἐγὼ καὶ κτήματα δοίην,

Odyſſ. VII. *v.* 314. Agamemnon vero etiam Achilli pollicetur filiam ampliſſime dotatam,

- - - Ἐγὼ δ' ἐπιμείλια δώσω
Πολλὰ μάλ', ὅσσ' οὔπω τις ἑῇ ἐπέδωκε θυγατρί.
- - - *Ego vero dotalia dona dabo*
Permulta, quot adhuc nemo ſuæ dedit filiæ.

nempe *ſeptem pulchras ac bene cultas urbes*, *Iliad.* IX. *v.* 147. *ſeq.* Scholiaſtes *ad h. l.* προῖκα *dotem* intelligit, & τὰ μείλια exponit (10) οἷς μειλίσσονται τοὺς ἄνδρας, *quibus ſponſi*

(8) Vid. quoque illuſtre exempl. in procis Penelop. Od. XIII. 278. Dos interdum data ſponſæ, vel ejus parenti a ſponſo; vid. *Perizon.* ad *Ælian.* lib. IV. c. 1. H. adde *Kühn.* ad *Pauſan.* Lacon. c. 12. p. 235. quod ad *Polluc. Heſych. & Schol.* Il. IX. 140. notandum, qui ἔδνα vel ἔεδνα (legitur enim promiſcue) communiter definiunt eſſe *dona, quæ ante nuptias ſponſæ dabantur a ſponſo.*

(9) Quid vero hanc circa amplius a veteribus obſervatum ſit, vid. apud *Harpocr.* voc. ἀποτιμηταί, & ibi *Mauſſac.* Nimirum maritus pro accepta dote, quam pater virgini dabat, pignori viciſſim dedit ἀποτιμήματα, unde ſponſus, qui id pignus erogabat ἀποτιμᾶν, qui vero accipiebant, virgo fuerit vel parentes ejus, ἀποτιμᾶσθαι dicebantur. Προῖξ, ut ex *Eodem* obſervamus, vocata etiam fuit φερνή, quas quomodo reſciderit Solon, vid. apud *Plut. Solon.* T. I. p. 88. C.

(10) Vid. *Eund.* ad *Od.* II. 166. ubi ἔδνα dicit eſſe *dona, quæ a ſponſo virgini dabantur*, μείλια *vero, quæ a patre*. Cf. *Heſych.* voc. ἔδνα. Huc pertinent quoque θρέμματα ſponſæ data; de quibus

sponsi bonum affectum alliciunt. At Hesychius *in voc.* Ἐπίπροικα interpretatur τὸ ἐπίπροικον *dotem adventitiam*(11), *dotisque accessionem, præter dotem profectitiam*, ut loquitur Vlpianus *leg.* 5. *ff. de Jur. Dot. lib.* XXIII. *Tit.* III. Et videtur hoc postulare τὸ Ἐπὶ (12), quod in compositione habet vim amplificandi. Proinde hæ urbes erunt τῆς προικὸς ἐπίβλημα, καὶ προσθήκη, *dotis accessio & supplementum*; Græci παράφερνα vocant, quæ vox in Jus Romanum translata *leg.* 9. §. II. *Digest. de jure dotium, lib.* XXIII. *Tit.* III. *leg.* 9. *Ceterum*. Cujus rei illustre exemplum apud Livium *lib.* XXVI. *c.* 50. *Tom.* II. *p.* 600. ubi Scipio, capta Carthagine, virginem nobilem Allucio principi desponsatam, ita reddit, ut τὰ λύτρα *pretium solutionis* a parentibus accepta doti adjiciat. *Super dotem*, inquit, *quam accepturus a socero es, hæc tibi a me dotalia dona accedent, aurumque tollere ac sibi habere jussit*.

§. V. Atque hanc dotem soluto matrimonio referre solitæ

bus vid. *Schol.* Illiad. XVIII. 593. & *Hesych.* h. v. item ἀνακαλυπτήρια dona, quæ sponsæ dabantur, quando primum denudata, in conspectum viri producebatur; quod noctu ut plurimum fiebat, facibus ac tædis accensis. vid. *Harpocr.* h. v. & ibi *Maussac. Polluc.* lib. III. §. 36. sed hæc in iis tantum obtinuisse videntur, quas modo emptionis & venditionis in matrimonium duxerunt. vid. *Casaub.* ad *Sueton.* Aug. c. 69.

(11) At *dos adventitia* non a patre, saltem non ex ejus facultatibus puellæ dabatur; sunt enim hæc bona, quæ aliunde acceperat, veluti ab amicis, modo hereditatis vel doni gratuiti &c. *dos profectitia* vero est, quam pater de suis propriis filiæ doti dedit, pecuniam modo, modo agnos &c. unde virgo illa ἐπίκληρος, ἐπίπροικος dicebatur: nisi obstat *Schol. Aristoph.* Avib. v. 1652. vid. *Perizon.* ad *Ælian.* lib. VI. c. IV. quæ enim abs *Harproc.* voc. ἐπίδικος h. d. r. traduntur, haud parum abludunt; prout in eo notavit *Maussac.* l. c. qui & ibidem *Cæl. Rhodig.* sententiam expendit, quem vide lib. XXVIII. Lect. Ant. c. XV.

(12) Nisi hoc forte ad δῶρα referendum; quod ex seq. vers. suspicor quidem, non vero constituo. Videtur tamen

solitæ (13) uxores, uti patet ex *Odyss.* II. v. 132. ubi Telemachus inter alia incommoda, quæ a matris dimissione metuit, hoc etiam ponit, quod cogatur Icario ejus patri restituere,

- - Κακὸν δέ με πόλλ' ἀποτίνειν
Ἰκαρίῳ, αἴκ' αὐτὸς ἑκὼν ἀπὸ μητέρα πέμψω.
- - *Enimvero durum me multa luere*
Icario, si ipse ego matrem dimisero.

Quod Imperatorum sanctionibus cautum apud Romanos *lib.* V. *Codicis tit. Soluto matrimonio, quemadmodum dos petatur*: (*vel potius Digest. lib.* XXIV *Tit.*III.)

men hæc ita quoque intellexisse *Schol.* ad l. c. Iliad. IX. 147. sq.

(13) Lex quoque apud Græcos: *Si quis dimiserit uxorem, reddat dotem*: quam refert *Demosth.* in Neær. p. 869. Hic vero tenendum: Si divortium citra mulieris culpam obtigisset, integra dos repetebatur. Quod si abs uxore quid delictum foret, in liberorum singulos ab marito sexta dotis retinebatur portio, usque ad dimidiam modo dotis partem.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De Ritu Nuptiarum.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

S*Ponsam in ædes suas* solenni ritu *ducebat sponsus* (1). Sic Ægysthus Clytæmnestram,

- - E'θε-

(1) Quod fiebat tertio post celebrata sponsalia die: tur

- - Ἐθέλων ἐθέλουσαν ἀνήγαγεν ὅνδε δόμονδε.
- - *Volens volentem duxit domum suam,*

Odyss. III. *v.* 272. Et quod *Odyss.* VI. *v.* 159. de Nausicaa,

Ὅς κέ σ' ἐέδνοισι βρίσας οἶκονδ' ἀγάγηται·
Quicunque te dote gravis domum duxerit.

Inde Hesiodus *in Scuto Herculis*, *v.* 273. *seq.*

- - τοὶ μὲν γὰρ ἐϋσσώτρου ἐπ' ἀπήνης
Ἦγοντ' ἀνδρὶ γυναῖκα· - -
- - *alii siquidem fabrefacto in curru*
Ducebant viro uxorem.

In curru nimirum *vehi* (2) potissimum solebant, uti etiam observavit Pollux *lib.* III. *cap.* III. §. 40. *p.* 286.

§. II. *Domus* plerunque *nova* (3) in hanc rem a marito *extruebatur Odyss.* XV. *v.* 241.

Ἔνθάδ' ἔγημε γυναῖκα καὶ ὑψιρεφὲς θέτο δῶμα,
Ibi autem duxit uxorem & altam posuit domum.

Sic *Iliad.* II. *v.* 701. καὶ δόμος ἡμιτελής, *& domus imperfecta*, de Protesilao, recens conjugato. Scholiastes *ad l. m. c.* ἔθος γὰρ ἦν τοῖς γήμασι θάλαμον οἰκοδομεῖσθαι. *Mos enim erat, ut nuptis thalamus exstrueretur.* Ita etiam apud Theocritum nova nupta:

Τεύχεις μοι θάλαμον, τεύχεις καὶ δῶμα καὶ αὐλάς;
Extrues mihi thalamum, extrues & domum & stabula?

Idyl. XXVII. *v.* 36.

§. III. *Praeferebantur* de more *lampades, ac faces* (4), cum duceretur sponsa; *Iliad.* XVIII. *v.* 492.

Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων, δαΐδων ὑπολαμπομενάων,
Ἠγίνεον ἀνὰ ἄστυ· - - -

Spon-

tot enim intercedebant, quorum primus dictus προαύλιος, secundus ἐπαύλιος, tertius ἀνακαλυπτήριος. alii aliter distinguunt vid. *Pfeiff.* A. G. lib. IV. c. XIV.

(2) *Eurip.* Hel. v. 759. vid. cf. *Pfeiff.* l. c. cap. XV.

(3) Huc spectant quoque illa *Terent.* Adelph. Act. V. Sc. VII. v. 10. seqq. atque ex hoc ritu cœlibes ἄοικοι dicti; uti observ. *Periz.* ad *Ælian.* lib. IV. c. XXVII. fin.

(4) Ritus hujus mentio ubi vis fere, apud *Eurip.* praesertim, obvia, quem vid. Troad. ver. 300. sqq.

Sponsas autem ex thalamis, tædis adlucentibus,
Ducebant per urbem: - -

Sic Hesiodus *Scut. Herc. v.* 257. *seq.*

Τῆλε δ' ἀπ' αἰθομένων δαΐδων σέλας εἰλύφαζε
Χερσὶν ἐνὶ δμώων. - -

Et procul ab ardentibus facibus fulgor resplendebat
In manibus famulorum. - -

Apud Euripidem quoque *Phœniss. v.* 376. *seq.* mater queritur, se filio non accendisse facem nuptialem (5),

Ἐγὼ δ' οὔτέ σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς,
Νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματρὶ μακαρίᾳ.

Ego ne ignis quidem accendi faces
In nuptiis solennes, ut matrem beatam decet.

Similiter Agave apud Nonnum *Dionys. lib.* XLVI. *v.* 304.

Οὔπω σοῖς θαλάμοισιν ἐκούφισα νυμφοκόμον πῦρ.

Nondum tuis thalamis elevavi ignem sponsos ornantem.

§. IV. *Cantus* etiam accedebat ὑμέναιος *hymenæus* dictus (6); sicuti *locis citatis* ab Homero & Hesiodo subjungitur,

- - πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει,
- - *multusque hymenæus excitabatur.*

Sic Agave apud Nonnum *Dionys. lib. cit. v.* 305.

Οὐ ζυγίων ἤκουσα τεῶν ὑμέναιον ἐρώτων.

Non audivi jugalium tuorum hymenæum amorum.

Pollux *lib.* III. *c.* III. §. 37. *pag.* 384. Τὸ δὲ ᾆσμα τὸ γαμήλιον, ὑμὴν, καὶ ὑμέναιος. *Carmen vero nuptiale vocatur hymen & hymenæus.* Quæ vox cum ipsa re ad Romanos transiit, ut pleraque alia solennia nuptiarum. Terentius *Adelphis*: *Act.* V. *Scen.* VII. *v.* 9.

Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas.

Puellæ vero sociæ potissimum cantitabant (7), ut notat Pin-

(5) Hæ etenim id muneris sæpius sibi sumserunt; quod illis δαδουχεῖν dictum: uti ex loco *Eurip.* Phoeniss. v. 376. seq. observat *Schol. Apollon.* Arg. IV. 808.

(6) Vid. *Serv.* ad *Virgil.* Ecl. VIII. 30. fabulam Hymenæi plenius describit *Idem* ad IV. Æneid. v. 99. 127. cf. & *Lactant.* ad *Stat.* Theb. III. v. 283.

(7) Juvenes vero saltabant; uti Iliad. XVIII. 493. seq.

Pindarus *Ode* III. *Pyt.* ἐπῳδ. α. *v.* 2. *seqq.*

> Οὐκ ἔμειν' ἐλθεῖν τράπεζαν νυμφίαν,
> οὐδὲ παμφώνων ἰαχὰν
> ὑμεναίων, ἅλικες
> οἷα παρθένοι φιλέοισιν ἑταῖραι
> ἑσπερίαις ὑποκου-
> ρίζεσθ' ἀοιδαῖς. - - -
> *Non expectavit dum veniret mensa sponsalis;*
> *neque omnisonorum clamor*
> *hymenæorum, coætaneæ*
> *uti virgines solent sociæ*
> *vespertinis juveniliter lu-*
> *dere cantibus.* - - -

Cujus rei luculentum exemplum in *Helenæ epithalamio* apud Theocritum *Idyl.* XVIII. *v.* 7. *seq.*

§. V. *Saltatio* quoque Musicis consonantibus organis in nuptiis usitata *Iliad.* XVIII. *v.* 494. *seq.*

> Κοῦροι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον, ἐν δ' ἄρα τοῖσιν
> Αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον.
> *Adolescentes autem saltatores in orbem agebant se, in-*
> *terque eos*
> *Tibiæ citharæque sonum edebant.*

Sic in nuptiis Megapenthis *Odyss.* IV. *v.* 18. *seq.*

> - - δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτοὺς
> Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσσον.
> - - *duoque saltatores inter eos*
> *Cantum auspicantes saltabant in medio.*

Vlysses etiam cum simulare in ædibus nuptias vellet, cantorem accersi jussit, qui desiderium curet

> Μολπῆς τε γλυκεροῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο·
> *Cantus dulcis & inculpatæ saltationis.*

Odyss. XXIII. *v.* 145. Atque ita etiam apud Hesiodum *Scut. Herc.* *v.* 278. & 280. in nuptiarum descriptione:

> Τοὶ μὲν ὑπαὶ λιγυρῶν συρίγγων ἵεσαν αὐδὴν,
> Αἱ δ' ὑπὸ φορμίγγων ἄναγον χορὸν ἱμερόεντα.
> *Atque hi quidem canoris tibiis emittebant cantum,*
> *Illæ autem ad modulationem ducebant chorum amabilem.*

§. VI. Fiebant hæc *convivio* magnifice parato, quod γάμον etiam Homerus vocat (8), ficuti Latini *nuptias*. Pollux *lib.* III. *c.* III. §. 44. *pag.* 288. Ομηρος μέντοι, οὐ τὸ ἔργον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑςίασιν, γάμον καλεῖ. *Homerus sane non modo rem ipsam, sed & convivium, nuptias vocat. Odyss.* I. *v.* 226.

Εἰλαπίν', ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐςίν.

Convivium, an nuptiæ? quoniam non symbolum i. e. cœna collatitia hæc sunt.

Ita Telemachus Spartam appellens, invenit Menelaum

- - δαινύντα γάμον πολλοῖσιν ἔτῃσιν

Υἱέος ἠδὲ θυγατρὸς ἀμύμονος, ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.

- - *celebrantem nuptias multis civibus,*

Filii atque filiæ inculpatæ sua in domo.

Odyss. IV. *v.* 3. *seq.* Brifeis quoque deflens Patroclum mortuum, ait eum fibi pollicitum Achillis nuptias,

- - δαίσειν δὲ γάμον κατὰ Μυρμιδόνεσσι.

- - *instructurum epulas nuptiales inter Myrmidonas.*

Iliados XIX. *v.* 299.

§. VII. *Vestis* etiam ad nuptias celebrandas *mutata*, adhibita lavatione. Jubet hoc Vlyffes *Odyss.* XXIII. *verf.* 131. *feq.*

Πρῶτα μὲν ἄρ λούσασθε, καὶ ἀμφιέσασθε χιτῶνας,

Δμωὰς τ' ἐν μεγάροισιν ἀνώγετε εἵμαθ' ἑλέσθαι.

Primum quidem lavamini & induimini vestes,

Famulasque in domibus jubete vestimenta capere.

Hinc Minerva ad Naufícaam *Odysseæ* VI. *v.* 27. *seq.*

Σοὶ δὲ γάμος σχεδόν ἐςιν, ἵνα χρὴ καλὰ μὲν αὐτὴν

Ἕννυσθαι, τὰ δὲ τοῖσι παρασχεῖν οἵ κέ σ' ἄγωνται.

Tibique nuptiæ instant, ubi oportet pulchras te ipsam In-

(8) Quo fenfu etiam in Sacris literis hæc vox ufurpatur; uti *Luc.* XIV. 8. at *Matth.* XXII. 10. locus nuptiarum eadem voce defignatur. Quo fine vero epulæ nuptiales fiant, id clare indicat *Athenæus* lib. V. 185. B. ubi *Sic enim*, inquit, *moribus & legibus fcitum est, ut in nuptiis epulum fiat; tum nuptiales deos ut veneremur, tum ut pro testimonio id fit.*

Induere, talesque illis præbere qui te ducent.

Morem hunc orientis populis patrium fuisse, docet clare *Historia Evangelica*, *Matt. cap.* XXII. *comm.* 12. *seq.* ubi e convivio ejicitur, qui veste nuptiali haud erat accinctus. Ceterum *solitæ dari sponsæ a sponso vestes nuptiales*, ut liquet ex ea, quam dat Helena Telemacho in hunc usum,

- - πολυηράτου ἐς γάμου ὥρην
Σῇ ἀλόχῳ φορέειν.
- - *optatarum in nuptiarum tempus*
Tuæ uxori gestandum: - -

Odyss. XV. *v.* 126.

§. VIII. Postremum lecto geniali (o) in thalamo parato, *solvebat sponsus sponsæ zonam*. Eo pertinet quod Neptunus rem habens cum Tyro,

Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην - -
Solvit autem virgineam zonam - -

Odyss. XI. *v.* 244. Et in *Hymno Veneris v.* 165. Anchises,

Λῦσε δέ οἱ ζώνην, ἰδὲ εἵματα σιγαλόεντα.
Solvit autem illi cincturam, & vestes stupendas.

Sic apud Theocritum puella compressa a Daphni *Idyl.* XXVII. *v.* 54.

Φεῦ, φεῦ, καὶ τὰν μίτραν ἀπέσχισες, ἐς τί δ' ἔλυσας;
Hei, hei, & mitram amovisti, quare vero solvisti?

Moschus de Europa abvecta *Idyl.* II. *v.* 73.

Οὐδ' ἄρα παρθενίην μίτρην ἄχραντον ἔρυσθαι·
Nec virginalem zonam impollutam conservatura.

Sic vero & illa apud Ovidium *in Epist.* II. *v.* 115.

Cui mea virginitas avibus libata sinistris,
Castaque fallaci zona revincta manu.

(o) Vid. quæ huc pertinent apud *Plutarch.* Solon. p. 89. C. *Dempst.* ad *Rosin.* lib. V. c. 37. p. 617. *Voss.* de Idol. lib. II. c. XXV. *Festus* vocc. Cingulo nova nupta &c. apud *Perott.* col. 1143. fin. & *Cæl. Rhodig.* Lect. Ant. lib. XXVIII. c. 15. p. 1569.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De secundis Nuptiis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Nuptiæ secundæ sæpius Religiose omissæ §. I.
Jure non prohibitæ §. II.
Ad certum tempus restrictæ §. III.

§. I.

ITa sancte conjugalis thori castitas a priscis observabatur, ut *alii viro, secundo voto, se addicere mulieres haberent religioni* (1). Exemplum luculentum in Penelope, quæ ad secundas nuptias a multis sollicitata procis, strenue restitit.

Εὐνήν τ' αἰδομένη πόσιος, δήμοιό τε φῆμιν·
Lectumque reverens mariti, populique famam.

ut ipsa ait *Odyss.* XIX. *v.* 527. Ex voto hoc est maritorum, qui a morte etiam crediti veteribus integras sibi cupere uxores. Quemadmodum Justinianus pronunciavit: *animam mariti defuncti secundis nuptiis contristari.* §. *Quæ vero. Authent. de Nup. vid. Nov.* XXII. *cap.*XLIII. Hinc illa apud Virgilium *Æneid.*IV.*v.*28.*seq.*

Ille meos primus qui me sibi junxit, amores
Abstulit; ille habeat secum, servetque sepulcro.

Maxime vero hoc obtinuit cum relinquebantur liberi, quibus censebant non perinde favere mulieres, iterum conjugatas, ut est *Odyss.* XV. *v.* 21. *seq.*

Κείνου βούλεται οἶκον ὀφέλλειν ὅς κεν ὀπυίοι,
Παίδων δὲ προτέρων καὶ κουριδίοιο φίλοιο
Οὐκέτι μέμνηται τεθνηότος, οὐδὲ μεταλλᾷ.
Illius vult domum augere quicunque duxerit,
Filiorum autem priorum & mariti primi
Non amplius recordatur mortui, neque inquirit.

Intem-

(1) Vid. *Holtzl.* ad *Apollon.* Arg. p. 125. m.

Intemperantiæ (2) quoque ac lasciviæ opinionem præbebant, quæ ad secunda vota convolarent. Vnde Valerius Maximus *lib.* II. *c.* 1. *n.* 3. *p.* 132. dicit: *multorum matrimoniorum experientiam quasi illegitimæ cujusdam intemperantiæ signum esse*. Quintilianus vero, *nubendi quandam esse impudicitiam*, *Declamat.* CCCVI. *pag.* 545.

§. II. *Jure* tamen *non fuisse prohibitas* secundas nuptias liquet ex eo, quod parentes ac amici Penelopes, rati Vlyssem demortuum, denuo nubere jubent, *Odyss.* XIX. *v.* 158. *seq.* Atque hac re ceteris apud Græcos præiisse fertur Achis (3) Persei neptis, *quæ Periere Æoli filio, quicum virgo nupta fuerat, mortuo, alteri viro Oebalo nupsit*; πρότερον δὲ καθεστήκει ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ ἀνδρὶ ἀποθανόντι χηρεύειν, *cum antea sanctum ac solenne feminis esset, priore viro mortuo, secundis nuptiis abstinere: ut est apud* Pausaniam *Corinthiacis lib.* II. *cap.* 21. *pag.* 159.

§. III. Ceterum illud singulare, quod Homerus *Odyss.* XVIII. *v.* 264. *seqq.* ait, Vlyssem ad expeditionem Trojanam discedentem uxori Penelope dixisse, incertum sibi esse, an rediturus sit, an captivus ad Trojam permansurus; itaque servaret domum ad filii usque pubertatem, tum nuberet, cui vellet,

Γήμασθ' ᾧ κ' ἐθέλῃσθα, τεὸν κατὰ δῶμα λιποῦσα.

Nubito cui voles, tuam domum relinquens.

Julianus quidem respondet, *donec certum est, maritum vivere in captivitate constitutum, nullam habere licentiam*

(2) Cf. *Cæl. Rhodig.* lib. cit. c. 22. *Illud certe non est abs re dixisse, quod quæ uno viro contentæ erant, quæque matronale decus servassent incolume, haud aliter quam pudicæ corona donabantur: quæ vero post viri obitum conjugium inissent, nisi post decimum mensem nupsissent, levis & impudica atque infamia inusta putabatur:* uti refert *Alex.* Genial. lib. IV. c. VIII. fol. 197. sq.

(3) Ex *Pausan.* legend. *Argis*, non tamen personæ hoc nomen, ἐν Ἄργει enim habet textus. *Gorgophone* illi nomen est, quæ *Persei filia* ibid. dicitur. Cf. *Cæl. Rhod.* l. c. p. 1576.

uxores eorum migrare ad illud matrimonium, nisi mallent ipsæ mulieres causam repudii præstare. Sin autem in incerto est, an vivus apud hostes teneatur, vel morte præventus; tunc, si quinquennium a tempore captivitatis excesserit, licentiam habet mulier ad alias migrare nuptias, l.6. Digest. de Divort. ac Repud. lib. XXIV. *Tit.* II. At vero Justinianus *Novell.* CXVII. *cap.* XI. *coll. Nov.* XXII. *c.* VII. decrevit, *ob quantumvis longam mariti absentiam, uxorem alteri nubere non posse, nisi audierit eum certo mortuum.* Eo pertinet illud Petronii (4): *Si absente per aliquot annos marito potiri non licebat, amare certe licebat.* Atque hac de causa Penelope noluit, licet jussa, alteri in matrimonium se tradere, variis artibus procorum vota ad prioris mariti reditum suspendens; eoque nomine ab omnibus scriptoribus celebrata:

Penelope poterat bis denos salva per annos,
Vivere, tam multis femina digna procis,

ait Propertius *lib.* II. *Elegia* VII. *v.* 41. *seq.* Ceterum non videtur omittendum, quod Pausanias *Arcadicis lib.* VIII *c.* 12. *pag.* 624. apud Mantineos vulgo jactatum refert: Πηνελόπην ὑπὸ Ὀδυσσέως καταγνωσθεῖσαν, ὡς ἐπισπαστοὺς εἰσαγάγοιτο ἐς τὸν οἶκον, καὶ ἀποπεμφθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, *Penelopen damnatam ac repudiatam fuisse ab Vlysse, quod procos ultro allexisset & invitasset in ædes suas.*

* * *

CAPUT

(4) Tibi hoc ulterius investigandum committo testimonium, B. L. Ne volam ejus aut vestigium apud Eundem offendi.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

De Adulterio.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Criminis hujus		*Irrogatio*	§. II.
Qualitas	§ I.	*Redemptio*	§. III.
Pœna, cujus			

§. I.

GRave cumprimis *&* *animadversione dignum crimen* patrare existimati, qui alienum thorum violassent. Exemplo Ægysthus (1), qui Agamemnonis absentis uxorem Clytæmnestram nefario conjugio sibi junxit, eumque advenientem trucidavit. Sed & idem cum ipsa filii Orestis vindicem manum expertus est, quem ideo rei bene gestæ laudavit in Deorum concilio Jupiter & Pallas *Odyss.* I. *v.* 32. *seq.* Sic ejusdem pater Thyestes, cum Atrei fratris uxorem Europam stuprasset, ita vehementer eum irritavit, ut ultionis vice & proprios liberos in convivio apposuerit edendos (*).

§. II. Imo cum Phœnix matris impulsu pellicem patris iniisset, Furias, quas ille imprecabatur, habuit ultrices *Iliad.* IX. *v.* 454. Sed omnium clarissimum exemplum Paridis, qui cum Helenam Menelai uxorem e Sparta abduxisset, universam Græciam adversus se ac Trojanos concitavit, a quibus ipse cum suis internecione deletus. Et quidem Hector eum *lapidea*

(1) Cf. *Serv.* ad Æneid. VI. 612. adulterorum poenas apud varias gentes vid. in not. *Scheff.* ad *Ælian.* lib. XII. c. XII. cf. *Alex.* Genial. lib. III. c. I. f. 176. & *Menand. Fragm.* p. 136. Lapidatio quoque supplicii genus apud Græcos. vid. *Periz.* in *Ælian.* lib. V. c. XIX. *H.*

(*) *Vid.* Seneca *Thyest. v.* 680. *seq.* Horatius *lib.* I. *Od.* I. *v.* 17. Servius *ad Virgilii Æneid.* I. *v.* 572.

tunica induendum censuit, *tam immanis sceleris nomine*

Λάϊνον ἕσσο χιτῶνα κακῶν ἕνεχ' ὅσσα ἔοργας.

Iliad. III. *v.* 57. Quæ adulterii pœna apud orientales populos perantiqua(2);ut constat ex lege Dei *Deuteronomii cap.* XXII. *v.* 22. *seq.* & *Johann. cap.* VIII. *v.* 5. *seqq.* Ac omnium pene gentium moribus *pœna capitalis imposita adulteris*; quam deprehendens maritus(3)ipse poterat inferre, ut liquet ex Demosthene *in Aristocr. pag.* 733. & *Digest. ad legem Juliam de Adulter. lib.* XLVIII. *tit.* V. §. *de jure occidendi*.

§. III. Alioquin & *pecunia quandoque* apud Græcos *redempta adulterii pœna*:quo pertinent μοιχάγρια(4)*mulctæ adulterii*, quas Homerus celebrat *Odyss.* VIII. *v.* 332. quas Scholiastes *ad h. l.* interpretatur μοιχόληπτα· τὰ ὑπὲρ τῆς ἀγρεύσεως καὶ συλλήψεως τῶν μοιχῶν ἐκτινύμενα, *mulctas, quæ pro captiva camprehensione mœchorum persolvuntur*. Loquitur ibi de furtivo Martis ac Veneris concubitu; Illum cum uxore deprehensum Vulcanus cupit detinere in vinculis, donec sibi persolvat χρέος *debitum*. Pro quo Neptunus cum se obtulisset fidejussorem, solvit. Postulat autem omnia sibi reddi ἕδνα *dona sponsalia*, quæ patri dederat ob puellam. Apud Romanos utique etiam maritos solitos lucrari dotes adulterarum uxorum, & contra uxores donationes propter nuptias adulterorum, constat ex sanctione Theodosii & Valentiniani *leg.* 9. Cod. *de Repudiis lib.* V. *Tit.* XVII. §. *Quæ simul facta*. Imo nec licuit (5) marito retinere in adulterio deprehensam uxorem, *leg.* 2. *Cod. ad leg. Jul. de Adulter.* (*vid. Cod. lib.* IX. *Tit.* IX. §. *Crimen lenocinii coll. ff. leg.* 2. *Lenocinii crimen lib.* XLVIII. *Tit.* V.) Cui consentanea illa lex Attica apud Demosthenem *in Neær. pag.*875. *B.* Ἐπειδὰν δὲ ἕλῃ τὸν

(2) Vid. *Brunings* A. G. cap. VI. 28. & cap. XV. 13. *H.*

(3) Ex. vid. apud *Serv.* l. m. c. cf. & Leg. Solonis apud *Plut.* p. 90. C.

(4) Vid. *Brunings* l. m. c. p. 71.

(5) Sed adultero ea cessit; uti liquet ex *Eurip.* Electr. v. 921. seqq.

τὸν μοιχὸν, μὴ ἐξέσω τῷ ἑλόντι συνοικεῖν τῇ γυναικὶ, ἐὰν δὲ συνοικῇ, ἄτιμος ἔσω. *Postquam autem adulterum deprehenderit, ei qui deprehendit, porro im matrimonio habere mulierem eam ne liceat. Quam si retinuerit, ignominiosus esto.*

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

De Concubinis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Concubinarum		*ubi de*	
Exempla	§. I.	*Polygamia*	§. IV.
Admissio, apud Græcos	§. II.	*Nothorum conditio*	§. V.
Barbaros	§. III.		

§. I.

PRæter legitimas uxores fuerunt antiquioribus Græcis etiam in usu aliæ feminæ, quibuscum cubabant. Talis Achilli Briseis, quam lecti sui gratia se servaturum pronunciat *Iliad.* I. *v.* 31.

Ι'σὸν ἐποιχομένην καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιόωσαν,

Telam percurrentem & meum lectum insternentem.

Α'λοχος *uxor* inde dicta *Iliad.* IX. *v.* 336. Ibi quoque absente Briseide cubat cum Diomeda Lesbia muliere, uti Patroclus cum Iphi, *v.* 660. *seqq.* Ita etiam Nestori ac Phœnici suæ sunt feminæ, lecti sociæ. *Erant illæ plerunque servæ in bello captæ, aut pretio comptæ:* cujusmodi illæ mulieres Lesbiæ, quæ dicuntur fuisse in tentoriis Agamemnonis *Iliad.* IX. *v.* 129. *seq.* Serva item, ex qua Menelaus suscepit Megapenthem, cum non amplius esset pariendo Helena, *Odyss.* IV. *v.* 11. *seq.* Similiter ea, qua se natum fingit Vlysses *Odyss.* XIV. *v.* 202. *seq.*

Ε'μὲ δ' ὠνητὴ τίκε μήτηρ,

Παλ-

Παλλακίς. - - -
- - *Me autem empta peperit mater,*
Pellex. - - -
Postremum hoc genus παλλακίδες *pellices*, Hebræa voce dixerunt, quæ legitimis uxoribus superinducebantur.

§. II. Quanquam *apud Græcos ægre admittebantur* ejusmodi sociæ: uti videmus factum a matre Phœnicis, quæ pellicem exosam stuprare filio suasit. *Iliad.* IX. *v.* 447. *seq.* Indeque Vlysses noluit cum serva Euryclea rem habere, metu uxoris,

Εὐνῇ δ' οὔποτ' ἔμικτο, χόλον δ' ἀλέεινε γυναικός.
Sed lecto nunquam mixtus ei est, iram scilicet vitabat uxoris.

Odyss. I. *v.* 433. Hac de causa quoque irritata Clycæmnestra, Agamemnoni ac Cassandræ manus cruentas intulit, quod hanc ille lecti sociam fecisset. Medea Jasoni parem struxit interitum, liberis interfectis, quod Creusam sibi superinduxisset; uti notatum ab Athenæo *lib.* XIII. *pag.* 556. C. *coll. ibid. not.*

§. III. At *apud Barbaros facilius* ab uxoribus pellices illæ *tolerabantur*, sicuti videre est in Priamo, cui præter Hecubam aliæ mulieres quam plurimæ; quod ipse dictat *Iliad.* XXIV. *v.* 495. *seq.* filios nempe sibi fuisse quinquaginta, ex quibus novendecim uno ventre editi sint, ceteri ex aliis mulieribus. Eorum alii γνήσιοι *legitimi* Homero dicti, alii νόθοι *spurii*; uti distinguuntur *Iliad.* XI. *v.* 102. *seq.*

Τὶς δύω Πριάμοιο, νόθον καὶ γνήσιον ἄμφω
Εἰν ἑνὶ δίφρῳ ἐόντας. - -
Filios duos Priami, nothum & legitimum, ambos
In uno curru existentes. - -

Et quidem Νόθους interpretatur Scholiastes *ad Iliad.* II. *v.* 727. *Boeot. v.* 234. & *ad Iliad.* IV. *v.* 499. τοὺς ἐκ παλλακίδος, *qui e pellice essent editi* (1).

§. IV.

(1) Adde ex *Polluce* III. 21. τὰς ἐκ ξένης, cf. *Pfeiff.* Ant. Gr. lib. II. c. XV. opponuntur hi τοῖς γνησίοις, quorum iterum alii erant ἐπίγονοι; qui ex secundis nuptiis; πρόγονοι vero, & ἀπόγονοι qui ex primis nuptiis erant suscepti.

§. IV. Quanquam revera πολυγαμία in Priamo videtur fuisse, *ut multas habuerit uxores matrimonio legitimo junctas*. Etenim magnorum Principum filiæ illi sociatæ, & quidem allata dote; qualis Laothoe, Altæ Lelegum Regis filia, ex qua natus Lycaon *Iliad.* XXI. *verſ.* 85. & 88. Ita vero etiam ab antiquissimis Græcis factum, exemplo est Ægeus Thesei pater, qui, ut testatur Athenæus *lib.* XIII. *p.* 556. *F.* primum Opletis filiam duxit: post unam ex natis Chalcodontis, quas cum amicis dedisset, multas alias sine nuptiis inivit; dein Pithei filiam Æthram connubio junxit, ac postremo Medeam. Ipse quoque Theseus, complures habuit uxores, partim rapto, partim amore, partim legitimis nuptiis sibi sociatas, ut scribit Ister *lib.* XIV. *Rer. Attic.* *apud* Athenæum *lib.* XIII. *p.* 557. *A.* Idem constat factum ab Hercule; unde numerosa illa proles enata.

§. V. Ceterum, *etsi non eodem ordine censerentur nothi apud priscos, accurate tamen cum aliis filiis legitimis a parentibus educabantur*. Quemadmodum comprobatur exemplo Pedæi, qui nothus erat Antenoris *Iliad.* V. *v.* 68. *seq.* & Teucri, qui Telamonis *Iliad.* VIII. *v.* 284. Quinimo & in partem aliquam venerunt paternæ hereditatis(2); uti Vlysses sibi ait obtigisse *Odyſſ.* XIV. *v.* 210. Megapenthes vero, ut & Nicostratus a regno Spartæ, quod pater possederat Menelaus, ab Oreste fuerunt exclusi, quia ἐκ δούλης *ex serva* essent suscepti, uti ait Pausanias *Corinthiacis*, *lib.* II. *c.* 18. *pag.* 151. At Neoptolemus, quem ex Deidamia furtim sustulerat Achilles, patrium regnum suscepit. Sed matris conditione hoc forte factum, quæ rege Lycomede erat prognata (*vid. Schol. ad Iliad* XIX. *v.* 332.)

CAPVT

(2) Νοθεῖα enim illis cesserunt; quæ sunt τὰ τοῖς νόθοις ἐκ τῶν πατρῴων διδόμενα, ἦν δὲ μέχρι χιλίων δραχμῶν. vid. omn. *Harpocr.* voc. νοθεῖα. Ἐτίμων γὰρ τοὺς νόθους ἐπίσης τοῖς γνησίοις, inquit *Schol.* ad Il. VIII. 284. cf. *Eund.* ad XI. 490. & *Schol. Ariſt.* Avib. v. 1655. νοθεῖα χρήματα hæc dicit *Pollux* III. 21.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

De Liberorum (1) *educatione*.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Educationis curam gesserunt Parentes præcipue §. I.
Matres sæpe etiam §. II.
Præceptores adhibiti §. III.

§. I.

SIngularis cura veterum Græcorum(2)passim apud Homerum elucet in liberis domi educandis *Iliad.* XVI. v. 191. *seq.*

Τὸν δ' ὁ γέρων Φύλας εὖ ἔτρεφεν ἠδ' ἀτίταλλεν,
Ἀμφαγαπαζόμενος ὡσεὶ θ' ἑὸν υἱὸν ἐόντα.
Hunc autem senex Phylas magna cura nutrivit & educavit,
Vehementi amore prosequens, tanquam ipsius filius esset.

Odyss.

(1) Lectu sane dignissima sunt, quæ h. d. r. pronunciat *Eurip.* Herc. fur. v. 25. sqq. Liberos vero etiam misericordiæ publicæ exponere, Græcis æque ac Romanis usitatum fuit. vide *Eurip.*Phœniss. v. 28. *Æschin.* adv. Timocr. p. 188. C. &c.

(2) Quæ prima fere circa nominis impositionem versabatur. vid. *Aristoph.* Nub. v. 62. seqq. ubi cf. *Spanb.* decima illud die factum; juxta *Hesych.* vocc. δεκάτῃ θύομεν. Et nomina filiis imposita sæpissime προληπτικῶς, ut iisdem nominibus suam de illis conceptam spem indicarent, nomenque illi, omenque haberent: quod innuit *Schol.* ad Il. II. 494. ita Oedipus unde nomen acceperit, vid. apud *Eurip.* Phœniss. 28. Et nomina alia significantiora apud *Ennium* p. 246. *Herod.* Clio c. 40. Terpsich. c. 92. Erato c. 63.&c. Eleganter quoque nominis sui rationem innuit Polyxena, cum jam ad inferos esset transitura, ubi *multos hospites nactura esset*, apud m. c. *Eurip.* Hec. v. 357. sqq. dein preces etiam subinde a parentibus emissæ, ut ipsorum exemplar imitaretur. vid. *Camer.* ad *Sophocl.* p. m. 69.

Odyss. XIV. *v.* 201.

Υἱέες ἐν μεγάροις ἠμὲν τράφον, ἠδὲ γένοντο.

Filii in ædibus & educati & nati sunt.

Odyss. XI. *v.* 67.

- - καὶ πατρὸς, ὅς ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα,

- - *& patrem, qui nutrivit parvulum.*

Matris præcipue commendata diligentia, *Odyss.* II. *v.* 131.

Ἥ μ' ἔτεχ', ἥ μ' ἔθρεψε, -

Quæ me peperit, quæ me nutrivit. -

Odyss. XI. *vers.* 249.

- σὺ δὲ τοὺς κομέειν, ἀτιταλλέμεναί τε,

- *tu vero hos cura enutrique,*

ait Neptunus ad Tyro gravidam. Sic apud Hesiodum ἔργοις *vers.* 129. *seq.* puer,

- - παρὰ μητέρι κεδνῇ

Ἐτρέφετ' ἀτάλλων. - -

- - *apud matrem sedulam*

Nutriebatur crescens. - -

Similiter Hercules apud Matrem nutritus

- - νέον φυτὸν ὡς ἐν ἀλωᾷ,

- - *sicut tenera planta in viridario*, ut ait Theocritus *Idyl.* XXIV. *vers.* 101. Atque ab hoc officio eidem γυνὴ *mulier* dicitur τεκέων τροφὸς *liberorum nutrix* *Idyl.* XXVII. *vers.* 65.

§. II. Et quidem hac parte *ita desungebantur matres, ut suo potissimum lacte liberos alerent*; cujus rei exempla (3) in illustribus feminis etiam apparent; ut in Hecuba, mammam ostentante Hectori,

- - εἴ ποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἐπέσχον,

- - *si unquam tibi vagitus sedantem mammam præbui,*

Iliad. XXII. *vers.* 83. Penelope etiam dicta Telemachum lactasse, *Odyss.* XI. *vers.* 447. *seq.*

- - παῖς δέ οἱ ἦν ἐπὶ μαζῷ

Νήπιος. - - - -

- *filius*

(3) Tale est & apud *Arist.* *phocl.* p. 70. Nub. v. 68. cf. *Camer.* ad So-

- - *filius autem illi erat ad mammillam*
Parvulus. - - - -

Sic Alcumena Herculem & Iphiclum *liberos ipsamet lavisse ac lactasse* dicitur,

Ἀμφοτέρους λούσασα καὶ ἐμπλήσασα γάλακτος·

apud Theocritum *Idyl.* XXIV. *vers.* 3. Aristodemi quoque Regis Spartani uxor geminos λούει καὶ σιτίζει, *lavat cibatque*, ut est apud Herodotum *Erato*, *lib.* VI. *c.* 52. *p.* 359. Plutarchus etiam *Tom.* I. *pag.* 348. *A.* narrat Catonis Majoris uxorem idem præstitisse, αὐτὴ γὰρ ἔτρεφεν ἰδίῳ γάλακτι. *Ipsa enim suomet lacte nutrivit infantem*. Multus ille est in hujus rei commendatione, tractatu περὶ παίδων ἀγωγῆς, *de puerorum educatione*. *Tom.* II. *pag.* 3. *B.* Vti Phavorinus apud Gellium *lib.* XII. *cap.* I. *pag.* 271. Ceteroquin haud inficior, *nutrices* etiam adscitas ab antiquioribus: veluti Euryclea illa Vlyssis, cui ipse *Odyss.* XIX. *v.* 482.

- - σὺ δέ μ' ἔτρεφες αὐτὴ - -
Τῷ σῷ ἐπὶ μαζῷ· - -

- - *tu autem me nutrivisti ipsa*
Ipso tuo in ubere.

Sic etiam Nutrix Nausicaæ, *Odysseas* VII. *vers.* 12. & Astyanactis Hectoris filii commemoratur *Iliad.* VI. *vers.* 339. *seqq.* Sed lactis materni inopia hoc fieri potuit, ut sæpe contingit. Vt ut sit, constat singularem a parentibus adhibitam curam in liberorum educatione; quam & leges Atheniensium, uti & Romanorum sanxerunt. Hinc in deliciis conjugii positum, quod puelli in genibus parentum comedebant, ut patet *Iliad.* XXII. *vers.* 500. *seq.* ubi Andromache occiso Hectore, queritur de Astyanacte:

- Ὃς πρὶν μὲν ἑοῦ ἐπὶ γούνασι πατρὸς
Μυελὸν οἶον ἔδεσκε, καὶ οἰῶν πίονα δημόν,

- - *Qui ante quidem sui super genua patris*
Medullam tantum comedebat, & ovium pinguem adipem.

Sic in genibus Autolyci avi Vlysses positus *Odyss.* XIX. *vers.* 401. *seq.*

Τὸν ῥά Εὐρύκλεια φίλοις ἐπὶ γούνασι θῆκε

Πα-

Παυομένῳ δόρποιο.
Hunc ei Euryclea dilectis in genibus posuit
Finienti cœnam.

Itaque Amyntor filio diras imprecatus addit, ne genibus suis imponat filium,

Μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα·
Ne unquam genibus suis imponeretur dilectus filius
Ex me genitus.

Iliad. IX. *vers.* 455. Illic soliti ludere pusiones παππάζοντες *Iliad.* V. *vers.* 408.

Οὐδέ τι μιν παῖδες ποτὶ γούνασι παππάζουσιν.
Neque eum liberi ad genua pappa vocant.

Πάππα nempe subinde *dictitantes*, qua voce Nausicaë patrem alloquitur *Odysseas* VI. *v.* 57.

§. III. In illustrioribus familiis *adhibiti* praeterea *viri*, *qui filios educarent*, ac bonis artibus imbuerent. Quam operam praestitit Peleo in educatione Achillis Phœnix *Iliad.* IX. *v.* 443. & 448. *sqq.* Vbi refert, se ei infanti genibus suis imposito cibum praecidisse, & vinum infudisse, quo evomito saepe vestem suam conspurcavit; deinde concionandi ac bellandi disciplina eum informasse,

Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων·

ut eum efficeret *oratorem verborum*, *actoremque rerum*, sicuti vertit Cicero *lib.* III. *de Oratore c.* XV. *Vol.* II. *p.* 473. Idem Chironi Centauro traditus quoque in disciplinam, apud Orpheum in *Argonaut. vers.* 385. *coll. v.* 443. *seqq.* & Pindarum *Ode* III. *Nem.* ἀντιστ. γ. *vers.* 12. *seqq.* ubi artem canendi, medendi, venandi, aliasque edidicit (4). Et Pausanias *Bœoticis lib.* IX. *c.* 31. *pag.* 772. narrat *Hesiodum conscripsisse praecepta Chironis ad Achillem instruendum*, ubi inter alia ejus opera ponitur Παραινέσεις τε Χείρωνος, ἐπὶ διδασκαλίᾳ δὲ τῇ Ἀχιλλέως, Plutarchus quoque in *Theseo Tom.* I. *p.* 2. *seq.* ait, illi a patre datos praeceptores, qui liberalibus artibus ac

(4) Idem & *Pausan.* testatur Lacon. c. 18. p. 255. fin.

ac heroicis disciplinis eum informarent. Herculem quoque ab Atlante rerum naturalium scientiam edoctum scribit Servius (5) *ad Virgil. Æneid.* I. *vers.* 745. At apud Theocritum *Idyl.* XXIV. *vers.* 103. *seqq.* Linus fertur eundem docuisse literas; artem sagittandi Eurytus: cantandi cythara Philammonides Eumolpus; pugilatus ac luctæ artem Harpalycus Phanopeus; certamina curulia Amphitryo; bellica Castor. Ita Alexandro Magno varii fuerunt magistri & præceptores; quibus omnibus impositus Leonidas Olympiadis propinquus, qui nutritius ejus ac rector dictus. At Cato Romanus ipse filium suum omnibus artibus voluit erudire, οὐ μόνον ἀκοντίζειν, οὐδ' ὁπλομαχεῖν, οὐδ' ἱππεύειν διδάσκων τὸν υἱὸν, ἀλλὰ καὶ τῇ χειρὶ πὺξ παίειν, καὶ καῦμα καὶ ψύχος ἀνέχεσθαι, καὶ τὰ δινώδη καὶ τραχύνοντα τοῦ ποταμοῦ νηχόμενον ἀποβιάζεσθαι. *Non jaculari modo & armis depugnare atque equitare docuit filium, sed pugilatum etiam, æstum & algorem tolerare, vortices & fluctus fluminis nando superare:* ut refert Plutarchus. *Tom.* I. *p.* 348. *B.*

(5) Parum tamen hic Nostro favet. Notanter enim monet, apud *Virgilium* l. c. *Quæ* legendum esse, non *Quem*. *Id est*, inquit *Servius*, *quæ ipse scit*, *quæ ipse modulatus est*. *Nec enim istum docuit*, *qui fuit temporibus Didonis* &c.

CAPUT DECIMUM NONUM.

De Officio liberorum erga Parentes.

ΣΥΝΟΨΙΣ:

Reverentia §. I.
Pietas ubi Nutricationis repensatio §. II.
Injuria parentibus illata ultio §. III.

§. I.

M*Aximum parentibus honorem a liberis exhibitum*, apud Homerum infinitis locis patet. Verebantur

tur religiose eos offendere, quod Ἐριννῦς *Furias* crederent vindices sibi instare, quæ Scholiastæ *ad Iliad.* IX. *vers.* 454. dicuntur καταχθόνιοι δαίμονες, τιμωρητικοὶ τῶν πατρικῶν ἀσεβημάτων, *dæmones terrestres, impietatis erga parentes ultores*. Sensit hoc Phœnix *Iliad.* IX. *vers.* 464. cui violanti pellicem suam pater

- - στυγερὰς ἐπεκέκλετ' Ἐριννῦς.
- - *horrendas imprecatus est furias*.

Eodem modo cavet sibi Telemachus ab expellenda matre,

- - - ἄλλα δὲ δαίμων
Δώσει· ἐπεὶ μήτηρ στυγερὰς ἀρήσετ' Ἐριννῦς.
- - - *Alia autem deus*
Dabit: postquam mater odiosas imprecata fuerit furias.

Odyss. II. *vers.* 134. *seq.* Timoleon quoque apud Plutarchum *Tom.* I. *pag.* 238. *B.* inedia se conficere paravit, cum videret matrem φωνάς τε δεινὰς καὶ κατάρας ἐπ' αὐτὸν ἀφεῖσθαι θρηνώδεις, *devovere caput suum, dirasque imprecari sibi*. Nec fortiore ratione commovendum filium Marcium Veturia sibi putavit, quam injecto imprecationis maternæ metu, apud Dionysium Halicarnasseum *lib.* VIII. *pag.* 523. *lin.* 16. Βαρεῖαν ἀρὰν, καὶ δεινὰς ἐριννύας ἀντ' ἐμαυτῆς καταλιποῦσά σοι τιμωρούς, *dirasque & furias tibi pro me relinquam sævas vindices*. Multus in hac re declaranda est Plato *lib.* XI. *de Leg. Tom.* II. *pag.* 931. *B.* ubi Oedipodis, Amyntoris, Thesei ac aliorum exemplis ostendit, ἐπηκόους εἶναι γονεῦσι πρὸς τέκνα θεούς, *Deos parentum adversus filios injurios exaudire preces*; contraque exaudire, si quid precentur boni: atque inde honorem illis & quidem a Diis proximum censet tribuendum; quod præcepit Phocylides (1) *vers.* 6.

Πρῶτα θεὸν τίμα, μετέπειτα δὲ σεῖο γονῆας.
Primum deum cole, deinde tuos parentes.

§. II. In primis vero antiquis Græcis curæ fuit θρεπτήρια, quæ Homerus vocat *nutricationis præmia, paren-*

M

(1) Eadem ex hoc transcripta legas in Carm. Sibyll. apud *Gale.* p. 210.

rentibus rependere; uti cum de Simoisio & Hippothoo immatura morte præreptis, ait *Iliad.* IV. *v.* 477. *seq.*

- - - Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών·
- - - *Neque parentibus*
Nutricationis præmium suis reddidit, brevis enim ei ætas.

Hesiodus quoque in Ἔργοις, *v.* 185. *seq.* describens seculi postremi scelera, ait nullum honorem senibus parentibus iri delatum; nec vicissim a filiis nutriendos,

- - - Οὐδὲ μὲν οἵγε
Γηράντεσσι τοκεῦσιν ἀπὸ θρεπτήρια δοῖεν·
- - - *neque hi sane*
Senibus parentibus educationis præmia reddent.

Tales etiam igne extremo cremandos prædicit Sibylla, *lib.* II. *v.* 273. *seq. apud Galæum pag.* 285.

- - Ὅσοι δὲ γονεῖς ἐνὶ γήρᾳ
Κάλλιπον, οὔτε τίσαντες ὅλως, οὐ θρέπτρα γονεῦσιν
Ἀντιπαρασχόντες, - - -
- - *Quive parentes in senio*
Relinquunt, neque præmia digna rependunt
Pro nutricatu - - -

Commendat hanc rem serio Aristoteles *lib.* IX. *Ethic. cap.* II. *Tom.* III. *p.* 154. Δόξειε δ' ἂν, τροφῆς μὲν γονεῦσι δεῖν μάλιστ' ἐπαρκεῖν, ὡς ὀφείλοντας, καὶ τοῖς τοῦ εἶναι, κάλλιον ἢ ἑαυτοῖς ἐς ταῦτ' ἐπαρκεῖν. *Videntur autem filii parentibus maxime res ad victum necessarias suppeditare debere, tanquam debitores: pulchriusque est, iis per quos sumus, quam nobis ipsis, in his rebus opitulari.* Leges ipsæ apud Athenienses sanxerunt, ut refert Æschines *in Timarchum*, apud Demosth. *pag.* 264. E. (2) quibus simile responsum Vlpiani *l. si quis a liberis Digest. de agnosc. lib.* XXV. *Tit.* V. *leg.* 5. At diversum institutum Ægyptiorum, quod refert Herodotus *Euterpe*, *lib.* II. *cap.* 35. *pag.* 103. Τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμίη ἀνάγκη, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένῃσι. *Alendi parentes filiis nulla nolentibus: filiabus, etiamsi nolint, summa necessitas est.*

§.III.

(2) Vid. & *Demosth.* adv. Timocr. p. 75. C.

§. III. In laude quoque positum, *injuriam parenti illatam ulcisci; Odysseæ* III. *v.* 203. *seq.* Telemachus loquens de Oreste, qui ultus erat necem patri ab Ægystho illatam,

- - - Καὶ οἱ Ἀχαιοὶ

Οἴσουσι κλέος εὐρὺ, καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδήν.

- - - *Et ei Achivi*

Ferent gloriam amplam, & posteris præconium.

Eadem quoque de causa matrem occiderat; cujus nomine absolutus fuit in Areopago, Palladis judicio, ut est apud Demosthenem *in Aristocr. pag.* 737. *B. coll. pag.* 735. *E.* Sed & contra *injuria parentum in filiis vindicata est*; quod Agamemnon fecit in Antimachi natis, qui Menelao & Vlyssi cædem proditorie erant moliti:

Νῦν μὲν δὴ τοῦ πατρὸς ἀεικέα τίσετε λώβην·

Nunc patris certe luetis indignam injuriam,

Iliad. XI. *v.* 142. Ejusmodi exempla quam plurima in historiis reperiuntur, præsertim crimine in principes commisso. Iniquitas tamen aliqua huic vindictæ videtur subesse. Etenim, ut recte Cicero *ad Brut. Epist. partim* XII. *partim* XV. *Vol.* VII. *pag.* 2160. & 2167. *Acerbum est parentium scelera filiorum pœnis lui, ut ad liberos, qui nil meruerunt, pœna perveniat.* Εἰ μὲν γὰρ συνεξήμαρτον, καὶ συγκολαζέσθωσαν· *Quod si enim simul peccarunt, simul etiam puniantur*, ait Philo *de Legibus Special. pag.* 549. *Nimirum, quia unusquisque ex suo admisso sorti subjicitur, nec alieni criminis successor constituitur*; uti retulit Callistratus *leg. crimen. Digest. de pœnis. lib.* XLVIII. *Tit.* XIX. §. 26.

CAPUT VIGESIMUM.

De Servitute.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Servi acquisiti
Bello justo §. I.
Emptione ac venditione §. II.
Bello injusto §. III.
Citra bellum §. IV.
Dominorum in servos potestas, qua
Castigati §. V.
Liberati §. VI.
ad quos referuntur
Operarii mercede conducti §. VII.

§. I.

SErvi Græcis erant plerunque *capti bello*, quos victores ab occidione servabant; unde δμῶες dicti καὶ δαμᾶσθαι *a domando*; quia videlicet, ᾧ τίς ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, *a quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est redactus*; ut ait Petrus 2. *Epistol. cap.* II. *comm.* 19. Tales δμῶες *servi* Vlyssis, de quibus Telemachus *Odyss.* I. *v.* 398.

Καὶ δμώων οὕς μοι ληΐσσατο δῖος Ὀδυσσεύς.
Et servorum quos mihi mancipavit nobilis Vlysses.

Sic Lesbiæ illæ mulieres, quas in tentoriis servabat Agamemnon, armis erant servituti addictæ; *Iliad.* IX. *v.* 128. *seq.* uti & Briseis Achillis, *Iliad.* II. *v.* 689. *seqq. Catal. Nav. vers.* 196. *seq.* Idem suæ uxori metuit Hector, ne quis se mortuo eam abducat,

- - ἐλεύθερον ἦμαρ ἀπούρας,
- - *liberum diem abripiens*;

ut cogatur alienam telam texere (1) & aquam e fonte afferre.

(1) Ita quoque statum feminarum in servitute degentium in se depingit Hecuba apud *Eurip.* Troad. v. 490. sqq. & Polyxena apud *Eund.* Hec. v. 362. sqq. serva quoque mulier, raso capite, aquam portans occurrit apud *Eund.* Electr. v. 107. sq.

ferre. *Iliad.* XX. *v.* 193. Et vero δεδουλωμένην *in servitutem redactam* se dicit apud Virgilium *Æneid.* III. *v.* 326. *seqq.*

Stirpis Achilleæ fastus, juvenemque superbum
Servitio enixæ tulimus. - -

Sic Herodotus *Thalia. lib.* III. *c.* 134. *p.* 214. narrat, Atossam, cum maritum Darium ad bellum Græciæ concitaret, se velle sibi Λακαίνας γενέσθαι θεραπαίνας, καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας, *Lacænas & Argivas & Atticas itemque Corinthias ancillas fieri.* Et in *Erato lib.* VI. *c.* 19. *p.* 340. Pythia minata vastitatem Milesiis;

Σαὶ δ' ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις·
Crinitisque pedes tua pluribus abluet uxor:

§. II. Captos sæpius moris erat *in servitutem divendere* (2); quod in multis se fecisse dictat Achilles,

- - Πολλοὺς ζωοὺς ἕλον ἠδ' ἐπέρασσα.
- - *Multos vivos cepi & vendidi.*

Iliad. XXI. *v.* 102. Priamus de suis natis pronunciat, exemplo Lycaonis, quem ex horto patris abreptum divendidit Achilles: & de aliis queritur Hecuba:

Ἄλλους μὲν γὰρ παῖδας ἐμοὺς πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεὺς
Πέρνασχ', ὅντιν' ἕλεσκε. - -
Alios etenim filios meos pedibus velox Achilles
Vendebat, quemcunque caperet: - -

Iliad. XXIV. *v.* 751. *seq.* Ita vero integræ quoque civitates *servituti mancipatæ*, quod ἐξανδραποδίζειν (3) dixerunt Græci; uti Argivi fecere potiti Mycenis, apud Diodorum Siculum *lib.* XI. *pag.* 50. *A.* Alexander Thebis apud Arrianum *lib.* I. *pag.* 11. *A.* Mummius Corinthi, apud Plutarchum *Sympos. lib.* IX. *Quæst.* I. *Tom.* II. *pag.* 737. & alios.

§. III. Sed enim *non justo tantum bello* servi vendebantur ab hostibus capti; *verum etiam a latrunculis, ac* pra-

(2) Facta prius eorum inter victores distributione, quæ ut plurimum sorte fiebat. vid. *Eurip.* Troad. v. 30. sqq.

(3) Scil. ἐξανδραποδισθῆναι, *excidium urbis pati; in servitutem redigi* significat, apud *Isocr.* Areop. p. m. 280.

prædonibus, aliisque, qui quomodocunque poterant esse superiores. Ita vendita mulier illa, quam cum Eumæo abduxerant Taphii latrones *Odyss.* XV. *v.* 427. ipseque a Phœnicibus pretio traditus Laerti, *ibid. v.* 482. Vlysses quoque *Odysseas* XIV. *v.* 340. idem sibi parasse dicit veteratorem Phœnicem, quocum in Libyam navigabat, & Thesprotos, cum esset mittendus regi Acasto,

Αὐτίκα δούλιον ἦμαρ ἐμοὶ περιμηχανόωντο.

Statim servilem diem mihi machinabantur.

Minatur denique etiam Laomedon, se Apollinem ac Neptunum ligatos deportaturum in longinquas insulas, ibidemque venditurum *Iliad.* XX. *v.* 453. *seq.* Moderatius Romani, apud quos ab hostibus justo bello, non a latrunculis aut prædonibus capti, servi efficiebantur, ut respondet Vlpianus, *leg.* XXIV. *Digest. de captiv. & postlim. lib.* XLIX. *Tit.* XV. §. *Hostes sunt.*

§. IV. Quod attinet ad eos servos, qui *citra bellum* aut latrocinium vendebantur, iis antiquitus non usam Græciam, tradit Timæus Tauromenites apud Athenæum *lib.* VI. *p.* 264. C. Οὐκ ἦν φησὶ πάτριον τοῖς Ἕλλησιν ὑπὸ ἀργυρωνήτων τὸ παλαιὸν διακονεῖσθαι. *Non moris fuisse ait Græcis, ut a servis mercede conductis servitia acciperent.* Primi e Græcis commemorantur Chii barbaros servos numerata pecunia mercati. Quos ideo Deorum iram contraxisse Idem *l. c. pag.* 265. *B.* censet, siquidem oppressi sunt ab iis tædio dominicæ potestatis. In iis præcipui fuerunt Cares (4); unde pro servilibus hominibus Græco proverbio usurpati. Quo referunt Interpretes illud Homeri *Iliad.* IX. *v.* 378. ἐν Καρὸς αἴσῃ, *mancipii loco*. Frequenter etiam jam inde priscis temporibus in hanc rem adhibebantur Pontici, Lydi, Phryges, & similes, qui suos soliti nullo negotio divendere exteris, uti narrat Philostratus *lib.* VIII. *de Vit. Apollon. c.* 7. §. XII. *pag.* 346.

§. V.

(4) Vid. *Philostr.* de V.A. Græc. lib. III. c. I. p. 432. ib. III. c. 25. *Potter.* Arch.

§. V. Magna fuit *Dominorum in servos* (5) *potestas*; unde illorum ἄνακτες *reges* dicti, uti Telemachus,

- - οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο,
Καὶ δμώων, - - -
- - *ego domus rex ero nostræ*,
Et servorum. - - -

Odyss. I. *v.* 397. & Andromache metuens filio, ne sit

Ἀεθλεύων πρὸ ἄνακτος ἀμειλίχου - - -
Laborans pro domino immiti - - -

Iliad. XXIV. *v.* 734. *In vitam* utique *ac necem eam patuisse*, *apparet* ex eo, quod Ulysses, impetitus conviciis a Melantho, minatur, se renunciaturum hero Telemacho,

- - ἵνα σ' αὖθι διαμελεϊστὶ τάμῃσιν,
- - *ut eum in frustra concidat*,

Odyss. XVIII. *v.* 338. Quod postea factum narratur *Odyss.* XXII. *v.* 475. *seq.* ubi nares & aures ei præcisæ, extracta genitalia ac canibus projecta; manus denique ac pedes amputatæ. Servis quidem peculiarem fuisse hanc mutilationis pœnam liquet ex eo, quod Laomedon minatus Diis servitutem, ait *Iliad.* XXI. *v.* 455.

- - Ἀμφοτέρων ἀποκοψέμεν οὔατα χαλκῷ,
- - *se utriusque aures ære abscissurum*.

Eo pertinet, quod famulæ etiam pervicaces ac sceleratæ funibus ex trabe suspenduntur, quem οὐ καθαρὸν θάνατον vocat Telemachus, *non puram mortem*, *Odyss.* XXII. *v.* 462. Eustathius *ad h. l. p.* 1934. *lin.* 3. Καθαρὸς θάνατος, ὁ διὰ ξίφους· μιαρὸς δὲ ὁ ἀγχονιμαῖος. *Pura mors dicitur quæ ferro, impura quæ suffocatione adsciscitur. Informe lethum* dixit Virgilius *Æneid.* XII. *v.* 603.

(5) In universum hinc magnum interesse discrimen inter ingenuum & servum statuit *Demosth.* quod *quicquid servi commiserunt*, *corpore luere coguntur*; adv. Timocr. p. 483. C. cf. & *Eurip.* Orest. v. 1522. sq. Videtur tamen ipsis belli tempore magnam libertatem concessam fuisse, ex *Aristoph.* Nub. v. 6. sq. coll. *Schol.* ibid.

§. VI. *Liberabantur* quoque(6)nonnunquam dominorum poteſtate. Quod pollicetur bubulco ac ſubulco Vlyſſes, interfectis eorum ope procis. *Odyſſ.* XXI. *v.* 214. *ſeq.* Et Plutarchus *Hellan. Problem.* XIV. *Tom.* II. *pag.* 294. *C.* narrat Telemachum Eumæum ac ſocios libertate donatos civibus inſeruiſſe; unde Coliadarum ac Bucoliorum genus in Ithace celebratum permanſit.

§. VII. Ceterum præter ſervos etiam fuerunt Græcis *homines liberi, qui mercede operam ſuam aliis elocabant*, θῆτες dicti Homero; ſicuti *Odyſſ.* IV. *v.* 644. Telemachum egredientem ſequebantur,

Θῆτές τε δμῶές τε - -
Mercenarii mancipiaque.

Sic *Odyſſ.* XVIII. *v.* 356. *ſeq.* Eurymachus ab Vlyſſe hoſpite petit, an ad ruſtica officia mercede velit locari:

Ξεῖνε, ἦ ἄρ κ' ἐθέλοις θητευέμεν, εἴ σ' ἀνελοίμην
Ἀγροῦ ἐπ' ἐσχατιῆς; (μισθὸς δέ τοι ἄρκιος ἔσται.)
Hoſpes, numquid vis ſervire, ſi te ſuſcipiam,
Agri in extremitate? (merces autem tibi ſufficiens erit).

Et Achilles mavult

- - ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, - -

Odyſſ. XI. *v.* 488.

- - *ruſticus mercede ſervire alii*
Viro inopi, - -

quam omnibus mortuorum umbris imperare. Præſtiterunt hoc Laomedonti Apollo & Neptunus, ille in paſcendis bobus, hic in muro ædificando *Iliad.* XXI. *v.* 434. *ſeq.* Vnde & θητεῖαι θεῶν παρ' ἀνθρώποις *ſervitutes deorum apud homines* in Græcorum theologia recenſentur

(6) Sic Athenienſes ſervos ob egregiam in prælio navali præſtitam operam libertate donarunt. vid. *Schol.* ad *Ariſtoph.* Ran. v. 704. Sed libertate deſperata, lege ipſis largitum, ut vendi ſe poſtulent; juxta *Plutarch.* de Superſt. T. II. p. 166. D. Ceterum quid in ſervo maxime requiſitum fuerit, dicat heic *Terentius* Adelph. Act. V. Sc. VI. v. 5.

Is mihi profecto eſt ſervus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt - -

tur a Dionyſio Halicarnaſſeo *Antiq. lib.* II. *p.* 90. *lin.* 45. Ita vero etiam Herodotus *Vrania lib.* VIII. *c.* 137. *p.* 508. narrat, tres fratres a Timeno oriundos Gavanum, Æropum & Perdiccam ex Argo in Illyricos, & inde in ſuperiorem Macedoniam ad urbem Lebæam transfugiſſe, ubi ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ *mercenariam ad operam ſe locaverunt* regi; ac primum equos paviſſe, ſecundum boves, tertium minores pecudes.

ANTIQ.

ANTIQVITATVM HOMERICARVM LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

De Cibo (1) *veterum Græcorum.*

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Connexio	§. I.	*Describuntur*	§. IV.
Cibi species:		*Ferarum & piscium*	§. V.
Panis	§. II.	*Lac*	§. VI.
Carnes		*Fructus & olea*	§. VII.
Animalium, quæ		*Sal*	§. VIII.
Recensentur	§. III.		

§. I.

SVperiori libro ea quæ magis *publica* sunt tractavimus, *privata* deinceps persequamur: & in iis primo victum ac amictum. *Victus* ab Aristotele *Problematum Sect.* X. *Quæst.* 55. & 58. *To.* IV. *p.* 112. *seq. in humidum & siccum distinguitur*, nempe cibum & potum; quomodo & Homerus sæpe describit, *Iliad.*I.*v.*469.*Iliad.*II.*v.*432.*&c.*

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο·
Ceterum postquam potus & cibi desiderium exemerunt.

§. II. In cibo primum locum tenet *panis* σῖτος Homero;

(1) Cibum antiquissimorum hominum describit Ælianus lib. III. c. XXXIX. & ibi *Kühn.* ac *Perizon. H.*

mero, *Iliad.* V. *v.* 341. *Iliad.* VIII. *v.* 507. *Odyss.* I. *v.* 139. *&c.* usque adeo ut pro quovis edulio usurpetur, quemadmodum apud Hebræos לחם. Constabat e tritico vel hordeo; hæc enim duo frumenti genera apud Homerum usitata (2). Ita quoque Herodotus *Euterpe lib.* II. *c.* 36. *p.* 103. Ἀπὸ πυρέων καὶ κριθέων ὧλλοι ζώουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζόην ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλλὰ ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζέας μετεξέτεροι καλέουσι. *Alii frumento atque hordeo victitant: Egyptiis victitare iis quæ ex his facta sunt, maximo probro est: sed cibis e farre confectis, quod quidam siliginem appellant.* Solebant autem panes ferre in *canistris*, quos κανέους Homerus appellat *Odyss.* I. *v.* 147.

Σῖτον δὲ δμῶες παρενήνεον ἐν κανέοισιν,
Panem autem ancillæ coacervabant in canistris.

Sic apud Theocritum *parvo Hercule Idyl.* XXIV. *v.* 135. *seq.*

- - ἐν κανέῳ μέγας ἄρτος
Δωρικός· - - -
- - *grandis in canistro panis*
Doricus - - -

Similiter Virgilius *Æneid.* I. *v.* 705. *seq.*

- - *Cereremque canistris*
Expediunt;

Donatus *ad h. l. Mos enim fertur apud veteres fuisse, ut panis non argenteis, sed vimineis vasculis inferretur.*

§. III. Accedebant *carnes*; & quidem *boum* præcipue, *ovium*, *caprarum*, *suum*. Hoc enim Homericis heroibus duntaxat in usu; & quidem ὀπτά, *assa*. Athenæus *lib.* I. *pag.* 12. *B.* Παρετίθεντο δὲ οἱ μὲν ἄρτοι σὺν τοῖς κανοῖς, τὰ δὲ δεῖπνα κρέα μόνον ἦν ὀπτά· ζωμὸν δὲ οὐκ ἐποίει

(2) Vid. Iliad. V. 196. coll. *Schol.* Antiquissimis autem temporibus, ante molarum usum, frumentis crudis homines vesci solitos fuisse, volunt *Schol.* ad Iliad. I. 449. *Eust.* ibid. & *Etymol.* voc. οὐλοχύτας. Achilles vero medullis animalium, non Cereris donis a puero pastus esse dicitur abs *Eust.* ad Il. I.

ἐποίει Ὅμηρος, θύων βοῦς· οὐδ' ἧψε κρέα, οὐδ' ἐγκέφαλον, ὄπτα δὲ καὶ τὰς κοιλίας, οὕτω σφόδρα ἦν ἀρχαῖος, Ἀντιφάνης φησι. *Panis canistris ministrabatur: in cœnam vero assam tantum carnem adhibebant: Etenim Homerus nec juscula parat boves immolans: nec carnes elixat, aut cerebrum; sed intestina ventresque assat, adeo prisci moris tenax fuit: inquit Antiphanes*. Hinc Servius *ad* I. *Æneid. v.* 710. *Heroicis temporibus non vescebantur carne elixa*: unde & Varronem ait scripsisse, *Romanis primum in usu fuisse assa, secundo elixa, tertio jurulenta*. At enim elixæ quoque carnis antiquioribus temporibus aliquem usum fuisse, ex Homero notat ipse Athenæus *lib.* I. *p.* 25. *D.* Ὅτι δὲ καὶ ἐφθοῖς ἐχρῶντο κρέασιν, ἐμφανίζει ἐν οἷς λέγει·

> Ὡς δὲ λέβης ζεῖ, - - -
> Κνίσσῃ μελδόμενος ἁπαλοτρεφέος σιάλοιο.

In cibos carnes elixas ipsos subinde admisisse monstrat his verbis:

> *Vt vero lebes fervet* - - -
> *Adipem liquefaciens saginati porci;*

Eoque refert quod pes bubulus in Vlyssem conjectus sit; πόδα γὰρ βόειον οὐδεὶς ὀπτᾷ, *quandoquidem pedem bubulum nemo assaverit*.

§. IV. Erant vero *animalia* illa ad victum apta *provectioris ætatis*. Huc pertinere dicit idem Athenæus, *lib.* I. *pag.* 9. C. quod apud Homerum *Iliad.* XXIV. *v.* 262. Priamus objiciat criminis loco filiis, quod sint

> Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες,
> *Hædorum ac agnorum tenerorum publici raptores*.

Sobolis conservandæ gratia hoc factum, quo nomine etiam apud Athenienses vetitum fuisse scribit Philochorus apud Athenæum *lib.* I. *pag.* 9. *D.* ἀπέκτου ἀρνὸς μηδένα γεύσασθαι, ἐπιλειπούσης ποτὲ τῆς τῶν ζώων τούτων γενέσεως. *ne quis intonsum agnum comesset, cum aliquando pecoris hujus soboles defecisset*. Cui affinis ea lex, quam Imperator Valens per orientem dederat, *nequis vitulorum carnibus vesceretur*, utilitati agriculturæ providens, ut ait Hieronymus *lib.* II. *adverf. Jovian. Tom.* II. *pag.* 75. *As*

§. V.

§. V. Ceterum *feras* quoque nonnunquam ab heroibus manducatas constat ex frequenti venatione, ut *Odyss.* IX. *v.* 155. *capræ sylvestres* captæ in cibum. *Od.* X. *v.* 180. *seqq. cervus*; & id genus alia animalia. Sic vero *aves* quoque eos consuevisse captare, liquet ex *Iliad.* XXIII. *v.* 852. *seq.* quo loco columbam e malo navis suspensam sagittis petunt. Idem de *piscibus* factum constat, ex eo quod socii Vlyssis dicuntur piscati *Odyss.* XII. *v.* 330. *seq.* Quod arte diu consueta factitasse illos censet Athenæus *lib.* I. *p.* 13. *A.* At Plutarchus in *Symposiacis lib.* VIII. *Q.* VIII. *Tom.* II. *p.* 730. *C.* extrema fame coactos censet ad piscandum se contulisse; cum illis temporibus mortales piscibus abstinerent, quod ad gulæ voluptatem faciant. Heroibus utique nullibi pisces (3) videmus appositos; etsi ad Hellespontum, quem ἰχθυόεντα *piscosum* Homerus vocat, *Iliad.* IX. *v.* 360. castra haberent. Quod etiam observavit Plato *lib.* III. *de Republic. Tom.* II. *p.* 404. *B.* Ἐπὶ στρατιᾶς ἐν ταῖς τῶν Ἡρώων ἑστιάσεσιν, οὔτε ἰχθύσιν αὐτοὺς ἑστιᾷ, καὶ ταῦτα ἐπὶ θαλάττῃ ἐν Ἑλλησπόντῳ ὄντας, οὔτε ἑφθοῖς κρέασιν, ἀλλὰ μόνον ὀπτοῖς. *In exercitu in conviviis Heroum neque pisces ipsis edendos præbet, ne apud mare quidem cum essent ad Hellespontum, neque carnes elixas, sed solummodo assas.*

§. VI. Lactis usum Homerus peculiarem fuisse ait Hippomolgis, quos ideo γλακτοφάγους *lacte victitantes* vocat *Iliad.* XIII. *v.* 6. Polyphemo quoque attribuit *Odyss.* IX. *v.* 232. & 246. simul cum caseo, quod similiter scribit de eodem Theocritus *Idyl.* XI. *v.* 35. *seq.* Circe quoque caseum cum farina & melle exhibuit Vlyssi, sed vino mixtum *Odyss.* X. *v.* 234. *seq.* qua ratione quoque compositum Nestoris κυκεῶν *cocetum*, de quo *Iliad. lib.* XI. *v.* 623. & 640.

§. VII. *Fructuum* quoque & *olerum* heroibus aliquem fuisse usum, liquet ex eo, quod Nestor jubet afferri in canistro

- - κρό-

(3) Vide hæc apud Athen. lib. I. p. 9. D.

- - κρόμυον πότῳ ὄψον,
Ἠδὲ μέλι χλωρόν, - -
- - *cepæ obsonium potioni aptum,*
Et mel recens - -

Iliad. XI. *v.* 629. *seq.* Vlyſſes quoque ait data ſibi puero a Laerte patre poma *Odyſſ.* XXIV. *v.* 339. Hinc & in horto Alcinoi laudantur pira, mala, uvæ, porrum, & id genus alia *Odyſſ.* VII. *v.* 120. *ſeq.* Et Tantalo apud inferos arbores multæ fructus oſtentant, pyri, mali punicæ, aliæque; ficus, oleæ: *Odyſſ.* XI. *v.* 587. *ſeq.* Quo argumento Athenæus *lib.* I. *pag.* 25. *A.* etiam ante Trojana tempora fructuum uſum obtinuiſſe concludit. Vſus pomorum maximus fuit in menſis, quas dicunt ſecundas (4). Vnde Servius *ad* Virgil. *Æn.* I. *v.* 727. *Duas habebant menſas, unam carnis, alteram pomorum.* Eas tamen heroibus non apponit Homerus; etſi ab antiquiſſimis jam inde temporibus in uſu fuiſſe contendat Athenæus *lib.* XIV. *pag.* 639. *B.*

§. VIII. Poſtremo *ſalis* quoque in omni cibatu permagnus fuit uſus, quem ideo laudans Homerus θεῖον *divinum* vocat *Iliad.* IX. *v.* 214. Plato vero *in Timæo Tom.* III. *pag.* 60. *E.* θεοφιλὲς, *diis acceptum.* Notavit hoc Plutarchus *Problem. Symp. lib.* V. *cap.* IX. Vbi multus in illius commendatione; aitque *condimentum eſſe condimentorum, nec cedere luci, aquæ, terræ utilitate.* Itaque apud vetuſtiſſimos Græcos cum menſa ſemper ſal conjunctum; ut liquet proverbio (*Vid.* Eraſmi *adag. Chiliad.* I. *Cent.* VI. *Adag.* X.) ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν *ſalem & menſam ne prætereas.* Et tenuiores homines dicti ἅλα λείχειν *ſalem lingere* (*apud* Eraſmum *Chil.* III. *Cent.* VI. *Adag.* XXXIII.) ſeu ut loquitur Perſius *Sat.* V. *v.* 138.

- - *Digito terebrare ſalinum.*

At ſingulare eſt, quod Homerus *Odyſſ.* XI. *v.* 122. quoſdam refert Græciæ populos, qui - - οὐδὲ

(4) Quæ magnificentius ſubinde parabantur; juxta *Athen.* lib. XIV. p. 641. C. De materia denique conviv. videndus utique *Potter.* lib. IV. c. XVIII.

- - οὐδέ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσιν,
- - neque sale mistam escam edunt.

quos Pausanias *Atticis lib.* I. *c.* 12. *pag.* 30. vult fuisse Epirotas, qui rudiores ea ætate, mare perinde ac sal ignorabant.

CAPVT SECVNDVM.

De Potu.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Aqua	§. I.	*Effusum in*	
Vinum	§. II.	*Pocula, quæ vel*	
quod quomodo		*Communia*	§. V.
Conservatum	§. III.	*Heroibus propria*	§. VI.
Temperatum	§. IV.		

§. I.

POtus omnium primus *aqua*, quam omnibus animantibus communem suffecit natura. Itaque *Iliad.* II. *v.* 825. *Catal. nav. v.* 332.

- - πίνοντες ὕδωρ μέλαν Αἰσήποιο,
- - *bibentes aquam profundam Æsepi.*

Pindarus quoque de urbe patria Thebarum,

- - τᾶς ἐρατεινὸν ὕδωρ
πίομαι. - -
- - *cujus amabilem aquam*
bibo, - -

Olymp. VI. *στρ. ε. v.* 2. Idemque ὕδωρ ἄριστον *omnium optimam aquam* pronunciat *Olymp. ode* I. *v.* 1.

§. II. Accessit hominum industria *vinum* (1) cujus in potio-

(1) Vid. *Herod.* Thal. c. 22. & de interdicto vini apud quasdam gentes usu *Ælian.* lib. II. c. XXXVII. coll.not. *Scheff. Kühn.* & *Perizon. H.*

potione usus maximus apud Homerum; cui passim σῖτος καὶ οἶνος *panis & vinum* conjunguntur:

- - τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή,
- - *hoc enim est robur & vis*,

inquit Ulysses, utriusque necessitatem in vita collaudans *Iliad.* XIX. *v.* 161. (*Vide etiam Iliad.* IX. *v.* 702.). Nec viri modo, sed & feminæ etiam juvenculæ usæ vino, ut apparet ex Nausicaa, ac sociis puellis *Odyss.* VI. *v.* 77. Præter morem utique Romanorum, ac aliorum populorum, apud quos nefas mulierem vinum gustare, quemadmodum testatur Athenæus *lib.* X. *pag.* 441. *A.* qui & Græcas mulieres temulentiæ accusat. Quinimo puerulis quoque vinum propinari solitum; uti Achilli a Phœnice *Iliad.* IX. *v.* 487. Quod non placet Platoni *lib.* II. *de Legg. Tom. II. p. 666. A.* Παῖδας μέχρι ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τοπαράπαν οἴνου μὴ γεύεσθαι - - - μετὰ δὲ τοῦτο, οἴνου μὲν δὴ γεύεσθαι τοῦ μετρίου, μέχρι τριάκοντα ἐτῶν· μέθης δὲ καὶ πολυοινίας τοπαράπαν τὸν νέον ἀπέχεσθαι. *Ne pueri ad decimum octavum usque annum quicquam vini gustent - - - deinde vino moderate utantur ad annum usque ætatis trigesimum: ab ebrietate vero & vini ingurgitatione juvenes omnino abstineant*,

§. III. *In utre caprino* (2) *moris* plerunque *fuit* Græcis *vinum habere*, ἀσκῷ ἐν αἰγείῳ. *Iliad.* III. *v.* 247. *Odyss.* VI. *v.* 78. & IX. *v.* 196. Quod hodieque in Hispania aliisque finitimis regionibus usitatum. Alioquin & πίθοι *dolia* vini veteris in Ulyssis thalamo erant;

Ἐν δὲ πίθοι οἴνοιο παλαιοῦ ἡδυπότοιο
Ἕστασαν, - - -
Intus etiam dolia vini veteris dulcis bibenti
Stabant. - - -

Odyss. II. *v.* 340. Tale vinum Nestoreum undecim annorum,

Οἴνου ἡδυπότοιο, τὸν ἑνδεκάτῳ ἐνιαυτῷ
Ὤϊξε ταμίη - - -

Vini

(2) Vel simpliciter ἐν ἀσκῷ ut apud *Eurip.* Electr. v. 411.

Vini dulcis, quod undecimo anno
Aperuit proma, - - -

Odyss. III. *v.* 391. In magno utique fuit pretio apud Græcos vini vetustas; uti constat etiam ex Pindaro *Olymp. Od.* IX. ἀντιστρ. β. *v.* 15. *seq.* qui laudat

- - παλαιὸν
μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων
νεωτέρων - -

- - *vetus*
quidem vinum, flores vero hymnorum
recentiorum - -

Et Athenæus *lib.* I. *pag.* 26. *A.* ait, *vinum vetus non ad voluptatem modo, sed ad sanitatem quoque conferre.* Potissimum vero *niger color* in vino celebratur ab Homero qui passim (*vid. Iliad.* I. *v.* 462. *Iliad.* IV. *v.* 259. *Odyss.* II. *v.* 57. *Odyss.* III. *v.* 459. *&c.*) αἴθοπα οἶνον laudat. Δυναμικώτατος γάρ ἐστι καὶ μένων ἐν ταῖς ἕξεσι πινόντων πλεῖστον χρόνον. *Alendi enim corporis maximam vim habet, diutissimeque in eorum habitu permanet, qui biberunt*, ait Athenæus, *l. m. c. pag.* 26. *B.* Ejus generis est vinum Maroneum (3), quod supra alia effert Homerus, &

Ἡδὺν, ἀκηράτιον, θεῖον ποτόν, - -
Suave, incorruptum, divinum potum - -

dicit, cujus *unum poculum aquæ viginti temperabatur mensuris*, *Odyss.* IX. *v.* 205. *&* 209. *seq.* Meminit Plinius, & sua etiam ætate nobile fuisse asserit *Histor. Nat. lib.* XIV. *cap.* IV. *Tom.* II. *pag.* 131. *seq.* Pramnium quoque Poeta collaudat, *Iliad.* XI. *v.* 638. *& Odyss.* X. *v.* 235. quod Idem auctor, *Hist. Nat. lib.* XIV. *c.* IV. *Tom.* II. *p.* 132. nasci regione Smyrnæ, juxta delubrum matris Deum refert, ita ut ejus honos tum quoque duraret.

§. IV. Solebant vero plerunque vinum aqua in cratere *temperare*; uti videre est *Odyss.* I. *v.* 110.

Οἱ μὲν ἄρ' οἶνον ἔμισγον ἐνὶ κρητῆρσι καὶ ὕδωρ.
Alii quidem vinum miscebant in crateribus & aquam.

 Hinc

(3) De quo *Athen.* lib. I. p. 26. A.

Hinc utique hæc vasa (4) appellata παρὰ τὸ κεράννυσθαι *a miscendo*; quam notationem ipsemet Homerus sæpe (*uti Odyss.* III. *v.* 393. *Odyss.* VIII. *v.* 197. *&c.*) indicat, & confirmat Athenæus *lib.* V. *p.* 192. *F.* Οἱ δὲ κρατῆρες αὐτοῖς, ὥσπερ ἔχει καὶ τοὔνομα, κεκραμένοι παρειστήκεσαν. *Crateres ipsis, quod & nomen significat, vino jam antea diluto pleni, adstabant.* Hos crateras vino coronabant; unde ἐπιστεφέας οἴνοιο *vino coronatos* vocat Poeta *Iliad.* VIII. *v.* 232. & *Odyss.* II. *v.* 431. & sæpe (*Iliad.* I. *v.* 470. *Odyss.* I. *v.* 149. *Odyss.* III. *v.* 239. *&c.*)

Κοῦροι μὲν κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

Pueri quidem crateras coronaverunt vino.

Sic apud Virgilium (5) *Æneid.* III. *v.* 525. *seq.* Anchises,

- - *Magnum cratera corona*

Induit, implevitque mero - - -

Nempe ita ad marginem usque replebant, ut coronam præ se ferrent: quemadmodum interpretatur (6) Athenæus *lib.* I. *pag.* 13. *D.* Ἐπιστέφονται δὲ ποτοῖο οἱ κρατῆρες, ἤτοι ὑπερχειλεῖς οἱ κρατῆρες ποιοῦνται, ὥστε διὰ τοῦ ποτοῦ ἐπιστεφανοῦσθαι. *Coronantur vero vino crateres, dum labra vinum exuperat, ut superstare corona videatur.* Additque *hoc bonæ scævæ causa* ab heroibus *factum*, καὶ ταῦτα ἔπραττον πρὸς οἰωνοῦ τιθέμενοι.

§. V. E crateribus vinum *in pocula* a singulis ebibendum *effundebatur*. *Odyss.* IX. *v.* 9. *seq.*

- Μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων

Οἰνοχόος φορέῃσι, καὶ ἐγχείῃ δεπάεσσιν. -

- - *Vinum autem ex cratere hauriens*

Pincerna affert, & infundit poculis. -

Erant autem varia, tum materia tum forma; de qua accurate tractat Athenæus *lib.* XI. *pag.* 476. *A.* Ait autem *priscos mortales boum cornibus bibisse, unde & Bacchus* κερατοφυής (7) *cornua innata habens pictus, &* κρατῆ-cen-

(4) Vid. & *Athen.* lib. XI. p. 476. A.

(5) Quem vid. etiam Æneid. I. 728. VII. 147. Georg. II. 528. *H.*

(6) It. *Schol.* ad Il. I. 470. & *Serv.* Æneid. I. 728.

(7) Supple hæc verba in versione *Athenæi* lib. XI. p. 476. A. Cornua quoque Liberi Pa-

censetur multis dictus, *quasi* κεραστὴρ. Exempla apud vetustissimos scriptores extant hujus moris quamplurima. Postea autem & argentum in hunc usum fuit apparatum; ut apud Homerum passim (*vid. Iliad.* XXIII. *v.* 219. *&* 741.) apparet in conviviis heroum. Serius tamen (8) in Græcia obtinuisse auctor est Anaximenes Lampsacenus *in primis historiis* (*apud Athenæum lib.* VI. *pag.* 231. C.) ubi Eriphylis aureum monile tradit ideo fuisse celebre, quia tum auri magna foret apud Græcos penuria. Quin & argenteum poculum illa ætate non sine admiratione, velut novum & insolens, visum fuisse; at postquam Bœoti Delphos occuparunt, illa omnia tum abundasse, & antea vero qui credebantur ditissimi, *poculis æneis* bibisse, *quorum loculos* χαλκοθήκας vocabant. Solebant autem pocula sua variis emblematis distinguere ac exornare, cujus exemplum in Nestoris illo cissybio *Iliados* XI. *v.* 631. *seqq.* Sic Herodorus Heracleotes (apud Athenæum *l. m. c.*) *Atreo*, scribit, *fuisse phialam auream*, *in cujus medio aurea agni imaguncula*. Notum quoque illud Daphnidis caprarii cissybium, multis imaginibus insigne apud Theocritum *Idyl.* I. *v.* 25. *seqq.* & quod Anacreon *ab init. Carminum* (9) describit ποτήριον ἀργυροῦν, *argenteum poculum*.

§. VI. Ceterum erant heroum pocula ampliora, ut illud Nestoris, quod vix ac ne vix quidem juvenis sustinebat; *Iliad.* XI. *vers.* 635. illud item, quo ter exhausto obrutus immanis Cyclops, docet *Odyss.* IX. *v.* 391. *seqq.* Quoties vero genio indulgebant, majora pocula eaque meracius mista, flagitabant. Factum ab Achille, cum exciperet legatos, *Iliad.* IX. *v.* 202. *seq.*

Μείζονα δὲ κρητῆρα Μενοιτίου υἱὲ καθίστα,
Ζωρότερον δὲ κέραιε· δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Majorem jam craterem Menoetii fili appone,

N 2 *Mera-*

Patris simulacro adjici solita. Vid. *Fest.* h. v. apud *Perott.* col. 1126. 10.

(8) Verba hæc ipsissima sunt *Athenæi* lib. VI. p. 231.

(9) In edit. *Fabri* Epigr. XVII. p. 25.

Meraciusque misce, poculumque para unicuique.

Posteriores Græci hoc vocarunt τὴν μείζονα αἰτεῖν, *majus poscere*. Alexis (*in Abscisso*, apud Athenæum *lib.* X. *p.* 431. C.)

- - Κυάθους προπίνων εἴκοσιν
Ἴσον ἴσῳ, πάλιν τὴν μείζον' ᾔτουν.
- - *Pocula cum præbibisset viginti*
Par pari, rursum majus petebant.

Quo pertinet illud Ciceronis in *Verrem Action.*II.(10)*lib.*I. *c.* XXVI. *Vol.* III. *p.* 1137. *Fit sermo inter eos & invitatio, ut Græco more biberetur; poscunt majoribus poculis.* Quin imo & mero utebantur, nulla admista aqua. Sophilus apud Athenæum *lib.* X. *pag.* 431. *A.*

Συνεχὲς ἄκρατος ἐδίδοτο ἴσον ἴσῳ, πάλιν
Τὴν μείζον' ᾔτουν.
Assidue merum porrigebatur par pari, rursum
Majoribus poscebant.

Et non desunt (11), qui ζωρότερον *meracius sc. mistum* illud Achilleum ἄκρατον *purum, non permistum* interpretati sint, ut idem Scriptor docet *l. m. c.* Profecto vino impensius indulsisse etiam priscos illos heroas, non uno Homeri loco patet; etsi ebrietatis crimen iidem habuere probrosum.

* * *
* *
*

CAPUT

(10) Vid. & *Ascon.* in h.l. Arte Poët. c. XXVI. *T.* IV. p. 30. fin. *Plutarch.* Sympos. lib. V. Quæst. IV. p. 677.

(11) Vid. *Casaub.* ad *Theophr.* Charact. c. 5. *Arist.* de

CAPUT TERTIUM.

De Tempore victitandi.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Victitandi		Modus, de	
		Die	§. II.
Tempus	§. I.	Nocte	§. III.

§. I.

VAria fuit ac multiplex τροφῆς *cibatus* ratio apud priscos Homeri heroas. Etenim sæpius de die soliti victitare. Homerus quidem commemorat ἄριστον (1), δεῖπνον, δόρπον, quibus totidem significantur *cibationes mane, meridie, vesperi, factæ*. Ἄριστον μέν ἐστι, τὸ ὑπὸ τὴν ἕω λαμβανόμενον· δεῖπνον δὲ μεσημβρινὸν, ὃ ἡμεῖς ἄριστον· δόρπον δὲ τὸ ἑσπερινόν. Ἄριστον, *i. e. jentaculum, sumitur auroræ exortu: δεῖπνον prandium, quod nos ἄριστον dicimus, ad meridiem: δόρπον cæna, vesperi*, ait Athenæus *lib.* I. *pag.* 11. *E.* Atque ita digessisse videtur Æschylus, apud Athenæum *l. m. c. D.* cum ait:

- - σῖτον δ' εἰδέναι διώρισα

Ἄριστα, δεῖπνα, δόρπα θ' αἱρεῖσθαι τρίτα.

- - *quando cibum capiant, præfinivi:*

Jentaculum, cænam, prandium sumant ut tertium.

Non defuerunt, qui quartum etiam adjicerent, promeridiano tempore sumptum, quod ἑσπέρισμα dixit Philemon (*itidem apud Athenæum l. m. c. D.*) *merendam* Latini. Et quidem nixi loco illo Homeri *Odyss.* XVII. *v.* 599.

 - - σὺ

(1) Erat hoc utique primis temporibus cibus matutinus, quo se homines parabant ad labores diurnos, & maxime milites ad labores pugnæ; notante *Periz.* ad *Ælian.* lib. IX. c. XIX. cf. utique *Athen.* lib. I. p. 11. H. de reliquis vid. *Schol.* ad Iliad. II. 381. XXIV. 124. Od. II. 20. ubi *Æschylus* quoque cit.

- - σὺ δ' ἔρχεο δειελιήσας·

- - *tu autem vade ad vesperam huc commoratus.*

Sed rectius Athenæo *lib.* V. *pag.* 193. *B.* illi censentur errare, οὐ νοοῦντες, inquit, ὅτι λέγει τὸν δειλινὸν διατρίψας χρόνον· *qui non animadvertunt, eo vocabulo significari, quum per pomeridianum tempus permanseris*: ut sensus sit, *non ubi merendaveris, sed ubi ad solis occasum commoratus fueris.*

§. II. Ceterum observat Idem Auctor, *l. m. c. nullum ostendi apud* Homerum, *qui simul eodem die ter cibum sumpserit*: Ὅμως δὲ οὐδεὶς δείξει παρὰ τῷ ποιητῇ τοῖς τινα λαμβάνοντα τροφάς. Diversis tantum temporibus a viris diversis factum apparet. Ac in bello sæpe tantum fuit δεῖπνον ac δόρπον; ante pugnam *mane*, & post *noctu*, ita ut tota die dimicarent. Sic *Iliad.* II. *v.* 381. & 385. Agamemnon Græcos ad prælium excitans,

Νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν ἄρηα,
Ὥς κε πανημέριοι στυγερῷ κρινώμεθ' ἄρηϊ.
Nunc vero ite caenatum, ut cieamus pugnam:
Vtque totum diem horrendo cernamus marte.

Nocte vero adventante prælium diremptum. Simili modo Hector suos vesperi a pugna jubet cibum sumere:

- - νῦν μὲν πειθώμεσθα νυκτὶ μελαίνῃ,
Δόρπα τ' ἐφοπλισόμεσθα. - -
Nunc quidem pareamus nocti nigræ,
Caenasque instruamus. - -

Iliad. VIII. *v.* 502. *seq.*

§. III. Verum enim vero *parcus ac exiguus erat* apud Græcos antiquitus *de die victus*: plerisque contentis pane mero intincto, ut est apud Plutarchum *Sympos.* VIII. *Quæst.* VI. *Tom.* II. *p.* 726. C. φασὶ γὰρ ἐκείνους ἐργατικοὺς ἅμα καὶ σώφρονας ὄντας, ἕωθεν ἐσθίειν ἄρτον ἐν ἀκράτῳ, καὶ μηδὲν ἄλλο· διὰ τοῦτο μὲν, ἀκράτισμα (2) καλεῖν, διὰ τὸν ἄκρατον. *Dicunt enim illos cum & laboribus dediti & temperantes essent, mane panem edere mero intinctum, alind nihil. Itaque hoc dictum fuit acratisma cum acraton sit merum.*

Alii

(2) De hoc vid. quoque *Athen.* lib. I. p. 11. C.

Alii olivis, melle, atque id genus aliis rebus usi in prandium, teste Galeno (3) *lib.* VI. *de tuenda valetud. c.* 7. Vt inde promanarit proverbium Græcis usitatum, δεῖπνον ἀφελὲς, ἄριστον ἄπυρον, *sit cæna frugalis, prandium frigidum*. Sic & Romanos victitasse docet Plinius *epist. lib.* III. *Epist.* V. *p.* 166. (4) *Post cibum quem interdiu levem & facilem veterum more sumebat*. Et Cicero *lib.* V. *Tuscul. c.* XXXV. *Vol.* VIII. *p.* 2862. *Non placet bis in die saturum fieri*. Plutarchus vero affirmat *lib.* VIII. *Sympos. Quæst.* VI. *Tom.* II. *pag.* 726. *E. parce veteres Romanos* καθ' ἑαυτοὺς *seorsim pransos, cænas vero large convivis adhibitis inivisse*: Καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἀρίστων ἐπιεικῶς οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι, συνδειπνοῦντες τοῖς φίλοις: unde & cœna quasi κοινὴ dicta, διὰ τὴν κοινωνίαν, ob communionem vescentium, ut interpretatur Isidorus *Origin. lib.* XX. *cap.* II. *pag.* 483. *lin.* 21. *seq.* Atque hunc in modum priscos Græcos convivia agitasse, potissimum vesperi, ex ipso etiam Homero liquet: unde δεῖπνα postea convivia dicta, quasi διαπεπονημένα, *laboriosa*.

(3) Qui l. c. ita ait. *Quibusdam pane solo vesci sine obsonio non placet; sed eum cum palmulis, olivis, melle, aut sale sumunt: sunt etiam, qui post eum bibunt, &c.* idque circa quartam horam fieri suadet.

(4) En integra *Ejusdem* verba: *Post cibum sæpe (quem interdiu levem & facilem, veterum more sumebat) æstate, si quid otii, jacebat in sole*. Notæ ibid. subjectæ Nostro minus favent. Ait enim *Catanæus* veterum morem esse illorum, *qui bis in die cibum sumebant, id quod a quibusdam Secundi temporibus observabatur. Major tamen pars cæna contenta erat.* vid. & Phil. *Beroald.* Annot. contra *Serv.* apud *Grut.* Thes. Crit. T. I. p. 269. Adest & h. in r. Xerxis exemplum, qui non bis in die cibum capere consueverat; ut legitur apud *Herod.* Polymn. c. 120.

CAPVT QVARTVM.

De Conviviis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Conviviorum Species	§. I.	*Impellentes*	§. II.
Causæ		*Efficientes*	§. III.

IN conviviis prisci Græci non minimam beatitudinis partem posuerunt: quod infinitis locis demonstrat Homerus; peculiariter *initio Odyss.* IX. *v.* 11. ubi Vlysses apud Phæaces epulatus, nihil ait sibi pulcrius videri aut gratius, quam ad mensam vino ac dapibus onustam convivari,

Τοῦτό τί μοι κάλλιϛον ἐνὶ φρεσὶν εἴδεται εἶναι.

Hoc mihi pulcherrimum in mente videtur esse.

§. I. Trium generum convivia ab Homero proponuntur veteribus usitata, *Odyss.* I. *v.* 225. *seq.* ubi Minerva veniens in ædes Vlyssis, quas proci epulantes occupabant, quærit,

Τίς δαίς, τίς δὲ ὅμιλος ὅδ᾽ ἔπλετο, τίπτε δέ σε χρεώ;
Εἰλαπίν᾽ ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ᾽ ἐϛιν.

Quodnam epulum, quæve hæc turba? aut quid istis tibi opus est?
Convivium an nuptiæ? quoniam haud symbolum hæc sunt.

Quod ipsum repetitur *Odyss.* XI. *v.* 414. ubi Agamemnon narrat, socios suos mactatos fuisse, perinde ac sues solent in viri ditis,

Ἢ γάμῳ, ἢ ἐράνῳ, ἢ εἰλαπίνῃ τεθαλυίῃ.

Aut nuptiis, aut symbolis, aut convivio læto.

Ac Ἔρανος (1) quidem Scholiastæ *ad Odyss.* I. *v.*226. dicitur

(1) De hoc convivii genere vid. *Hesiod.* & *Schol.* p. 154. *Plato* de LL. XI. T. II. p. 915. *Camerar.* Quæst. promisc. Dec. III. c. X. apud Grut. T. IV. p. 125. seq. Tomas. de Tess. c. XVI. p. 81. seq.

tur τὸ ἀπὸ συμβολῆς δεῖπνον, *cœna quæ fiebat a ſymbolarum collatoribus*, ut loquitur Plautus, *Curcul. Act.* IV. *Sc.*I. *v.* 13. quum convivæ viritim aliquid in eam parandam expenderunt. Athenæus *lib.* VIII. *pag.* 362. *E.* Ἔρανοι δέ εἰσιν αἱ ἀπὸ τῶν συμβαλλομένων εἰσαγωγαὶ, ἀπὸ τοῦ συνεράν καὶ συμφέρειν ἕκαστον. Ἔρανοι *vero ſunt hominum ad epulas conventus collata pecunia facti, inde appellati, quod unuſquiſque pecuniam conferat ac pendat*. Fuit autem tenue ac parcum hoc convivii genus; ut vel ex eo conſtat, quod Pallas, viſa lautitia ac apparatu procorum, colligit non eſſe ἔρανον. Et Ariſtoteles *Ethic. lib.* IV. *cap.* VI. *Tom.* III. *p.* 62. C. hominis nimium magnifici exemplum ponit, οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶν ἑστιῶν, *qui ex collatitiis convivas nuptiali ritu tractet*. Ergo reliqua duo erant πολυτελῆ magiſque *ſumptuoſa*, unius hominis facta expenſa; & vel fiebant *ob nuptias*, vel *alia quavis de re*. Illud γάμον Homerus, hoc εἰλαπίνην vocat (*loca vid. ſupr. p.* 161. *ſeq.*). Eoque referendus τάφος, *epulum funebre* de quo ſupra *p.* 93. *ſeq.*

§.II.Præcipua conviviorum *cauſa* antiquitus fuit *Religio*, ut docet Athenæus *lib.*V.*p.* 92.*B.* Πᾶσα δὲ συμποσίου συναγωγὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὴν αἰτίαν εἰς θεὸν ἀνέφερε, καὶ στεφάνοις ἐχρῶντο τοῖς οἰκείοις τῶν θεῶν, καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς. *Omnis certe hominum ad convivium congreſſus apud veteres deorum cauſa factus eſt, quos propriis coronis, & hymnis & canticis ſacris venerabantur*. Inde eſt, quod nullum apud Homerum extat convivium, in quo non Diis fiunt ſacra. Si quod mactatur animal, ejus perpetuo conſervatur aliqua pars Diis adolenda. Hinc ipſum ἱερεῖον dictum: qui mactant ἱερεύειν, trita apud Homerum & alios auctores phraſi (2). Omninoque quovis alio cibo (3) obſervatum videmus apud Homerum, *ut primitiæ ciborum Diis offerantur*, ἀπαρχὰς τῶν βρωμάτων νέμειν, ait Athenæus *lib.* IV. *pag.* 179. *B.* Fecit hoc Vlyſſes cum ſociis incluſus

(2) Vid.Il.XVIII.559. Od. XIV. 28. XVI. 454. *Euſt.* ad Od. II. 56. &c.

(3) Vid. *Procl.* ad *Heſiod.* p. 80. & *Porphyr.* de Abſtin. lib. II. §. 27.

fus in Cyclopis ſpelunca, *Odyſſ.* IX. *v.* 231. *ſeq.*

> Ε'νθα (4) δὲ πῦρ κείαντες ἐθύσαμεν, ἠδὲ καὶ αὐτοὶ
> Τυρῶν αἰνύμενοι φάγομεν. - -
> *Tum autem igne accenſo ſacrificavimus, & ipſi nos*
> *De caſeis ſumentes comedimus.* - -

Similiter obſervatum in potu, quo non uſi, niſi (5) Diis etiam libaretur. Idem videre eſt in Platonis *Symp. Tom.* III. *p.* 170. *A.* ubi convivæ libationibus ac honoribus ſolennibus Deos venerantur. Contra vero apud Epicurum Diis non libatur, nullæ offeruntur primitiæ: verum quod Simonides apud Athenæum *lib.* IV. *pag.* 179. *D.* ait *de muliere inhoneſta*,

> Α'θυτα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει,
> *Non immolatas victimas ſæpe devorat.*

In ſacro autem hoc officio hunc ordinem ſervabant, ut a Veſta inciperent: ut teſtatur Homerus in *Hymno, in Veſt. & Mercur. v.* 4. *ſeqq.*

> - - Οὐ γὰρ ἄτερ σου
> Εἰλαπίναι θνητοῖσιν, ἵν' οὐ πρώτῃ πυμάτῃ τε
> Ε'στίῃ ἀρχόμενος σπένδει μελιηδέα οἶνον.
> - - *Non enim ſine te*
> *Convivia mortalibus, ubi non primæ poſtremæque*
> *Veſtæ incipiens quivis libat ſuave vinum.*

Quo pertinet illud Ariſtophanis *Veſpis*, *v.* 841. *ſeq.*

> - - Α'λλ' ἵνα
> Α'φ' Ε'στίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.
> - - *Sed ut*
> *A Veſta auſpicatus aliquem obteram.*

Cauſam hujus ritus exponit Ariſtocritus *lib.* II. (6) quod Jupiter victis Titanibus, ac regno pacate ſuſcepto, optionem hanc Veſtæ dederit petendi, quod quod vellet: Illam vero poſtulaſſe virginitatem, & primitias omnium

(4) Lectio hæc eſt *Euſt.* l. c. *Schol.* & *Athenæus* lib. IV. p. 179. C. legunt Ε'νθάδε una voce.

(5) Vid. *Porph.* de Abſtin. l. c. §. 20. Reliqua omnia ſunt ex *Athenæo* l. c. deſumpta.

(6) Apud *Schol. Ariſtoph.* ad Veſp. v. 842.

omnium quæ sacrificarentur; Καὶ μετὰ ταῦτα, inquit, οὕτω νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς, τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυομένων πρώτῃ δοῦναι Ἑστίᾳ. *Posteaque in sacris hoc religiose observatum fuit, ut primitiæ omnium sacrificiorum Vestæ darentur.*

§. III. Porro *convivium* præcipue *exhibere solebant viri Principes*. Nestor id ab Agamemnone ex more & æquo fieri postulat *Iliad.* IX. *v.* 69. *seq.*

Ἀτρείδη, σὺ μὲν ἄρχε· σὺ γὰρ βασιλεύτατός ἐσσι.
Δαίνυ δαῖτα γέρουσιν· ἔοικέ τοι, οὔτοι ἀεικές.
Atride, tu quidem iis imperium da: nam tu rex maximus es.
Præbe convivium senibus: decet te, nequaquam indecorum.

Sic Alcinous Phæacum rex optimatibus convivium parat *Odyss.* VII. *v.* 13. *& seq. v.* 39. Telemachus etiam,

- - Δαῖτας ἐΐσας
Δαίνυται, ἃς ἐπέοικε δικασπόλον ἄνδρ' ἀλεγύνειν.
- - *Epulis justis*
Epulatur, quæ decet jura tractantem virum curare.

Odyss. XI. *v.* 184. *seq.* Honori autem maximo ducebant hanc invitationem; ut liquet ex eo, quod præmii loco exploratori promittitur *Iliad.* X. *v.* 217.

Αἰεὶ δ' ἐν δαίτῃσι καὶ εἰλαπίνῃσι παρέσται.
Semperque in conviviis & epulis aderit.

Numerus fuit indefinitus. Eustathius tamen antiquitus convivia non ex pluribus, quam decem convivis constitisse tradit *Iliad.* II. *v.* 126. *seq. p.* 190. *l.* 25. *seq.* ubi Agamemnon in decurias vult disponi Achivos, & singulis assignari pocillatorem,

Ἡμεῖς δ' ἐς δεκάδας διακοσμηθεῖμεν Ἀχαιοί,
Τρώων δ' ἄνδρα ἕκαστον ἑλοίμεθα οἰνοχοεύειν.
Nos autem in decurias disponamur Achivi,
Trojanorum autem viros singulos accipiamus, qui vinum fundant.

Idem observatum a Pythagoreis, narrat Jamblichus *de Vit. Pythag. lib.* I. *c.* XXI. *p.* 99. *lin.* 5. *cit. ab* Eusath. *l. c.*

CAPUT

CAPVT QVINTVM.

De ritibus Conviviorum.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

S*Edentes apud* Homerum *convivantur:* εὐωχοῦνται δὲ παρ' Ὁμήρῳ καθήμενοι, ait Athenæus *lib.* I. *p.* 11. *F.* Sic *Iliados* X. *v.* 578. Vlysses ac Diomedes, δείπνῳ ἐφιζανέτην, *jentaculo adsidebant ;* & *Iliad.* XXIV. *v.* 515. Achilles adveniente Priamo adsidebat mensæ, atque ἐκ θρόνου ὦρτο *e sede surrexit.* Nempe in eam rem erant paratæ *sedes*, quas θρόνους & κλισμούς Poeta (1) vocat *Odyss.* I. *v.* 145.

Ἑξείης ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε θρόνους τε.
Ordine sedebant per sedilia thronosque.

Est autem θρόνος Athenæo *lib.* V. *pag.* 192. *E.* μόνον ἐλευθέριος καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ, *sella ingenuorum, liberorumque hominum cum pedum fulcro*, quod θρῆνυν Homerus vocat, ut videre est *Iliad.* XIV. *v.* 238. *seqq.* ubi Juno pollicetur somno

Δῶρα δέ τοι δώσω καλὸν θρόνον, ἄφθιτον αἰεί,
Χρύσεον· - - -

- . ὑπὸ

(1) Vid. & Odyss. X. 233. *Athenæum* lib. V. p. 192. E. cf. *Eustath.* ad Od. I. 145. &

- - ὑπὸ δὲ θρῆνυν ποσὶν ἥσει,

Τῷ κεν ἐπισχοίης λιπαροὺς πόδας εἰλαπινάζων.

Dona autem tibi dabo pulchrum solium, incorruptum in perpetuum,

Aureum: - - -

- - *sub pedibusque scabellum mittet, (Vulcanus)*

· *Cui imponas nitidos pedes, dum convivaris.*

Et *Odyss.* X. *v.* 314. *seq.* Circe Vlyssem collocavit

- - Ἐπὶ θρόνου ἀργυροήλου,

Καλοῦ δαιδαλέου· ὑπὸ δὲ θρῆνυς ποσὶν ἦεν.

- - *In sedili argenteo clavis,*

Pulchro, fabrefacto: & scabellum sub pedibus erat.

Sic & Telemachus *Odyss.* I. *v.* 130. *seq.* Minervam adventantem

- - ἐς θρόνον εἷσεν, ὑπὸ λῖτα πετάσσας.

· Καλὸν, δαιδάλεον, ὑπὸ δὲ θρῆνυς ποσὶν ἦεν.

- - *in thronum collocavit ducens, stragulum substernens*

Pulchrum, ingeniose factum, sub pedibus autem scabellum erat.

Vbi & stragulum sedi injectum. Ipse vero sibi posuit κλισμὸν *sellam* minorem, qui περιττοτέρως κεκόσμηται, *ad corporis inclinationem curiosius ornatur, in quem recumbimus*, ait Athenæus, *lib.* V. *pag.* 192. *E.* At vero Vlyssi *vilissimum sedile*, δίφρος, positum cum exigua mensa; scamnum utique aliquod iners alibi in *Odyss.* (*scil. lib.* XVII. *v.* 330. *seqq.*) Sed enim Alexander Magnus aliquando quadringentos duces convivio excipiens, ἐκάθισεν ἐπὶ δίφρων ἀργυρῶν καὶ κλιντήρων ἁλουργοῖς περιστρώμασιν *in sellas argenteas veste purpurea stratas considere fecit:* ut memoriæ prodidit Duris, apud Athenæum *lib.* I. *p.* 17. *F.* Primus utique, & maxime antiquus sedendi hic ritus, vel testimonio Philonis *lib. de Joseph. pag.* 377. Ἐξῆς δὲ προστάξαντος κατὰ τὰς ἡλικίας καθίζεσθαι, μήπω τῶν ἀνθρώπων ἐν ταῖς συμποτικαῖς συνουσίαις κατακλίσει χρωμένων. *Postea vero hic ordo observatus est, ut secundum ætatis ordinem sederent, nondum recepto more discumbendi in conviviis.* Priscos quoque Romanos sedisse, non accubuisse inter epulandum, testis Servius *in* I. *Æneid.*

I. *Æneid.* *v.* 83. *&* 218. & Isidorus *Orig. lib.* XX. *cap.* XI. *pag.* 493. *lin.* 26. *seqq.*

§. II. *Situs* autem *differentia* non potest certo apud Homerum indicari. Nisi quod (2) *Iliad.* IX. *v.*218. Achille cum legatis epulante, ex adverso ei consedit Vlysses: & cum Priamus ad eum accederet in tentorio, socii loco nonnihil remoto considebant. *Iliad.* XXIV. *v.* 473. Alioqui certum est, honorem aliquem in *sessione* apud heroas positum, quam ἕδρην Poeta vocat, *Iliad.* VIII. *v.* 162.

Ἕδρῃ τε κρέασίν τε ἰδὲ πλείοις δεπάεσσι.

Sedilique carnibusque, & crebrioribus poculis.

Προεδρίαν *primam sedem* (3) interpretatur Eustathius, *ad h.l. pag.* 704. *lin.* 63. Et Plutarchus *lib.* I. *Sympos. cap.* III. *Tom.* II. *p.* 619. *B.* apud Græcos ait honestissimum locum esse primum; cum Persis sit medius. At apud Indos nihil tale observari scribit Philostratus *de Vit. Apollon. lib.* II. *cap.* 28. *pag.* 80. unoquoque accumbente, prout advenit.

§. III. Sedentibus convivis, *ancilla aquam* ex gutto *affundebat* super lebete, *ad lavandas manus*; uti factum Minervæ *Odyss.* I. *v.* 136. *seqq.*

Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα
Καλῇ, χρυσείῃ, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος
Νίψασθαι· - - -

Aquam vero ancilla ex gutto infundebat ferens
Pulchro, aureo, super argenteo lebete,
Ad lavandum. - -

Quod *Odysseas* IV. *v.* 52. *seqq.* etiam obtigit Telemacho. Sic apud Virgilium:

- - *Dant famuli manibus lymphas,*

Æneid. I. *v.* 705. Plautus *Persa*: *Act.* V. *Scen.* I. *v.* 17.

Date

(2) Hospitibus præ ceteris locus medius, ceu præstantissimus fuit assignatus. vid. *Tomasin.* de Tesseris Hospital. c. XIX. p. 91.

(3) Quod alibi quoque de prima & dignissima sede adhibetur; vid. *Schol.* in *Aristoph.* Equit. v. 572. Orientalium more populorum eam πρωτοκλισίαν dixeris, uti Luc. XIV. 7.

Date aquam manibus; apponite mensam.
Cicero *lib.* II. *de Orat. c.* LX. *Vol.* II. *p.* 422. *Illud egregium Sextii: manus lava & cœna.*

§. IV. *Mensa* deinde *apponebatur cuique convivæ*; uti locis supradictis *Odyss.* VII. *v.* 174. X. *v.* 370. XV. *v.* 137. XVII. *v.* 93. subjungitur,

\- - Παρὰ δὲ ξεστὴν ἐτάνυσσε τράπεζαν.
\- - *Juxta autem politam explicuit mensam.*

Oblongam fuisse inde patet; ita quoque censente Eustathio, (*ad Odyss.* I. *v.* 138. *pag.* 1401. *lin.* 45. *cf.* Idem *ad Odyss.* X. *v.* 370. *pag.* 1661. *lin.* 59. & *ad Odyss.* XVII. *v.* 93. *p.* 1816. *lin.* 29.) Ἐμφαίνει μήπω κυκλοτερεῖς εἶναι τότε τὰς τραπέζας, ἀλλὰ τεταννυσμένας εἰς μῆκος. *Apparet exinde mensas nondum orbicularem, sed oblongam habuisse figuram. Initio* tamen *rotunda forma constructas fuisse mensas, mundanæ figuræ exemplo*, contendit Myrleanus apud Athenæum *lib.* XI. *p.* 489. *C.* Διὸ τὴν τράπεζαν κυκλοειδῆ κατεσκεύαζαντο, πειθόμενοι τὸν κόσμον εἶναι σφαιροειδῆ. *Propterea mensam orbiculatam fabricarunt, arbitrantes mundum esse globosum. Ex ligno constabant*, ut ferri possent; & quidem *polito*, unde τράπεζα ξεστή, εὔξοος dicta, *levigata*. Non artificis modo dolabra, sed spongiæ assidua perfrictione hoc fiebat. *Odyss.* I. *v.* 111. *seq.*

Οἱ δ' αὖτε σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας
Νίζον, καὶ πρότιθεντο, ἰδὲ κρέα πολλὰ δατεῦντο.
Alii rursum spongiis multiforis mensas
Abstergebant, & proponebant, atque carnes multas dividebant.

Jubet id ipsum ancillas facere Euryclea, instructura domum adventui procorum,

\- - Ἐν δὲ θρόνοισ' εὐποιήτοισι τάπητας
Βάλλετε πορφυρέους, αἱ δὲ σπόγγοισι τραπέζας
Πάσας ἀμφιμάσασθε. - -
\- - *Inque sedilibus fabrefactis tapetes*
Jacite purpureos: partim autem spongiis mensas
Omnes abstergite. - - -

Odyss. XX. *v.* 150. *seq.* Sic Arrianus *Epist. lib.* III. *cap.* XXVI. *pag.* 349. Ἆρον τὰς τραπέζας, σπόγγισον. *Tolle*

le mensas, absterge. Martialis *lib.* XIV. *Epigram.* 143. *v.* 1.

Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis.

Hæc lintei præstabat vicem, quale nullum priscis Græcis ad sternendas mensas.

§. V. *Convivarum cuique sua carnis portio æqua distribuebatur*; Καὶ τῶν κρεῶν δὲ μοῖραι ἐνέμοντο. ait Athenæus *lib.* I. *p.* 12. *C.* Vnde Δαΐτας vocat Homerus *Iliad.* I. *v.* 468. *Odyss.* XI. *v.* 184. *&c.* εἴσας, ἀπὸ τῆς ἰσότητος *ab æqualitate*, ut Idem censet, καὶ ἀπὸ τοῦ δατεῖσθαι *a dividendo*, *lib.* I. *pag. m. c.* Faciebat hoc δαιτρὸς seu δαιτύμων Homero (4) dictus *Odyss.* I. *v.* 141. IV. *v.* 57. 621. *&c.* dictus ὁ διανέμων τὰ κρέα *carnium distributor*, ait Plutarchus *in Sympos. lib.* III. *cap.* X. *pag.* 644. *A. Odyss.* XV. *v.* 140.

Πὰρ δὲ Βοηθοΐδης κρέα δαίετο καὶ νέμε μοίρας,

Juxtaque Boethœdes carnes incidebat, & distribuebat partes.

& *Odysseas* XX. *v.* 280. *seqq.*

Μοίρας δασσάμενοι δαίνυντ' ἐρικυδέα δαῖτα.

Πὰρ δ' ἄρ' Ὀδυσσῆϊ μοῖραν θέσαν οἳ πονέοντο,

Ἴσην ὡς αὐτοί περ ἐλάγχανον.

Partibus divisis epulabantur celebri epulo.

Apud Vlyssem autem posuerunt partem, qui ministrabant,

Æqualem, ut ipsi sortiti fuerant.

At *Achilles ipse* (5) *carnes dividebat*, *Iliados* XXIV. *v.* 626. (*vid. etiam Iliad.* IX. *v.* 217.)

Αὐτὰρ κρέα νεῖμεν Ἀχιλλεύς.

Et Eumæus *Odyss.* XIV. *v.* 434.

Καὶ τὰ μὲν ἕπταχα πάντα διεμοιρᾶτο δαΐζων.

Atque illa septifariam omnia partitus est dividens.

Vnam quidem portionem Nymphis, alteram Musis dedicavit, reliquas singulis convivis destribuit. At Vlyssi tergum suis dedit, *lib. eod. v.* 437.

Νώτοισιν δ' Ὀδυσῆα διηνεκέεσσι γέραιρεν·

Dorsis autem integris Vlyssem honorabat.

Ita honoris causa etiam factum Ajaci reduci a pugna, *Iliad.* VII. *v.* 321.

Νώτοισι δ' Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρεν·

Tergo

(4) *Aeliano* διχοτόμων lib. VII. c. III. *H.*

(5) Vid. *Aelian.* l. m. c. *H.*

Tergo vero Ajacem integro honoravit.
Sic Apud Virgilium *Æneid.* VIII. *v.* 182.
Vescitur Æneas simul & Trojana juventus
Perpetui tergo bovis.

Simile quid a Gallis observatum scribit Diodorus Siculus *lib.* V. *cap.* XVIII. *pag.* 306. *Largiebatur quoque de sua portione quisque, cui libitum esset*: ἐδωροῦντο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν μοίρας, οἷς ἠβούλοντο, ait Athenæus *lib.* I. *pag.* 14. *A.* Ita Ulysses dat Demodoco cantori de tergo, quod sibi appositum fuerat, rescissam partem, *Odyss.* VIII. *v.* 475. *seq.*

§. VI. *Vinum singulis convivis affundebant pueri adstantes* (6), Κοῦροι δὲ νέμουσι ἐπαρξάμενοι δεπάεσσιν. Erant ii ingenui ac liberi, ut notat Athenæus *lib.* V. *pag.* 192. *B.* Δοῦλος οὐδεὶς ἦν ὁ διακονῶν, ἀλλ' οἱ νέοι τῶν ἐλευθέρων ᾠνοχόουν. *Ad ministerium hoc servus nullus adhibebatur, sed ingenui liberique adolescentes vinum fundebant.* Qualis Menelai filius (7), licet sponsus, ipso nuptiarum die, *Od.* XV. *v.* 141. *Distribuebant* etiam *pocula* (8) *ex æquo*; ita tamen ut honoris ergo, viris principibus majora ac pleniora darentur: quemadmodum Idem Auctor observavit *lib. c. pag.* 192. *fin.* Ἐξ ὧν οἱ κοῦροι διακονούμενοι τοῖς μὲν ἐντιμοτάτοις ἀεὶ πλήρες παρεῖχον τὸ ποτήριον· τοῖς δ' ἄλλοις ἐξ ἴσου διένεμον. *Ex his, qui ministrabant pueri, honoratissimis convivis poculum plenum semper exhibebant,*

O mi-

(6) Quo tamen etiam officio femina sæpe functa; uti Il. XI. v. 637. quemadmodum etiam in convivio Deorum Hebe dicitur nectar miscuisse Il. II. 2. sq. Ganymedes, pocillator Jovi proprius; eoque nomine etiam abs *Eurip.* celebratus Troad. v. 820. sqq. Ceterum vulgo κήρυκες vocati apud *Athenæum* lib. X. p. 425. D.

(7) Cf. *Athen.* lib. X. p. 424. E. & lib. V. p. 192. C.

(8) In omni fere convivio tria pocula acceperunt, unum *Jovis Olympii & Olympiorum Deorum*, alterum *Heroum*, tertium *Jovis Salvatoris*, *Perfecti*. vid. *Pollux.* lib. VI. 15. *Hesych.* voc. τρίτος κρατήρ. cf. not. Varior. ad *Virgil.* Æneid. I. 728. Is vero qui ad bibendum instigabat, ὀφθαλμὸς dictus, *Athenæo* teste lib. X. p. 425. B.

ceteris autem ex æquo vinum distribuebant. Hoc argumento Agamemnon incitat Idomenea ad pugnam; quippe cum alii Achivi *mensuram bibant*, δαιτρὸν πίνωσιν, illi πλεῖον δέπας αἰεὶ ἕστηκε, *plenum poculum semper adstat*. *Iliad.* IV. *v.* 262. *seq.* Similiter *Iliad.* VIII. *v.* 162. Diomedes (9) stimulatur ad prælium,

Ἕδρῃ τε κρέασίν τε, ἰδὲ πλείοις δεπάεσσι.

Sedilique carnibusque, & crebrioribus poculis.

quod de Glauco & Sarpedone simili ratione repetitur *Iliad. lib.* XII. *v.* 311.

§. VII. Porro *invitabant* quoque *sese ad bibendum poculo dextra tradito*, quod δέχεσθαι dicit Homerus. Sic Dii

\- - - χρυσέοις δεπάεσσι
Δειδέχατ' ἀλλήλους, - -
\- - - *aureis poculis*
Excipiebant se mutuo: - -

Iliad. IV. *v.* 3. *seq.* Hoc est, ἐδεξιοῦντο προπίνοντες ἑαυτοῖς ταῖς δεξιαῖς, ait Athenæus *lib.* I. *pag.* 13. *fin.* Similiter *Iliad.* IX. *v.* 224. Vlysses

Πλησάμενος δ' οἴνοιο δέπας, δείδεκτ' Ἀχιλῆα.

Impletoque vino poculo propinavit Achilli.

Id est, ἐδεξιοῦτο, ὅ ἐστιν προέπινεν αὐτῷ, τῇ δεξιᾷ διδοὺς τὸ ποτήριον, *propinans poculum dextra obtulit* (verba sunt Athenæi, *lib.* I. *p.* 14. *A.*) Sed *lib.* X. *p.* 434. *A.* clarius rem exponit Athenæus, πληροῦντες γὰρ προέπινον ἀλλήλοις μετὰ προσαγορεύσεως· *plenis poculis sibi invicem propinabant cum salutatione*; idque exemplo Alexandri docet (10), qui αἰτήσας ποτὲ ποτήριον δίχουν καὶ πιὼν προὔπιε τῷ Πρωτέᾳ, *cum aliquando poculum, quod duos congios capiebat, poposcisset, Proteæ id præbibit*. Vt proinde propinantes prægustatum leviter poculum sibi mutuo porrigerent; quo pertinet illud Plauti *Curculione Act.* II. *scen.* III. *v.* 80.

-- *Pro-*

(9) Hectoris hæc potius verba sunt; ceu ex ipsa loci inspectione patet.

(10) *Potter.* Arch. Gr. p. 766. D. huc citat *Athen.* lib. X. c. IX. ubi tamen nondum repertum hoc exemplum.

- - *Propino magnum poculum. Ille ebibit.*

Et Juvenalis *Sat.* V. *v.* 127. *seq.*

- - *Quando propinat*
Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis
Pocula? - - -

Ceterum *propinatio* hæc sæpius fiebat initio facto *a dextra*, quod Ἐπιδέξια dixerunt (11). Pollux *lib.* II. *c.* V. §. 159. *p.* 231. Περὶ Εὐπόλιδι προπόσεως σχῆμα· (καλεῖται ἐπιδέξια) Ὅταν πίνωσι τὴν ἐπιδέξια. *Apud Eupolin vox* ἐπιδέξια *propinationis modum denotat, ut, Quando bibunt* ἐπιδέξια. Exemplum aut vestigium potius *Iliad.* I. *v.* 597. ubi Diis convivantibus Vulcanus

- - ἐνδέξια πᾶσιν
Ὠνοχόει. - -
- - *a dextra exorsus omnibus*
Vinum fundebat. - -

Sic Critias *epigrammate in Anacreontem* (*vid.* Athenæum *lib.* XI. *pag.* 463. *F.*) (12).

Παῖς διαπομπεύοι προπόσεις ἐς δεξιὸν ὦμον.
Puer propinationes circumferat in dextrum humerum.

§. VIII. Inter convivandum varia ferebantnr variis de rebus colloquia; etiam de rebus seriis, veluti *Iliad.* IX. *v.* 225. *seq.* ubi consilium habitum de re bellica. Quem morem Persis fuisse peculiarem, scribit Herodotus, referente Athenæo *lib.* IV. *pag.* 143. *seq.* Et Ammianus Marcellinus *lib.* XVIII. *c.* V. *pag.* 153. *Inter epulas de apparatu bellorum & seriis rebus apud Persas, Grajorum more veterum consultari* tradit. Accedebant & alia ludicra, tesseræ, cantus, saltatio aliaque id genus oblectamenta, de quibus suo loco.

§. IX. Vbi jam satis epulati erant convivæ, *discessionem petebant*. Athenæus *lib.* V. *pag.* 191. *D.* Διδάσκει

(11) Vid. ad hæc quoque *Athen.* lib. XI. p. 463. ἐπιδέξιος συμπότης apud *Polluc.* VI. 28. est *urbanus*; contra σκαιός in vitio ponitur ibid. §. 29. H.

(12) Non apparet in *Anthol. Græc.* superest *Athenæus*, ex cujus fide cum Nostro id citavit *Potter.* Arch. Gr. p. 767.

σκει δ' ἡμᾶς Ὅμηρος, ὅτι δεῖ καὶ τοὺς κεκλημένους ἐφ' ἑςίασιν παρακαλεῖν ἀπανίςασθαι τοὺς κεκληκότας. *Homerus etiam nos condocet, debere illos qui invitati sunt, convivatorem admonere & rogare, sibi ut exurgere & abire liceat.* Ita compellat Telemachus Menelaum *Odyss.* IV. *v.* 294.

Ἀλλ' ἄγετ', εἰς εὐνὴν τρέπεθ' ἡμέας·

Sed age, ad cubile ducite nos.

Minerva Nestorem *Odyss.* III. *v.* 334.

- - κοίτοιο μεδώμεθα· τοῖο γὰρ ὥρη·

- - *lectum curemus: ejus enim hora adest.*

Vult autem ante discessum linguas de more incidi ac Diis libari. *Linguas quidem secare* (13) *ac Diis adolere, consuetos fuisse potissimum eos, qui eloquentiæ studerent, sumpto ab Atticis ritu,* tradit Scholiastes *ad h. l.* Ideoque convenienter hic factum a Nestore disertissimo Græcorum. At libationes fiebant perpetuo a surgentibus convivis: præsertim vero Mercurio, uti Phæaces *Odyss.* VII. *v.* 138.

Ὧι πυμάτῳ σπένδεσκον ὅτε μνησαίατο κοίτου.

Cui ultimo libant, quando cogitabant de lecto.

Meminit Athenæus *lib.* I. *pag.* 16. *B.* Ἔσπενδον δὲ ἀπὸ τῶν δείπνων ἀναλύοντες, καὶ τὰς σπονδὰς ἐποιοῦντο Ἑρμῇ, καὶ οὐχ ὡς ὕςερον Διὶ τελείῳ· δοκεῖ γὰρ Ἑρμῆς ὕπνου προςάτης εἶναι. *Post cenam, cum jam dissolverentur convivæ, Mercurio libant antiqui, non, ut posteritas, Jovi Teleio, quoniam Mercurius somno præest.*

§. X. *Solebant* autem *convivæ ante noctem* fere *discedere.* Athenæus *lib.* V. *pag.* 192. C. οἱ δειπνήσαντες ἀπελύοντο φωτὸς ὄντος. Quod die festo præcipue obtinuisse docet Minerva *Odyss.* III. *v.* 335.

Ἤδε

(13) Caussam hujus rei tradit *Phurn.* c. 16. cf. & *Schol. Aristoph.* in Plut. v. 1111. Ante discessum vero coronæ quoque mittebantur & unguenta. vid. *Athen.* lib. XIV. c. 10. *Plutarch.* Sympos. lib. III. Quæst. I. cf. plur. *Pfeiff.* Ant. Gr. lib. IV. c. XXXV. fin. *Tomasin.* de Tess. c. XVIII. p. 86. Tandem usitatiores conviviorum ritus vid. apud *Homer.* Iliad. IX. 206. 199. Od. I. XIV. &c.

Ἤδε γὰρ φάος οἴχετ᾽ ὑπὸ ζόφον· οὐδὲ ἔοικε
Δηθὰ θεῶν ἐν δαιτὶ θαασσέμεν, ἀλλὰ νέεσθαι.
Jam enim lumen ivit ſub tenebras: neque decet
Diu deorum in epulis ſedere, ſed abire.

Lege etiam cautum in quibuſdam ſacris Athenæus confirmat *lib.* V. *pag.* 191. *E.* Καὶ νῦν δὴ νόμος ἐκ θυσιῶν πρὸ ἡλίου δύνοντος ἀπιέναι, *a quibusdam etiam ſacris ante ſolis occaſum ut diſcedant, lege cautum eſt.* Idem de Domitiano ſcribit Suetonius *in ejus Vita cap.* 21. *p.* 745. *Convivabatur frequenter ac large, ſed pene raptim; certe non ultra Solis occaſum.* Aliquando tamen etiam in magnam noctis partem productæ comeſſationes, ut apud Phæaces *Odyſſ.* VII. *v.* 100. ubi aurei juvenes in ſuggeſtis ſtantes lucem convivis præferunt. Lucretius *lib.* II. *v.* 24. *ſeq.*

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædeis,
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.

Similiter *Odyſſ.* XVIII. *v.* 306. *ſeq.* Procis epulantibus prælucent tres lampades, quas alternatim famulæ ferebant. Et apud Virgilium *Æned.* I. *v.* 730. *ſeq.* in Didonis convivio:

- - *dependent lychni laquearibus aureis*
Incenſi, & noctem flammis funalia vincunt.

§. XI. Ceterum convivis diſcedentibus *removebantur menſæ.* Athenæus *lib.* I. *pag.* 12. *A.* Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν αἱ δμωαὶ ἀπὸ μὲν σῖτον πάλιν ἦρον καὶ τράπεζαν, καὶ δέπας. *Poſtquam diſceſſerunt convivæ, famulæ cibum, menſam pateramque removent.* Vnde de Achille adhuc manducante dicitur *Iliad.* XXIV. *v.* 476.

- - ἔτι καὶ παρέκειτο τράπεζα,
- - *adhuc appoſita erat menſa.*

Plautus *Truculento Act.* II. *Scen.* IV. *v.* 12. *ſeq.*

- - *Cedo ſoleas mihi:*
Properate: auferte menſam.

Et Virgilius *Æneid.* I. *v.* 220.

Poſtquam epulis exempta fames, menſæque remotæ.

Si quid ſupererat cibi, ab ancilla penuaria recondebatur,

 ut ſi

ut si qui novus hospes adveniret, huic in promptu esset, quod daret; uti quoque notat Athenæus *pag.* 13. *A.* Quod ita religiose observatum a Romanis scribit Plutarchus *Problemat.* LXIII. *Tom.* II. *pag.* 279. *D.* ut nunquam mensam tollerent vacuam, αἰνιττόμενοι τὸ δεῖν ἀεί τι τοῦ παρόντος ἐς τὸ μέλλον ὑπολιπεῖν, καὶ τῆς αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν. *Quo obscure significabant, aliquid ex rebus præsentibus in futurum esse reservandum, & de crastina die jam hodierna luce prospiciendum.*

CAPUT SEXTUM.

De Vestibus (1).

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Tunica	§. I.	*Zona*		
Læna	§. II.		*Mulierum*	§. V.
Pallium	§. III.		*Virorum*	§. VI.
Pepli	§. IV.			

A Victu transeamus ad amictum. Is aut *promissior* est ac *amplior*, ad totum corpus tegendum, aut *brevior ac minor*, cooperiendis partibus quibusdam aptus. In priori genere principem obtinent locum χιτὼν ac χλαῖνα.

§. I. Χιτὼν, *vestis ea erat, quæ proxime corpori circumponebatur*, τὸ προσεχῶς κεχυμένον τῇ σαρκὶ ἱμάτιον, unde & Athenæus ἐχέσαρκον, *adstrictam carni vestem* dixit *lib.* XIII. *pag.* 590. *F.* ubi de Phryne loquens, ἐχέσαρκον γὰρ, ait χιτώνιον ἠμπείχετο. *Adstricta enim carni veste induta erat.* Et clare liquet ita se habere ex eo, quod Vlysses

(1) Vestes habuerunt plures, quas per vices induebant. vid. Odyss. VIII. 249. cf. *Periz.* ad *Aelian.* lib. V. c. V. *H.*

Vlysses (2) *Odyss.* XIX. *v.* 232. *seq.* ait, se χιτῶνα *tunicam sensisse circa corpus, velut membranam cepæ,*

Τὸν δὲ χιτῶν' ἐνόησα περὶ χροῒ σιγαλόεντα,

Οἷόν τε κρομύοιο λοπὸν κατὰ ἰσχαλέοιο.

Tunicam interiorem dixit Valerius Maximus *lib.* VII. *cap.* IV. *n.* 5. *p.* 628. Ovidius *Tunicam* simpliciter *lib.* I. *Amor. Eleg.* V. *v.* 14.

Pugnabat tunica se tamen illa tegi.

Et *lib.* III. *Eleg.* XIV. *v.* 21.

Illic nec tunicam tibi sit posuisse pudori. (al. *rubori*) Nimirum, quia hæc corporis verenda tegit; quemadmodum etiam indicatur *Iliados* II. *v.* 262. ubi Vlysses minatur Thersiti se detracturum,

Χλαῖνάν τ' ἠδὲ χιτῶνα, τά τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει,

Lænamque & tunicam, quæque pudenda contegunt.

Eoque pertinet, quod ait Herodotus *Clio lib.* I. *cap.* VIII. *pag.* 4. Ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή, *cum tunica simul pudorem exuit mulier.*

§. II. Post χιτῶνα veniebat χλαῖνα, *læna* Latinis, si credimus Jubæ apud Plutarchum, *Numa Tom.* I. *pag.* 64. *C.* Καὶ γὰρ ἃς ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς λαίνας, ὁ Ἰόβας χλαίνας φησὶν εἶναι. *Quas enim ferebant lænas reges, Juba vult* χλαίνας *esse.* Quod etiam censet Servius *in* IV. *Æneid. v.* 262. *Vestis* erat *crassior*, proprie *ad arcendum frigus comparata*, χιτῶνος παχύτερον περίβλημα, ait Eustathius, *ad Iliad.* XVI. *v.* 223. *pag.* 1056. *lin.* 55. *seqq.* unde Homerus *Iliad.* XVI. *v.* 224. & *Odyss.* XIV. *v.* 529. χλαίνας ἀνεμοσκεπέας & ἀλεξανέμους *ventum arcentes* vocat. Res manifesta est ex *Odysseas* XIV. *v.* 487. *seqq.* ubi Vlysses subulco queritur, se unicum habere χιτῶνα *tunicam*, ac frigore hiberno premi, χλαίνης *lænæ* penuria.

- - Ἀλλά με χεῖμα

Δάμναται· οὐ γὰρ ἔχω χλαῖναν· παρά μ' ἤπαφε δαίμων,

Οἰοχίτων' ἔμεναι, - - -

- - *Sed me hyems*

Domat: non enim habeo lænam, decepit me deus,

O 4 *Vna*

(2) Vid. & Iliad. I. 42. seq. *H.*

Una ut essem cum tunica. - -

Vnde διπλῆν duplicem sæpius Poeta vocat, ut *Iliad.* X. *verf.* 133.

Ἀμφὶ δ᾽ ἄρα χλαῖναν περονήσατο φοινικόεσσαν,
Διπλῆν, ἐκταδίην. - - -

Circumque lænam fibula connexuit puniceam,
Duplicem, amplam - - -

Et *Odyssea* XIX. *v.* 225. *seq.*

Χλαῖναν πορφυρέην οὔλην ἔχε δῖος Ὀδυσσεύς
Διπλῆν· αὐτὰρ περόνη χρυσοῖο τέτυκτο.

Lænam purpuream hirsutam habebat divinus Vlysses,
Duplicatam, quæ aurea fibula adstringebatur.

Quanquam & ἁπλοΐδας χλαίνας *simplici e licio constantes*, dicit, *Iliad.* XXIV. *v.* 230. Vnde Pollux *lib.* VII. *cap.* XIII. §. 47. *p.* 718. Εἰσὶ δὲ χλαῖναι, αἱ μὲν ἁπλοΐδες, αἱ δὲ διπλαῖ. *Sunt vero chlænarum aliæ simplices, aliæ duplices.* Vnde & sæpius deposita, remanente tunica interiore: ficuti Vlysses arcum intenturus (3),

Ἀπ᾽ ὤμοιιν χλαῖναν θέτο φοινικόεσσαν,

Ab humeris tunicam purpuream deposuit:

Odyss. XXI. *v.* 118. & proci Penelopes intrantes domum *Odyss. lib.* XVII. *v.* 179.

§. III. Pro læna etiam fuit φᾶρος, quod ἱμάτιον interpretatur Scholiastes, *ad Iliad.* II. *v.* 43. *pallium* Latini interpretes. Sic Agamemnon, mane e lecto surgens, cum molliorem tunicam induisset,

- - περὶ δ᾽ αὖ μέγα βάλλετο φᾶρος.
- - *circum jecit autem magnum pallium:*

Iliados II. *v.* 43. Similiter Telemachus *Odyss.* XV. *v.* 60. *seq.*

- - Χιτῶνα περὶ χροΐ σιγαλόεντα
Δῦνεν, καὶ μέγα φᾶρος ἐπὶ στιβαροῖς βάλετ᾽ ὤμοις.
- *Tunicam circa corpus stupendam*
Induit, & magnum pallium in fortes jecit humeros.

Calypso quoque *Odyss.* V. *v.* 230.

-- ἀρ-

(3) Itemque ne in cursu impediretur: vid. Iliad. II. 183. coll. *Schol.* ibid.

- - ἀργύφεον φᾶρος μέγα ἕννυτο. -
- - *candidam stolam ingentem induit*; - -

uti Circe *Odyss. lib.* X. *v.* 543.

§. IV. Sed mulieribus in hanc rem frequentius erant πέπλοι (4), ἱμάτιον ἢ ἔνδυμα γυναικεῖον, *pepli, muliebre vestimentum* ait Hesychius, *voc.* Πέπλον· quod e subtili stamine confectum, ceteris vestibus superinduebant; unde Achivæ mulieres ἐύπεπλοι *bonis peplis instructæ* dictæ *Iliad.* V. *v.* 424. & Τρῳάδες passim (*veluti Iliad.* VI. *v.* 442. VII. *v.* 297. XXII. *v.* 105.) ἑλκεσίπεπλοι, *longa peplorum syrmata trahentes*; quia promissi erant pepli. Sic *Iliados v.* 289. in Helenæ thalamo erant

- - Πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, - - -
- *Pepla omnigeno artificio varia, opera mulierum Sidoniarum*, - - -

E quibus unum Minervæ dedicat Theano. Minerva quoque *Iliad.* V. *v.* 734.

Πέπλον κατέχευεν ἑανὸν πατρὸς ἐπ' οὔδει.
Peplum quidem defluere sivit pulchrum patris super pavimento.

Venus suum obtendit Æneæ adversus tela. Eoque induta dicitur in *Hymno, in Vener. v.* 86.

Πέπλων μὲν γὰρ ἕσο φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς,
Peplo etenim induta erat splendidiore ignis radio.

Sæpe etiam ἑανὸν *lucidum* simpliciter dictum, ut *Iliados* XIV. *v.* 178. de Junone,

Α'μφὶ δ' ἄρ' ἀμβρόσιον ἑανὸν ἕσατο·
Circumque ambrosium peplum induit.

Quanquam nonnulli apud Pollucem *lib.* VII. *cap.* 13. §. 51. *p.* 722. distinguantur variegatione, quæ sæpius in peplis.

§. V. Conjunguntur & ζῶσρα *cingula* cum peplis *Odysseas* VI. *v.* 38. ubi Nausicaa it lavatum

Ζῶσρά τε καὶ πέπλους καὶ ῥήγεα σιγαλόεντα,

Cin-

(4) Vid. d. h. v. *Schol.* ad Iliad. V. 194. XVI. 9. præcipue vero ad Il. II. 42.

Cingulaque & peplos & pallia admirabilia.
vestes nempe ad cingendum comparatas; fortean χιτῶνες & similes *promissi amictus*, qui ζώνῃ *cingulo* solebant adstringi. Ita Calypso post sumptum φᾶρος *pallium*,

- - περὶ δὲ ζώνην βάλετ' ἰξυῖ
Καλὴν χρυσείην. - - -
- - *zonamque circumposuit lumbis*
Pulchram, auream. - - -

Odysseas V. *v.* 231. Juno quoque se vestiens,

Ζώσατο δὲ ζώνην ἑκατὸν θυσάνοις ἀραρυῖαν,
Accepit zonam centum fimbriis aptam,

Iliad. XIV. *v.* 181. Hæc zona παρθενίη *virginea*, quam Tyro solvit Neptunus. *Odyss.* XI. *v.* 244. & μίτρα παρθενικὴ *mitra virginea* apud Moschum, de Europa, *Idyl.* II. *v.* 73. Et sub zona gestare dictæ mulieres gravidæ, ut Venus *Hymno v.* 256.

Παῖδα δ' ὑπὸ ζώνῃ ἐθέμην βροτῷ εὐνηθεῖσα.
Filiumque sub cinctura posui cum mortali mixta.

Euripides *Hecuba: v.* 750.

Τοῦτον ποτ' ἔτικτον κἄφερον ζώνης ὕπο.
Hunc olim peperi ego, ac ventre meo gestavi.

Deponebant cum parerent (5). Pindarus *Olymp.* VI. ἐπωδ. β. *v.* 8. 9. 12.

ἁ δὲ φοινικόκροκον
ζώναν καταθηκαμένα
τίκτε θεόφρονα κοῦρον.
Illa vero punicea-trama-textam
zonam deponens
peperit divina mente praditum puellum.

Sic Apollonius *lib.* I. *Argon. v.* 827. *seq.*

- - ὣ ἐπὶ μούνῳ
Μίτρην πρῶτον ἔλυσα καὶ ὕστατον, - -

quem primum & ultimum peperi. Inde Pausanias (6) *Atticis*

(5) Eamque Dianæ λυσιζώνῃ offerebant. vid. *Schol. in Apollon.* I. Arg. v. 287. *Voss.* de Idol. lib. I. p. 429. *Nat. Comit.* lib. I. *c. XIII.*

(6) Item *Aristid.* in Panathen. vid. *Meurs.* Att. Lect. lib. II. c. *XVII.*

ois lib. I. *cap.* 31. *pag.* 77. narrat, *Latonam parturientem deposuisse zonam eo loco, qui postea* ζωστὴρ *dictus*.

§. VI. *Viri* etiam cingebantur (7), præsertim in prælio; ut videre est de Agamemnone *Iliad.* XI. *v.* 15. Aut alioqui cum iter essent suscepturi; quomodo Eumæus, *Odyss.* XIV. *v.* 72.

- - ζωστῆρι θοῶς συνέεργε.
- - *cingulo celeriter coercuit tunicam*.

Quem morem orientalibus populis solennem esse, constat passim ex sacris (8) monumentis.

(7) Vid. Nostr. *lib.* IV. *c.* VIII. §. 3. Zonæ virilis usum extra bellum indicat *Basilius* Gregor. T. III. ad p. 45. C. his verbis: χιτὼν διὰ ζώνης προσεσταλμένος τῷ σώματι· τὸ μέν τοι ζῶσμα μή τε ἄνω τῶν λαγόνων, γυναικῶδες γάρ. μήτε χαῦνον, ὥστε διαῤῥεῖν τὸν χιτῶνα βλακικὸν γάρ. *Tunica cinctu adstricta sit corpori & appressa: Cinctus neque muliebrem in modum ilia exuperet, neque prælaxus fluxam tunicam efficiat*.

(8) Vid. Exod. *XXVIII.* 4. 39. *XXIX.* 5. 9. &c. cf. *Braun.* de Vest. Sacr. lib. II. c. III. §. 355. & 360.

CAPVT SEPTIMVM.

De Indumento capitis, pedum: aliisque corporis Ornamentis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

CApitis virilis integumentum, quod *pileum* vocamus nullibi extat apud Homerum. *Galea* tantum amicit; in cujus medio πῖλος. *Iliad.* X. *v.* 265.

\- - Μέσσῃ δ' ἐνὶ πῖλος ἀρήρει,

In mediaque lana spisse compacta aptata erat.

Vbi intelliguntur coacta & impilia, quæ peltra vulgo dicimus, quibus interior galeæ pars obire solet, ne capiti sit gravior. Hesiodus vero ἔργοις *v.* 543. *seq.* vult agricolam *pileo caput, ne madefiat hyberna pluvia*:

\- - κεφαλῆφι δ' ὕπερθεν

Πῖλον ἔχειν ἀσκητὸν, ἵν' οὔατα μὴ καταδεύῃ·

\- - *supra caput vero*

Pileum habeto elaboratum, ne aures madefiant.

Qua ratione & Vlyssis pater ruri habebat αἰγείην κυνέην, *caprinam* veluti *galeam*, *Odyss.* XXIV. *v.* 230. quæ Thessalis usitata; unde Sophocles *Oedipode Coloneo*, *v.* 318. *seq.* (*cit. & ab* Eustathio *ad Iliad.* X. *v.* 257. *pag.* 803. *lin.* 1.) ἡλιοστερῆ κυνῆ Θεσσαλίδα, *tegmen Thessalicum solem arcens* celebrat. Et Philostratus narrat (1), Indis esse

(1) Vid. *Eum* de Vit. Apoll. lib. II. c. 20. cf. etiam lib. III. c. 15. Lacedæmoniis quoque usu fuisse πίλους ad arcendas sagittas innuit *Thucyd.* lib. IV. p. 277. A. ubi conf. Schol.

esse κυνῆν ὁπότε ὕοι, *cum pluit*. Sed enim in more fuit veteribus, pingere Vlyssem cum pileo; teste Plinio *Histor.. Nat. lib.* XXXV. *cap.* X. *Tom.* III. *pag.* 591. ejusque rei monumentum extat apud Vrsinum (2) in antiquo denario. Et Cato apud Plutarchum *Vit. Caton. Maj. Tom.* I. *pag.* 341. *B.* ait, *Polybium*, *veluti Vlyssem*, *voluisse denuo in Cyclopis antrum ingredi*, τὸ πιλίον ἐκεῖ καὶ τὴν ζώνην ἐπιλελησμένον, *quod pileum illic & cinctum per oblivionem reliquisset*. Ceteroquin prisci Græci magna ex parte capite erant nudo; quod Ægyptiis perpetuum fuisse scribit Herodotus *Thalia lib.* III. *c.*12. *pag.* 165. & apud Romanos a multis factum, constat exemplo Cæsaris & aliorum.

§. II. At *mulieres* passim habebant *capitis tegumentum*. Καλύπτραν Poeta appellat, loquens de Calypso & Cyrce, *Odyss.* V. *v.* 232.

- - κεφαλῇ δ' ἐπέθηκε καλύπτρην,
- - *capiti autem imposuit calanticam.*

Sic Hesiodus *Theogonia v.* 574. *seq.*

- - κατὰ κρῆθεν δὲ καλύπτρην
Δαιδαλέην χείρεσσι κατέσχεθε, - -
- - *a capite vero calyptram*
Ingeniose factam manibus detinebat. -

Et apud Plutarchum *Hellanic. Problem. Quæst.* 49. *pag.* 302. *fin. mulieres* ἀπάγουσαι θάτερον μέρος τοῦ προσώπου τῆς καλύπτρας, *alteram veli partem a facie diducentes*.

§. III. Accedebant & alia *capitis ornamenta*, quæ complectitur Homerus his verbis *Iliad.* XXII. *v.* 468. *seq.* ubi de luctu Andromaches loquitur:

Τῆλε δ' ἀπὸ κρατὸς χέε δέσματα σιγαλόεντα,
Ἄμπυκα, κεκρύφαλόν τ', ἠδὲ πλεκτὴν ἀναδέσμην,
Κρήδεμνόν θ', ὅ ῥά οἱ δῶκε χρυσῆ Ἀφροδίτη.
Procul vero a capite fudit redimicula admiranda,
Vittas, reticulumque, atque textile crinale,

Ve-

(2) In *Bellor.* Imaginib. &c. hæc Vlyssis imago non reperitur, quamvis in præf. *Vrsini* aliquot promittantur. Habes vero eam in *P. Montfaucon.* Ant. Expl. T. II.

Velumque, quod ei dedit aurea Venus.

Primum ponitur ἄμπυξ (3), quem Scholiastes Vetus *ad h.l.* interpretatur κόσμον τινὰ περὶ τὴν κεφαλὴν ἀνέχοντα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, *ornatum quendam muliebrem capiti circumdatum, ut capillos contineat.* Vnde & Pausanias dici censet apud Eustathium *ad eund. loc. pag.* 1280. *lin.* 56. διὰ τὸ ἀμπέχειν τὰς τρίχας, *quod crines retineat.* Ipse vero ait *ibid. lin.* 51. *seq.* fuisse δίαδημά τι πρὸς ἀνάδεσιν τριχῶν, ἃς περιστέλλοντες οἱ παλαιοὶ ὑπὸ τούτου παρῆγον, *fasciam nempe quandam, sub qua capilli erant colligati.* Περικεφάλαιαν Scholiastes Theocriti interpretatur *Idyl.* I. *v.* 33. ubi γυνὰ,

Ἀσκητὰ πέπλῳ τε καὶ ἄμπυκι,
Ornata peplo reticuloque.

Κεκρύφαλον vero Scholiastes Homeri *ad l. m. c.* ait non κρονύφαντον, qui alias dicitur *reticulum forte, quod plexa coma distinguitur, ne diffluat.* Deinde κρήδεμνον *vitta, velamen capitis, quod ad humeros usque dimittebatur*, ut tradit Eustathius *ad Odyss.* I. *v.* 334. *pag.* 1421. *lin.* 10. (*vide etiam ad Iliad.* XIV. *v.* 184. *p.* 976. *lin.* 41. *seq.*) ubi Penelope

Ἄντα παρειάων σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα,
Genis prætendens tenuia capitis redimicula.

Sic Juno *Iliad.* XIV. *v.* 184.

Κρηδέμνῳ δ' ἐφύπερθε καλύψατο δῖα θεάων,
Calyptra dein desuper velavit se augustissima dearum.

Tale quid etiam ὀθόνη *linteum* fuit, quo velata Helena, cum egrederetur ad videndum prælium *Iliad.* III. *v.* 141.

- - ἀργεννῇσι καλυψαμένη ὀθόνῃσιν,
- - *candidis operta velis.*

Mos hic gentibus illius tractus, jam inde ab antiquissimis temporibus, ut non nisi velatæ egrederentur ac prodirent mulieres.

§. IV.

(3) Forte ἄμπυξ subinde idem, quod στεφάνη apud *Homerum*. Etenim hanc quoque inter ornamenta muliebria recenset Il. *XVIII.* 597. vid. & *Schol.* ad Od. VIII. 267. *Eurip.* Troad. v. 750. cf. *Pollux.* lib. V. §. 95. & Nostr. pag. seq.

§. IV. Auribus imponi solita a mulieribus ἕρματα *inaures*. *Iliad.* XIV. *v.* 182. *seq.* de Junone.

Ἐν δ' ἄρα ἕρματα ἧκεν ἐϋτρήτοισι λοβοῖσι,
Τρίγληνα, μορόεντα. - - -
Inauresque immisit in scite perforatas auriculas,
Tribus gemmarum oculis insignes, elaboratas.

Eustathius, *ad h. l. pag.* 976. *lin.* 30. τὰ τοῖς ὠσὶν ἐνειρόμενα κόσμια. *Ornatus auriculis inserti*. Sic *Odyss.* XVIII. *v.* 296. inter alia procorum dona,

Ἕρματα δ' Εὐρυδάμαντι δύω θεράποντες ἔνεικαν.
Inaures autem Eurydamanti duo famuli ferebant.

Eis similes ἕλικες *volvulæ*, Eustathio *ad Odyss.* I. *v.* 92. *pag.* 1394. *lin.* 41. (*cf.* Idem *ad Iliad.* XVIII. *v.* 401. *pag.* 1150. *lin.* 20. *seq.*) ψέλλια, ἔστιν ὅτε καὶ ἐνώτια. *Monilia, aliquando etiam inaures*. Venus in *Hymno v.* 87.

Εἶχε δ' ἐπιγναμπτὰς ἕλικας, κάλυκάς τε φαεινάς.
Habebat autem flexos inaures & calyces lucidas.

Sic in ornatu mulierum *Iliad.* XVIII. *v.* 401. ponit Homerus

Πόρπας τε, γναμπτάς θ' ἕλικας, κάλυκάς τε, καὶ ὅρμους.
Fibulasque, flexibilesque inaures, anulosque & monilia.

Κάλυκας ait Eustathius *ad Iliad.* XVIII. *v.* 401. *pag.* 1150. *lin.* 21. *seq. nonnullis esse aureos tubulos, quibus cincinni redimiebantur*. Ita quoque Hesychio in *h.v.* κάλυξ, χρυσῆ σύριγξ, ἡ τοὺς πλοκάμους συνέχουσα. At ὅρμος *monile est, collo injectum*, περιτραχήλιος κόσμος, (verba sunt Eustathii *ad Iliad.* XVIII. *v.* 401. *p.* 1150. *lin.* 22. *seq.*) Vt in Veneris ornatu, *Hymno v.* 88. *seq.*

Ὅρμοι δ' ἀμφ' ἁπαλῇ δειρῇ περικαλλέες ἦσαν,
Καλοί, χρύσειοι, παμποίκιλοι. - -
Torques autem circa molle collum perpulchræ erant,
Pulchræ, aureæ, omnivariæ. - -

Similiter inter Penelopes dona, *Odyss.* XVIII. *v.* 294. *seq.*

Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε
Χρύσειον, ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς.
Monile autem Eurymacho multa arte laboratum ferebat
Aureum, electris fulgens, solis ad instar.

Meminit Pausanias *Bœoticis extremis lib.* IX. *c.* 41. *pag.*

pag. 796. & diſtringuit ὅρμους variegatos ab iis, qui erant ſimpliciter facti ex auro, qualis ὅρμος Eriphyles, quem χρυσὸν *aurum* Homerus *Odyſſ.* XI. *v.* 326. Ita quoque ὅρμον Helenæ Menelaus dedicavit Delphis, quem πάγχρυσον κόσμον *ornatum totum-aureum* vocat Pythia, apud Athenæum *lib.* VI. *pag.* 232. *E. Coronas* quoque geſtaſſe mulieres, liquet ex *Iliad.* XVIII. *v.* 597.

Καὶ ῥ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνας ἔχον, -

Et hæ quidem pulchras coronas geſtabant.

§. V. Ceterum *annulorum uſum* fuiſſe nullum contendit Plinius *Hiſt. Nat. lib.* XXXIII. *cap.* I. *Tom.* III. *pag.* 439. *ſeq. Nec Iliacis temporibus*, ait, *ullos fuiſſe anulos video; nuſquam certe Homerus dicit, cum & codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indicet, & conditas arcis veſtes, ac vaſa aurea argenteaque & ea colligata nodi, non anuli, nota. Sortiri quoque contra provocationem duces, non anulis tradit. Fabricam etiam Deûm fibulas, & alia muliebris cultus, ſicut inaures, in primordio factitaſſe, ſine mentione anulorum. Manibus* indutæ *manicæ*, quæ χειρῖδες a Laerte dicuntur *Odyſſ.* XXIV. *v.* 229. ſed ne a rubis in colendo viridario læderentur;

Χειρῖδάς τ' ἐπὶ χερσὶ, βάτων ἕνεκα -

Digitaliaque in manibus (habebat) ruborum cauſa.

Euſtathius *ad loc. cit. pag.* 1959. *lin.* 63. *& pag. ſeq. lin* 2. *ſeq.* dicit eſſe τὰ τῶν χειρῶν καλύμματα ἐκ δερμάτων, *manuum ex corio integumenta;* additque *non ſolum adverſus ſpinas adhibita, ſed etiam* ἐπὶ ἔργων εὐχερίᾳ, *ad facilitanda negotia; nam & ſagittarios iis uſos eſſe, itemque* τοὺς πλύνοντας δὲ καὶ τοὺς ζυμοῦντας, *qui lavatione & fermentatione occupantur*. Ceterum chirothecarum, quibus hodie utimur, nullus fuit apud antiquiores Græcos uſus; ut conſtat ex Xenophonte *Cyropæd. lib.* VIII. *p.* 191. *lin.* 11. *ſeq.* qui inter cetera luxuriæ apud Perſas exempla ponit, quod *non contenti capitis ac pedum tegumentis, etiam manus digitabulis adverſus frigus munirent*, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δασείας, καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν, *ſed etiam ad extremas manus tegumenta quædam manualia & digitalia villoſa habent.*

§. VI.

§. VI. *Tibias* etiam Laertes *communitas* habebat *ocreis bovinis*, *Odyss.* XXIV. *v.* 227. *seq.*

\- \- περὶ δὲ κνήμῃσι βοείας
Κνημῖδας ῥαπτὰς δέδετο, γραπτῦς ἀλεείνων.
\- \- *Circumque tibias bubulas*
Ocreas consutas ligaverat, lacerationes evitans.

Alias contenti *subligaculis*, quæ πέδιλα (4) Homerus vocat, ut *Iliad.* II. *v.* 44. de Agamemnone surgente :

Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,
Et pedibus nitidis alligavit pulchra calceamenta.

quod & de Junone dicitur *Iliad.* XIV. *v.* 186. & alibi de aliis, cum aliquo egrederentur; velut, cum subulcus exit stabulo, *Odyss.* XIV. *v.* 23. Nimirum veteres (5) illi non erant semper calceati, uti hodie fit; sed cum essent exituri, potissimum suscepto longiori itinere. Ita vero & Mercurius in *Hymno v.* 83. & 86. cum abigere pararet Apollinis boves,

\- \- ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο σάνδαλα κοῦφα,
Οἷά τ' ἐπειγόμενος δολιχὴν ὁδόν. -
\- \- *Sub pedibus ligavit sandalia levia,*
Vtpote deproperans longam viam. -

Ceterum σάνδαλα (6) proprie *mulierum* erant *calciamenta*, ut ait Hesychius *voc.* Σανδάλια. Inde Omphale dicitur sandalio percussisse Herculem, apud Lucianum *Dial. Jovis, Æsculap. & Hercul. Tom.* I. *pag.* 208. Venus etiam Bioni in *Adonide mortuo*, *Idyll.* I. *v.* 21. ἀσάνδαλος *nudis pedibus* fertur ivisse per sylvas αἱμάσσοισα πόδας, *cruentans pedes*. Omninoque Ælianus *lib.* I. *cap.* XVIII. *Var. hist. pag.* 27. loquens de priscarum mulierum lu-

(4) Parabantur ea ex incisa pelle bovina bene colorata ; uti Eumæi Od. XIV. 24. Alias & ὑποδήματα dicta, quæ describit *Procl.* ad *Hesiod.* p. 124.

(5) Præcipue id fecerunt Philosophi, Oratores & qui adstrictioris vitæ genus sectabantur. vid. *Arist.* Nub. v. 103. & 362. deque hoc ἀνυποδησίας more *Spanh.* ad *Callim.* p. 728. ib.

(6) Illud discrimen etiam apud *Homer.* observare est : ut cum Minervam viro assimilatam πέδιλα habuisse dicit Od. *XIII.* 225.

xu inter alia dicit, *eas sandaliis pedes induisse*: Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς κεφαλῆς στεφάνην ἐτίθεντο ὑψηλὴν, τοὺς δὲ πόδας σανδάλοις ὑπεδοῦντο· ἐκ δὲ τῶν ὤτων αὐταῖς ἐνώτια μακρὰ ἀπεκρέμαντο· τῶν δὲ χιτώνων τὰ περὶ τοὺς ὤμους ἄχρι τῶν χειρῶν οὐ συνέρῥαπτον, ἀλλὰ περόναις χρυσαῖς, καὶ ἀργυραῖς συνεχέσι κατελάμβανον. *Corollam enim sublimem capiti imponebant, pedes vero sandaliis induebant, ex auribus longas inaures dependentes habebant. Tunicarum vero eam partem, quae est ab humeris usque ad manus, non consuebant, sed continuis fibulis, aureis & argenteis, constrinxere.*

CAPUT OCTAVUM.

De Lectis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Connexio	§. I.	*Vestimenta*	§. IV.
Lectorum		*Tapetes*	§. V.
Materia	§. II.	*Pelles*	§. VI.
Partes s. lectisternium, ubi		*Linum*	§. VII.
Plumae &c.	§. III.	*Humicubatio*	§. VIII.

§. I.

VEstes exuebant (1), quoties somni gratia ad lectum se recipiebant; & in cubiculo ex trabe suspendebant, donec experrecti resumerent; ut videre est *Odyss.* I. *v.* 437. *seq.* ubi Telemachus mollem exuit tunicam

(1) Moris vero quoque fuit cubitum euntibus libare Mercurio speculatori; Od. III. 137. seq. & τῶν ἱερείων τὰς γλώττας ἀποτέμνειν καὶ καίειν τοῖς θεοῖς, τὰς λόγχας ἐπιμελουμένοις. κ. τ. λ. ut ait *Schol.* ad Od. III. 331. ejusque ritus originem ad Atticos maxime refert. cf. etiam *Schol.* in *Apollon.* Arg. I. 517. Mallem igitur potius Noster huc retulisset ea, quae supra dixit, p. 212.

tunicam, quam aniculæ relinquit ἐν πασσάλῳ, *paxillo suspensam*, & dormivit κεκαλυμμένος οἰὸς ἀώτῳ, *tectus ovis florida lana*.

§. II. Porro *lecti constabant* potissimum *e ligno*; quod testatur ille Vlyssis *Odyss.* XXIII. *v.* 189. *seq.* quem ex *olea* a se fabricatum extendit, auroque & argento ac ebore exornavit; funiculis ex loro bubulo hinc inde consertis; nempe e *fulcris*, quæ ἑρμῖνας vocat. Qua ratione λέχεα τρητὰ (2) *lectos perforatos* subinde appellat, scilicet πετουπημένα πρὸς τὴν τῶν σχοινίων δέσιν, *ob foramina in spondis facta*, per quæ τόνοι *funes* trajiciebantur, qui sustinerent *ipsum lectisternium*; ut ait Scholiast. *ad Iliad.* III. *v.* 448.

§. III. *Id* vero sæpius Homerus hoc versu complectitur *Odyss.* XI. *v.* 188. XIX. *v.* 318. *&c.*

Δέμνια καὶ χλαῖναι καὶ ῥήγεα σιγαλόεντα.
Stramenta & lænæ & lodices pulchræ.

Δέμνια quidem fuerunt *culcita*, ut arbitror, *plumis, tomentove, aut alia re farta*; unde sæpius pro toto strato apud Poetam collocantur.

§. IV. His imponebantur ῥήγεα καὶ χλαῖναι, *lodices & lænæ*, ut luculenter apparet ex *Iliad.* XXIV. *v.* 644. *seq.* ubi Achilles lectum jubet Priamo componi,

Δέμνι' ὑπ' αἰθούσῃ θέμεναι, καὶ ῥήγεα καλὰ
Πορφύρε' ἐμβαλέειν, στορέσαι τ' ἐφύπερθε τάπητας,
Χλαίνας τ' ἐνθέμεναι οὔλας καθύπερθεν ἕσασθαι.
Lectos sub porticu ponere, & stragula pulchra
Purpurea injicere, sternereque desuper tapetas,
Chlænasque imponere villosas superne obducendas.

Eustathius ait *ad h. l. pag.* 1369. *lin.* 40. *seqq.* ὑποκεῖσθαι μὲν δέμνια δίκην κλίνης, καὶ ῥήγεα χάριν ἀνακλίσεως· ὑποκεῖσθαι δὲ, τάπητας μὲν εἰς σκέπην, χλαίνας δὲ εἰς ἔνδυσιν. *Culcita substrata esse ad recumbendum, lodices vero ad relaxationem: quibus super impositi tapetes in tegumentum, chlænas vero ad induendum.* Porro *ibid. lin.* 50. *& ad Odyss.* III. *v.* 349. *pag.* 1471. *lin.* 54. ῥήγεα proprie

 vult

(2) Vid. Od. I. 440. X. 12. &c.

vult esse βαπτὰ ἱμάτια, ἢ ὑφάσματα, ἢ καὶ ἄλλως τὰ περιεστρωμένα, καὶ πάντα τὰ βαπτὰ, *tincta vestimenta, vel pannos, alias etiam instrata, & omnia tincta*. At χλαῖναι *vestis crassior* Polluci *lib.* VII. *c.* XIII. §. 46. *p.* 718. *coll. lib.* X. *c.* XXVII. §. 123. *p.* 1302. ἐνεύναιον περιβόλαιον, seu ἱμάτιον εὐναῖον καὶ παρευναῖον, μέγα καὶ δασὺ, *vestimentum cubatorium & instratum, magnum scilicet & hirsutum*; forte lodices crassiores ex lana vel tomento: unde & οὔλας: *hirsutas* Poeta vocat; sicut etiam Theocritus *Idyl.* XXIV. *v.* 25. *seq.* ubi dracone Herculem in cunis dormientem, invadente, Iphiclum dicit a pedibus dejecisse

- - οὖλαν δὲ ποσὶν διελάκτισε χλαῖναν,
Φευγέμεν ὁρμαίνων, - -
- - *mollem pedibus calcitrando disjecit lænam,*
Fugere cupiens: - -

& post *v.* 61. Amphitruo

- - ὑπ' ἀμνείαν θέτο χλαῖναν
Παῖδα. - - -
- - *sub agninam reposuit lænam*
Puerum. - - -

§. V. *Tapetes* quoque villosi magnum habuere in lectis usum. Anacreon *Epigram.* VIII. *v.* 1. *seq.*

Διὰ νυκτὸς ἐγκαθεύδων
Ἁλιπορφύροις τάπησι,
Tyrio in tapete noctu
Facili fruens sopore.

Sic Aristophanes *Pluto v.* 527. *seq.*

Οὐχ ἕξεις οὔτ' ἐν κλίνῃ καταδαρθεῖν,
Οὔτ' ἐν τάπησιν - - -
Neque in clinio recumbere poteris, -
Neque in tapetibus. - -

Similiter Virgilius de Rhamnete *Æneid.* IX. *v.* 325. *seq.*

- - *tapetibus altis*
Extructus, toto proflabat pectore somnum:

utique imitatione Homeri *Iliad.* X. *v.* 156.

Αὐτὰρ ὑπὸ κράτεσφι τάπης τετάνυστο φαεινός,
At sub capite tapes extensus erat splendidus;

ubi

ubi *cervical* intelligi videtur; unde & προσκεφάλαιον vertit Hesychius *voc.* Τάπις.

§. VI. *Pellium* quoque magnus ad dormiendum *usus*. Ita Achilles *Iliad.* IX. *v.* 657. Phœnici jubet sterni

Κώεά τε, ῥῆγός τε, λίνοιό τε λεπτὸν ἄωτον,

Pellesque ovillas, stragulamque tinctam, linique subtilem florem.

Vlysses etiam apud Eumæum dormivit inter caprarum ac ovium pelles, læna superinjecta, *Odyss.* XIV. *v.*519. *seq.* & super ἀδέψητον βοέην *pellem bovinam non subactam*, *Odyss. lib.*XX. *v.* 2. (3) Sic Anchisæ λέχος *lectus* in *Hymno in Vener. v.* 159. *seqq.*

Χλαίνῃσιν μαλακῇς ἐστρωμένον· αὐτὰρ ὕπερθεν
Ἄρκτων δέρματ' ἔκειτο, - -
Lenis mollibus stratum: at superne
Vrsorum pelles jacebant, - - (Quos ipse occiderat.)

quemadmodum apud Virgilium *Æneid.* VIII. *v.*367.*seq.*

- - *stratisque locavit*
Effultum foliis, & pelle Libystidos ursæ.

Sic Daphnis apud Theocritum *Idyl.* IX. *v.* 9. *seq.* ait: sibi thorum stratum pellibus vaccarum,

- - ἐν δὲ νένασαι
Λευκᾶν ἐκ δαμαλᾶν καλὰ δέρματα. -
- *In eo stratæ sunt*
Albarum vaccarum pelles. - -

§. VII. Sed enim & *lini* in hanc rem fuit *usus*: ut præter illum locum *Iliad.* IX. *v.* 657. constat etiam ex *Odyss.* XIII. *v.* 73. ubi Phæaces Vlyssi

στόρεσαν ῥῆγός τε λίνον τε.
straverunt pictamque vestem linteumque.

 Dy-

(3) Qualibus etiam incumbens Diomedes ex Iliad. *X.* 155. citatur ab *Æliano* lib. *IX.* c. *XXIV.* Huc referunt etiam nonnulli σισύρας abs *Aristoph.* Nub. v. 10. & Concion. v. 835. in hunc usum memoratas. vid. *Spanh.* not. ad loc. prior. Pellibus vero villosis non incubuere Pythagorei, quibus stragula ex lino tantum & lana constabant, ut tradit *Jamblich.* de Vit. Pyth. c. *XXI.* p. 100. & c. *XXVIII.* p. 137.

Didymus *in Schol. ad h. l.* exponit λεπτὸν ἱμάτιον, *tenue stragulum*. Eustathius *ad Iliad.* IX. *v.* 657. *pag.* 782. *lin.* 21. περίστρωμά τι σινδονοειδὲς, *velamen sindonis speciem referens*. Celebrat id ipsum impense Apollonius apud Philostratum *lib.* VIII. *c.* VII. *sect.* V. *pag.* 334. ubi ait, καλὸν, τὸ ἐννυχεύειν ὑπὸ λίνῳ. *Noctem sub lino transigere pulchrum*.

§. VIII. Ceterum *humi etiam cubabant* (4), qui austeriorem vitam instituebant. Tales ad Dodonam Selli Jovis ὑποφῆται *interpretes*, quos χαμαιεύνας *humi cubantes* Homerus vocat *Iliados* XVI. *v.* 235. Ὡς κάτω περὶ γῆν κύπτὰς κειμένους, καὶ μὴ ἐπὶ στιβάδων ἢ δεμνίων ὑπνοῦντας. *Tanquam qui inferne prope terram cubabant, neque in stratis stipatis aut pellibus somnum capiebant* (verba sunt Eustathii *ad h. l. pag.* 1058. *lin.* 2. *seq.*). Philostratus quoque *lib.* III. *de Vit. Apoll. cap.* XV. *pag.* 105. ait, *Indorum Brachmanas* χαμευνίᾳ χρῆσθαι *humi dormire, substernentes sibi, quas invenerint, herbas*. Foliis quoque substratis Laertes ruri decumbebat *Odysseas* XI. *v.*193. Similiter apud Theocritum *Idyl.* VII. *v.* 68. *thorus densatus ad cubitum usque*

> Κνύζᾳ τ', ἀσφοδέλῳ τε, πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ,
>
> *Cnyza, asphodelo, & flexibili apio*.

Quomodo & Atticæ mulieres in Thesmophoriis e viticis foliis cubile sibi apparabant, ut est apud Dioscoridem *lib.* I. *cap.* CXXXVI. *fol.* 54. Denique & Plutarchus *lib. de Dæm. Soc. Tom.* II. *pag.* 578. *D.* ἄγνου καὶ μυρίκης χαμεύνας, *humi stratos lectos e vitice & myrica factos* commemorat.

CAPUT

(4) Quod de Agesilao quoque refert *Xenoph.* Hist. Græc. lib. IV. p. m. 339. & de Macedonibus *Curtius* lib. III. c. II. num. 15. ait: *fatigatis humus cubile est*.

CAPUT NONUM.

De Lavatione ac Unctione.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

F*Requentissimæ erant* apud Græcos *corporis lavationes ac unctiones; quibus non tam sordes abluerent, quam voluptatem aliquam sibi compararent*. Utrumque *finem* (1) veteres spectasse testatur Eustathius, *ad Iliad.* X. *v.* 577. *pag.* 824. *lin.* 34. quum ait: introductum esse βαλανεῖον, ut esset ῥύπου μὲν ἀποθετικὸν, ἀναψυχῆς δέ τινος αἴτιον. Quamobrem perpetuum fere est apud Homerum (2), ut qui a prælio redeunt, aut alioqui e longinquo itinere in ædes alicujus divertuntur, laventur ac unganturr; indeque ad epulas lautiores concedant. Exemplo Diomedis ac Ulyssis, qui ab exploratione redeuntes

(1) Unctionis quoque usus, nitorem corporis, eidemque robur & vigorem conciliandum maxime intendit; quo fine ungebantur tum pueri & feminæ, tum qui in Gymnasiis exercitabantur. vid. *Eust.* ad Il. *XIV.* 172.

(2) Vid. præter plurima, quæ ex Odyss. huc citanda forent, inprimis Il. X. 572. sqq. *XVIII.* 350. &c. Probe velim teneas hæc loca, ex quibus forte argui possit erroris *Athenæus* qui lib. I. p. 18. fin. ex *Homero* observasse sibi videtur, nullum in Iliade reperiri exemplum eorum, qui ante pastum manus laverint; quasi id esset tantum hominum otiosorum, quorum vita in Odyssea potissimum designatur.

\- \- λοεσσαμένω καὶ ἀλειψαμένω λίπ' ἐλαίῳ,
Δείπνῳ ἐφιζανέτην· - - -
\- cum laverant & unxerant se pingui oleo,
Jentaculo adsidebant, - - - -

Iliad. X. v. 577. seq. Similiter Thelemachus ac Pisistratus in ædes Menelai adventantes ab ancilla loti & uncti, ad epulandum invitantur; Odyss. IV. v. 49. Vnde Athenæus lib. IV. pag. 178. E. ex Homero censet, ἐστὶν θεραπεύσαντα τὸ σῶμα καὶ λουσάμενον ἰέναι πρὸς τὸ δεῖπνον, curato lotoque corpore ad cœnam eundum esse. Idem factum, quotiescunque remota tristitia jucunditati se cupiebant dare; uti Penelope Odyss. XVIII. v. 171. seq. quam missis lacrumis se lavare ac faciem inungere jubet Eurynome. Atque hoc etiam fuisse in moribus Romanorum, infinitis constat testimoniis (3); qui nonnisi probe loti ac uncti (4) genio indulgebant.

§. II. Porro solebant heroës aqua marina se abluere; uti Diomedes ac Vlysses Iliad. X. v. 572. seq.

\- - ἱδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ
Ἐσβάντες, - - - - - -
\- - sudorem multum abluebant mari
Ingressi. - - - - - -

Nimirum quia admodum καθαρτικὴ purificans (5) hæc aqua, & ner-

(3) Vid. ea apud Dempst. ad Rosin. lib. V. p. 547. & Kipping. Ant. Rom. p. 508. seq. cf. Tomasin. de Tess. c. XIII. p. 52. post pastum quoque balneis ac lotionibus utebantur Pythagorei teste Jamblich. de Vit. Pythag. c. XXI. p. 99.

(4) Idem fit etiam Socratis illis hospitibus apud Xenoph. Conviv. p. m. 689. cf. & Athen. lib. IV. p. 163. sq.

(5) Cf. cum Athenæo Plutarch. Nat. Quæst. I. T. II. p. 911. D. Athenæum quoque sub nomine σοφοῦ indigetat Eustathius, hæc ejus verba referens ad Il. X. 577. p. 824. prope fin. Id vero vel ideo hic annotandum duxi; ut videas, quam parum curaverint ejusmodi ἀντονομασίας illi, qui Indicem Auctorum ab Eustath. allegg. operi Fabriciano Bibl. Græc. Vol. I. p. 306. sqq. insertum, construxerunt: quod & in aliis, præsertim Athenæi, indicibus subinde desideratur adeo, ut iis tuto non semper fidere possis. Alioquin non sine grati-

& nervis utilissima ; ut asserit Athenæus *lib.* I. *pag.* 24. C. Κόπου μὲν θαλάττη λύσις, ἡ μάλιστα τοῖς νεύροις ἐστὶ πρόσφορος. *Maris aqua nervis quam utilissima defatigatis membris auxiliantur*. Qua de causa Romani quoque balnea marina impense expetebant. Minutius Felix, *Octav. pag.* 10. *Placuit Ostiam petere amœnissimam civitatem, quod esset corpori meo siccandis humoribus de marinis lavacris blanda & apposita curatio*. Nausicaa vero etiam cum sociis puellis ideo it lotum ad fluvii ostia *Odyss.* VI. *v.* 85. *coll. v.* 91. 94. *seq.* Non absimili ratione atque Europa apud Moschum, *Idyl.* II. *v.* 31.

Ἢ ὅτε φαιδρύνοιτο χρόα προχοῇσιν Ἀναύρου.

Vel corpus cum ablueret ad ostia Anauri.

Alioqui & fluviis soliti veteres (6) heroës se abluere; quemadmodum Agenor *Iliados* XXI. *v.* 560. *seq.*

- - λοεσσάμενος ποταμοῖο
Ἱδρῷ ἀποψυχθείς - - -
- - *cum me lavero in fluvio*
A sudore refrigeratus. - -

Quod solenne fuisse Lacedæmoniis in Eurota, jam inde ab heroicis temporibus, indicat Theocritus *Helenæ Epithalamio*, *Idyl.* XVIII. *v.* 23. ubi puellæ Spartanæ canunt, se ungi virorum more ad Eurotæ fluenta:

Χρισαμέναις ἀνδριστὶ παρ' Εὐρώταο λοετροῖς.

Quæ ungimur more virorum ad Eurotæ fluenta.

§. III. Sæpius tamen *domi* soliti (7) *in calidis lavacris* versari. Vnde & Diomedes ac Vlysses postquam mari se abluissent

Ἐς ῥ' ἀσαμίνθους βάντες ἐϋξέστας λούσαντο.

In solia balneatoria ingressi bene polita lavabant,

Iliad.

gratitudinis significatione unquam laborem istum excipio, quo in indagandis iis Auctoribus, quorum fere nomina tantum supersunt, quosve præ aliis allegare Nostro lubitum est, exoptato sæpe cum successu usus sum.

(6) Vid. exempl. apud *Eurip.* Electr. *v.* 794.

(7) Antiquis vero temporibus balnea intra urbis pomeria ædificari non sinebant, ut tradit *Athen.* lib. I. p. 18. C.

Iliad. X. *v.* 576. (8). Sic Nestor vult ab Hecameda calefieri θερμὰ λοετρὰ, *calida lavacra*, *Iliados* XIV. *v.* 6. Andromache etiam Hectori, a pugna reduci, aquam lebete calefieri procurat, *Iliad.* XXII. *v.* 444. Et Phæacibus unice placere dicuntur *Odyss.* VIII. *v.* 249.

Εἵματα τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί.

Vestesque mutatoriæ, lavacraque calida, & cubilia.

Ita Pindarus *Olymp. Od.* XII. ἀντιστ. α. *v.* 9. laudat

Θερμὰ Νυμφᾶν λουτρὰ,

Calida Nympharum lavacra.

& *Nem. Od.* IV. στροφ. α. *v.* 6. calidis lavacris ait membra refocillari:

Οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον
γε μαλθακὰ τεύχει
γυῖα.

Neque calida aqua tantum
mollia facit
membra.

Nota quoque Ἡράκλεια λουτρὰ *balnea Herculea*, admodum ferventia, quæ Vulcanus Herculi submisit, ut est apud Aristophanis Scholiastem, *Nebulis*, *v.* 1047.

Ποῦ ψυχρὰ δῆτα πώποτ' εἶδες Ἡράκλεια λουτρά;

Vbi tu frigida unquam vidisti Herculana lavacra?

Lapsus vero Plinius *Histor. Nat. lib.* XXXI. *cap.* VI. *Tom.* III. *p.* 359. ait: *Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse, cum alioquin lavari calida frequenter induceret, videlicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur.* Etenim *Iliad.* XXII. *v.* 149. ex *altero Scamandri fonte aquam calidam profluere* dicit:

Ἡ μὲν γάρ θ' ὕδατι λιαρῷ ῥέει.

Nec dubium quin a natura acceperint, quod arte conquisiverunt.

§. IV. Ceterum *post lavationem se ungebant, ut hoc pacto obstruerentur corporis spiramenta.* Sic enim Eustathius

Odyss.

(8) Vid. eundem versum XVII. 87. &c. sæpius repetitum Od. IV. 48.

Odyſſ. III. *v.* 466. *pag.* 1477. *lin.* 14. *ſeq.* Ἐλαίῳ δ' ἐχρίοντο οἱ λουσάμενοι ἐμπλάττοντες τοὺς σωματικοὺς πόρους, ὡς ἂν μετὰ λουτρὸν στέγοιεν τὴν ὑγρότητα. Non erant autem unguenta Iliacis temporibus, teſte Plinio *lib.* XIII. *cap.* I. *Tom.* II. *p.*57. (9) nimirum qualia poſterioribus ſeculis fuerunt in uſu. Oleum duntaxat adhibebant, admiſto e fruticibus odore, præſertim roſa; unde *roſaceum oleum* Poeta laudat *Iliad.* XXIII. *v.* 186. *quo* Venus Hectorem *inunxit*

- - ῥοδόεντι δὲ χρῖεν ἐλαίῳ,

Alias τεθυωμένον *odoribus conditum* vocat, cum de Junone agit *lib.* XIV. *Iliad.* *v.* 171. *ſeq.*

- - ἀλείψατο δὲ λίπ' ἐλαίῳ,

Ἀμβροσίῳ, ἑδανῷ, τό ῥα οἱ τεθυωμένον ἦεν.

- - *Vnxitque ſe pingui oleo,*

Divino, ſuavi, quod quidem ei odoriferum erat.

Meminit Athenæus *lib.* XV. *pag.* 688. ubi multus eſt in re unguentaria exponenda; contenditque Homerum noviſſe χρῆσιν τῶν μύρων, *unguentorum uſum*; etſi ἔλαια *olea* vocet cum epitheto. Vt ut ſit, Homerus non introducit μύροις ἀλειφομένους τοὺς ἥρωας, *unguentatos heroas*; vel ipſius ſententia Athenæi *lib.* I. *pag.* 18. *E.* Paris tantum

Κάλλεϊ στίλβων, - - -

Pulchritudine ſplendens. *Iliad.* III. *v.* 392.

§. V. *Veſtes* etiam ſæpius *lavari ſolitæ* a mulieribus; uti Nauſicaa *Odyſſ.* VI. *v.* 91. & Phœniſſa illa, quacum raptus Eumæus *Odyſſ.* XV. *v.* 419. *ſeq.* Sic Simonides (10) de muliere turpi,

Αὐτὴ

(9) Vbi cf. omn. not. *Dalecamp.* Pedes autem unctos fuiſſe Heroum, docet ad Iliad. II. 44. *Scholiaſtes*. vid. & *Heſych.* in λιπαροῖσι πόδεσσι & λιπαροὶ πόδες. *H.*

(10) Verſ. 5. extant illi jambi in *Hertelii* collectione ſententiarum *Theognidis* & aliorum. Verba autem ibi ſic leguntur

αὐτὴ δ' ἄλουτος, ἄπλυτός τ' ἐν εἵμασιν,
ἐν κοπρίῃσιν ἡμένη πιαίνεται.

Ipſa illota cum veſtibus immundis
in ſtercore ſedens pingueſcit,

Αὐτὴ δ' ἄλουτος ἄπλυτός τε εἵματα.
Quæ illotas habet & sordidas vestes.

Erant in hanc rem labra prope urbes structa; uti de Troja testatur Homerus *Iliad.* XXII. *v.* 153. *seqq.*

- - - πλυνοὶ εὐρέες ἐγγὺς ἔασι
Καλοὶ, λαΐνεοι, ὅθι εἵματα σιγαλόεντα
Πλύνεσκον Τρώων ἄλοχοι, καλαί τε θύγατρες.
- - *Labra ad lavandum ampla prope sunt*
Pulchra, lapidea, ubi vestes speciosas
Lavabant Trojanorum uxores, pulchræque filiæ.

Fiebat hoc potissimum cum lætitiæ se daturi erant; quemadmodum de filiis Alcinoi dicitur *Odyss.* VI. *v.* 64.

Οἱ δ' αἰεὶ ἐθέλουσι νεόπλυτα εἵματ' ἔχοντες
Ἐς χορὸν ἔρχεσθαι. - - -
Hi semper volunt recens lotis vestibus induti
Ad saltationem ire. - - -

CAPUT DECIMUM.

De Comæ ornatu.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Comæ
Studium §. I.
Ornatus, ubi celebratur
Flava §. II.
Crispa §. III. &
Cincinnata §. IV.
Forma §. V.
Oblatio §. VI.
Fortuna §. VII.

§. I.

AD corporis cultum (1) etiam pertinet *coma*, in qua alenda (2) non parum decoris Græci posuerunt. Quare

(1) Quem ex *Galeno* eleganter depingit *Junius* de Coma c. IV. apud *Gruter.* T. IV. p. 508.

(2) Conf. *Schol.* Iliad. II. & *Junium* m. c. III. p. 505. ubi

re Homerus passim *Iliad.* II. *v.* 11. 28. 51. 65. 443. *&c.* celebrat καρηκομόωντας Ἀχαιούς, *comatos Achivos*, hoc est, κομόωντας τὰ κάρηνα καὶ πολύτριχας, *capita comantes & capillosos* (ceu loquitur Eustathius *ad Iliad.* II. *v.* 11. *pag.* 165. *lin.* 1.). Eustathius ait, *ibid. lin. seq.* Εἶδος ἦν αὐτοῖς, κόμην τρέφειν, οὐ μόνον εἰς κάλλος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ φοβερόν. Οὕτω γὰρ καὶ λέων χαιτήεις φοβερώτερος τοῦ μὴ χαίτην ἔχοντος. *Eos hoc factitasse, non venustatis tantum gratia, sed etiam formidinis: Quemadmodum & leo setosus formidolosior est eo qui jubas non habet.* Ita quoque de Leonida Spartanorum Rege scribit Philostratus *de Vit. Apollon. lib.* VIII. *c.* VII. *sect.* VI. *pag.* 335. Κομῶν ὑπὲρ ἀνδρείας, καὶ τοῦ σεμνὸς μὲν φίλοις, φοβερὸς δὲ ἐχθροῖς φαίνεσθαι. *Comam fortitudinis causa alebat, utque amicis venerabilis, hostibus vero terribilis magis videretur.*

§. II. *Coma* autem *præcipue flava fuit celebrata* (3): quam in Achille, *Iliad.* I. *v.* 197. Meleagro *Iliad.* II. *v.* 642. & Menelao *Iliad.* III. *v.* 284. IV. *v.* 183. *&* 210. *&c.* laudat Homerus. Talem describit Circen Orpheus, *Argon. v.* 1217. *seq.*

- - ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
Πυρσαῖς ἀκτίνεσσιν ἀλίγκιοι ἠώρηντο,

- - *A ca-*

ubi & plures capillatæ gentes recensentur. Apud Athenienses ei maxime studio indulsere juvenes, ex equestri præsertim ordine: quod haud obscure colligi posse videtur ex *Aristoph.* Nub. v. 14. coll. *Schol.* & Equit. v. 577. Ceterum, quum in tota hac tractatione ut & alibi auspice & duce non alio magis, quam *Hadr. Junio* Noster usus videatur, in hoc examinando & supplendo eidem *Junio*, quantum licet, & nos adhærebimus: modo in plurium, si non omnium, manibus utilissimus ille libellus versaretur, ut nuda *Ejusdem* allegatione iis, in quorum maxime gratiam has Animadvers. conscribimus, satisfactum iri tuto sperare possemus.

(3) Caussam tradit *Eustath.* in Iliad. I. 196. *H.* cf. *Junium* cap. IX. p. 541. sqq. Meritoria aliquatenus hæc coma credebatur; quasi quæ aliorum oculos facilius ad se traheret; unde sæpius arte quæsitum, quod natura denegabat: ut deinceps dicetur pluribus.

- - *A capite enim comæ*
Igneis radiis similes ipsi dependebant.

Sic Virgilius prædicat *Æneid.* IV. *v.* 559.

Et crines flavos, & membra decora juventæ.

Et Catullus *Eleg.* 67. *v.* 8. *seq.* celebrat auream Berenices comam. Adeoque in universum Euripides(4) ait *Amorem capi flava coma*,

φιλεῖ κάτοπτρα καὶ κόμης ξανθίσματα.

§. III. *Crispi etiam capilli fuerunt laudati.* Inde est quod Minerva, cum Vlyssi gratiam vellet conciliare,

Οὔλας ἧκε κόμας, ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας.

Crispas demisit comas, hyacinthino flori similes,

Odyss. VI. *v.* 231. quare idem οὐλοκάρηνος *capite crispus* Homero dictus, *Odyss.* XIX. *v.* 246. Ita quoque Moschus *Bucoliastes Idyl.* I. *v.* 12. Cupidinis caput inumbrat crispis capillis. Arte etiam hoc consectati, crinibus in nodum tortis lamina candente, acu, & id genus aliis instrumentis.

§. IV. *Cincinnos* passim prædicat Homerus, *quos* πλοκάμους seu πλοχμούς vocat (5). Sic de Junone *Iliad.* XIV. *vers.* 175. *seq.*

- - Χαίτας
Πεξαμένη, χερσὶ πλοκάμους ἔπλεξε φαεινούς.
- - *capillos*

Cum

(4) Vid. *Ipsum* in de Danaë fabula v. 92. quæ extantiores *Ejusdem* Tragœd. statim subsequitur, in Edit. *Barnes.* cf. *Junium* de Coma cap. IX. p. 543. qui *Euripidi* quoque hæc verba tribuit. Quod si vero ab aliis *Menandro* hunc versum adscriptum videas, quod fecisse memini *Henr. Steph.* Schediasm. lib. V. cap. XXVII. ubi de vocc. ξανθός, ξανθίζω &c. erudite agit; scias velim, eum quidem in *Clerici* collectione fragmentorum *Menand.* non comparere: liberum tamen esse, cuinam eundem adscribas, quandoquidem & *Barnesio* teste idem fecere Veteres; cum tota illa fabula ex fragmentis hinc inde ex Veterum monumentis congestis sit collecta.

(5) Observat hic aliquam inter has voces differentiam *Eustath.* qua scil. πλοχμοὺς viris, πλοκάμους autem feminis tribuendos asserit ad Il. XIV. 173. XVII. 51. & alibi. cf. *Jun.* c. I. p. 485. sq.

Cum pexuisset, manibus cincinnos composuit nitentes. Euphorbo etiam tribuuntur *Iliad.* XVII. *v.*52. coma Gratiis similes:

Πλόγμοί θ' οἳ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο,

Cincinnique ei auro argentoque constricti erant.

quo respexit Plinius *Histor. Natur. lib.* XXXIII. *cap.* I. *Tom.* III. *p.* 440. cum *apud Homerum virorum crinibus aurum implexum* dicit. Atheniensibus hoc antiquitus fuit patrium (6), qui cicadas aureas capillitio inserebant, ut est apud Thucydidem *lib.* I. *pag.* 4. *D.* Ita & Plutarchus (7) scribit: *Colophonios aureis redimiculis digestos crines decore ornasse.* Ceteroquin cincinnos hosce instar cornu solebant effigiare; qua ratione Paris dictus κέρα ἀγλαὲ, *cornu clarus*, *Iliad.*XI. *v.*385. uti interpretatur Herodorus & Apion Grammaticus (8). Ita quoque Sophron *Mimorum Scriptor* κορώνας ἀναδουμένους eos dicit, *quibus cincinni in modum cornuum arcus fastigiarentur.*

§. V. *In certam* etiam *formam comas praecidebant.* Abantes Euboeae populi Homero *Iliad.* II. *v.* 542. dicuntur ὄπιθεν κομόωντες *occiput* (9) *comantes*, quia anteriora capillorum resecabant. Vnde Statius *Thebaid. lib.* VII. *v.* 369. *seq. Abantiadas in terga comantes* praedicat. Eorum more tonsum Delphis Theseum(10) narrat Plutarchus *Vit.*

(6) Id praeter *Thucyd.* etiam testatur *Scholiast. Aristoph.* in Nub. v. 980. & Equit. v. 1328.

(7) Legend. utique *Phylarcus* ex *Junio c.* VII. p. 533. fin. cf. *Eund.* cap. I. p. 486. & speciatim de Colophon. luxu agit *Athen.* lib. X. p. 526. Spes erat *Phylarch.* illum apud *Eustath.* repertum iri, sed fefellit eam numerus in Ind. Fabric. minus curate positus.

(8) Vid. *Eum* abs *Eustath.* h. in rem allegatum ad Il. XI. 385. p. 851. κορώνη vero quam varias subeat significationes, vid. apud *Eust.* ad Od. I. 441.

(9) *Pollux* inde composita voce ὀπισθοκόμας eosdem dixit lib. II. §. 28. cf. *Schol.* ad l. *Hom.* c. qui proprium id Abantum fuisse tradit. *H.*

(10) Ita refert ejusdem imago aeri incisa, in Images des Heros & de Grands Hommes de l'Antiquité par *Jean Ange-Canini.* Imag. I. p. 3. vid. & *Cal.*

Vit. Thesei pag. 2. *seq.* Hoc vero observasse censet, ὅπως μὴ παρέχωσιν ἐκ τῶν τριχῶν ἀντίληψιν τοῖς πολεμίοις, *quo minus pugnantes hostibus darent ansam capiendi. Quod etiam factitasse Curetes*, (11) scribit Archemachus Euboicus *cit. in hanc rem* Strabone *lib.* X. *pag.* 465. C. Talem etiam fuisse Ἑκτόρειαν κουρὰν *tonsuram Hectoream* (12) vult Isaacius Tzetzes in Lycophronis *Cassandr. v.* 1133. quam laudat Eustathius *Iliados* XXII. *v.* 402. *pag.* 1276. *lin.* 28. ex Lycophrone. At Homerus *Iliad.* IV. *v.* 533. Thracas vocat ἀκροκόμους, (13) *quod in summo vertice essent comati*.

§. VI. Porro *mos* fuit (14) priscis, *ut provectiores ætate comas patriis fluminibus abscinderent*, quippe quæ ex humore natæ. Ita Homerus narrat Achillem in Patrocli funere dempsisse comam, quam pater post ejus reditum voverat Sperchio *Iliad.* XXIII. *v.* 141. *seq.* Meminit hujus loci Pausanias *Atticis lib.* I. *cap.* 37. *pag.* 90. & omnibus Græcis hunc fuisse ritum colligit. Exemplum etiam adfert filii Mnesimaches, cujus extabat simulacrum ad Cephissum amnem, crine eidem detonso.

Cæl. Rodig. Lect. Ant. lib. VII. c. XXIII. cf. *Schol.* & *Eust.* ad Iliad. II. 11.

(11) Qui ἀπὸ τῆς κουρᾶς nomen κουρῆτες videntur adepti. cf. Strab. lib. X. p. 467. A. & *Jun.* c. VI. p. 526. & c. II. p. 504.

(12) Vid. hæc omnia apud *Jun.* c. VI. fin. p. 528. *Lycophronis* hæc verba sunt l. c.

τὰς Ἑκτορείοις ἠγλαϊσμένας κόμαις

Hectoreis superbientes crinibus.

cf. *Meurs.* ad h. l. *Polluc.* lib. II. §. 29. it. *Iean. Ange-Canini* Images, & *Gronov.* Thesaur. Tom. I, fol. Pppp.

(13) It. *Pollux* l. c. §. 28. cf. *Eust.* ad Il. IV. 533. & *Jun.* c. II. p. 516.

(14) De quo vide *Iun.* c. IV. p. 515. *Cæl. Rhod.* lib. VII. c. XIII. *Tomasin.* de Donar. c. 19. *Pollux* II. 30. *Eust.* ad Il. II. 11. *Schol.* ad Iliad. XXIII. 144. *Hesiod.* Theog. v. 346. sq. coll. *Schol.* fluvii hinc dicti κουροτρόφοι, quod nomen ipsis cum Phœbo commune. vid. *Jun.* l. m. c. Licitum quoque fuit, ut coma per alios mitteretur, quando spes erat nulla redeundi; quod colligere est ex *Homeri* verbis de Achille Il. XXIII. 150. sq.

detonso. Philostratus *Icon. lib.* I. *icon.* VII. *pag.* 773. similiter tradit Memnonem Nilo comam suam præcidisse.

§. VII. Ceterum etsi in viris æque ac mulieribus apud priscos Græcos fuerit comæ studium, *non tamen semper laudatum* (15); ut ex eo liquet, quod Paridi veluti effeminato coma objicitur ab Hectore & Diomede *Iliad.* III. *v.* 38. *seq.* & XI. *v.* 384. *seq.* Inde Philostratus *Heroicis*, *c.* XII. *p.* 722. Διαβέβλητο δὲ πρὸς τὸν Πάριν, ὡς δειλὸν καὶ ἥττω τοῦ κοσμεῖσθαι. *Paridem autem ut timidum, & cultui effeminate deditum arguebat.* Ita & Theseus (16) ignotus cum veniret Athenas pexa coma, dicterio exceptus fuit a fabris lignariis: Παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη· *Virgo nuptiarum tempore sola seducitur.* Et insignes in hanc rem sunt Phocylidis versus 194. *seq.*

Μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν χαίτην πλοκαμῖδος,
Μὴ κορυφὴν πλέξαι, μήτ' ἄμματα λοξὰ κορυμβῶν,
Ἄρσεσιν οὐκ ἐπέοικε κόμη· χλιδαὶ δὲ γυναιξί.

Ne in masculo puero alas comam obtortam,
Neque comam crispato, neque (necte) nexus obliquos funiculorum,
Viris enim non congruit coma: neque luxus mulieribus.

Q CAPVT

(15) Prolixius h. d. r. agit *Junius* c. IV. pertinet huc quoque locus *Eurip.* Electr. v. 1071. ubi ceu improbum & bonæ famæ minus conveniens Electra damnat in Clytæmnestra matre, quod viro absente,

ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκει κόμης
flavos crinium orbes ad speculi censuram studiose componeret.

vid. iterum *Junium* c. VII. p. 521. in viris autem id studium maxime fuit damnatum; ut videre est ex *Eust.* ad Il. XVII. 51. *Clem. Alex.* Pædag. lib. III. p. 224. A. *Basil.* ad Gregor. T. III. p. 45. D. quibus cum omnino conferas *Spanh.* ad *Callim.* p. 543.

(16) Sunt hæc tum *Junii* verba c. IV. p. 511. tum & *Pausan.* Attic. c. 19. pr. vid. etiam *Images des Heros* &c. fig. I. p. 3. operarii autem, ut *Pausan.* fert narratio interrogative locuti, ὅτι παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη; *cur virgo nubilis sola oberrat?*

CAPVT VNDECIMVM.

De Domo.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Connexio		*Pavimentum &*	
Domorum Denominatio	§. I.	*Columnæ*	§. VI.
Partes Extrinsecæ scil.		*Cœnaculum*	§. VII.
Murus	§. II.	*Thalami Mulierum*	§. VIII.
Sedilia	§. III.	*Virorum, quorum*	
Atrium	§. IV.	*Numerus*	§. IX.
Intrinsecæ s. ipsa		*Usus varius*	§. X.
domus, ubi		*Fores*	§. XI.
Frontispitium	§. V.	*Tectum*	§. XII.

§. I.

POst victum & amictum consideranda venit habitatio. Homerus quidem potissimum describit *magnatum domus*, quas δώματα καὶ μέγαρα vocat *Odyss.* IV. *v.* 46. VII. *v.* 85. *seq.* XIX. *v.* 37. *&c.* ut etiam observavit Athenæus *lib.* V. *pag.* 193. C. Itaque de his etiam præcipue hæc commentatio instituenda.

§. II. Domum *extrinsecus* ambiebat *murus* ἕρκος, (1) Eustathio (*ad Odyss.* XXII. *v.* 376. *pag.* 1930. *lin.* 27. *coll. Eod. ad Iliad.* IX. *v.* 409. *p.* 764. *lin.* 48.) τὸ περὶ αὐλὴν τειχίον· μεθ' ὃ πύλαι, *parvus circa aulam murus, post quem portæ.* Ibi canes de more soliti excubare ad custodiendam domum, quos ideo πυλαωροὺς *janitores* vocat Priamus *Iliad.* XXII. *v.* 69. Antiphanes *Poeta Epigramm.* (*lib.* I. *c.* 22. *epigr.* 7. *p.* 49.) δωματοφύλακας, *domus custodes*. Eustathius (2): Ἔθος ἦν ταῖς αὐλείους θύρας τηρεῖσθαι ὑπὸ κυνῶν. *Moris erat ut atrii*

(1) Pro quo & ἑρκίον apud *Sophocl.* Ajac. *v.* 108. vid. *Camerar.* ibid. p. 36. coll. Act. XX.

(2) Ad Iliad. XXII. *66.* p. 1257. lin. 18. cf. & *Theophr.* Charact. c. V. & ibi *Casaub.*

atrii portæ a canibus custodirentur. Talis erat Argus ille Vlyssis canis, qui jacebat

Ἐν πολλῇ κόπρῳ, ἥ οἱ προπάροιθε θυράων.

In multo stercore, quod ei ante fores.

Odyss. XVII. *v.* 297. Quin & factitii canes ad fores collocati; quales illi quos ex auro & argento fabricarat Vulcanus *Odyss.* VII. *v.* 93.

Δῶμα φυλασσέμεναι μεγαλήτορος Ἀλκινόοιο·

Domum ut custodirent magnanimi Alcinoi.

Quod Romanis etiam in more fuisse docet Petronius Arbiter, *cap.* 29. *pag.* 104. *Non longe*, inquit, *ab ostiarii cella canis ingens catena vinctus in pariete erat pictus, superque quadrata litera scriptum*: Cave, Cave Canem.

§. III. Erant præ foribus etiam *sedilia lapidea*, quibus soliti considere: ut in regia Nestoris, *Odyss.* III. *v.* 406. *seqq.*

- - Κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοισιν
Οἵ οἱ ἔσαν προπάροιθε θυράων ὑψηλάων,
Λευκοί, ἀποστίλβοντες ἀλείφατος. - -

- - *Sedit super politos lapides,*
Qui illi erant ante fores excelsas,
Albi, resplendentes unguento. - -

Sic Proci Penelopes:

Ἐκ δ' ἦλθον μεγάροιο παρὲκ μέγα τειχίον αὐλῆς,
Αὐτοῦ δὲ προπάροιθε θυράων ἑδριόωντο·

Exibantque domo extra magnum murum atrii,
Illic autem ante januas sederunt:

Odyss. XVI. *v.* 343. *seq.*

§. IV. Sequebatur Αὐλή (3) *Atrium*, τόπος ὑπαίθριος, *locus sub-*

(3) *Atrium*, *aream*, h. v. vertunt plurimi; apud Rom. *ibi culina erat; unde & atrium dictum est, quod atrum erat ex fumo*; ut ait *Serv.* ad Æneid. I. 730. vid. & *Fest.* voc. *atrium* & *Athen.* lib. V. p. 189. Est & ubi pro vestibulo hanc vocem accipias, quod sæpius obtinet, & primitiva ejusdem significatio esse videtur *Perizonio*, quem vid. omn. ad *Aelian.* lib. III. c. IV. fin.

subdivalis, ait Athenæus *lib.* V. *pag.* 189. *E.* apertus & vacuus, ubi erat ara Jovis Hercei (4), in qua sacrificabat Peleus,

Αὐλῆς ἐν χόρτῳ. - - - *Aulæ in septo*, - - -

Iliados XI. *v.* 773. Ei juncta αἴθουσα (5), quæ Scholiastæ (*in* IX. *Iliad. v.* 468. *coll. ad Iliad.* VI. *v.* 243. *&* Eustat. *ad Iliad.* IX. *v.* 468. *pag.* 764. *lin.* 44.) dicitur περίστῳον, τοῦτ' ἔστι πρὸς ἥλιον τετραμμένη στόα, *ad solem conversa porticus*, παρὰ τὸ αἴθεσθαι. *Odyss.* XVIII. *v.* 100. *seq.*

- - ἕως ἵκετ' αὐλὴν
Αἰθούσης τε θύρας. - -
- - *Donec venit ad atrium*
Porticusque januas. - -

Constabat *ex politis lapidibus*, unde αἰθούσας ξεστὰς Homerus passim (*Il.* IV. 243. XX. 11.) appellat. Atque heic erat πρόδομος *vestibulum*, ubi hospitibus soliti sterni lecti (6): ut videre est peculiariter *Iliad.* XXIV. *v.* 673. quo loco Achilles jubet

Δέμνι' ὑπ' αἰθούσῃ θέμεναι.
Lectos sub porticu ponere;

Posteaque

- - ἐν

(4) Vid. nos supr. ad pag. 55. *Athen.* l. m. c.

(5) Vid. *Polluc.* I. 77. qui περίστυλον ab αἰθούσῃ distinguit. *Eustathius* vero ad Iliad. IX. 468. ait: αἴθουσα στοὰ περίστυλος ἡλίῳ αἰθομένη, ὅ ἐστι λαμπομένη. paulo post partium domus seriem ita nectit: ἕρκος, περὶ ὃ πύλαι. μετὰ δὲ τὸ ἕρκιον, αὐλή· εἶτα πρόδομος, δόμος καὶ θάλαμος. *Scholiastæ* verba vid. etiam in not. ad *Vitruv.* lib. VI. c. X. p. 117. fin.

(6) Alibi etiam in subliniora domus loca hospites collocabant, ut melius exciperentur ac quiescerent; prout ex *Didymo* docet *Tomasin.* de Tesseris c. 14. quem etiam vid. c. XII. p. 46. seqq. alii cubicula habebant hospitibus dicata: quo facit *Vitruv.* lib. VI. c. X. *Nam cum fuerunt Græci delicatiores & ab fortuna opulentiores; hospitibus advenientibus instruebant triclinia, cubicula, cum penu cellas.* Est autem locus iste hospitibus recipiendis destinatus ξενὼν vocatus: uti apud *Eurip.* Alcest. v. 531. Χωρὶς ξενῶνές εἰσιν, οἷς σ' εἰσάξομεν. *Seorsum, quibus te excipiemus, sunt hospitum cœnacula.* cf. *Pollux* I. 73. III. 59.

- - ἐν προδόμῳ δόμου αὐτόθι κοιμήσαντο
Κῆρυξ καὶ Πρίαμος. - - - -
- - *in vestibulo domus illic dormierunt*
Praeco & Priamus. - - - -

§. V. Venit deinde ipsa princeps *domus*, *cujus* variis ornamentis erat insigne, unde ἐνώπια παμφανόωντα *parietes collucentes* dixit Homerus *Odyss.* IV. *v.* 42. & alibi (*veluti Iliad.* VIII. *v.* 435. *Iliad.* XIII. *v.* 261. *& Odyss.* XXII. *v.*121.). Hesychius, *voc.* Ἐνώπια· τὰ κατ' ἀντικρὺ τοῦ πυλῶνος φαινόμενα μέρη, ἃ καὶ διεκόσμουν ἕνεκα τῶν παριόντων. *Anteriores & faciei obversae atrii partes (frontispicium) quas praetereuntium gratia varie exornarunt.* Ipsa intus splendidissime quoque instructa; ut in regia Menelai *Odyss.* IV. *v.* 72. *seq.* aeris, auri, argenti, electri eborisque splendorem Poeta celebrat. Meminit Plinius *Histor. Nat. lib.* XXXIII. *cap.* IV. *Tom.* III. *pag.* 462. *Et electro auctoritas, Homero teste, qui Menelai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit.* Ita quoque magnifice ornatae aedes Alcinoi regis Phaeacum *Odyss.* VII. *v.* 85. *seqq.* In hac supellectile praecipue celebratae sedes, circa parietes undequaque dispositae, quibus ipsi insidebant convivantes, aliosque advenientes excipiebant. *Odyss.* VII. *v.* 95. *seq.*

Ἐν δὲ θρόνοι περὶ τοῖχον ἐρηρέδατ' ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ἐς μυχὸν ἐξ οὐδοῖο διαμπερές. - -
Intus sedilia circa murum hinc inde firmata erant,
Ad infimum secessum a limine penitus. -

Erant illae varie exornatae; *Odyss.* VIII. *v.* 65. *seq.* θρόνον ἀργυρόηλον dicit, *argenteis clavis distinctum*. Penelopes vero sedem auro & ebore insignit, *Odyss.* XIX. *v.* 56. Elegantibus quoque stragulis componebant; ut factum *Odyss.* X. *v.* 352. *seq.*

- - ἔβαλλε θρόνοις ἐνὶ ῥήγεα καλά,
Πορφύρεα καθύπερθ', ὑπένερθε δὲ λῖθ' ὑπέβαλλεν.
- - *Injecit sedilibus tincta stragula pulchra,*
Purpurea superne, inferne lintea candida subjecit.

Euryclea etiam jubet suas ancillas *Odyss.* XX. *v.* 150. *seq.*

- - ἐν δὲ θρόνοισ' εὐποιήτοισι τάπητας

Βάλλετο πορφυρέους. - - - -
- - *Inque sedilia fabrefacta tapetes*
Jacite purpureos. - - -

Sed & pelles ipsa insternit *Odyss.* XVII. v. 32.

Κώεα κατορυῦσα θρόνοις ἐνὶ δαιδαλέοισι.
Pelles sternens in sedibus affabre factis.

§. VI. *Domus pavimentum* δάπεδον, τὸ τοῦ μεγάρου ἔδαφος, (verba sunt Eustathii *ad Odyss.* XI. *v.* 419. *pag.*1692. *lin.* 59.) lapidibus stratum, ut constat ex eo, quod κραταίπεδον οὖδας *solidum pavimentum* Homerus vocat, iterum λάϊνον οὐδόν, *limen lapideum*, *Odyss.* XXIII. *v.* 46. & alibi (*videl. Odyss.* VIII. *v.*80. XVI. *v.* 41. XVII. *v.* 30.*&c.*) *Columnæ* quoque per domum interiorem dispositæ, quibus sustinebatur superior contignatio *Odyss.*XIX.*v.* 37. *seq.*

- - Τοῖχοι μεγάρων, καλαί τε μεσόδμαι,
Εἰλάτιναί τε δοκοί, καὶ κίονες ὑψόσ' ἔχοντες.
- - *Parietes domorum, pulchraque intertignia,*
Abiegnæque trabes, & columnæ sursum tendentes.

Earum una, ad quam hastas suspendere erat moris *Odyss.* I. *v.* 127. *seq.*

Ἔγχος μέν ῥ' ἔστησε φέρων πρὸς κίονα μακρὴν,
Δουροδόκης ἔντοσθεν ἐΰξόου, ἔνθα περ ἄλλα
Ἔγχε' Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἵστατο πολλά.
Hastam quidem statuit ferens ad columnam longam,
Intra armarium bene politum, ubi & aliæ
Hastæ Vlyssis fortis stabant multæ.

§. VII. *Superior* vero *domus pars* ὑπερῷον (7) *cœnaculum* dicitur Homero *Iliad.* XVI. *v.* 184. *Odyss.* I. *v.* 362. *&c.* Eustathius *ad loc. Iliad.* XVI. *pag.* 1054. *lin.* 3. Τὰ μετέωρα τῶν οἰκημάτων ᾠὰ καλοῦσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι· ὅθεν ὑπερῷον τὸ οἷον εἰπεῖν, ὑπερύψηλον. *Editiora ædium loca (tabulata) Lacedæmonii* ᾠὰ *vocant: unde* ὑπερῷον *idem est ac si diceres,* ὑπερύψηλον *i. e. alte fastigiatum.* Vnde Clearchus apud Athenæum *lib.* II. *pag.* 57. *E.* ait: Helenam

ἐν

(7) Ita locus etiam iste vocatur, ubi Apostoli congregati erant tempore Pentecost. Act. I. 13. quem curatius inquirit *Tribechov.* ad *Baron.* Sect. II. p. m. 22.

ἐν τοιούτοις οἰκήμασι τρεφομένην, δόξαι ἀπενήνεχθαι παρὰ πολλοῖς, ὡς ἐξ ὠοῦ εἴη γεγεννημένη· *quoniam in ejusmodi cœnaculis educata fuisset, multos ex ovo genitam existimavisse.* Homerus utique passim ibi collocat mulieres (8): uti Penelopen *Odyss.* XV. *v.* 516.

- - ἀπὸ τῶν ὑπερωΐων ἱστὸν ὑφαίνει.

- - *(quæ) in superiore ædium parte telam texuit.*

& alibi. Illic etiam cum Marte concubuit Astyoche

Παρθένος αἰδοίη ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα.

Virgo pudica cum superiorem domus partem ascendens intrasset,

Iliad. II. *v.* 514. (*s. Catal. Nav. v.* 21.) & Mars cum Polymela,

- - εἰς ὑπερῷ' ἀναβὰς, παρελέξατο λάθρη.

- - *In superiora domus ascendens clam accubuit:*

Iliad. XVI. *v.* 184.

§. VIII. *Thalamus heic erat*, quo apud priscos Græcos mulieres, præsertim virgines degere solebant. Ita namque *Odyss.* IV. *v.* 751. 760. & 787. *coll. v.* 802. Penelope ὑπερῷ' ἀναβᾶσα *superiora ædium conscenden* in θαλάμῳ *cubiculo* collocatur. Similiter Helena *Iliad.* III. *vers.* 423.

- εἰς ὑψόροφον θάλαμον κίε δῖα γυναικῶν.

- *In altum thalamum ascendit nobilissima mulierum.*

Hinc Theocritus *Idyl.* II. *v.* 136. dicit παρθένον ἐκ θαλάμοιο,

(8) Erat adeo locus ubi virgines præsertim & viduæ degebant a communi hominum consortio remotior; unde modo in suprema, modo in interiore domus parte eas videmus collocatas. vid. Il. XXII. 440. coll. *Schol.* ad Il. II. 449. & *Corn. Nep.* loco mox. cit. ibi arcte recludebantur, muliebribus exercitiis, quibus subinde plura conclavia destinata fuisse videntur, intentæ. Nec in publicum ire promiscue iisdem licitum erat; nam

Εἰς ὄχλον ἕρπειν παρθένοισιν οὐ καλόν.

In publicum venire virginem non decet;

ait Helena apud *Eurip.* Orest. v. 108. cf. *Schol.* ibidem & *Vitruv.* lib. VI. c. 10. *Pfeif.* Ant. Gr. lib. II. c. LIII. p. 347. seqq.

κλάμοιο, *ex thalamo puellam;* quia ibi conclusæ puellæ ante nuptias: uti jubet Phocylides *v.* 198.

Παρθενικὴν δὲ φύλαττε πολυκλείστοις θαλάμοισι.
Virginem vero custodi bene clausis thalamis.

γυναικωνῖτις (9) *conclave mulierum* erat distinctum ab eo, quo viri agebant loco, qui ἀνδρὼν *conclave virorum* dictus.

§. IX. Erant vero & *viris* θάλαμοι ubi cubabant; quemadmodum Thelemacho *Odyss.* I. *v.* 425. *seq.*

\- - ὅθι οἱ θάλαμος περικαλλέος αὐλῆς
Υ'ψηλὸς δέδμητο, περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ,
Ε'νθ' ἔβη εἰς εὐνήν. - -
\- - *Vbi ipsi thalamus perpulchræ aulæ*
Sublimis ædificatus erat, prospicuo in loco,
Illuc ivit in lectum. - -

Sic in ædibus Priami quinquaginta erant thalami ex lapide polito junctim structi, ubi filii ejus cum uxoribus cubabant; & alii ex adverso, ubi cum filiabus generi; *Iliad.* VI. *v.* 244. *seq.*

§. X. Omnino vero *complures erant* θάλαμοι, *veluti promptuaria*, in quibus variæ res reponebantur; unde ἔσχατος θάλαμος *ultimus thalamus* in Vlyssis æde recensetur *Odyss.* XXI. *v.* 8. *seq.* Arma ibi collocata, quæ Melanthius deprompsit, *Odyss.* XXII. *v.* 142. *seq.* uti & in Alexandri thalamo, *Iliad.* VI. *v.* 321. Sed enim *Odyss.* II. *v.* 337. *seq.* in thalamo etiam Vlyssis ponitur aurum, argentum, vestis, vinum, oleum. Præerat veluti custos ancilla, uti Euryclea apud Vlyssem *l. c. v.* 345. *seq.*

§. XI. *Fores* claudebantur sera adhibito loro, ut *Odyss.*

(9) Apud *Polluc.* & *Hesyc.* legitur γυναικωνίτης, unde forte apud alios γυναικωνῖτις. Hic locus apertus est apud *Corn. Nep.* Prooem. *neque sedet mulier nisi in interiore parte ædium, quæ* gyneconitis *appellatur, quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus.* Hujus pars quædam erat θάλαμος, *cubiculum* proprie; alias παρθενὼν quoque dictum. vid. iterum *Pfeiff.* l. m. c. p. 350. & *Potter.* Arch. Gr. lib. IV. c. XIII.

Odyss. I. *v.* 441. *seq.* ancilla attrahit januam thalami Telemachi

- - - - κορώνῃ
Ἀργυρέῃ· ἐπὶ δὲ κληῖδ᾽ ἐτάνυσσεν ἱμάντι.
- - - - *annulo*
Argenteo, pessulumque obtendit loro.

Minerva quoque introit thalamum Penelopes

- - παρὰ κληῖδος ἱμάντα
- - *apud seræ lorum.*

Odyss. IV. *v.* 802. Idem fit *Odyss.* XXII. *v.* 186.

§. XII. Ceterum *forma tectorum erat plana*, non fastigiata; adeo ut super iis sæpius cubarent: quemadmodum constat de Elpenore, qui

- - καταντικρὺ τέγεος πέσεν,
- - *tecto delapsus ab alto.*

Odyss. X. *v.* 559. Eustathius *ad h. l. pag.* 1669. *lin.* 15. *seq.* Πίπτει δὲ καταντικρὺ τέγεος ὁ Ἐλπήνωρ ἐν ὑπαιθρίῳ ἄνω κείμενος, διὰ τὸ τὰ δώματα μὴ κεραμωτὰ, ἀλλ᾽ ὁποῖα καὶ νῦν ὡς εἰκὸς μυριαχοῦ ὤν ταῖς δοκοῖς γῆ ἐπαμᾶται εἶναι· ὡς ἐντεῦθεν, τὴν στέγην χρήσιμον εἶναι καὶ πρὸς τὸ ἐγκοιμᾶσθαι. *Cadit autem ab alto tecto Elpenor, utpote in superiore domus parte superne recumbens: inde factum, quod tum temporis domus non fastigiatæ erant, sed quales nunc etiam multis in locis construunt, ubi trabes congesta in eas terra teguntur. Quo fit, ut tectum sit ad recumbendum maxime accommodatum.* Morem hunc quoque obtinuisse patet apud Hebræos (10), qui ἐπὶ δωμάτων *super tectis* agere soliti; adeo ut Dei lege loricam circumducere jussi sint, ad evitandum discrimen, *Deuteron.* XXII. *comm.* 8. Idem hodie in plerisque orientalibus ac meridionalibus regionibus videre est; etiam apud Romanos, quos olim planis tectis usos constat ex Vitruvio *lib.* II. *cap.* I. *pag.* 10. *seq.* aliisque auctoribus, qui eos subinde in tectis spectasse, ac lampadas prætulisse docent.

CAPVT

(10) Quod etiam innuit Servator Matth. X. 27. quem locum hinc explicat & locutionem illam ἐπὶ δωμάτων puritati vindicat *Erasm. Schmidt.* qui h. d. r. omn. videndus.

CAPUT DUODECIMUM.

De Hospitii jure.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Hospitii		*Usus inter*	
Religio	§. I.	*Privatos homines*	§. II.
Necessitas &		*Civitates, gentes &c.*	§. III.

§. I.

DOmum ac larem familiarem habere, maximopere commendatum fuit apud Græcos; imo in viri boni laude positum. Unde *Iliad.* IX. *vers.* 63. *seq.* Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος· *tribu, lege, lare destitutus* esse dicitur, *qui bellum expetit civile*. Et Athenæo *lib.* XIII. *pag.* 611. C. iisdemque verbis Eustathio *ad Odyss.* XVII. *v.* 219. *pag.* 1817. *lin.* 23. *seq.* Cynici vituperantur, quod sint κακολόγοι καὶ βοροὶ, πρὸς δὲ τούτοις ἄοικοι καὶ ἀνέστιοι. *Maledici, gulosi, extorres, sine domicilio, sine foco & lare vitam traducentes*. Veruntamen magna fuit eorum humanitas (1) in illos, qui fati malignitate domus ac rei inopes oberrarent; adeoque erga quoslibet, qui ad eos se recipiebant. *Deos horum curam gerere* (2) *credebant, & offensorum injurias vindicare*, verba sunt Platonis *lib.* VII. *de Leg. Tom.* II. *pag.* 729. Sic enim cum

Ulysses

(1) Hinc *Thucyd.* lib. I. p. 2. ait: *ex omni fere Græcia eos, qui aut bello aut seditionibus suis sedibus expulsi erant, ad Athenienses tanquam maxime stabiles se recepisse*. Qua in re dissimiles ipsis Lacedæmonii, qui non facile peregrinos admiserunt. vid. *Pott.* Arch. Gr. lib. IV, c. XXI. *Perizon.* in *Aelian.* lib. IV. c. VI. Similes vero Germani, de quibus *Tacit.* c. 21. *Quemcumque mortalium arcere tecto nefas habetur: pro fortuna quisque paratis epulis excipit*.

(2) Quin & ipsos sæpe Deos sub peregrinantium specie oberrantes venerabantur, quales eos sæpe fingit *Homerus*. vid. utique *Tomasin.* c. VIII.

Vlyſſes mendicus ab Antinoo eſſet percuſſus, mendicorum furias adverſus eum implorat, reliquis procis factum deteſtantibus, *Odyſſ.* XVII. *v.* 475. *coll. v.* 462. Hercules quoque vituperatur (3), quod Iphitum hoſpitem occidiſſet, nec Deorum vocem veritus, nec menſam quam ei appoſuerat, *Odyſſ.* XXI. *v.* 27. *ſeq.* At Eumæus nefas ducit Hoſpitem contemnere, *Odyſſ.* XIV. *v.* 56. *ſeq.*

- - - Οὔ μοι θέμις ἔστ', οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι· πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. - - -

- - *Haud mihi mos eſt, neque ſi pejor te veniat,*
Hoſpitem contemnere: ab Jove enim ſunt omnes
Hoſpiteſque, pauperesque. - -

Jovem præcipue (4) hoc curare cenſebant, qui ideo Ξείνιος *Hoſpitalis* Græcis dictus. *Odyſſ.* IX. *v.* 270. *ſeq.*

Ζεὺς δ' ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε
Ξείνιος, ὃς ξείνοισιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.
Jupiter autem ultor eſt ſupplicumque hoſpitumque,
Hoſpitalis, qui hoſpites ſimul venerandos comitatur.

Ita Virgilius *Æneid.* I. *v.* 731.

Jupiter (hoſpitibus nam te dare jura loquuntur.)

Explicat hoc Servius *ad h. l.* exemplo Lycaonis, qui cum hoſpites ſuos necaret, a ſuſcepto Jove, poſtquam ei epulas humanas appoſuit, verſus in lupum oſtendit, jura hoſpitii non eſſe violanda. Hinc Ægypti rex Paridem a Menelao ad pœnam repetitum reddere noluit, veritus iram Διὸς ξεινίου *Hoſpitalis Jovis*, *Odyſſ.* XIV. *v.* 283. *ſeq.* Quomodo nec Admetus rex Moloſſorum Themiſtoclem reſtituere voluit Lacedæmoniis, utcunque obſides offerrent, teſte Plutarcho, *Vit. Themiſtocl. Tom.* I. *pag.* 123. *ſeq.* (5).

Con-

(3) Vid. quoque Hecubæ querelas apud *Eurip.* Hec. v. 714. ſeq.

(4) Cf. *Aelian.* lib. IV. c. I. init. *H.* vid. & *Plato* de LL. Tom. II. p. 729. Eidem etiam Minerva ξένιος adjuncta eſt apud *Pauſan.* Lacon. c. XI. fin. vid. *Tomaſin.* de Teſſeris c. VI.

(5) Itemque *Corn. Nepote* Vit. Themiſt. VIII. 4. ſeqq.

Contra quoque, qui in eos, a quibus erant hospitio excepti, delinquebant, Jovis iram experiri credebantur; quomodo Menelaus *Iliad.* III. *v.* 354. cum precatur ut Paridem occidat, ut alius quispiam metuat

ξεινοδόκον κακὰ ῥέξαι, ὅ κεν φιλότητα παράσχῃ.

Hospitem injuria afficere qui amicitiæ officia exhibuerit.

§. II. Porro *carebant antiquiores Græci* (6), ut & Romani publicis, qualia hodie apud nos extant, *diversoriis*. Quod si foras proficiscebantur, in amicorum ædes se recipiebant (7); quibuscum illis intercedebat hospitii jus: ut infinitis pene Scriptorum testimoniis comprobatur. Et quidem *hæc necessitudo* jam (8) inde a majoribus *apud homines societate junctos observabatur:* sicut videre est in Glauco & Diomede, qui audito alter alterius nomine ob hospitii inter majores jus, a pugna destiterunt: *Iliad.* VI. *v.* 215. 224. *seq.*

Ἦ ῥα

(6) Imo, quod magis mireris, cauponariam exercere veteribus illis Græcis æque ac Romanis ignominiosum erat: uti constat ex *Platone* lib. II. de LL. & *Plutarch.* Sympos. lib. II. Probl. 19. citante *Tomasino* c. XXIX. pag. 135. Hinc ergo utique repetenda hospitii & hospitalitatis origo. Indicat hoc quoque *Ovid.* Metam. VIII. 630. ubi de Jove & Mercurio:

Mille domos adiere, locum requiemque petentes;
Mille domos clausere seræ: tamen una recepit.

Auxerunt hospitii necessitudinem frequentes hominum peregrinationes, & exilia ad investigandos aliarum gentium mores, ad spectandos ludos &c. sponte suscepta. vid. *Tomasin.* c. IV. p. 22. *Vocatur vero & is, qui alterum hospitio excipit, & is, qui hospitio ab altero excipitur*, ξένος, i. e. *hospes: proprie vero is, qui alterum suo hospitio excipit*, ξενοδόχος *appellatur*. vid. *Pollux* I. 74. de vocibus *Hospes*, *Hospitium &c.* & formulis huic rei propriis vid. *Tomasin.* c. IV. p. 23. seq.

(7) Hospitalitas subinde illis etiam exhibita, quibus ad eam jus non erat, inprimis post occasum solem. vid. *Aelian.* lib. IV. c. I. & ibi *Perizon. H.*

(8) Unde Cicero ad Famil. Epist. XIII. *Avitum mihi hospitium cum Lysone Lysonis filio*. Ibid. *Cum Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est: familiaritas tanta cum Siculo nostro.*

Ἦ ῥά νύ μοι ξεῖνος πατρώϊός ἐσσι παλαιός·
Τῷ νῦν σοὶ μὲν ἐγὼ ξεῖνος φίλος Ἄργεϊ μέσσῳ
Εἰμὶ, σὺ δ' ἐν Λυκίῃ. - - -

Certe mihi hospes paternus es vetus:
Quare nunc tibi quidem ego hospes amicus Argo medio
Sum, tu autem in Lycia. - - -

Ita *Odyss.* I. *v.* 187. Minerva, præ se ferens Mentæ filium, ait Telemacho:

Ξεῖνοι δ' ἀλλήλων πατρώϊοι εὐχόμεθ' εἶναι.
Hospites autem paternos nos invicem esse profitemur.

Nestoris quoque filius & Thelemachus dicti hospites

Ἐκ πατέρων φιλότητος· - -
Ex patrum amicitia. - -

Odyss. XV. *v.* 197. Ea de causa antiqui moris fuit (9), *tesseram* utrinque habere dimidiatam, quam qui ad hospitem attulisset, continuo posset agnosci, & excipi hospitio contractæ necessitudinis. σύμβολον Græci vocarunt; de quo eleganter Plato (10) *in Symposio*. Ita Plautus, *Pœnulo Act.* V. *Scen.* II. *v.* 86. *seq.*

Ego sum ipsius, quem tu quæris. - -
A. *Antidamæ gnatum me esse.* P. *si ita est, tesseram*
Conferre si vis hospitalem, eccam, attuli.
A. *Agedum huc ostende. Est par probe.*

§. III.

(9) Tesseræ hospitalis formam describit *Schol. Eurip.* in Medeam v. 613. quam ex *Tomasin.* c. XVI. & *Jac. Nicolai Loens.* Miscell. lib. IV. c. 19. apud *Gruter.* T. V. pag. 431. ita latine refero: *Qui hospites invicem fieri volebant*, ἀστράγαλον, h. e. *talum quendam discindebant in duas partes æquas; unam ii, qui hospitium præbebant, sibi retinentes; alteram dantes ei, qui hospes fieri solebat: & si contigisset de cetero, uti alter alterius hospitium subiret, producentes dimidium tali, renovabant jura hospitalia.* Tesseris porro istis Jovis hospitalis signum impressum fuisse, nonnulli colligunt ex illo *Plauti* Pœn. Act. V. Sc. I. v. 22. *Deum hospitalem ac tesseram mecum fero.* Eam vero quum hospitium & amicitiam renunciare cui volebant, frangebant.

(10) Locus adhuc quærendus. vide interim *Plutarch.* Sympos. lib. V. c. VII. Tom. II. p. 682. A. cf. *Tomasin.* c. XVI. p. 64. & *Nicol. Loens.* Miscell. l. s. c.

§. III. Porro non erat modo inter privatos homines hoc *hospitii jus*, sed etiam *inter civitates* (11), *gentes, principes: quod* proprie προξενίαν dixerunt. Sic Nicias(12) πρόξενος τῶν Λακεδαιμονίων, *publicus Lacedæmoniorum hospes* apud Plutarchum *Vit. Alcib. Tom.* I. *pag.* 197. C. & Callias aupd Xenophontem *Hellen.* VI. *pag.* 461. *lin.* 39. *seq.* jam inde a majoribus, Τὴν μὲν προξενίαν ὑμῶν οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πατρὸς πατὴρ πατρῴαν ἔχων παρεδίδου τῷ γένει. *Jus hospitii publicum, quod mihi vobiscum est, non ego primus sum consecutus: sed avus meus a patre quum accepisset, familiæ nostræ tradidit*. Atque hoc fine etiam σύμβολα servata, ut testatur Lysias *pro Aristophanis bonis, Orat.* XVIII. *pag.* 304. Ἐδεήθη μου προσελθεῖν αὐτῷ, λέγων ὅτι ἔλαβε σύμβολον παρὰ βασιλέως τοῦ μεγάλου. *Postquam, ut ad se venirem rogasset; indicavit sibi esse tesseram hospitalem a rege magno*. Ita hospitium inter principes veluti fœdus quoddam ac societas contractum. Alyattes Lydorum Rex pactum cum Milesiis inivit, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους, *ut mutuo hospites essent ac socii*, teste Herodoto *Clio*, *lib.* I. *cap.* 22. *pag.* 9. Et Livius scribit, *Æneam* cum Latino hujusmodi inisse pactum. *Ibi*, inquit, *Latinum apud penates Deos domesticum publico adjunxisse fœdus, filia Æneæ in matrimonium data: lib.* I. *cap.* I. *Tom.* I. *pag.* 10.

CAPVT

(11) Vid. *Tomasin.* c. IV. p. 27. sq. Exinde vero, quia nusquam facilius recipiebantur peregrini & exules, quam Athenis, ea urbs κοινὴ ἑστία dicitur *Æliano* lib. IV. c. VI. ubi vid. *Perizon.*

(12) Quem nominat textus Græcus; & *Potter.* Nostro simillimus lib. IV. c. XX. col. 784. Alcibiadem vero latina versio habet. Ceterum πρόξενος *est, si quis publicam urbis legationem hospitio excipiat, in aliena ipse civitate existens, ut ipsis ibidem hospitium, congressum Populi, & sedem in theatro procuret*; juxta *Polluc.* III. 59. cf. *Suid.* & *Hesych.* qui laxius eos describunt. quos etiam pressius sequitur *Potter.* Arch. Gr. lib. IV. c. XX. col. 784. seqq. de Proxenis etiam utique vidend. *Grag.* de Republ. Laced. lib. II. c. 10. apud *Gronov.* Vol. V. col. 2578. Laudante quoque *Sebero* ad *Polluc.* l. m. c.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

De Ritu excipiendi Hospites.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Hospites		*Lavati ac uncti*	§.IV.
Adventantes		*Discedentes*	
Manu prehensi	§. I.	*Libare soliti, donatique*	
Osculo excepti	§. II.	*dimissi*	§. V.
Considere jussi	§.III.		

§. I.

Hospites primum adventantes *manibus prehensabant*. Ita Pylii exceperunt Telemachum ac Minervam, *Odyss.* III. *v.* 34. *seq.*

- - ὡς οὖν ξείνους ἴδον, ἀθρόοι ἦλθον ἅπαντες,
Χερσίν τ' ἠσπάζοντο. -
- - *Quamprimum hospites viderunt, certatim venerunt omnes,*
Manibusque amplectebantur. - -

Similiter Autolyci filii Vlyssem *Odyss.* XIX. *v.* 415.

Χερσίν τ' ἠσπάζοντο, ἔπεσσί τε μειλιχίοισι.
Manibusque complectebantur, suavibusque verbis.

Sic Philostratus *lib.* III. *de Vit. Apollon. c.* XVI. *p.* 107. scribit, exceptum ab Indis Apollonium: Προσιόντα δὲ τὸν Ἀπολλώνιον οἱ μὲν ἄλλοι σοφοὶ προσήγοντο, ἀσπαζόμενοι ταῖς χερσίν. *Accedentem ad se Apollonium ceteri quidem sapientes exceperunt, manibus eum amplexi.* Apud Virgilium etiam Pallas Æneam

Accepitque manu, dextramque amplexus inhæsit:
Æneid. lib. VIII. *v.* 124. Nempe dextra (1) potissimum huic

(1) Hinc eleganter *dexteram hospitii insigne* dixit *Tacitus* lib. I. Histor. c. 54. *factum fortassis, vel quia dextera validior est sinistra, vel quia supplicantes & miseros, quibus favemus, dextra erigere solemus*; ut ait *Tomasin.* c. VIII. p. 36. qui de hoc ritu plenius ibid. agit.

huic usui inserviebat: ut ipsemet Homerus notat *Iliad.* X. *v.* 542.

Δεξιῇ ἠσπάζοντο ἔπεσσί τε μειλιχίοισι.

Dextris salutabant, verbisque blandis.

Majorum, ait Servius, *ad Æneid.* I. *v.* 412. *hæc erat salutatio; cujus rei τὸ αἴτιον, id est, causam Varro, Callimachum secutus, exposuit; asserens omnem eorum honorem dexterarum constitisse virtute, ob quam rem hac se venerabantur corporis parte*. Omnino vero quotiescunque se invicem alloquebantur, dexteram prehendere erat moris; uti Menelaum affaturus Agamemnon *Iliad.* VII. *vers.* 108.

Δεξιτερῆς ἕλε χειρὸς, ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζεν.

Dextram prehendit manum, verbaque fecit & compellavit.

Eoque pertinet ille toties repetitus versus (*Iliad.* VI. *v.* 253. & 406. XIV. *v.* 232. *Odyss.* II. *v.* 302. & VIII. *vers.* 291.)

Ἔν τ' ἄρα οἱ φῦ χειρὶ, ἔπος τ' ἔφατ', ἔκ τ' ὀνόμαζε.

Inque ejus hæsit manu, verbaque fecit & compellavit.

Quem Eustathius (2) ait esse φιλικὸν, *amicitiæ convenientem*, ac notare τὸ δεξιοῦσθαι, *dextram porrigere*: (*Iliad.* II. *v.* 341. *pag.* 234. *lin.* 41. *seq.* & *ad Odyss.* XXIV. *vers.* 409. *pag.* 1965. *lin.* 63.) Simili ritu Xenophon IV. *Hellan. pag.* 400. *lin.* 4. *seq.* de Agesilao. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος ἔλαβε τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ εἶπε· *Hæc cum audivisset Agesilaus, manu prehendit illum & dixit*. Porro in salutatione vox solennis fuit χαῖρε *salve* (3): sicuti *Odyss.* VIII. *v.* 408. & 413. Ulyssem excipiens Alcinous, ait,

Χαῖρε

(2) De ipso hoc versu ubinam id dicat *Eustathius*, ulterius quærendum. Certe Il. VI. ubi bis iste occurrit, ea mihi non reperta sunt verba. Apposui in subsidium alia loca, ubi de ipso ritu plura Ille tradit. In illis autem ubivis fere ad Odysseam lectorem suum ablegat, ubi sedem hujus rei præcipuam inveniet; scil. ad Odyss. I. 121. p. 1398. lin. 41. sq.

(3) Cui quoque respondet Latinum *Ave*, in salutationibus præsertim matutinis usita-

Χαῖρε πάτερ ὦ ξεῖνε, - -

Sis felix pater o hoſpes; - -

cui reſpondens Vlyſſes,

Καὶ σύ φίλος μάλα χαῖρε· -

Et tu amice quam maxume ſalve. -

Simili ratione Crœſus alloquitur Cyrum, χαῖρε ὦ δέσποτα. *Salve mi domine*. Cui ille: καὶ σύγε ὦ Κροῖσε, *& tu ſalvus ſis mi Crœſe*, apud Xenophontem *Pædiæ lib.* VII. *pag.* 143. *lin.* 42. *ſeq.*

§. II. Accedebant ſæpe *oſcula* (4). Chiron advenientibus Argonautis apud Orpheum *Argon.* *v.* 398.

Ἀσπασίως ἀνόρουσε, κύσεν δ' ἄρα φῶτα ἕκαστον.

Modeſte aſſurrexit, oſculatuſque eſt ſingulos.

Sic Apuleius *Mileſia* I. (*lib.* I. *Metamorph. pag.* 113. *lin.* 18. *ſeqq.*) *Amplexuſque ac comiter deoſculatus: Mi Luci, ait, ſat pol diu eſt, quod intervifimus te.* Erat autem moris varias corporis partes deoſculari, præcipue caput, oculos, humeros, manus; uti factum ab Eumæo, adventante Telemacho, *Odyſſ.* XVI. *v.*15.*ſeq.*

Κύσσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλὰ,

Χεῖράς τ' ἀμφοτέρας. - -

ſitatum. Vſum hujus vocis magis expandit *Euſtath.* ad l. ex Odyſſ. m. c. p. 1399. linea 14. ſeq. his verbis: ὅτι ἔθος ἦν ἐπιφωνεῖν τοῖς ξενιζομένοις τὸ, χαῖρε ξεῖνε. ἐξ αὐτῆ δὲ λαβὸν τὴν ἀρχὴν τὸ χαῖρε, προεγράφετο καὶ τῶν ἐπιστολῶν, παρὰ τοῖς ὕστερον. οἷον, ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι, χαίρειν. conf. modo *Aelian.* lib. I. c. XXV. Quo etiam reſpexit *Martialis* lib. V. Epigr. 52. ad Rufum:

Exprimere, Rufe, fidiculæ licet cogant,

Ave Latinum, χαῖρε non poteſt Græcum.

Vid. etiam *Lucian.* Apologet. cf. *Schol.* & *Spanh.* ad *Ariſtoph.* Plut. v. 322. Eadem quoque vox eſt valedicentium Od. III. 39. 59. *Sophocl.* Ajac. v. 875. *Apollon.* Arg. I. 920. &c.

(4) Religionis hæc aliqua ſpecies; quandoquidem oſcula in ſacro adorationis ritu maxime uſitata. vid. *Briſſon.* de Form. lib. I. p. 37. ſq. *Tomaſin.* cap. VIII. & XXI. Ea fere ab hoſpitibus, uti ſolet, mutuo data; videtur tamen, qui alterum hoſpitio excepit, niſi ſupplex is advenerit, eum alloquendo & deoſculando prævertiſſe: Od. XVI. 14. ſeqq. XXIII. 214. &c.

Osculatusque est ipsius caput & ambo lumina pulchra,
Manusque ambas.

Hoc modo & famuli Vlyssem complexi *Odyss.* XXI. *vers.* 224.

Καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε καὶ ὤμους,
Et osculati sunt amplectentes caputque & humeros.

ipseque vicissim *l. c. v.* 225.

Κεφαλὰς καὶ χεῖρας ἔκυσσε.
Capita & manus deosculatus est.

§. III. Manu prehensos hospites *domi considere* protinus *jubebant*. *Iliados* XI. *v.* 645. Achilles Diomedem ac Vlyssem in patris ædes adventantes

Ἐς δ' ἄγε χειρὸς ἑλών, κατὰ δ' ἑδριάασθαι ἄνωγε.
Introduxitque manu prehensos & considere jussit.

Idemque legatos ab Agamemnone missos, *Iliad.* IX. *vers.* 200.

Εἷσεν δ' ἐν κλισμοῖσι, τάπησί τε πορφυρέοισιν.
Sedere autem fecit in sellis recubitoriis, tapetibusque purpureis.

Jussit vero etiam pocula iis misceri, *v.* 202. *seq.* quod & *alibi* factum ingredientibus (5). Qua de re Athenæus *initio lib.* V. *pag.* 185. C. Δοκεῖ γὰρ ἔχειν πρὸς φιλίαν τε ὁ οἶνος ἑλκυστικόν, παραθερμαίνων τὴν ψυχὴν καὶ διαχέων, διόπερ οὐδὲ πρότερον ἠρώτων οἵτινες εἶεν, ἀλλ' ὕστερον· ὡς τὴν ξενίαν αὐτὴν τιμῶντες, ἀλλ' οὐ τοὺς ἐν μέρει καὶ καθ' ἕκαστον ἡμῶν. *Videtur autem vinum ad conciliandam alliciendamque amicitiam vim quandam habere, ut quod animum diffundat & calefaciat. Quamobrem non antea qui essent rogabant, quam bibissent: sed gustato jam vino, hospitii jus & fidem honorantes potius, quam privatim hospitum singulos.*

§. VI. Porro ingressos *hospites* (6) frequenter *soliti lavare ac ungere*. Ita Telemachum ac Pisistratum apud Menelaum

Δμωαὶ

(5) Exempla hujus rei rariora sunt apud *Homerum*, nisi forte Iliad. IX. 666. sq. & ubi ob hospitis adventum Diis vino libatum fuisse dicit; uti Od. VII. 164. sq. Alioquin id plerumque fiebat parato simul convivio. Od. III. 40. sq. XIV. 78. XVI. 52. &c.

(6) Cf. huc *Tomasin.* c. XIII. p. 52.

- - Δμωαὶ λοῦσαν, καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ.
- - *Ancillæ lavarunt & unxerunt oleo:*

Odyss. IV. *v.* 49. Telemachus quoque a Piræo in ædes introductus, lotus fuit ac unctus ab ancillis, tunicis etiam injectis, *Odyss.* XVII. *v.* 88. *seq.* Ita disponebantur ad convivium (7), ut *supra* (*vid. lib.*III. *c.* V. §. III. *pag.* 206. & *l. c. cap.* IX. §. I. *pag.* 231. *seq.*) diximus. Sed & noctu cubituris repetita lavatio, præsertim pedum; quod Vlyssi ab Euryclea jubet præstari Penelope *Odyss.* XIX. *v.* 357. *seq.* Eadem quoque summo mane jubet ancillas lavare ac ungere Vlyssem *Odyss.* XIX. *v.* 320. Denique idem factum hospitibus discedentibus *Odyss.* I. *v.* 310. *seq.* Telemachus ad Palladem hospitem:

Ὄφρα λοεσσάμενός τε, τεταρπόμενός τε φίλον κῆρ,
Δῶρον ἔχων ἐπὶ νῆα κίῃς, -
Vt & lotus & oblectatus tuum cor,
Donum habens navem eas. -

Sic *Odyss.* V. *v.* 264. Calypso Vlyssem discedentem lavat. Qua in re notandum, mulierum, & præsertim virginum, fuisse adhibitum ministerium, magno temperantiæ veterum argumento; quod observavit Athe-

R 2 næus

p. 52. qui ibid. & c. XVIII. p. 74. ex *Homero* aliisque observavit, ad abluendum corpus ac pedes calidam, gelidam vero manibus adhibitam fuisse. Reliquos, qui huc spectant ritus, Noster supra tradidit hujus lib. c. IX.

(7) In eo sal utique primas obtinuit. Hoc enim amicitiæ symbolum: hujus etiam consortio res contrahi solitæ. vid. *Tomasin.* c. XIII. p. 53. cf. *Eustath.* ad Il. I. 449. cujus verba latine legas apud *Cæl. Rhodig.* lib. XII. cap. I. p. 607. seq. item *Potter.* lib. IV. c. XXI. p. 784. cf. & Noster supr. p. 190. seq. Inter epulandum moris erat hospitem, ut comederet, blandis verbis adhortari; uti factum ab Eumæo ad Vlyssem Odyss. XIV. 80. vid. iterum *Tomasin.* l. m. c. Post epulas, imo interjectis quandoque aliquot diebus, hospites unde & cujus rei causa venissent, quove tenderent, interrogabant: Od. XIV. 46. seq. Od. I. 269. &c. *Eurip.* Electr. v. 779. sq.

næus *lib.* I. *pag.* 10. *D.* (8) morem hunc pervetustum dicens; quem illustrat exemplo Cocali gnatarum, quæ Minoem in Siciliam advenientem lavarunt, sed injecta, calidæ loco, pice; unde interemptus, teste Zenobio, *Proverb. Centur.* IV. *n.* 92. *pag.* 110. *cf.* (& Casaubonus *ad* Athenæum *Animadvers. lib.* I. *cap.* VIII. *pag.* 17. *seq.*)

§. V. Discedentes hospites (9) etiam *poculis libare solebant*, vicissim multa optantes bona: quod factum ab Vlysse a Phæacibus discedente *Odyss.* XIII. *v.* 39. & Telemacho ex Menelai regia abeunte, *Odyss.* XV. *v.* 149. Cumulabantur cibo, potu (10), aliisque rebus itineri necessariis: præsertim vero hospitalibus (11) muneribus donabantur, de quibus *libro superiori cap.* XI. §. I. *pag.* 144. *seq.* diximus. Ita factum sæpe, ut multas divitias hinc inde corrogarint; quod gloriatur Vlysses *Odyss.* XIX. *v.* 280. *seq.* Vnde Ælianus *lib.* IV. *cap.* XX. *pag.* 293. ait, *eundem ac Menelaum instar Phœnicum mercatorum, ad colligendas opes per varias regiones oberrasse.*

CAPVT

(8) Vid. omn. etiam *Spanh.* ad *Callim.* p. 531.

(9) Discessum hospites ipsi petebant, quod fecit Vlysses Od. XIII. 38. seqq. Telemachus Od. XI. 64. sqq. alii. Nec detinere illos ulterius moris erat, postquam ut dimitterentur petierant; quod scite admodum & prudenter Telemacho declarat Menelaus Od. XV. 69. seqq.

(10) Vid. Od. III. 479. seq. XV. 94. seq. Nolim vero huc quoque referre ἐπιμείλια *dulciaria*, quasi cibaria, quibus pueri, ut eos demulcerent, donabantur; uti visum est *Tomasino* c. XXVIII. p. 128. quandoquidem ea apud *Homerum*, quem ille huc testem citat, non nisi in nuptiis data. vid. Nostr. supr. p. 156.

(11) Quibus accesserunt subinde amica quædam monita ac præcepta, sive ad utilitatem, sive ad honoris speciem conferentia; item tabella hospitalitatis &c. de quibus vid. *Tomasin.* l. m. c. p. 130. munera ista vero vel præsentibus data, vel absentibus etiam per internuntios; uti observat *Serv.* ad *Aeneid.* IX. 360.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De Supplicatione (1).

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

HOspitibus vicini sunt supplices, eodem nomine quoque insigniti, ut patet ex Vlysse *Odyss.* IX. *v.* 269. *seq.* qui hospitem se dicit & supplicem Polyphemo (2). Et *pari religione utrique culti*; siquidem Jupiter

- - Ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε, ξεινωντε,
- - *Vltor supplicumque hospitumque*

creditus. Quod etiam scripsit Hesiodus Ἔργοις *v.* 325.

Ἶσον δ' ὅς θ' ἱκέτην, ὅς τε ξεῖνον κακὸν ἔρξει.
Par est delictum, si quis supplici vel hospiti male fecerit.

Itaque Vlysses se offensum ratus a Phæacibus, qui hospitem deduxerunt, a Jove illis ultionem imprecatur,

Ζεὺς σφέας τίσαιτο ἱκετήσιος.
Jupiter ipsos ulciscatur supplicum vindex:

(1) Auctores h. d. r. vid. *Alex.* Genial. lib. II. c. XIX. fol. 86. *Tomas.* c. IX. p. 39. seq. *Dalecamp.* ad *Plin.* H. N. lib. XI. c. 4. quibus adde, vel potius antepone *Hadr. Junium* Animadv. lib. II. c. XI. &c.

(2) Cui similis hac in re Jason apud *Apoll.* Arg. III. 986. ubi ille ad puellam:

Ἀμφότερον δ' ἱκέτης ξεῖνός τ' ἔτι ἐνθάδ' ἱκάνω.
Equidem huc utrumque supplex & hospes accedo.

Odyss. XIII. *v.* 213. Necessarium vero ducebant, supplicum preces exaudire; ut fuse disceptat Phœnix in oratione ad Achillem, *Iliad.* IX. *v.* 498. ubi Λιταὶ *Preces* Jovis filiæ dicuntur, quæ eum incitant ad noxam recusantibus immittendam. Quare eas in supplicationibus nominare erat moris, uti apud Orpheum *Argonaut.* v. 105. *seq.*

- - Οὐ γὰρ ἄτιμοι
Ἱκεσίου Ζηνὸς κοῦραι Λιταί. - -
- - *Non enim contemnendæ*
Preces, Jovis filiæ supplicum præsidis. -

§. II. *Per Jovem* ipsum sæpius *supplicabant*; *Odyss.* II. *v.* 68.

Λίσσομαι ἠμὲν Ζηνὸς Ὀλυμπίου, ἠδὲ Θέμιστος,
Oro sive per Jovem Olympium, sive per Themidem.

Hymno Veneris v. 131. & 188.

Ἀλλά σε πρὸς Ζηνὸς γουνάζομαι. - -
Sed te per Jovem supplex oro. - -

At Apollonius *lib.* II. *Argonaut.* *v.* 215.

Ἱκεσίου πρὸς Ζηνός· - -
Per Jovem supplicum numen. - -

Lucianus *Piscat. s. Revivisc.* T. I. *p.* 390. simpliciter: Ἀλλὰ πρὸς Ἱκεσίου φείσασθέ μου. *Sed per Supplicum Præsidem oro, parcatis mihi.* Aliquando adjiciebant res carissimas (3), parentes, uxores, liberos, possessiones, quæ simul complectitur Nestor, *Iliad.* XV. *v.* 665.

Τῶν ὕπερ ἐνθάδ' ἐγὼ γουνάζομαι οὐ παρεόντων.
Per hos hic ego supplico non præsentes.

Ita

(3) Et in judiciis, ubi desperata causa videbatur, liberos quoque, uxores &c. concitandæ misericordiæ ergo produxerunt nonnumquam; id *Plato* docet in Apolog. Socratis. *Aristoph. Pluto. Cic* exemplo Galbæ in Brut. c. XXII. Jason vero supplex apud *Apollon.* l. m. c. etiam huc vocat Proserpinam:

Πρὸς αὐτῆς ἐκέτης μειλίσσομαι ἠδὲ τοκήων
Καὶ Διός, ὃς ξείνοις ἱκέτῃσί τε χεῖρ' ὑπερίσχει.
Per ipsam te obsecro Proserpinam & parentes
Et Jovem, qui hospites supplicesque manu protegit.

Ita Virgilius *Æneid.* X. *v.* 524. *seq.*

Per patrios manes, per spem surgentis Iuli,
Te precor, - - - -

Et post *v.* 597.

Per te, per qui te talem genuere parentes.

Sic Sallustius, *Bell. Jugurth. cap* 14. *pag.* 220. *Oro vos per liberos atque parentes vestros.* Per caput, genua, animam etiam obsecrabant, *Odyss.* XV. *v.* 261. *seq.*

Λίσσομ' ὑπὲρ θυέων καὶ δαίμονος, αὐτὰρ ἔπειτα
Σῆς τ' αὐτοῦ κεφαλῆς, καὶ ἑταίρων οἵ τοι ἕπονται.
Oro per sacrificia & deum, ac deinde per
Tuum ipsius caput & socios qui te sequuntur.

Iliad. XXII. *v.* 338.

Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῆς καὶ γούνων, σῶν τε τοκήων.
Supplex oro per animam & genua, tuosque parentes.

Ceterum singulare (4) est, quod Hecuba Hectori supplicat per exhibitam mammam,

\- Εἴ ποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἐπέσχον·
\- *Si unquam tibi vagitus sedantem mammam exhibui.*

Iliad. XXII. *v.* 83.

§. III. Porro *moris fuit, ut supplicantes manus supinas protenderent* (5). Achilles

\- Μητρὶ φίλῃ ἠρήσατο χεῖρας ὀρεγνύς.
\- *Matri dilectæ supplicavit manus porrigens.*

Iliad. I. *v.* 351. Ilioneus Peneleo

\- - Ἕζετο χεῖρε πετάσσας·

(4) Id vero non ita videbitur illi, qui Macedonum, Romanorum aliarumque gentium morem observaverit; qui si quid suppliciter exposcerent, seminudi & interiore tantum tunica amicti, quam ἐχίτασκον dixit *Athenæus* lib. XIII. p. 590. F. obtestabantur. Romani nudo pectore &c. quæ tradit *Alex.* Genial. l. c. fol. 86. b. cf. *Jun.* l. c. p. 374. Quo etiam spectat, quod *Plutarch.* Alexandro milites μονοχίτωνας supplicasse refert; in ejus Vita T. 1. p. 704. C.

(5) Quem morem observavit quoque vetula illa apud *Petron.* c. 17. *Protendo*, inquiens, *ad genua vestra supinas manus, petoque & oro:* Idem quoque de Lyca dicit: *tremidus ad me supinas porrigit manus.*

- - *Desedit manibus porrectis*:

Iliad. XIV. *v.* 495. (*de supplicatione vero Lycaonis Achilli facta vid. omnino Iliad.* XXI. *v.* 71. *seq.*). Sic Europa apud Moschum *Idyl.* II. *v.* 111. *seq.*

- - Φίλας καλέεσκεν ἑταίρας

Χεῖρας ὀρεγνυμένη· - - -

- - *Caras vocabat sodales*,

Manus porrigens. - - -

Plutarchus *Camillo Tom.* I. *pag.* 133. C. Δεομένων δὲ καὶ προϊσχομένων χεῖρας. *Quum supplices manus protenderent.* Virgilius *Æneid.* XII. *v.* 930. *seq.*

Ille humilis, supplexque, oculos dextramque precantem
Protendens. - - - -

Denique Latinis *precari* dictum a porricienda manu censetur Grammaticis (6).

§. IV. *Manus* etiam *habebant velatas.* Ita Chryses *Iliad.* I. *v.* 14.

Στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.

Insulam habens in manibus longe-jaculantis Apollinis.

Ἱκετηρίαν Græci dixerunt (7) *id, quo manus velabant.* Harpo-

(6) Verendum sane, ne mala fide ad istos a Nostro provocatum sit. Non est enim ne unicus quidem e tam multis quos vidimus, qui in hujus rei testimonium jure vocari possit.

(7) Alii εἰρεσιώνην, vid. *Eustath.* ad Il. XXII. 496. quasi *paciferum*, ut dixit *Statius* Theb. XII. 65. Olivam enim pro pacis symbolo habent. Laurus quoque adhibita, quæ victoriæ, felicitatis & lætitiæ signum erat; de quibus sic cecinit *Statius* Theb. XII. 468.

Ipsa manu, ramosque oleæ, vittasque precantes
Tradit - & paulo post v. 491. seq. utrumque conjungit:

Mite nemus circa, cultuque insigne verendo
Vittatæ laurus, & supplicis arbor olivæ.

ad quem locum confer *Lactant. Grammat.* apud *Barnes.* in *Eurip.* Suppl. v. 10. Vittæ autem istæ lana candida circundatæ erant, unde λευκοστεφεῖς ἱκετηρίαι dicuntur *Aeschylo* in Suppl. ei manus ad digitos usque erant involutæ; unde *manus velatas habere* illi dicti sunt, qui supplicem ramum protendebant; quam tamen ore quoque præferebant vid. ad *Eurip.* Androm. v. 894. Coronas quoque in capite supplices

pocrationi *voc.* Ἱκετηρία. κλάδος ἐλαίας στέμματι ἐστεμμένος, *ramus oleæ lana involutus*, quem supplices prætendebant; cujusmodi ille apud Plutarchum in *Theseo p.* 7. *F.* Ita Virgilius *Æneid.* XI. *v.* 101.

Velatis ramis oleæ, veniamque rogantes (8).

Livius quoque *lib.* XXIV. *c.* XXX. *fin. Tom.* II. *p.* 367. de bello Punico: *Ramos oleæ ac velamenta alia supplicum porrigentes orare, ut se reciperent*. Indeque illud Plauti *Amphitruone*, *Act.* I. *Scen.* I. *v.* 100. *seq.*

\- *Ad Nos veniunt flentes principes*:
Velati manibus orant, ignoscamus peccatum suum.

§. V. *Ad genua fere* (9) *soliti protendere ac deponere.* Euripides *Iph. in Aul. v.* 1216.

Ἱκετηρίαν δὲ γόνασιν ἐξάπτω σέθεν.
Tuis genibus supplex advolvor.

Et *Andromache*, *v.* 894. *seq.*

\- - Στεμμάτων δ' οὐχ ἥσσονας
Σοῖς προστίθημι γούνασιν ὠλένας ἐμάς.
\- - *& quæ ramis supplicum haud viliores sunt,*
Meas ulnas tuis genibus appono.

Ita vero in universum supplices genua tangebant accidentes; *Iliad.* XXIV. *v.* 357.

Γούνων ἁψάμενοι λιτανεύσομεν, αἴκ' ἐλεήσῃ.
Genibus ejus prehensis supplices oremus, si quando misereri velit.

Odyss. X. *v.* 264.

Αὐτὰρ

ces gestabant; ut apud *Eurip.* Iphig. in Aul. v. 1478. seq. vid. & *Schol. Sophocl.* in Oedip. Tyr. v. 3. de cetero cf. *Schol.* & *Spanh.* in *Aristoph. Plut.* v. 283. *Perizon.* in *Aelian.* lib. III. c. XXVI. *Potter.* lib. II. c. V.

(8) Idem Aeneid. VIII. 128.
Et vitta comptos voluit prætendere ramos.
ubi cf. omn. *Servium*.

(9) Adeoque etiam ad genua ejus cui supplicabant, semetipsos prosternere: uti in *Eurip.* Suppl. v. 42. seq. 65. unde verba γονάζεσθαι, γονυπετεῖν huic ritui propria, totum sæpe supplicationis ritum designant apud *Homerum*, Il. I. 427. &c. & *Eurip.* sæpius, quem videsis etiam de hoc ritu in Hel. v. 900. coll. *Schol.* in Androm. v. 892.

Αὐτὰρ ὅγ' ἀμφοτέρῃσι λαβὼν ἐλίσσετο γούνων.

At ille ambabus manibus genua prehendens precabatur;
& infinitis aliis locis. Ita quoque Orestes supplex Menelaum fratrem alloquitur apud Euripidem v. 382.

Τῶν σῶν γονάτων πρωτόλεια θιγγάνω.

Attingo primum genua tua.

Similiter apud Pindarum (10) *Nem.* VIII. ἐπῳδ α. v.4.6.

Γκέτας Αἰακοῦ σεμνῶν γονάτων
- - ἅπτομαι. - -

Supplex Ajacis veneranda genua
- - *attingo.* - -

Apud Plutarchum quoque *Vit. L. Paul. Æmil. Tom.* I. *pag.* 269. C. Perseus dicitur Æmilii γονάτων δεξάμενος, *genua appetens*: de quo Livius *libro* XLV. *cap.* VII. *fin. Tom.* III. *pag.* 940. *submittentemque se ad pedes sustulit; nec attingere genua passus est*. Sic Virgilius *Æneid.* X. *v.* 523.

Et genua amplectens effatur talia supplex.

Meminit hujus ritus Plinius *Histor. Natur. lib.* XI. *cap.* XLV. *Tom.* I. *p.* 824. *Hominis genibus*, inquit, *quædam & religio inest, observatione gentium. Hæc supplices attingunt; ad hæc manus tendunt: hæc, ut aras, adorant; fortasse quia inest iis vitalitas.*

§. VI. Addit *ibidem* morem fuisse etiam antiquis Græcis in supplicando *mentum attingere*. Cujus exempla (11) non pauca apud Homerum extant; ut *Iliad.* I. v. 500. *seq.* de Thetide:

Καὶ

(10) Cf. *Schmid.* ad h. l. *Eustath.* ad Il. I. 427. *Schol. Eurip.* in Hec. v. 339. ubi ratio redditur, cur memoratas hasce corporis partes contrectaverint supplicantes. Scilicet attigerunt mentum, ut annueret; manum, ut facerent, pedes, ut loco se moverent, genua tandem, ut se flecti paterentur.

(11) Ejusmodi vid. etiam apud *Eurip.* Bacch. v. 1115. *Callim.* hymn. in Del. v. 110. in Dian. v. 26. cf. *Spanh.* ad *Eund.* p. 40. *H.* Non cuivis tamen supplici hoc licitum fuisse videtur, præsertim qui gravioris sibi facinoris conscii erant; quod colligi posse puto ex *Ejusd.* Androm. v. 572.

Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ· δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα,
Λισσομένη προσέειπε· - -

Et ante ipsum sedit, & prehendit genua
Sinistra: dextraque mento prehenso
Supplicans allocuta est: - -

Et *Iliad.* X. *v.* 454. *seq.* de Dolone:

- - Ἔμελλε γενείου χειρὶ παχείῃ
Ἁψάμενος λίσσεσθαι. - -

- - *Et is quidem erat mento manu robusta*
Prehenso supplex precaturus. - -

At Achilles manum Priami ad os suum porrectam, modeste removet, *Iliad.* XXIV. *v.* 508. Polyxena quoque apud Euripidem *Hecub.* *v.* 345. Vlyssi, ut inexorabili, objicit, quod vultum avertisset,

- - ὡς μὴ προσθίγειν γενειάδος,
- - *ne malam ejus attingeret.*

§. VII. *Osculari* quoque *genua* soliti supplicantes. Id se Ægyptiorum regi fecisse affirmat Vlysses, *Odyss.* XIV. *v.* 279.

Καὶ κύσα γούναθ' ἑλών. ὁ δ' ἐρύσατο, καί μ' ἐλέησεν.
Et osculabar genua amplexus: qui servavit & me miseratus est.

Thetis quoque *Iliad.* VIII. *v.* 371. Jovi

- Γούνατ' ἔκυσσε, καὶ ἔλλαβε χειρὶ γενείου.
- *Genua osculata est, & prehendit manu barbam.*

Quin & manus osculabantur (12), uti Priamus

Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας.
Manibus Achillis prehendit genua, & osculatus est manus:

Iliad. XXIV. *v.* 478. Sic Apuleius *Milesia* II. (*lib.* II. *Metamorph. pag.* 127. *lin.* 7. *seq.*) *Cujus diu manus deosculatus, & ipsa genua contingens; Miserere, ait, sacerdos.*

§. VIII. *Ad focum etiam seu larem sedere* (13) mos erat. Huc

(12) Præcipue vero dextram, ejusque partem externam, quæ ἐπικάρπιον dicta Græcis: vid. *Pollux* lib. II. 144 & *Potter.* l. c. p. 252. fin.

(13) Quod faciebant hospites plerumque ignoti & fortis inferioris, quibus loqui ve-

Huc pertinet, quod Vlysses apud Alcinoum supplex,

\- - Κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι.

\- - *Resedit ad focum in cineribus:*

Odyss. VII. *v.* 153. Similiter Apollonius *Argonaut. lib.* IV. *v.* 693. *seq.*

Τὼ δ' ἄνεῳ καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντες
Ἵζανον, (ἥτε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται.)
Illi sine sonitu & voce, in focum facto impetu
Sedebant, (quod a miserabilibus fieri supplicibus jus est.)

Themistocles quoque (14) apud Plutarchum *Vit. Themist. Tom.* I. *pag.* 124. *A.* dicitur ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίσαι, *ad focum consedisse*, cum ad Molossorum regem confugisset. Quod fecisse Idem *Vit. Coriol. Tom.* I. *pag.* 224. *C.* narrat Coriolanum Roma exactum, apud Tullum Aufidium principem Volscorum.

§. IX. Ad aras quoque supplices se recipiebant (15). Talis illa Διὸς Ἑρκείου *Jovis Hercei*, ad quam confugere parabat Phemius, ut sibi parceret Vlysses, *Odyss.* XXII. *v.* 334. *seq.* Priamus quoque ad similem se recepit, quam describit Pausanias *Corinthiacis lib.* II. *cap.* 24. *pag.* 165. Τοῦτον τὸν Δία Πριάμῳ φασὶν εἶναι τῷ Λαομέδοντος πατρῷον, ἐν ὑπαίθρῳ τῆς αὐλῆς ἱδρυμένον, καὶ ὅτε ἡλίσκετο ὑπὸ Ἑλλήνων Ἴλιον, ἐπὶ τούτου κατέφυγεν ὁ Πρίαμος τὸν βωμόν. *Hunc Jovem, ajunt, Priamo Laomedontis filio patrium esse, qui eum in loco quodam aulæ subdivali posuerat. Quare quum expugnaretur Ilium a Græcis, ad hujus aram Priamus confugit.* Ab hoc ritu Euripides *Hecuba v.* 147.

Ἀλλ' ἴθι ναούς, ἴθι πρὸς βωμούς,
Ἵζ' Ἀγαμέμνονος ἱκέτις γονάτων.
Sed propera ad templa, ad aras te recipe,
Supplexque te Agamemnonis genibus advolve.

Adeo-

vetitum; ut observat *Schol. Apollon.* Arg. IV. citante *Tomasino* c. IX. p. 40. Vbi agniti fuerant, allevati in sella considere jubebantur; quod observavit Alcinous in Vlyss. Od. VII. 168. seq.

(14) Idem & a *Thucyd.* relatum lib. I. p. 90. B.

(15) Easque manu tenebant, floribus sertisque ornabant; simulacra quoque Deorum, si dabatur, prensabant ac coronabant. Hinc *Plutarch.* de Superst.

Adeoque in Supplicibus ait (16), refugium feris esse πέτραν *saxum*, servis βωμοὺς θεῶν, *aras deorum*. Nempe quia servi potissimum hoc faciebant, ad evitandam dominorum sævitiam; unde Etymologico *voc.* Ἑδρῖται, οἱ οἰκέται. ἀπὸ τοῦ καταφεύγειν εἰς τὴν ἑστίαν. Ἑδρῖται *sunt domestici seu servi, ita dicti, quod ad focum domesticum confugere soleant*. Mos hic omnibus antiquitus gentibus

perst. T. II. p. 166. E. καὶ πολεμίους φεύγοντες, ἂν ἀγάλματος λάβωνται ἢ ναοῦ, θαρρῶσιν. *Et qui hostem fugiunt, simulacrum aut fanum tenentes, animum recipiunt*. cf. *Aeneid.* VI. 124. *Eurip.* Alcest. 168. seq. Androm. v. 115. & *Heracl.* v. 441. coll. ibid. *Barnes.* Plura de his supplicantium moribus vid. apud *Brisson.* de Form. lib. I. p. 40. seq.

(16) *Euripid.* scil. cujus modo mentio facta. Hæc namque leguntur apud *Ipsum* l.c. v. 267. seq. verba:

– – ἔχει γὰρ καταφυγὴν,
θὴρ μὲν πέτραν,
δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν.

Feris est petra refugium, servis sunt aræ deorum. Huc facit quoque *Plutarch.* l. m. c. dum ait: ἔστι δούλῳ φεύξιμος βωμὸς, ἔστι καὶ λῃσταῖς ἀβέβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. quæ *Xylander* ita interpretatus est: *Aræ sunt ad quas confugere tuto servus possit, multa sunt, quæ a latronibus non violantur templa*. At sane videntur invito *Plutarcho* hæc verba in eam trahi sententiam, ac si servis numquam licuerit ad aras appropinquare; quod ita visum est *Pfeiffero* Ant. Græc. lib. I. cap. XXXIX. pag. 91. qui ibid. hæc verba ita exponit: *fit ara detestabilis per servum, nec sunt communicanda ea, quæ sacrorum sunt, latronibus*. Non enim latine sonant hæc verba, græcis respondent minime, & a mente *Plutarchi*, quæ ex tota verborum συναφείᾳ cognoscitur optime, prorsus aliena sunt. Φεύξιμος enim, utut minus usitatum quam φύξιμος, non modo *quod fugiendum est*, denotat, verum etiam *ad quod confugere quis possit*; uti dicitur φύξιμος λιμήν. & φύξιμον proprie *Asylum* seu *refugium* dici, auctor est *Pollux* I. 10. cf. Od. V. 359. Ceteroquin certum est, non in omnibus templis Asyla fuisse, sed in iis tantum, quibus id consecrationis lege concessum erat; ut tradit *Serv.* ad Aeneid. II. 761. quod & *Tacitus* tetigisse videtur, quum *Tiberii tempore crevisse*, ait, *Græcas per urbes licentiam, atque impunitatem Asyla statuendi*; lib. III. Annal. c. 58. & speciatim servis quædam templa interdicta fuere, quale erat illud Matutæ, quæ Leucothea

bus fuit ſollennis, ipſis etiam Hebræis (17); ut ad loca ſacra Diis, velut aſyla, confugerent ſupplices: cujus hodieque non obſcuræ exſtant apud pleraſque nationes veſtigia.

cothea Græcis dicta, quod Chæroneæ, adeoque *Plutarcho* patrium erat; ubi æditunus ante ejuſdem fores ſtans, accepto flagello edicebat, ne quis ſervus intret, ne qua ſerva &c. quod refert ipſe *Plutarch.* Quæſt. Rom. 16. p. 267. D. plura autem fuerunt ipſis ſervis acceſſu libera; quæ vid. apud *Alex.* Genial. lib. III. c. XX. fol. 150. ſq. cf. *Kuhn.* ad *Polluc.* I. 10. *Lipſius* ad *Tacit.* l. III. c.

(17) Apud eos enim, præſertim in homicidii cauſa, quibuſdam altare ſecuritatem præſtitit, aliis urbes refugii, quæ proprie Aſyla dictæ. vid. *Selden.* de Jure Nat. & Gent. lib. IV. c. II.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De Ratione lugendi.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Lacrymæ	§. I.	*Genæ diſcerptæ*	§. V.
Corpus		*Pectus contuſum*	§. VI.
Percuſſum	§. II.	*Corpus*	
Coma violatum	§. III.	*Terra volutatum & ſævius*	§. VII.
Sordibus conſpurcatum	§. IV.	*Interemptum*	§. VIII.

POſtremo loco ſubjiciendus heic modus, quem ſervabant Græci in *Luctu*.

§. I. Principio a natura omnibus commune eſt *lacrumas emittere*, quas a dolore gigni, ut fructus ab arboribus, ſcribit Plutarchus (*). In maximis utique ac for-

(*) Non hæc ipſa quidem, ſed ſimile quid legitur *Nat.* *Quæſt.* 20. *Tom.*II. *p.* 927. *A.*

fortissimis apud Græcos viris hunc affectum ponit Homerus (1): velut Achille *Iliad.* XXIV. *v.* 4. & 511. &c. Agamemnone (2), aliisque (*Antilocho*, *Iliad.* XVIII. *v.* 32. *Priamo*, *Iliad.* XXIV. *v.* 510. *Iliad.* VII *v.* 427. &c.) Ita Agesilaus, conspecto hostis cadavere, flevisse dicitur a Xenophonte *Hellan. lib.* V. *pag.* 441. *lin.* 11. Cyrus Abradata mortuo *lib.* VII. *Pædiæ p.* 146. *lin.* 29. Quin & Alexander Magnus in Nearchi & Archiæ obitu (3); teste Arriano in *Indicis pag.* 192. *fin.* Ipsius morte audita Porus apud Philostratum *lib.* II. *cap.* XX. *pag.* 72. Cæsar conspecto annulo Pompeii, auctore Plutarcho *Vit. Pomp. Tom.* I. *pag.* 662. *A.* aliique innumeri. Et in universum pronunciat Menelaus apud Euripidem (4) *Helena v.* 986. *seq. id esse viri generosi*.

§. II. *Caput* quoque lugentes soliti *percutere*. Priamus metuens Hectoris in pugna interitum,

- - Κεφαλὴν δ' ὅγε κόψατο χερσὶν,
Ὑψόσ' ἀνασχόμενος. - -
- - *Caputque pulsabat manibus*
In altum sublatis: - -

Iliad. XXII. *v.* 33. *seq.* Sic Plutarchus *Vit. Solon. To.* I. *pag.* 81. *D.* Solonem narrat, audita filii morte, παίειν τὴν κεφαλὴν, καὶ τἄλλα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἃ συμβαίνει τοῖς περιπαθοῦσι. *Cæpisse caput cædere, aliaque & facere & dicere, quæ a mœrore oppressis fieri assolent*. Similiter Herodotus *Thalia lib.* III. *cap.* 14. *pag.* 164. scribit, Psammenitum captivum Ægypti regem, cum vidisset senem mendici habitu, quem opulentum inter amicos olim habuerat, *caput percussisse*, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν.

§. III. *Comam* quoque *violabant* (5) evulsis pilis. Fecit

(1) Ac non nisi in Patroclo lacrymas reprehendit Achilles Il. XVI. 7. seqq.

(2) Vid. Iliad. VIII. 245.

(3) Quum tamen modo suspicabatur Alexander; non enim revera tum obierant isti: ut ex ipsis *Arriani* verbis patet.

(4) Cf. *Eund.* Alcest. v. 588. seqq.

(5) Ritum hunc designarunt voce τίλλεσθαι. vid. *Eurip.* Phœniss. v. 326. Herc. fur. v. 1386. cf. Nostr. supr. p. 80. seq. *Junium* de Coma cap. V. *Perizon.* ad *Aelian.* lib. VII.

cit id ipsum Agamemnon *Iliad.* X. *v.* 15.

Πολλὰς ἐκ κεφαλῆς προθελύμνους εἵλκετο χαίτας.

Multos ex capite radicitus vellebat capillos.

Achilles quoque *Iliad.* XVIII. *v.* 27.

- - Χερσὶ κόμην ᾔσχυνε δαΐζων·

- - *Manibus comam deturpabat scindens.*

Et socii Vlyssis ituri ad inferos *Odyss.* X. *v.* 567.

- - - Γόων, τίλλοντό τε χαίτας.

- - *Flebant, vellebantque capillos.*

Sic Virgilius *Æneid.* IX. *v.* 477. *seq.* de matre Euryali,

Evolat infelix, & femineo ululatu,

Scissa comam; - - -

Et *lib.* XII. *v.* 870. *seq.*

- - *Crines scindit Juturna solutos,*

Vnguibus ora soror fœdans. - -

Aristophanes *Pace v.* 544. *seq.*

Ἐκεινονὶ γὰρ τὸν λοφοποιὸν οὐχ ὁρᾷς

Τίλλονθ' ἑαυτόν; - -

Viden' illum cristarum artificem

Sibimetipsi vellentem? - -

Lucianus *de Luctu*, *Tom.* II. *pag.* 304. Παῦσαι τιλλόμενος τὴν κόμην· *Desine vellicare comam.* Denique Martialis *lib.* V. *epigr.* 38. *v.* 19.

Pectusque pulsans pariter & comam vellens.

§. IV. *Sordibus* etiam *caput conspurcabant:* ut Achilles *Iliad. lib.* XVIII. *v.* 23. *seq.*

Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν

Χεύατο

VII. c. VIII. *Nicol.* de Luct. Græc. cap. V. p. 120. seq. *Kirchmann.* de funer. Rom. lib. II. c. XIII. p. 206. sqq. cujus observationibus utique addendum, quod refert *Plutarch.* Quæst. Rom. 14. p. 267. A. *apud Græcos, si qua calamitas inciderit, tonderi mulieres, viros comam alere; cum alioquin hi tonderi, illæ crinem gestare soleant.* cf. *Alex.* Genial. lib. III. cap. VII. fol. 128. Vestes etiam in luctu mutari, imo & lacerari solitæ; qui ritus cum aliis sæpius observatur apud *Eurip.* uti Hel. v. 1202. seqq. Phœniss. v. 328. Suppl. 96. seq. Alcest. 415. &c. vid. iterum *Alex.* l. m. c. qui etiam supr. p. 77. seqq. omn. conferendus.

Χεύατο κὰκ κεφαλῆς. - -
Ambabus autem manibus sublatos cineres
Fudit super caput. - -

quod totidem verbis refertur de Laerte *Odyss.* XXIV. *v.* 315. *seq.* Sic apud Virgilium *Æneid.* X. *v.* 844. pater Lausi occisi,

Canitiem immundo deformat pulvere; -

Et Latinus interempta uxore *lib.* XII. *v.* 611.

Canitiem immundo perfusam pulvere turpans.

Electra quoque apud Euripidem *Electr. v.* 184. πιναρὰν κόμαν, *horridam comam* ostendit ob patris mortem. Similiter apud Apuleium *Milesia* IX. (*lib.* IX. *Metamorph. pag.* 231. *lin.* 4. *seq.*) *Et discerpta coma semicana, sordentes inspersu cineris, plerunque ejus anteventulæ contegebant faciem.* Mos hic Hebræis (6) aliisque orientalibus populis patrius; ut liquet ex *Sacris Historiis* (7).

§. V. *Discerptæ* quoque *genæ* (8), ut *Iliad.* XI. *v.* 393. de vidua;

Τοῦ δὲ, γυναικὸς μέν τ' ἀμφίδρυφοί εἰσι παρειαί·
Illius autem, uxoris quidem ambæ laceratæ sunt genæ.

quod & de Protesilai occisi uxore dicitur *Iliad.* II. *v.* 700. (*Catal. Nav. v.* 207.) ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, *ambas lacerata genas uxor.* Sic mulieres apud Hesiodum *Scuto Herculis v.* 243.

\- - Κὰδ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς,
\- - *lacerabanturque genas.*

Apud Virgilium quoque *Æneid.* XII. *v.* 605. *seq.*

\- - *Lavinia crines*
Et roseas laniata genas. - -

Briseis etiam audita Patrocli morte, faciem, collum ac pectus lacerat; *Iliad.* XIX. *v.* 284. *seq.*

\- - Χερσὶ δ' ἄμυσσε
Στήθεά τ' ἠδ' ἁπαλὴν δειρὴν, ἰδὲ καλὰ πρόσωπα.

(6) Vid. omn. *Geier* de Luct. Hebr. c. VIII. §. 3. & cap. IX. §. 3. 4. *Kirchm.* lib. II. cap. XII. *Nicol.* c. X. §. 4. p. 126. seqq. *Alex.* Genial. l. sæpius jam citato.

(7) Cf. Jos. VII. 6. 1. Sam. IV. 12. 2. Sam. XIII. 19. Job. II. 12.

(8) Atque nonnunquam cervices, quod inter alia quoque facit Electra apud *Eurip.* v. 145. seqq. cf. *Eund.* Suppl v. 76. sq.

- - Manibusque laniabat

Pectoraque & teneras cervices, atque pulchra ora.

Similiter uxor Cyzici interfecti apud Orpheum *Argonaut. v.* 594.

Στήθεα δρυπτομένη λίγ' ἐκώκυεν.

Pectora lacerans valde flevit.

Philostratus *de Vit. Apoll. lib.* III. *cap.* XXXVIII. *pag.* 128. de matre filii dæmone agitati: Κἀγὼ μὲν ἐπὶ τούτοις κλάω τε καὶ ἐμαυτὴν δρύπτω. *Equidem hæc defleo, & memetipsam plango.* Quod a Cleopatra captiva factum refert Plutarchus in *Antonio Tom.* I. *p.* 952. *D.*

§. VI. Alias creberrimum fuit *tundere pectora* (9); uti ancillæ Achillis factitant, *Iliad.* XVIII. *v.* 30. *seq.*

- - Χερσὶ δὲ πᾶσαι

Στήθεα πεπλήγοντο:

- - Manibus vero omnes

Pectora plangebant.

Tryphiodorus in *excidio Ilii* (10) de Cassandra:

- - Πυκνὰ δὲ χαίτην

Κοπτομένη καὶ στέρνον ἀνίαχε μαινάδι φωνῇ.

- - cum vero crebro cutem

Pectusque percussisset, stupendum edidit clamorem.

Et apud Virgilium *Æneid.* XI. *v.* 37. *seq.*

Ingentem gemitum tunsis ad sidera tollunt

Pectoribus. - -

Quin & *femora cædere soliti*; ut Asius

- ᾤμωξέν τε καὶ ὣ πεπλήγετο μηρώ·

- *Tum vero ingemuitque & sua percussit femora;*

Iliad. XII. *v.* 162. quod etiam dicitur de Patroclo *Iliad.* XX. *v.* 397. & Achille *lib.* XVI. (*). Sic Apud Plutarchum *Vit. Fab. Tom.* I. *p.* 181. *A.* Fabius, cum vide-

(9) Στερνοτυπία mos iste dictus, de qua vid. Auctores modo citt. suo loco.

(10) V. 362. seq. vid. *Neandri* opus aureum p. 186. lin. 24. sq. qui ita vertit hæc verba: *Frequenter autem comam lanians & pectus, exclamavit furiosa voce.* cf. *Eund.* in Corp. Poet. Heroic. Græc. ex recens. *Letii* p. 693.

(*) De quo tamen nil tale ibi repertum, de Vlysse potius hæc legas Odyss. XIII. v. 198.

videret ſuos obſeptos fugere, μηρόν τε πληξάμενος καὶ στενάξας μέγα, *percuſſo femore ingens edidit ſuſpirium.* Ex quo ritu illud Ciceronis *de Claris Orat.* (11): *Frons non percuſſa, non femur.*

§. VII. *Volutabant ſe* quoque *terra pulverulenta* (12). *Iliad.* XVIII. *v.* 26. *ſeq.* Achilles

- Ἐν κονίῃσι μέγας μεγαλωστὶ τανυσθεὶς
Κεῖτο. - - - -
- - *in pulveribus ingens ingenti ſpatio porrectus*
Jacebat - - - -

Priamus quoque

Αὐλῆς ἐν χόρτοισι κυλινδόμενος κατὰ κόπρον,
Aulæ in ſeptis volutatus per cineres:

Iliad. XXIV. *v.* 640. & Menelaus ſe etiam volutaſſe, audita morte fratris, dicit, *Odyſſ.* IV. *v.* 541.

§. VIII. *Denique præ dolore etiam ſe interimebant* (13), quod veretur de Achille Antilochus

- - μὴ λαιμὸν ἀποτμήξειε σιδήρῳ·
- - *ne jugulum diſcinderet ferro.*

Iliad. XVIII. *v.* 34. Factum ab Epicaſta, *Odyſſ.* XI. *v.* 270. *ſeq.* eodem modo atque Amata apud Virgilium *Æneid* XII. *v.* 62. *ſeq.* Idem commiſit Ajax apud Sophoclem *Ajac. v.* 864. *ſeq.* alioſque tragicos Scriptores, quorum monumenta plena ſunt ejuſmodi αὐτοχειρίας, *propriæ internecionis*, ad quam veteres illos impenſe conſtat fuiſſe proclives.

(11) Cap. LXXX. Vol. II. Opp. p. 666. pr. cf. *Corrad.* in not. ad h. l.

(12) Cujus ritus exempla paſſim apud *Eurip.* obvia in Hecub. & Troad. v. 98. Eſt vero & hic ritus Hebræis magis communis; quod exemplis Sacris comprobavit *Geier* de Luct. Hebr. c. XVIII. §. 5. 6. &c.

(13) Illuſtre hujus rei eſt exemplum in Pyramo & Thiſbe apud *Ovid.* Met. IV. 4. in Pylade & Oreſt. apud *Eurip.* Oreſt. v. 1075. Caſtæ præſertim mulieres viris interemptis ſupereſſe nonnunquam noluerunt, quod Helena teſtatur apud *Eund.* in Tragœd. cognom. v. 875. cf. *Hoeltzl.* not. ad *Apollon.* Arg. I. 1063. Huc refer quoque quæ de Adraſto refert *Herod.* Clione c. 45. Exemplum quoque eſt infelicis amatoris manus ſibimetipſi violentas inferentis apud *Ælian.* lib. IX. cap. XXXIX.

ANTIQVITATVM HOMERICARVM LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

De Agricultura.

SYNOPSIS.

Rei Rusticæ	*Boves & muli* §.II.
Objecta	*Vineæ, vireta, Armenta*
Agri, quorum	*boum &c.* §.III.
Termini & Custodes §.I.	*Æstimatio* §. IV.
Cultura, cui adhibiti	*Studium* §. V.

§. I.

Elliquum est, ut de variis exercitiis quibus occupabantur antiquitus Græci, nonnihil dicamus. In iis primum locum tenet *Agricultura*. *Agri* cuique colendi *suis terminis distinguebantur*, nimirum lapidibus. Sic *Iliad.*XXI. *v.* 405.Minerva Martem prosternit lapide,

Τόν ῥ' ἄνδρες πρότεροι θέσαν ἔμμεναι οὖρον ἀρούρης,

Quem homines prisci posuerant, ut esset terminus arvi.

Simili ratione atque apud Virgilium Turnus *Æneid.* XII. *v.* 897. *seq.* torquet in Æneam

Saxum antiquum, ingens, campo qui forte jacebat
Limes agro positus, litem ut discerneret arvis.

Eos

Eos religiose observabant, summum scelus ducentes exarare, aut dimovere. Quare vetustiores Romani Termino divinitatem ascripsere (1); nec nisi cum sacris ceremoniis statuerunt, ut est apud Dionysium Halicarnasseum *lib.* II. *pag.* 134. *lin.* 2. *seqq.* Hinc & *Servi antiquitus constituti, qui agrorum fines custodirent*, qualis πάρουρος Eustathio intelligitur apud Homerum *Odyss.* XI. *v.* 488. *pag.* 1695. *lin.* 36. Ὀρεοφύλακας alias Græci dixere, qui *Saltuarii* Latinis, apud Vlpianum *leg.* XII. *Digest. de Instrum. vel Instruct. legat. lib.* XXXIII. *Tit.* VII. §. 3. Tales in Augiæ regis campis apud Theocritum *Idyl.* XXV. *v.* 27.

Οὔρους μὲν ἴσασι φυτοσκάφοι,
Limites norunt plantarum fossores.

Quod si controversia movebatur de finibus agrorum statuendis, mensuris dirimebant; sicuti *Iliados* XII. *v.* 421. *seqq.*

Ἀλλ' ὥς τ' ἀμφ' οὔροισι δύ' ἀνέρε δηριάασθον,
Μέτρ' ἐν χερσὶν ἔχοντες ἐπιξύνῳ ἐν ἀρούρῃ,
Ὥ τ' ὀλίγῳ ἐνὶ χώρῳ ἐρίζητον περὶ ἴσης.
Sed sicut de finibus duo viri contendunt,
Mensuras manibus tenentes communi in arvo,
Quique exiguo in loco litigant de suo jure.

§. II. *Arabant* potissimum *bobus*; qui inde ἀροτῆρες *aratores* dicti Hesiodo, ἔργ. *v.* 403. *Mulis* quoque usi, qui celeriores in arando prædicantur *Odysseas* VIII. *vers.* 124.

Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν.
Quantumque in novali spatium est mularum.

Inde apud Hesiodum Ἔργοις, *v.* 46.

Ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν.
Opera vero boum cessarent mulorumque laboriosorum.

Eosdemque in curru jungebant ad vehendum *Iliad.* XVII. *v.* 742. & XXIII. *v.* 654. & *Odyss.* VI. *v.* 37. & 73.

(1) Videndus h.d.r. utique p. 325. seq. *Brisson.* de *Form.* lib. II. p. 140. *Dempst.* ad *Jac. Nicol. Loëns.* Miscell. lib. II. c. 18. apud *Grut.* T. V. *Rosin.* lib. II. c. XX. p. 256.

& 73. Sed peculiaris boum usus erat in terendis (2) frugibus; *Iliad.* XX. *v.* 495. *seq.*

Ὡς δ' ὅτε τις ζεύξῃ βόας ἄρσενας εὐρυμετώπους
Τριβέμεναι κρῖ λευκὸν ἐϋτροχάλῳ ἐν ἀλωῇ.
Vt cum quis junxerit boves mares latis frontibus,
Vt triturent hordeum album æquabili in area.

Mos idem Hebræis (3), ut constat ex lege Dei, qua vetabatur os obturare bovi trituranti, quam refert Paulus 1. *Tim.* V. *comm.* 18. Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις, *Bovi trituranti ne os obtures*. At Ælianus *Hist. Animal. lib.* IV. *cap.* XXV. *pag.* 210. refert, solitos veteres stercore bovino ora inungere, *quo minus fruges gustarent*, ὅταν ἀλοητὸς ᾖ, καὶ τρίβονται περὶ τὸν δῖνον οἱ βόες.

§. III. *Erant præterea vineæ, vireta* arboribus ac plantis obsita, quæ studiose colebant; *prata etiam omni pecorum genere referta*; uti elegantissime describitur *Iliad.* XVIII. *v.* 541. *seqq.* in clypeo Achillis. In his vero *primum obtinebant locum boves*, quos præcipuo quodam studio veteres Græcos deamasse *passim* constat apud Homerum; & ex eo confirmat Pausanias *Messeniacis*, *lib.* IV. *cap.* 36. *pag.* 372. Ταῦτα μὲν τὸν λόγον μοι βεβαιοῖ, βουσὶ τοὺς τότε μάλιστα χαίρειν ἀνθρώπους. *Hæc satis perspicuo argumento sunt, bobus inprimis priscos illos homines fuisse delectatos*. In hanc rem stabula habebant extructa, quibus pastores ex servis domesticis præfecti, canumque præsidio adversus feras stipati; uti videre est in gregibus Vlyssis *Odyss.* XIV. *v.* 100. *seqq.* & Augiæ regis Elidis apud Theocritum *Idyl.* XXV. *v.* 47. 68. 77. &c.

§. IV. Atque *ex hac re pecuaria* omnes pene veterum

(2) At *Columell.* de re Rust. lib. III. c. 21. equis melius, quam bobus hoc confici posse putat: jumentorum vero usum hac in re commendat *Varro* de R. R. lib. I. c. LII.

(3) Vid. Legem h. d. r. divinam Deuteron. XXV. 4. cf. Esaj. XXV. 10. Mich. IV. 13. 1. Cor. IX. 9. coll. ibid. *Schmidii* Notis. Plura de triturandi apud Veteres ratione petas ex *Fulleri* Miscell. lib. VI. c. 12. p. m. 729. seqq.

rum Græcorum *divitiæ censebantur*; quam acquisitionis speciem omnium justissimam prædicat Aristoteles, velut a natura subministratam, *Oecon. lib.* I. *cap.* II. *pag.* 670. C. Sic Diomedes commendans opes patris sui,

- - Ἄλις δέ οἱ ἦσαν ἄρουραι
Πυροφόροι, πολλοὶ δὲ φυτῶν ἔσαν ὄρχατοι ἀμφίς.
Πολλὰ δέ οἱ πρόβατ᾽ ἔσκε. - -

- - *Multaque ei erant arva*
Tritici feracia, multique plantarum ordines erant,
Multa etiam pecora seorsum -

Iliad. XIV. *v.* 122. *seqq.* Similiter *Iliad.* XX. *v.* 221. Erichthonius ditissimus mortalium dicitur,

Τοῦ τρισχίλιαι ἵπποι ἕλος κάτα βουκολέοντο.
Cujus ter mille equæ per palustria pascebantur.

Et *Iliad.* IX. *v.* 154. urbes commendantur, *in quibus habitent*

- - ἄνδρες πολύρρηνες, πολυβοῦται.
viri pecudibus & bobus abundantes.

omninoque in universum homines opulenti Homero, (*ut* Thyestes *Iliad.* II. *v.* 106. Phylacides *ibid. v.* 705. *Catal.Nav. v.* 212.) vocantur πολύρρηνες, πολύμηλοι (4) *pecorosi*: quod etiam observavit Varro *lib.* II. *de Re Rust. cap.* I. *p.* 59. Ita vero apud Theocritum *Idyl.* XXIV. *vers.* 106.

Εὔρυτος ἐκ πατέρων μεγάλοις ἀφνειὸς ἀρούραις.

(4) Itemque πολυβοῦται Il. IX. 154. 296. a quibus haud multum distat, quod virgo bene dotata ἐπίκληρος dicebatur, quæ fundum s. possidebat; quod placet *Perizon.* ad *Aelian.* lib. VI. c. IV. fin. Quo respici videtur ad morem Atheniensium, terram vel agrum hostilem sorte distribuentium, qui distribuendi modus inde κληρουχικὴ dictus apud *Aristoph.* Nub. v. 203. ubi vid. *Schol.* & viri, quibus id negotii datum, κληροῦχοι, juxta *Harpocr.* h. v. Eadem ratione terra Chananæa populo Judaico ab ipso terrarum orbis Moderatore distributa fuit: quod intelligi vult *Psaltes* LXXIV. 2. *asseruisti virgam hereditatis tuæ*; q. d. partem tuam in herciscunda familia tibi sorte datam, quam perpetuo possideas.

Eurytus a majoribus amplis locuples arvis.

Et Augiæ κλῆρος (5) *bona* omnia ex re agraria, potissimum bobus constabant; quæ dicuntur, *Idyl.* XXV. *v.* 24.

- - Πολὺς καὶ ἀθέσφατος ὄλβος.

- - *Multæ & immensæ opes.*

Similiter apud Pindarum *Ode* IV. *Pyth.* ἀντιστ. ζ. *v.* 7. Salmonei regis opes in boum armentis ac agris collocantur, quas in partem hereditatis accipit a Jasone Peleus

- - πλοῦτον πιαίνων,

- - *opes pinguefaciens.*

Herodotus quoque *Vrania*, *lib.* VIII. *cap.* 137. *pag.* 508. regis Macedonum divitias variis in gregibus ponit. Sic apud Virgilium *Æneid.* X. *v.* 563. *seq.* Volscens,

- - - - *Ditissimus agri*

Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnavit Amyclis.

Plinius vero *Histor. Nat. lib.* XVIII. *cap.* III. *Tom.* II. *pag.* 409. etiam *locupletem* dici vult, quasi *loci*, id est, *agri plenum.* Et *pecunia* Latinis inde dicta, (6) *quod in pecore pecunia tum consistebat*, ait Varro *de Ling. Lat. lib.* IV. *pag.* 25. (*): & Plutarchus notat *Problemat. Rom.* XLI. *Tom.* II. *pag.* 274. *F.* Εὐποροῦντες ἀπὸ τῶν θρεμμάτων μάλιστα, καὶ τὴν πλουτίαν ἀπὸ τούτων ἔχοντες. *Quod re maxime pecuaria se alerent, indeque opes pararent.*

§. V. Ceterum *in re rustica principes etiam viri* (7) *operam ponere non censebant indignum:* ut videre est ex Laerte *Odyss.* XXIV. *v.* 225. *seqq.* & Augia apud Theocritum *Idyl.* XXV. *vers.* 36. 61. *&c. Regum etiam filii pater-*

(5) Unde proverb. Augiæ stabulum repurgare, quod vid. apud *Erasm.*

(6) *Varronis* e lib. II. de R. R. quæ huc faciunt verba, hæc sunt: *Igitur est scientia pecoris parandi, ac pascendi, ut fructus quam possint maximi capiantur ex ea, a quibus ipsa pecunia nominata est. Nam omnis pecunia, pecus fundamentum.*

(*) It. de R. R. II. c. I.

(7) De Laërtis αὐτουργίᾳ vid. *Aelian.* lib. VII. c. V. & ibi not. *Perizon.* & *Scheff.* H. cf. Nostr. supr. p. 115. quocum velim conferas *Cæl. Rhodig.* lib. XVIII. c. 36. & *Barnes.* ad *Eurip.* Electr. v. 785.

paternis gregibus pascendis addicti ; quod Homerus tradit factum a septem natis Eetionis Thebarum regis *Iliad.* VI. *vers.* 424. ab Iso & Antipho Primi filiis *Iliados* XI. *v.* 106. ab Anchise *Iliad.* V. *v.* 313. ab Ænea *Iliad. lib.* XX. *v.* 188. *seq.* aliisque. Et morem hunc per omnem orientem antiquitus observatum, constat ex *Sacris Historiis* (8). Ab agro utique ad regnum non semel videmus homines vocatos, nec illum, hoc assumpto, penitus reliquisse; ut liquet exemplo Saulis, qui ex pastore designatus rex, *veniebat de agro & sequebatur boves*, 1. *Samuel. cap.* XI. *comm.* 5. Apud Romanos quoque principes viri (9) re rustica occupati, ut ipsa etiam testantur nobilissimorum hominum nomina, Fabiorum, Lentulorum, Vitelliorum, Porciorum, Suilliorum, Bubulcorum, & similium; quemadmodum in hanc rem notavit Plutarchus (*Vit. Poblic. Tom.* I. *pag.* 103. *B.* & *Vit. Fabii Max. Tom. eod. pag.* 174. *B. cf. etiam* Varro *de Re Rust. lib.* II. *cap.* I. *pag.* 60.)

* * *
* *
*

CAPVT

(8) Videtur sane cum ipsis humanæ vitæ primordiis hoc vitæ genus extitisse; exempla Adam, Cain, Abel & reliqui Patriarchæ; quod filii Israelis coram Pharaone profitentur, Gen. XLVI. 34. & & XLIX. 3. vid. *Heidegg.* Hist. Patr. Exerc. I. §. 31. & præcipue V. 11. 12.

(9) Sic *Q. Cincinnatus ab aratro ad dictaturam vocatus, postquam domitis hostibus triumphans urbem iniit*, licet non ex imperii Majestate, aratrum tamen sumere, & agrum colere non dubitavit: quod refert *Alex.* Genial. lib. III. cap. XI. fol. 138. seq. ubi plura tum Romanorum tum Græcorum exempla. de Abdolomino quoque huc cf. *Curt.* IV.

CAPUT SECUNDUM.

De Venatu.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

AD rem rusticam pertinet *Venatus*, quem oppido frequenter veteres exercebant, qui potissimum in agris degebant ad pascendos greges, uti *Iliad.* XI. *v.* 547. *seqq.* aliisque locis apparet; & exemplo Anchisæ quoque confirmatur, qui in *Hymno in Vener. v.* 160. *seq.* dicitur cubuisse pellibus ursorum & leonum, quos interemerat venando. Frugum etiam gratia hoc suscipiebant, quas belluæ tum temporis majores sæpius vastabant, qualis aper ille Calydonius *Iliad.* IX. *v.* 545. ad quem tollendum se contulerunt Curetes ac Ætoli: & leo ille Nemeus, quem Hercules confecit apud Theocritum *Idyl.* XXV. *v.* 211. *usque ad fin.* Similiter taurus ille apud Cretenses, quem occidit Theseus, auctore Pausania *Atticis*, *lib.* I. *cap.* 27. *pag.* 66. Πάλαι δὲ ἄρα τὰ θηρία φοβερώτερα ἦν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ὅ τ' ἐν Νεμέᾳ λέων, καὶ ὁ Παρνάσιος, καὶ δράκοντες τῆς Ἑλλάδος πολλαχοῦ, καὶ ὗς περί τε Καλυδῶνα καὶ Ἐρύμανθον, καὶ τῆς Κορινθίας Κρομμυῶνι. *Priscis enim temporibus belluæ formidolosiores hominibus fuerunt: cui rei testimonio sunt Nemeus & Parnassius leo; dracones in pluribus Græciæ locis: apri etiam Calydonius & Erymanthius; & in Corinthiorum finibus Crommyonius.*

§. II. Erant autem *vario armorum genere* instructi, cum

cum ibant venatum. Securis ad feriendum bovem agrestem, *Iliados* XVII. 520. *seq.* adhibetur juvenibus. Arcum etiam & hastas sumpsit Vlysses cum sociis, ad configendum capreas *Odyss.* IX. *v.* 155. *seq.* Idem venatum exiens cum filiis Autolyci, hastam in aprum torsit, a quo vulneratus; *Odyss.* XIX. 465. Quomodo & apud Herodotum *Clio*, *lib.* I. *cap.* 43. *pag.* 17. læsus jaculo filius Crœsi. Hercules etiam leonem sagittis petiit, & oleagina clava exanimavit, *Idyl.* XXV. *v.* 299. 255. Sed & jacula dicuntur a pastoribus emissa in leonem *Iliad.* XI. *v.* 547. *seqq.* & XVII. *v.* 661. *seqq.* addito igne, quo illud animal maxime terretur, ut Homeri etiam testimonio confirmat Aristoteles *lib.* IX. *Histor. Animal. cap.* XLIV. *Tom.* II. *pag.* 450. *A.* & Ælianus *de Animal. lib.* VI. *cap.* XXII. *p.* 346. & *lib.* VII. *cap.* VI. *p.* 405. qui causam inde petit, quod leo impense calidi sit temperamenti. Modum hunc etiam aperit Oppianus *lib.* IV. Κυνηγετ. *v.* 131. *seq.* a quo cetera quæ ad venatum pertinent, fuse ac eleganter pertractantur.

§. III. *Canum* quoque *opera in venatu* fuit permagna, unde κυνηγετικὰ Græcis dicta. Hac re præstitisse dicitur Argus ille Vlyssis *Odyss.* XVII. *v.* 316. *seq.*

Οὐ μὲν γάρ τι φύγεσκε βαθείης βένθεσιν ὕλης
Κνώδαλον ὅ, ττι ἴδοιτο· καὶ ἴχνεσι γὰρ περιῄδη.
Non enim effugiebat profundæ in profunditatibus sylvæ
Fera quamcunque viderat: etenim vestigia novit.

Et *Odyss. lib.* XIX. *v.* 436. & 438. in venatu Vlyssis, canes præcedebant ἴχνη ἐρευνῶντες, *vestigia scrutantes*; ipse

Ἤιεν ἄγχι κυνῶν, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.
Ibat prope canes, vibrans longam hastam.

Erant alioqui veteribus principibus etiam κύνες τραπεζῆες, *canes mensales, quos delitiarum ergo nutriebant:*

- - Ἀγλαΐης δ' ἕνεκεν κομέουσιν ἄνακτες·

Odyss. XVII. *v.* 310. Tales novem Patroclo erant, ex quibus duos in rogum conjecit Achilles; *Iliad.* XXIII. *v.* 173. *seq.*

§. IV. Porro *aucupio* quoque usos veteres heroas con-

contendit Athenæus *lib.* I. *pag.* 25. *C.* dicens, columbis & turdis eos retia & loqueos tetendisse; & se exercuisse ad ὀρνεοθηρευτικὴν *ducupium*, columba e malo navis suspensa funiculo, quam sagitta procul ex arcu emissa ferirent, ut ex ludis funebribus apparet, *Iliad.* XXXIII. *verf.* 853. *seqq.* *Piscatui* etiam fuisse addictos, idem arguit ex sociis Vlyssis *Odyss.* XII. *v.* 331. *seq.* qui venati

Ἰχθῦς ὄρνιθάς τε, φίλας ὅ, τι χεῖρας ἵκοιτο,
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν, - - -
Pisces avesque, caras quodcunque in manus venisset,
Vncis hamis. - - - -

Eo refert quod *Iliad.* V. *v.* 487. *seq.* Sarpedon Trojam in potestatem hostium redactam retis capturæ similem dicit,

Μήπως ὡς ἀψῖσι λίνου ἁλόντε πανάγρου,
Ἀνδράσι δυσμενέεσσιν ἕλωρ καὶ κύρμα γένησθε.
Ne forte veluti nexibus lini capti omnia trahentis,
Hostibus captura & præda sitis.

Alii ad aves hoc referunt, nonnulli ad feras. Sed enim & ostreorum capturam Homerus aperte docet *Iliad.* XVI. *v.* 747. *seq.* ubi Cebrionis lapsum e curru confert cum urinatore desiliente e navi

Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν,
Νηὸς ἀποθρώσκων, - - - -
Multos satiare posset vir hic ostrea quærens,
Nave desiliens. - - - -

§. V. Verum enim vero, prisci illi heroes *magis gaudebant pedestri ferarum venatu*, quem viris fortibus maxime dignum laudat Plato *lib.* VII. *de leg.* *Tom.* II. *pag.* 824. Μόνη δὲ πᾶσι λοιπὴ καὶ ἀρίστη ἡ τῶν τετραπόδων ἵπποις καὶ κυσὶ καὶ τοῖς ἑαυτῶν θήρα σώμασιν· ὧν ἁπάντων κρατοῦσι δρόμοις καὶ πληγαῖς καὶ βολαῖς, αὐτόχειρες θηρεύοντες ὅσοις ἀνδρείας τῆς θείας ἐπιμελές. *Sola igitur & quidem optima venatio est quadrupedum, quæ equis & canibus & corporis viribus peragitur: quibus enim divina fortitudo curæ est, ii quadrupedes omnes cursu, vulneribus, telisque propria manu venando superare debent.* Itaque ad hanc præcipue exer-

exercebantur heroes illi jam inde a pueris; ut constat exemplo Vlyssis *Odysseas* XIX. *v.* 429. *seq.* & Achillis apud Pindarum *Nem.* III. στροφ. γ. *v.* 5. *seqq.* ubi ille puer sexennis leonibus ac apris cædem jaculis moliebatur, corpora ad Chironem magistrum deportans; ipsos etiam cervos sine canibus aut septis interficiebat,

\- - - ποσσὶ γὰρ κράτεσκεν,
\- - *pedibus enim subegerat*.

Ita apud Virgilium, priscorum Latinorum

Venatu invigilant pueri, sylvasque fatigant:

Æneid. IX. *v.* 605. Quod Persarum juventuti patrium fuisse scribit Xenophon *Pæd.* VIII. *pag.* 162. *lin.* 19. *seqq.* ut hoc pacto ad bellum exercerentur. Hanc quoque Homericis heroibus (1) præcipuam venatus causam dicit fuisse Athenæus; *lib.* I. *pag.* 24. C. Καὶ ἐπὶ κυνηγεσίας δὲ ἐξῄεσαν οἱ νέοι πρὸς μελέτην τῶν πολεμικῶν κινδύνων. *Atque ad venationem ferarum omnigenarum, tanquam ad meditationem periculorum, quæ in bellis adeuntur, juvenes procedunt*. Nimirum quia *venatus rei bellicæ quædam pars est aut imago*, ut ait Aristides *in Minervam* Orat.

(1) Antiquissimum enim bellum venatio, unde inter viri fortis & qui magni aliquid aspirat, exercitia, hoc quoque refert *Eurip.* Suppl. v. 885. seqq. Et *Xenoph.* de Venat. p. 768. lin. 32. ait: ἐγὼ μὲν οὖν παραινῶ τοῖς νέοις μὴ καταφρονεῖν κυνηγεσιῶν, μηδὲ τῆς ἄλλης παιδείας· ἐκ τούτων γὰρ γίγνονται τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀγαθοί, εἴς τε τὰ ἄλλα ἐξ ὧν ἀνάγκη καλῶς νοεῖν καὶ λέγειν, καὶ πράττειν κ. τ. λ. usum hujus exercitii in bello *Idem* plenius ostendit. p. 785. sq. Ex *Eodem* observatur quatuor fuisse venatorum genera, *Investigatorum*, qui animalium vestigia investigant: *Indicatorum*, qui latibula noverunt: *Insidiatorum*, qui insidias & casses animalibus parant: *Alatorum* vero, qui equo succussanti, sensimque insultanti animalia terrent, ne aliorsum quam per medias tendiculas fugam arripiant. cf. *Stewech.* ad *Veget.* lib. 1. p. 24. Not. ad *Aeneid.* IV. 121. de Venantium habitu, armis &c. vid. *Polluc.* lib. V. 17. seq. & qui copiosissime h. d. r. agit *Jac. Ouzel.* ad *Minuc. Felic.* p. 113. seqq.

Orat. II. *Tom.* I. *pag.* 25. *B.* πολεμικῆς μόριον τέχνης ἐςί· μᾶλλον δὲ εἰκών. Proindeque Plato *lib.* VII. *de Leg. Tom.* I. *pag.* 823. *B.* eleganter bella vocat θήρας ἀνθρώπων, *hominum venationes*.

CAPUT TERTIUM.

De Mulierum exercitiis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Mulierum exercitia recensita		*Vestes texere & consuere*	§. IV.
Generatim	§. I.	*Panem parare*	§. V.
Speciatim, scil.		*Aquam afferre*	§. VI.
Colum tractare	§. II.		
Telam texere	§. III.		

§. I.

HIs rebus potissimum occupabantur viri; at mulieres rem domesticam curabant, suo quæque operi sedulo intentæ. *Commune omnium studium in ducenda lana* (1), *telaque texenda versabatur*. Ita namque Hector Andromachen, conantem sese avertere a pugna, domum concedere jubet, suaque opera curare, ἱςόν τ' ἠ' ἠλακάτην τε, *telam ac colum*, *Iliad.* VI. *v.* 491. quemadmodum Telemachus matrem Penelopen *Odyss.* I. *v.* 357.

§. II. Et quidem, *quod ad colum* attinet, eam Helena habet auro ac argento insignem, a qua violaceam lanam

(1) Quippe, ut ait *Alex.* Genial. IV. c. VIII. p. 198. *apud matronas quondam lanificium magnæ laudi fuit, lanamque fecisse mulierem, pudicitiæ & probitatis signum erat.* Quemadmodum quoque Sabini convenere cum Romanis, ne aliam operam viris uxores, quam lanificium præstarent: ut refert *Plutarch.* Romul. T. I. p. 26. C. & p. 30. A. cf. *Alex.* Genial. l. m. c.

lanam trahebat *Odyss.* IV. *v.* 131. In ejus utique laudibus ponit Theocritus, *Idyl.* XVIII. *v.* 32. *seq.* quod nulla puellarum æqualium perinde nere sciebat. Sic Nausicaa ad focum cum ancillis sedens

Ἠλάκατα στρωφῶσ' ἁλιπόρφυρα.

Pensum versavit purpureum:

Odyss. VI. *v.* 53. (*vid. Odyss.* VII. *vers.* 105.) & Penelope consedit ad valvas portæ

- - ἠλάκατα στρωφῶσα.

- - *tenuia pensa versans*:

Odyss. XVII. *v.* 97. Adeoque Vlysses *Odyss. libro* XVIII. *v.* 314. jubet ancillas circa colum versari ac lanas pectere. Ita vero Moschus quoque *Idyl.* II. (*) Europæ regiæ puellæ colum, multis emblematibus exornatum, describit. Apud Xenophontem etiam uxor Leontiadis (2) principis apud Thebanos viri ἐριουργοῦσα παρεκάθητο, *lanificium exercens adsedit*. *Hellan.* V. *pag.* 443. *l.* 26.

§.III. *Telam* vero Helena quoque texuit (3) *Iliad.* III. *v.* 125. *seq.*

- - Ἱστὸν ὕφαινε,

Δίπλακα μαρμαρέην·

- - te-

(*) Calathum verius describit l. c. v. 37. seqq. de colo nil tale repertum.

(2) Sic utique legendum pro *Lecatiadis*; cui fidem quoque facit *Thucyd.* lib. II. p. 100. C.

(3) Et Strepsiadis illa uxor huic operi intenta dicitur apud *Aristoph.* Nub. v. 52. ubi vid. *Schol.* & *Spanh.* Helenæ, Penelopes, Calypsonis & Circes hac in re exempla quoque adducit *Eustath.* Il. I. 31. p. 30. Eæ autem stantes vel ambulantes olim texebant; quarum figuram delineatam vide apud *Braun.* de Vest. Hebr. Aegyptia vero quædam prima sedens telam tractabat; vid. *Eustath.* l. c. p. 31. Certa quoque cubicula quarumvis ædium his negotiis erant destinata: unde *Pollux* memorato Gynecæo, illico subjungit ἱστῶνα, πλαστικὸν οἶκον, στυπτικὸν, & inter præcipuas domus partes easdem recenset. lib. I. §. 80. vid. & *Potter.* lib. IV. c. XIII. p. 637. C.

- - *telam texebat*
Duplicem splendidam : - -

ubi res a Græcis ac Trojanis gestas inserit. Ita Andromache *Iliad.* XXII. *v.* 441.

- - ἐν δὲ θρόνα ποικίλ' ἔπασσε,
- - *opera picta varia sparsim intexebat.*

ipsaque vestes sua manu elaboratas donat Æneæ apud Virgilium *Æneid.* III. *v.* 485. Idem Circe & Calypso Nymphæ factitant *Odyss.* V. *v.* 167. 265. *coll.* *v.* 62. & X. *v.*451. 542. *coll.* *v.*222. Denique nota tela (4) Penelopes triennio texta & retexta; cui similis illa filiarum Tarchetii regis Albani apud Plutarchum in *Romulo Tom.*I. *pag.*18. *E.*Ad vestem funebrem illa(5) Laerti parata; uti Euryalo a matre *Æneid.* IX. *v.* 488.*seq.*

§. IV. Ita *vestes* ipsæ *a mulieribus textæ* (6) *ac consutæ.* Qualia Hectori vestimenta jacebant in ædibus *Iliad.* XXIII. *vers.* 511.

- - Τετυγμένα χερσὶ γυναικῶν,
- - *facta manibus mulierum.*

Sic *Æneid.* VII. *v.* 248.

Iliadumque labor vestes.

Dido quoque Æneæ dedit lænam sua opera factam *Æneid.* IV. *v.* 262. *seq.* Sicuti apud Herodotum *Calliope*, *lib.* IX. *cap.*108. *pag.* 553. Amestris Xerxis uxor ἐξυφήνασα φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θέης ἄξιον, διδοῖ Ξέρξῃ. *Amiculum quod ipsa texuerat, grande atque variegatum, & spectatu dignum, viro donavit.* At Sisygambis Persarum regina captiva, in mœrorem ac lacrumas soluta est, cum Alexander ei lanam ac purpuram tradi jussisset: cui ille, *Mater*, inquit, *hanc vestem sororum non*

(4) Quo ipso opere procos suos hæc maxime lusisse dicitur Odyss. II. 94. seqq.

(5) Scil. Penelopes tela; cf. l. m. c. v. 99. Hinc natum adagium: Penelopes telam retexere, quod est inanem operam sumere, & rursum destruere, quod effeceris.

(6) Ita Electra de se apud *Eurip.* in Tragœd. cognom. v. 307.

αὐτὴ μὲν ἐκμοχθοῦσα κερκίσιν πέπλους,
Ipsa namque radiis elaboro peplos.

non solum donum, sed & opus vides. (Vid. Curtius *lib.* V. *c.* II. *comm.* 18. *seq.*) Ita vero Augustus filias & neptes instituit, ut etiam lanificio adsuefaceret, ut narrat Suetonius *c.* 64. *pag.* 229. additque *illum non alia veste, quam domestica usum.* Idem optat Domitiano Imperatori Roma apud Statium *lib.* IV. *Sylvarum Carm.* I. *v.* 22.

Et properata tuæ manibus prætexta Minervæ.

Vetus hic apud Romanos mos (7); ex quo factum, ut inter alios ritus nuptiarum, colum comptam lana, & fusum cum stamine uxores in maritorum ædes deductæ portarent, virique januam lanificio coronarent; quemadmodum traditum a Plutarcho *Rom. Quæst.* 31. *Tom.* II. *pag.* 271. *F.* ac Plinio *Hist. Nat. lib.* VIII. *cap.* XLVIII. *T.* I. *pag.* 562.

§. V. *Panem* insuper solitæ mulieres *parare*, & cetera quæ ad victum pertinebant. Sic in aula Alcinoi quinquaginta ancillæ, quarum aliæ frumentum mola contundebant, aliæ texebant, *Odyss.* VII. *v.* 103. *seq.* Et in ædibus Vlyssis ancillæ duodecim quæ noctu molebant, *Odyss.* XX. *v.* 107. Theophrastus *de Rusticitate* (*Charact. cap.* V. *pag.* 14. *&* *in* Thom. Gale *Opusc. Mythol. Eth. &c. pag.* 576.) similiter ancillam molentem introducit, cui operam addit homo insulsus, κἀτ' ἀλέτας μετ' αὐτῆς τοῖς ἔνδον πᾶσι καὶ αὐτὰ τὰ ἐπιτήδεια. *Deinde vero cum illa* (aucilla panifica) *molere, & quæ sunt ad victum necessaria, tum sibi tum universæ familiæ parare solet.* Sic Simonides *de Mulieribus* (8);

T H'

(7) *Neque enim omittendum, quondam uxores viris, & matres filiis, tunicas togasque facere, easque acu & licio ac telis intexere consuesse, summosque imperatores & duces a necessariis sæpe vestes contextas induisse*: auctor est *Alex* Genial. l. s. c. fol. 198. Phrygiones vero illi dicti, qui picctas vestes intexebant, quod *Idem* ibid. observat. apud Aegyptios non idem mos servabatur: uti constat ex *Herod.* Euterp. c. 35. p. 103.

(8) V. 58. seq. in *Hertelii* collectione Sententiarum. Verba ejusdem sic reddas:

Quæ servilia opera & laborem aversatur,

Na-

Ἠ' δούλι' ἔργα καὶ δύην περιτρέπει,
Κοὔτ' ἂν μύλης ψαύσειεν, οὔτε κόσκινον ἄρειεν.
Hæc servilibus operibus anxie occupata
Neque a mola unquam cessat, vel cribrum seponit.

Eo pertinet quod dicitur in *Evangelio* Matthæi *cap.* XXIV. *comm.* 41. Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. *Duæ molentes in pistrino erunt: quarum una accipietur, altera relinquetur.* Hinc Pollux *lib.* III. *cap.* III. §. 37. *pag.* 284. in solemnibus nuptiarum a Græcis observatum scribit, pistillum sponsæ ante thalamum offerri solitum, puella etiam cribrum ferente, σημεῖα ὡς εἰκὸς αὐτουργίας, *signa nimirum industriæ ad opera*. In exercitu vero etiam Xerxis dicuntur fuisse γυναῖκες σιτοποιέουσαι, *mulieres pinsentes*, apud Herodotum *Polymnia*, *lib.* VII. *cap.* 187. *pag.* 446. uti in urbe Platæensium a Thucydide *lib.* II. *pag.* 152. C. mulieres σιτοποιοί *panificæ* decem & centum recensentur. Sed & Herodotus *Urania*, *lib.* VIII. *cap.* 137. *pag.* 508. narrat, ipsam Macedonum *reginam pastoribus regiis panem confecisse*: ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλῆος, αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. Inde mulieri etiam data in universum *penus cura*, ut in ædibus Ulyssis Eurycleæ,

Σῖτον δ' αἰδοίη ταμίη παρέθηκε φέρουσα,
Εἴδατα πόλλ' ἐπιθεῖσα: - - -
Panem vero verecunda proma apposuit ferens,
Fercula multa addens - - -

Odyss. I. *v.* 139. *seq.* Morem hunc etiam fuisse Atheniensibus (9) tradit Aristophanes *Concionantibus v.* 210. *seq.*

Ταῖς

Neque molam attingeret,
neque cribrum -- Levaret.

Ceterum viros quoque molam exercuisse, eosque haud ignobiles, exemplo est *Pittacus* apud *Aelian.* lib. VII. c. IV. ubi cf. *Periz.* & *Kühn.* Molarum vero & pistorum usus apud Romanos serius invaluit; ut testatur *Servius* ad Aen. I. v. 183. & *Alex.* Genial. lib. III. cap. XI. fol. 138.

(9) Id confirmat quoque Electra apud *Eurip.* v. 74. sq. hujus nominis Tragœd. ubi illa:

- - πἀνδόμοις δ' ἡμᾶς χρεὼν
ἐξευτρεπίζειν. - - -
-- *Domestica vero nos decet*
Administrare. - - -

Ταῖς γὰρ γυναιξὶ φημὶ χρῆναι τὴν πόλιν
Ὑμᾶς παραδοῦναι, καὶ γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις
Ταύταις ἐπιτρόποις καὶ ταμίαισι χρώμεθα.
Dico enim oportere vos urbem nostram
Mulieribus tradere. Nam in ædibus nostris
Illis procuratricibus & dispensatricibus utimur.

§. VI. *Aquam* etiam *e fonte mulieres consueverant afferre.* Id agere ancillas jubet Euryclea, *Odyss.* XX. *v.* 153. *seq.*

- - Ταὶ δὲ μεθ' ὕδωρ
Ἔρχεσθε κρήνηνδε, καὶ οἴσετε θᾶσσον ἰοῦσαι.
- - *Partim autem ad aquam*
Ite ad fontem, & portate cito euntes.

Post *v.* 158,

Αἱ μὲν ἐείκοσι βῆσαν ἐπὶ κρήνην μελάνυδρον.
Viginti quidem iverunt ad fontem nigræ aquæ.

Hector quoque metuit uxori Andromachæ, ne se mortuo captiva Argis aquam ferre cogatur, ac telam alienam texere,

Καί κεν ὕδωρ φορέοις Μεσσηΐδος ἢ Ὑπερείης
Πόλλ' ἀεκαζομένη. - -
Et aquam tuleris ex fonte Messeide aut Hyperia,
Valde invita. - -

Iliad. VI. 457. *seq.* Ita vero Cambyses Psammeniti regis filiam veste servili amictam emisisse dicitur apud Herodotum *Thalia*, *lib.* III. *cap.* 14. *pag.* 166. ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὑδρήϊον, *cum hydria ad aquam*; unde ipsa flevit. Atqui Idem *Erato*, *lib.* VI. *cap.* 137. *p.* 380. hunc morem fuisse docet ingenuis puellis apud Athenienses pervetustum (10). Et apud Homerum *Odyss.* X. *v.* 105. *seq.* regis Læstrygonum filia ὑδρευούσα *aquatum* ad fontem concedit.

(10) Ast servituti addictis mulieribus id præcipue negotii datum fuit, ut capite raso, squalido habitu & servili domum verrerent, texerent, pinserent, aquam asportarent &c. quod fere perpetuum est apud *Eurip.* vid. modo Electr. v. 107. seq. & 309. seq. coll. præcedd.

CAPVT QVARTVM.

De Musica.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Musica		Modus tractandi	§. III.
Instrumentalis, cujus		Vocalis s. Cantus, & ejus	
instrumenta		Objectum	§. IV.
Recensentur	§. I.	Vsus, apud	
Describuntur,		Sacra	§. V.
ubi eorum		Principes viros	§. VI.
Materia & forma	§. II.	Convivia	§. VII.

ATque hæc *exercitia* erant *necessaria*; accedebant etiam *delectabilia*; & voluptatis gratia comparata (1), in quibus *primas tenent cantus & saltatio*.

§. I. *Cantus* quidem *constat voce*, *aut instrumentis*, quæ *Musica* vulgo dicuntur. Ea partim sunt πνευστικὰ, *quæ inflantur*, ut αὐλὸς, σύριγξ, *tibia*, *fistula*, *Iliad.* X. *v.* 13. alia ἐντατικὰ, *quæ chordis extenduntur*, ut κιθάρα seu κίθαρις, φόρμιγξ, λύρα, *cithara*, *lyra*: quæ unum idemque esse tradit Pollux (2), *lib.* IV. *cap.* IX. §. 59. *pag.* 379. *seq.* & ipsemet Homerus aperte docet. Etenim dicit φόρμιγγι κιθαρίζειν, *cithara personare*, *Iliad.* XVIII. *v.* 569. *seq.* & λύρῃ κιθαρίζειν, *lyra ludere* in *Hymno Mercurii*

(1) *Musicam, ait Plato, concinnitatis opificem hominibus a diis datam, non luxus gratia & pruritus aurium*, apud *Plutarch.* de superst. T. II. p. 167. B. conf. *Arist.* Polit. lib. VIII. c. III. T. III. p. 603. A. quem sub oculis habuisse videtur *Alex.* Genial. lib. II. c. XXV. fol. 97.

(2) Vide contra hæc *Perizon.* in *Aelian.* lib. III. c. XXXII. p. 261. ubi nominatim h. in r. Nostrum refutavit. H. Pro eo quidem facit *Eustath.* ad Il. XVIII. 569. Ast non video, quodnam ex hoc *Pollucis* loco argumentum identitatis Noster exsculpat, quum nuda modo nomina horum instrumentorum ibidem recenseantur.

curii v. 422. ubi indifferenter omnes has voces uſurpat. Euſtathius vero *ad Odyſſ.* XXI. *v.* 391. *p.* 1913. *lin.* 37. etiam ſcribit χέλυν *lyram* vocatam fuiſſe πᾶσαν κιθάραν, *omnem citharam.*

§. II. *Intendebantur hæc ſeptem chordis* (3), quæ plerumque erant *ex inteſtinis ovium*; unde Homerus *Odyſſ.* XXI. *v.* 408. chordam vocat

- - ἐϋστρεφὲς ἔντερον οἰός.
- - *bene-tortum inteſtinum ovis.*

Ex lino etiam conſtitiſſe cenſet vetus Scholiaſtes *Iliad.* XVIII. *v.* 570. ubi dicitur

- - λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδε·
- - *chorda autem eleganter ſuccinebat.*

Porro *ſeptem extitiſſe chordas* in teſtudine a Mercurio conſtructa, docet Homerus, *Hymn. in Mercur. v.* 51.

Ἑπτὰ δὲ συμφώνους ὀΐων ἐτανύσσατο χορδάς.
Septem autem concinnas extendit ovium chordas.

Quod in *Hymno Mercurii* expreſſit Horatius *lib.* III. *Carm. ode* XI. *v.* 3.

Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida nervis.

Quare Pindarus *Pyth.* II. ἐπῳδ. γ. *v.* 11. *ſeq.* φόρμιγγα ἑπτάτονον vocat, & *Nem.* V. στροφ. β. *v.* 10. ἑπτάγλωσσον, *ſeptiſonam citharam.*

§. III. *Plectro* autem *tangebantur chordæ*, *Hymno Mercurii v.* 419. *ſeq.*

Πλήκτρῳ ἐπειρήτιζε κατὰ μέλος· ἡ δ' ὑπὸ χειρὸς
Σμερδαλέον κονάβησε.
Plectro tentabat cantum: hæc autem a manu
Sonuit horrendum.

Idem *ſæpius* repetitur apud Lyricum vatem Pindarum, uti *Nem.* V. στρ. ε. *v.* 11. *&c.* itemque apud Anacreontem, *in Apollin. v.* 5. *ſeq.*

Ἐλεφαντίνῳ δὲ πλήκτρῳ
Λιγυρὸν μέλος κροαίνων.

T 3 *Ebur-*

(3) Earum in *infima* νήτη, *ſumma* autem ὑπάτη dicebatur vid. *Ælian.* lib. IX. c. XXXVI. & ibid. *Periz.*

Eburneo autem plectro
Argutum carmen strepens.

Quemadmodum apud Virgilium, *Æneid.* VI. *v.* 647.

- - - *jam pectine pulsat eburno.*

Sic Aristoteles *Polit.* I. *cap.* IV. *Tom.* III. *pag.* 398. Εἰ αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν. *Cum radii textoris per se texerent, & plectra cithara pulsarent.* Quod usque adeo observatum fuit, ut Lacedæmonii ψάλτην ἐπιδημήσαντα ἐζημίωσαν, ὅτι δακτύλοις κιθαρίζει, *Fidicinem peregrinum mulctaverint eo, quod digitis fides feriret;* teste Plutarcho, *Apophth. Lac. Tom.* II. *pag.* 233. *F.* Fuisse vero plectrum hoc non ita exile, constat ex eo, quod Ælianus *lib.* III. *cap.* XXXII. *pag.* 227. scribit, Herculem occidisse illo Linum, a quo Musicam edocebatur: & quod Stratonicus ait apud Athenæum *lib.* VIII. *pag.* 350. *C. aliud esse plectrum, aliud sceptrum,* ἕτερον, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον· ut proinde nonnulla intercesserit affinitas.

§. IV. *Cum citharæ sono jungebant vocem*, uti Mercurius *Hymn. in Mercur.* 424. *seq.*

- - Τάχα δὲ λιγέως κιθαρίζων
Γηρύετ' ἀμβολάδην· ἐρατὴ δέ οἱ ἕσπετο φωνή.
Celeriter autem acute citharam pulsans
Canebat exorsus: amabilis autem illum sequebatur vox.

Similiter *Iliad.* I. *v.* 604. Apolline citharam feriente, Musæ canebant

- - Ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ,
- - *alternantes voce pulchra.*

Sic Orpheus apud Argonautas *Argon.* *v.* 417. *seq.*

- - Ἑλὼν φόρμιγγα λιγεῖαν,
Ἐκ στόματος μελίγηρυν ἴσις ἀπέπεμπεν ἀοιδήν.
- - *arrepta lyra stridula,*
Ex ore mellifluum emittens resonuit cantum.

Canebant variis de rebus, tam divinis, quam humanis. Ita Mercurius cantu celebrat Deos immortales, terramque, & quomodo quæque nata ac disposita sunt in universo, *Hymn. m. cit. vers.* 426. *seqq.* Similiter Orpheus *Arg.* *v.* 419. *seqq.* apud Chironem centaurum canit

canit de rerum principiis, & quæ memoratu digna antiquitus evenerunt. Apud Virgilium *Æneidos* I. *v.* 744. *seqq.*

> - - *Cithara, crinitus Jopas*
> *Personat aurata, docuit quæ maximus Atlas:*
> *Hic canit errantem Lunam, Solisque labores,*

& quæ sequuntur. Helena quoque apud Theocritum *Idyl.* XVIII. *v.* 36. *Dianam ac lato - pectore Minervam cantu celebrat:*

> Ἄρτεμιν ἀείδοισα καὶ εὐρύστερνον Ἀθάναν.

Demodocus in *Odyssea* VIII. *v.* 267. *v.* 75. *&* *v.* 500. *seqq.* canit de Martis ac Veneris furtivo congressu, de contentione Vlyssis & Achillis; de equo Trojano: Phemius de reditu Achivorum, *Odyss.* I. *v.* 326. Achilles vero *Iliados* IX. *v.* 189. canebat cithara κλέα ἀνδρῶν (4), *laudes clarorum virorum*, ut ait Cicero in *lib.* IV. *Tusculan. cap.* II. *Volum.* VIII. *p.* 2758. Chiron etiam centaurus de bello Lapitharum ac Centaurorum cantat, apud Orpheum *Argon. v.* 413. *seq.* Sic *Æneid.* IX. *v.* 777. Creteus

> *Semper equos, atque arma virum, pugnasque canebat.*

Omnino vero *soliti* veteres hunc in modum *cantilenas de rebus quibusque memorabilibus* (5) *componere, quarum* antiquissima λίνον; de quo Eustathius *Iliad.* XVIII. *v.* 570. *pag.* 1163. *lin.* 54. *seq.* & Pausanias *Bœoticis*, *lib.* IX. *cap.* 29. *pag.* 766. Idem factum iri de cæde Agamemnoni a Clytæmnestra illata, dicit Homerus *Od.* XXIV. *v.* 199. *seq.*

(4) Cf. iterum *Ælian.* l. c. cap. XXXVIII. & ibi *Periz. H.*

(5) Aut enim deorum laudes, aut virorum illustrium facta cecinerunt. *Atque utinam extarent illa carmina, quæ multis sæculis ante suam ætatem in epulis esse cantitata a singulis convivis de clarorum virorum laudibus, in Originibus scriptum reliquit Cato!* ait *Brutus* apud *Cicer.* de Clar. Orat. c. XIX. Posterioribus autem sæculis in quotidianis conviviis Scholia cantabant, reservatis ad sacrificiales epulas Deorum hymnis, qui a quotidiano inter liberiora pocula usu contaminari videbantur. vid. *Potter.* lib. IV. c. XX. p. 773.

- - στυγερὴ δὲ ἀοιδὴ
Ἔσσετ' ἐπ' ἀνθρώπους, - -
- - *odiosa autem cantilena*
Erit inter homines. - -

itemque de Oreste, Clytemnæstram ac Ægysthum perimente, *Odyss.* III. *v.*204.

Οἴσουσι κλέος εὐρὺ, καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδήν.
Ferent gloriam amplam, & posteris præconium.

A Lacedæmoniis hoc omni tempore fuisse religiose observatum, scribit Athenæus, *lib.* XIV. *pag.* 632. *fin.* Τηροῦσί γε καὶ νῦν τὰς ἀρχαίας ᾠδὰς ἐπιμελῶς, πολυμαθεῖς τε εἰς ταύτας εἰσὶ καὶ ἀκριβεῖς. *Priscas etiamnum cantiones memoriæ tradunt, multasque ex illis discunt, quas exacte sciant.* Queriturque luxuria depravatam in Græcia veterum Musicam, & eorum more optat, denuo Deorum laudes heroumque acta cantu celebrari.

§. V. *In solemnioribus Deorum sacris ac celebritatibus potissimum hic cantus obtinebat*; quemadmodum videre est in *Hymno Apollinis v.* 152. *seqq.* ubi Jaones cum liberis ac uxoribus dicuntur congregari in Delum, & cantu Apollinem exhilarare; Deliades præcipue puellæ, quæ, celebrato Apolline, Latona ac Diana, factaque mentione virorum antiquorum ac mulierum,

Ὕμνον ἀείδουσιν, θέλγουσι δὲ φῦλ' ἀνθρώπων·
Hymnum canunt, demulcentque gentes hominum.

Ὕμνους, *hymnos* hoc genus cantus dixerunt, quos Theocritus ἀθανάτων γέρας, *ornamentum immortalium* appellat *Idyl.* XVII. *v.* 8. Erant autem variis Diis varii, uti suis nominibus distinguuntur apud Pollucem *lib.* I. *c.*I. §. 38. *pag.* 26. Παιὰν Ἀπόλλωνος, ὕπιγγος Ἀρτέμιδος, Διονύσου διθύραμβος, Δήμητρος ἴουλος. *Pæan Apollini* (6) *dicatus est, hypin-*

(6) Placet has hymnorum species copiosius ex *Alex.* recensere Genial. lib. IV. c. XVII. f. 226. *Hypingos Dianæ, Apollini Pæan & Prosodia. Dionysio dithyrambus, Cereri Julus; Veneri Eroticus,* i. e. *amatorium: præter quos fuere prosodion, hyporchema & stasimon.* corrige igitur versionem, & pro Veneri lege Dianæ; cf. & ipsum *Pollucem & Natal. Com.* lib.

hypingus Veneri, *Baccho dithyrambus*, *&* *Cereri julus*, & similes. Princeps ille Apollinis, a quo & ceteri παιᾶ-νες *paeanes* dicti. Eo usi Achivi in solenni Apollinis sacrificio, *Iliados* I. *v.* 473.

Καλὸν ἀείδοντες παιήονα,

Laetum canentes paeana.

§. VI. Porro *erat antiquis* (*) *heroibus Musices studium familiare*: ut constat exemplo Herculis, Achillis, Eetionis Thebanorum regis, Chironis & aliorum. Etiam posterioribus saeculis apud viros principes in usu, quod docet Themistocles, qui cum recusasset lyram, habitus est indoctior. (*vid.* Cicero *Tusc. Quaest. lib.* I. *c.* II. *Vol.* VIII. *pag.* 2560.) Ipsi vero *cantores*, quos ἀοιδοὺς Homerus vocat, omnibus sapientiae partibus erant instructi: quod ex Phemio liquet, quem Penelope dicit nosse omnia Deorum ac hominum acta,

Ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τάτε κλείουσ' ἀοιδοί.

Gesta hominumque deorumque, quae celebrant poetae:

Odyss. I. *v.* 338. Vnde Eustathius (**) eum θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐπιςήμονα, *rerum divinarum humanarumque probe gnarum* appellat. *Philosophorum utique nomen Musici antiquitus obtinebant*, ut testatur Scholiastes *Odyss.* III. *v.* 267. Τὸ ἀρχαῖον οἱ ἀοιδοὶ φιλοσόφων τάξιν ἐπεῖχον. Æschylus quoque apud Athenaeum *lib.* XIV. *p.* 632. *C.* σοφιςὰς vocat:

Εἶτ' οὖν σοφιςὴς καλὰ παρεκπαίων χέλυν.

Deinde probe testudinem pulsans sophista.

Sic Pindarus *Isthm.* V. ἀντιςρ. β. *v.* 1. *seq.*

Me-

lib. IV. c. X. p. m. 357. His sacris adde alias quoque odas usu tritas ex *Eustath.* ad Iliad. XVIII. 560. p. 1164. ex quibus potissimum notes ἐπιμύλιον ᾠδὴν, ἡ περὶ τὰς ἀλεςὰς, ἔςι σὺν καὶ ἄλλαις ἐκ τῶν παλαιῶν ἀναλέξασθαι. Hinc plana tibi fient ea, quae disputat *Perizon.* ad *Ælian.* lib. VII. c. IV.

(*) Conf. *Athenaeum* lib. XIV. p. 624. A. 633. C. &c.

(**) De cantoribus in universum tale quid pronunciat Eustathius ad Odyss. III. v. 267. p. 1466. lin. 61. de Phemio vid. ad Odyss. I. v. 338. pag. 1421. lin. 31. seq.

- - Μελέταν δὲ Σοφισταῖς
Διὸς ἔχατι πρόσβαλον σεβιζόμενοι.
- - *Studium vero Sophistis,*
Jovis voluntate præbuerunt in veneratione habiti.

Scholiastes *ad h. l.* Σοφιστὰς καὶ σοφοὺς ἔλεγον τοὺς ποιητάς. *Sophistas & sapientes vocaverunt poetas vel cantores.* Temperantiæ ac omnium virtutum magistros extitisse, auctor Athenæus *lib.* I. *p.* 14. *A. B.* Σῶφρον δέ τι ἦν τὸ τῶν ἀοιδῶν γένος, καὶ φιλοσόφων διάθεσιν ἐπέχον. *Fuit autem eo seculo modestum cantorum genus, & philosophica prorsus morum integritate.* Vnde & Agamemnon discedens reliquit Clytæmnestræ ἀοιδὸν φύλακα καὶ παραινετικόν τινα, *monitorem & custodem*, qui honestarum mulierum laudibus decantatis, probitatis studium in ea accenderet, & sua consuetudine illam a nefariis cogitationibas diverteret: quare non ante ab Ægystho corrupta fuit, quam hoc occiso; *Odyss.* III. *v.* 270. *seq.* *Atque adeo in universum* Idem pronunciat *lib.* XIV. *pag.* 632. *C. veterem Græcorum sapientiam Musica potissimum constitisse:* Τὸ δὲ ὅλον, ἔοικεν ἡ παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων σοφία τῇ μουσικῇ μάλιστα εἶναι δεδομένη. Hinc Orphei, Musæi, Lini (7) θεολογία Musicis numeris composita; eorumque exemplo constructa universa Homeri poesis, ὃς διὰ τὸ μεμελοποιηκέναι πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ποίησιν ἀφροντιστὶ τοὺς πολλοὺς ἀκεφάλους ποιεῖ στίχους, καὶ λαγαρούς, ἔτι δὲ μειούρους. *Qui propterea quod universam poesin suam canebat certis numeris, atque modis, versus non dubitavit multos facere subinanes, absque capite & ad extremum curtatos:* ait (8) Athenæus *ibid.C.*

§. VII. Ceterum *tritus fuit vulgo Musicæ usus in conviviis* (9), ut ex iis, qui citati *supra lib.* II. *cap.* XIV. §. V. VI. *p.* 161. *seq.* sunt, locis apparet. Vnde Homerus citharam conviviorum sociam appellat:

- - Φ'-

(7) Videndus de his *Strabo* lib. X. p. 471. coll. *Eod.* p. 467. seq.

(8) Vidit sane hujus locum, eumque explicavit *Eustath.* ad Iliad. XII. p. 900. lin. 22. seqq.

(9) Quod etiam innuit *Eurip.* Medea v. 190. seqq. qui locus de vero Musices usu omn. videndus. cf. *Plutarch.* de Musica p. 1146. E.

\- - φόρμιγξ,
\- ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην·
\- - *Cithara*,
\- *quam convivio dii fecerunt sociam:*

Odyss. XVII. *v.* 270. *seq.* (*cf.* & *Odyss.* VIII. *v.* 99.) Quod laudat Diogenianus apud Plutarchum *Sympos. lib.* VII. *cap.* VIII. *Tom.* II. *pag.* 712. *D.* Ita vero & Pindarus *Olymp. ode* I. ἀντιστρ. α. *v.* 7. *seq.*

Οἷα παίζομεν φίλαν
ἄνδρες ἀμφὶ θαμὰ
τράπεζαν. - -
Cujusmodi ludimus amicam
(nos) viri frequenter circa
mensam. - -

Horatio *Carm. lib.* III. *oda* XI. *v.* 4. *seq.* etiam testudo

\- - *grata; nunc &*
Divitum mensis & amica templis.

Sed & *alibi* cantus *obtinuit*; sicuti in castris Trojanorum *Iliad.* X. *v.* 13.

Αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπήν, - -
Tibiarum fistularumque sonum. -

In agris etiam, tempore vindemiæ *Iliad.* XVIII. *v.* 569. *seq.*

Τοῖσιν δ' ἐν μέσσοισι πάϊς φόρμιγγι λιγείῃ
Ἱμερόεν κιθάριζε. - -
His vero in mediis puer cithara arguta
Suaviter personabat. - -

Ibidem v. 526. etiam pastores τερπόμενοι σύριγξι, *oblectantes se fistulis*. Sic Anchises in stabulo βουκολέων κιθαρίζει, *boves pascens pulsabat citharam*. Quo pertinent *Bucolica* Theocriti, Moschi, Virgilii & aliorum.

* * * *
* * *
* *
*

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

De Saltatione.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Saltationis		*Genera varia*	§. III.
Vsus		*Ritus*	§. IV.
Profanus	§. I.	*Æstimatio*	§. V.
Sacer	§. II.		

§. I.

AFfinis cantici Saltatio (1), quo nomine Plato in *Theagene Tom.* I. *p.* 123. E. Musicam definit, *qua canentes regimus in choris*; ἡ τῶν ᾀδόντων ἐπιςήμη ἐν τοῖς χοροῖς ἄρχειν. Itaque apud Homerum semper fere conjunguntur; præsertim *in conviviis*, quorum *ornamenta* vocat *Odyss.* I. *v.* 152.

Μολπή τ' ὀρχηστύς τε (τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός)

Cantus saltatioque: (hæc enim sunt ornamenta convivii) Quæ ἀκροάματα vocat Diogenianus apud Plutarchum *Sympos. lib.* VII. *cap.* VIII. *Tom.* II. *pag.* 711. *E.* Hinc Athenaeus *lib.* I. *pag.* 14. *A.* loquens de Homericis heroibus: Ἐχρῶντο δ' ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ κιθαρῳδοῖς, καὶ ὀρχησταῖς. *Adhibebantur in conviviis citharœdi, ac saltatores.* Ex quo ritu Dio Chrysostomus *Orat. ad Alexandrinos*, *Orat.* XXXII. *pag.* 378. *B.* Τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους ἡ μέθη πρὸς ᾠδὴν τρέπει καὶ ὄρχησιν· παρ' ὑμῖν δὲ τοὐναντίον ἐςίν. ἡ γὰρ ᾠδὴ μέθην ἐμποιεῖ καὶ παράνοιαν. *Alios homines ebrietas ad cantum & saltationem trahit: apud vos autem fit e diverso. Cantus enim ebrietatem efficit, & amentiam.*

§. II.

(1) Adeoque Musices eam esse speciem dicit *Pollux* lib. IV. §. 95. ejusque peritia non minus ac ipsa Musica, præclara res habita; auctore *Athen.* lib. I. p. 22. B.

§. II. *In Deorum quoque sacris* (2) saltationem cum cantu sociabant: uti videmus factum Apollini in Delo, in *Hymno v.* 149. Perpetuam illic saltationem fuisse tradit Lucianus περὶ ὀρχήσεως, *de saltatione Tom.* I. *p.* 792. Cujus exemplum apud Plutarchum in *Theseo To.* I. *p.* 9. *D.* Ἐχόρευσε μετὰ τῶν ἠϊθέων χορείαν, ἣν ἔτι νῦν ἐπιτελεῖν Δηλίους λέγουσι. *Tripudium saltavit cum impuberibus; quod hac etiam memoria ferunt Delios servare.* Ita Thyades Atticæ mulieres, quotannis ad Bacchi sacra Delphos proficiscentes, per viam solitæ saltare, maxime ad Panopeum, quam ideo καλλίχορον *saltationibus celebrem*, alias *amœnam* Homerus vocavit *Odyss.* XI. *v.* 580. ut notat Pausanias *Phocicis lib.* X. *cap.* 4. *pag.* 805. Atque adeo antiquiores Græcos in honorem Deorum choreas (3), maxime celebritatibus publicis agitare solitos, ex infinitis Auctoribus comprobatur.

§. III. *Duum generum* saltationes (4) apud Homerum observat Athenæus *lib.* I. *pag.* 14. *D.* Ὀρχήσεις δ' εἰσὶ παρ' Ὁμήρῳ αἱ μέν τινες τῶν Κυβιστητήρων, αἱ δὲ διὰ τῆς σφαίρας. *Saltationes apud Homerum sunt aliæ Cybisteterum, aliæ cum pila.* Κυβιστητῆρες (5) eodem ac petauristæ modo, in caput provolvebantur, corpore in spiram contracto, pedesque ac manus huc illuc diducebant, ut *Odysseas* IV. *vers.* 18. *seq.*

- - Δοιὼ

(2) Sane ut in religionibus saltaretur, hæc ratio est, inquit *Serv.* ad Ecl. V. 73. *quod nullam majores nostri partem corporis esse voluerunt, quæ non sentiret religionem. Nam cantus ad animam; saltatio, ad mobilitatem pertinet corporis.* vid. & *Alex.* Genial. lib. IV. c. XVII. fol. 226.

(3) Vid. *Plat.* de LL. lib. VIII. Iliad. I. 472. seqq. Hymn. in Apoll. v. 149. *Apollon.* Arg. II. 703. seqq. *Strabo* lib. X. p. 467. C. *Faber.* lib. I. c. IV. *Perizon.* in *Ælian.* lib. III. c. III. &c.

(4) Vid. *Suid.* voc. Ὄρχησις. cf. *Schol.* ad Iliad. XVI. 617. Hieron. Mercur. Rei Gymnast. lib. II. c. III. quem etiam citat *Faber* Agonist. lib. I. c. XII. p. 74.

(5) Vnde saltatio κυβίστησις *Polluc.* lib. IV. 105. describitur a *Fabr.* l. c. ejusque specimen edidit Hippoclides apud *Herodot.* Erato. pr. fin.

- - Δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτοὺς
Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσσον.
- - - *Duoque saltatores inter eos*
Cantum auspicantes saltabant in medio.

At διὰ σφαίρας *cum pila* saltasse legitur Nausicae *Odyss.* VI. *v.* 100. una cum sociis puellis ludens, Eique Agallis Corcyræa inventionem hujus ritus adscribit teste Athenæo *lib.* I. *pag.* 14. *D.* Post apud Phæacas *Odyss.* VIII. *v.* 377. *seq.* etiam pilæ lusus extitit, subjuncta saltatione. Etsi hunc ab illo discernat Athenæus *lib.* I. *p.* 15. C. asserens, Phæacas seorsim alterne junctos saltasse, dum alii erecti starent, ac digitis numeros sonarent.

§. IV. Sed enim *apertissime sine pila saltant juvenes virginesque manu junctæ*, in choro illo, qui Dædali illius apud Cnossum, exemplo descriptus est in *clypeo Achillis Iliad.* XVIII. *v.* 590. *seq.* Observat vero hic Eustathius *ad h. l. pag.* 1166. *lin.* 16. *seq.* vulgo censeri apud plerosque, antiquitus morem fuisse, ut viri ac mulieres seorsim choreas agitarent; primum eos, qui cum Theseo fuerunt servati, septem adolescentes, totidemque puellas ἀναμὶξ *promiscue* saltasse, duce ac præceptore Dædalo. Dionysius vero Halicarnasseus *lib.* VII. *Antiq. Rom. p.* 476. *lin.* 39. *seq.* & *pag.* 477. *lin.* 17. *seq.* etiam notat, *priscum Græciæ ritum, ut juvenis saltaret cum armis, quam* πυῤῥίχην dixerunt (6). Nam in hac saltatione *aureos gestabant enses, ex argenteis fasciis*

(6) Vid. de hac *Spanh.* ad *Callim.* p. 22. *Perizon.* in *Ælian.* lib. III. c. VIII. & Auctores in *Fabri* Agonist. lib. I. c. XV. fin. ad marg. cit. hæc *bellicrepa saltatio* dicta, tum quia armati saltabant, tum quod ea bellicum quoddam exercitium erat, prout id Noster statim in seqq. tradit. vid. *Fest.* h. v. apud *Perott.* col. 1135. lin. 39. seqq. Usus hujus saltationis obtinebat præcipue in Panathenæis minoribus, & ad canticorum fistularumque concentum fiebat. vid. *Athen.* lib. XIV. p. 629. seq. qui & ibid. p. 631. Adolescentes nudos saltasse tradit. cf. etiam *Fabr.* lib. I. c. XII. p. 72.

sciis dependentes: οἱ δὲ μαχαίρας εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων. Hoc nimirum Cretensibus erat patrium, ut testatur Nicolaus apud Stobæum *Serm.* CXLV. *de Legib. & Consuet. p.* 473. *lin.* 9. *seq.* Οἱ δὲ Κρητῶν παῖδες ἀγελάζονται κοινῇ - - - καὶ τὴν ἐνόπλιον Πυῤῥίχην ἐκπονοῦντες, ἣν τινα πρῶτος εὗρε Πύῤῥιχος Κυδωνιάτης Κρὴς τὸ γένος. *Cretensium autem filii una congregari solent, & pyrrichen in armis saltant: quam Pyrrichus Cydoniates natione Cretensis primum invenisse dicitur*. Ita quoque Scholiastes Homeri *Iliad.* XVI. *v.* 617. Ἐπυῤῥίχιζον γὰρ τοῖς ὅπλοις οἱ Κρῆτες πρὸς ἄσκησιν τῶν πολεμικῶν. *In armis enim Cretensium pueri pyrrichen saltabant, ut ad bellum exercerentur.*

§. V. In hunc modum saltatio *exercitatio quædam bellica* veteribus *fuit*, προγύμνασμα οὖσα τοῦ πολέμου, ait Athenæus de Lacedæmoniis, apud quos ea post alios Græcos remansit, *lib.* XIV. *p.* 631. *A.* Vnde Socrates apud Athenæum *lib.* XIV. *pag.* 628. *F.* eos, qui optime saltant, bello optimos affirmat:

Οἳ δὲ χοροῖς κάλλιστα θεοὺς τιμῶσιν, ἄριστοι
Ἐν πολέμῳ. - -
Qui choris religiosissime deos venerantur, fortissimi
(sunt) In bello. - -

Itaque Æneas Merionis fortitudinem exaggerat, quod bonus esset saltator:

Μηριόνη τάχα κέν σε καὶ ὀρχηστήν περ ἐόντα
Ἔγχος ἐμὸν κατέπαυσε διαμπερὲς, εἴ σ' ἔβαλόν περ·
Merione mox certe te saltatorem quantumvis (egregium)
Hasta mea compescuisset in perpetuum, si quidem te ferire potuissem:

Iliad. XVI. *v.* 617. *seq.* At vero Priamus reprehendit suos filios quod essent

- - Ὀρχησταί τε, χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι,
- - *Saltatoresque, choreis præstantissimi*;

Iliad. XXIV. *v.* 261. Sed mollem & effeminatam illis saltationem objicit; quomodo & Paridi citharam Hector *Iliad.* III. *v.* 54. nempe quia haud canebat heroum fortium gesta, ut Achilles; sed lascivia carmina,

μέλη

μέλη μοιχικὰ, καὶ οἷα κιρσῶν γυναῖκας καὶ θέλγειν, *adulteriis accommodata carmina, & feminis captandis demulcendisque magis convenientia:* ut ait Ælianus *lib.* IX. *cap.* XXXVIII. *pag.* 483.

CAPUT SEXTUM.

De variis Ludorum generibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Ludorum		*Equestris*	§. III.
Ortus & institutio	§. I.	*Jactus*	§. IV.
Species, scil:		*Lucta & Pugilatus*	§. V.
Cursus		*Ritus*	§. VI.
Pedestris	§. II.	*Ludicra alia*	§. VII.

§. I.

ERant quoque apud Græcos in usu *varii ludi, saltus, cursus, jactus, lucta, pugilatus* (1). Ii potissimum *instituebantur in Deorum honorem*, solennibus populi conventibus ac celebritatibus, quas Πανηγύρεις Græci dixerunt. Quemadmodum *Hymno Apollinis* v. 149. *seq.*

(1) Quos ludos Græci voce πένταθλος, Lat. *Quinquertio* indicant ut plurimum. Is vero ab antiquis Scriptoribus recensetur diversimode; ut in *Simonidis* aliquo Epigramm. Anthol. lib. I. c. I. epigr. 8.

Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν Φίλωνος ἐνίκα
Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Vidi & apud *Sophocl.*-*Schol.* Electr. v. 685. πένταθλον ita describi, quod sit ἅλμα, δίσκος, ἄκων, δρόμος, πάλη. ubi si per πάλην *pugilatum* intelligas, recte se ista habent; at quod *Idem* addit: ταῦτα ἐν μιᾷ τις ἠγωνίζετο ἡμέρᾳ· id quidem præter eum nemo dixerit unquam. vid. *Fabr.* lib. I. c. 31. p. 201. seqq. *Scalig.* de Re Poët. lib. I. c. XXII.

seq. congregari dicuntur Jones:

Οἱ δέ σε πυγμαχίῃ τε καὶ ὀρχηθμῷ καὶ ἀοιδῇ
Μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν σήσωνται ἀγῶνα.

Hi autem te pugilum certamine & tripudio & cantu
Memores exhilarant, quando constituunt certamen.

Idem obtinuit Olympiæ in honorem Jovis, cujus meminit Homerus (2) *Iliad.* IX. Ad Pytho quoque, Nemeam, & Isthmum, in honorem Apollinis, Neptuni seu, ut alii, Palæmonis, ac Archemori. Quibus quatuor locis totius Græciæ concursu varii generis certamina edebantur, præmiis victoribus propositis; quæ complectens Lucianus (3) *de Gymnasiis Tom.*II.*pag.*272. Ὀλυμπιασί μὲν, inquit, στέφανος ἐκ κοτίνου, Ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, Πυθοῖ δὲ, μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. *In Olympiis corona oleagina, in Isthmiis pinea, in Nemeis ex apio concinnata, in Pythiis poma Deo sacra.* Sed & *in funere alicujus defuncti Principis viri ejusmodi ludos edere fuit moris;* ut videre est *toto libro Iliad.* XXIII. *a v.* 257. *ad fin.* factum Patroclo. *In gratiam quoque hospitis* illustrioris varia certamina a viris Principibus instituta, ut Vlyssi evenit apud Phæacas *Odyss.* VIII. *v.* 100. *seq.* & 258. *seq.* Illic forte

V electi

(2) Tale quid ibi frustra quæsiveris. Nec vereor *Strabonis* hic verba pronunciare: ὅτι μέμνηται τούτων Ὅμηρος οὐδενὸς ἀλλ' ἑτέρων τινῶν ἐπιταφίων. *Neque horum meminit Homerus usquam; sed aliorum quorundam funebrium modo mentionem facit:* uti legitur lib.VIII. p.355. A. nisi Olympicum illud certamen innuunt verba *Poëtæ* Iliad. XI. 697. seqq. ad quæ vid. omn. *Scholiast.* conf. *Fabr.* Agon. lib. II. c. IX. p. 267.

(3) Et *Archias* Epigrammate quodam, quod in *Anthol.* primum comparet. Specialiora de solennibus hisce ludis heic proferre nil attinet; quandoquidem post *Alex.* Genial. lib. V. c. VIII. *Castellanum* & *Meursium* in Græcia Ludicra, quæ notatu maxime digna sunt, sufficienti apparatu exhibet *Potter.* lib. II. c. XXII. seqq. *Scaliger* de Re Poët. lib. I. c. XXIII. sqq. *Natalis Comes* lib. V. Mythol. c. I. ad IV. qui postremus *Fabro* etiam teste p. 24. in marg. de sacris istis agonibus plurima perquam diligenter ac scite attulit.

electi novem præsides ludorum , qui in certamine singula administrabant ,

> Αἰσυμνῆται δὲ κριτοὶ ἐννέα πάντες ἀνέσταν
> Δήμιοι, οἳ κατ᾽ ἀγῶνας ἐϋπρήσσεσκον ἕκαστα·

In ludis vero funebribus Patrocli Achilles omnia disponit, & sorte jacta (4), singulos inter se committit, victores præmiis propositis donans.

§. II. *Saltu* apud Phæacas *vincit Amphialus*, *Odyss. l. c. v.* 128.

> Ἅλματι δ᾽ Ἀμφίαλος πάντων προφερέστερος ἦεν.

Cursus erat *alius pedestris* (5) *alius equestris*. *Pedibus* apud Phæacas certant Laodamas, Halius & Clytoneus, ἀπὸ νύσσης *e carceribus* ad terminum præfinitum contendentes, quorum postremus attigit primum. *ibid. v.*119. *seqq.* Ita quoque Ajax Oilei & Vlysses pari nisu concurrunt, Vlysse Ajacem lapsum prævertente. *Iliad.* XXIII. *v.* 754. *seqq. coll.* 774. *seqq.*

§. III. *Equis curru junctis* (6) certarunt complures; meta

(4) Locum innuit Noster Iliad. XXIII. 352. seq. Idem & alibi obtinuit; ut in ludis Delphicis, de quibus vid. *Sophocl.* Electr. v. 710. seq. cf. *Fabr.* lib. I. c. XXIV. pag. 158. seq. ἔφεδρος autem ille dictus, cui sorte par non contigit; qui adeo aliis certantibus residebat, & postea cum victore defesso congrediebatur. vid. *Fabr.* l. c. *Schol.* & *Camerar.* ad *Sophocl.* Ajac. v.611. seq.

(5) Cursu in Olympico certamine primi certarunt Curetes; uti refert *Pausan.* Arcad. c. 2. Cursorum pedestrium præmium Homericis & superioribus temporibus quodnam fuerit, ipse innuit *Poeta* Iliad. XXII. 159. seq. ubi cf. *Eustath.*

(6) Primus equos quadrigis junxit Erichthonius, auctore *Æliano* lib. III. cap. XXXVIII. adde *Perizon.* & *Kühn.* ad h. l. *H.* Bigis vehi Atheniensibus magis usitatum. Erat inter insignia eorum atque ornamenta ξυστίς, *trabea*. cf. *Harpocr.* h. v. & *Theocrit.* Idyl. II. 74. & victores per effracta mœnia excipiebantur; quæ omnia *Aristoph.* Nub. v. 69. seq. his verbis innuisse videtur

> ὅταν σὺ, μέγας ὢν, ἅρμ᾽ ἐλαύνῃς πρὸς πόλιν,
> ὥσπερ Μεγακλέης ξυστίδ᾽ ἔχων. – –

vid. *Schol.* & *Spanh.* ad h. l.

Cu-

ta ligno querno, aut picea, ulnæ altitudine erecto, cui lapides bini utrinque appositi; circa quam qui primus currum flexisset, victoriam obtinebat. *Erant quoque veteribus in usu equi sine curru*, quibus junctis inter currendum *huc illuc alternatim transiliebant*; quod κελητίζειν (7) dixerunt: uti est *Iliad.* XV. *v.* 683. *seq. coll. v.* 679. ubi quatuor ejusmodi equi a viro per viam aguntur:

- - ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρώσκων, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται.
- - *Hic autem firmiter sine lapsu assidue*
Saliens, alius in alium alternat, illi autem volant.

Demetrius (8) apud Eustathium *ad h. l. pag.* 1037. *lin.* 57. memoriæ prodidit, se equitem ejusmodi vidisse. *Desultores* (9) Romani vocarunt; sed duobus tantum usi equis, ut est apud Sextum Pompejum (10). Ceterum Eustathius *l. m. c. lin.* 59. *seq.* censet hoc κατὰ πρόληψιν ab Homero scriptum; siquidem Troicis temporibus ignoti ejusmodi equites existimantur, quod etiam scribit Gellius *libro* X. *cap.* XVI. *pag.* 235.

§. IV. *Jactus fiebat disco*, qui Scholiastæ Homeri *ad Iliad.* II. *v.* 774. (*Catal. Nav. v.* 281.) dicitur βαρὺς λίθος, ὃν ἐρρίπτουν οἱ γυμναζόμενοι, *lapis gravior, quem jaciebant concertantes*, quis nimirum longius propelleret, quod notis solebat designari. Ita Epeus, Ajax Telamonius, & Polypœtes contenderunt, hoc reliquos vincente, *Iliad.* XXIII. *v.* 836. *seqq.* Vlysses quoque Phæa-

V 2 cas

Curule ejusmodi certamen etiam amplissime describitur in loco *Sophocl.* supr. indicato v. 699. seqq.

(7) Et, qui privis equis currebant, κέλητες vocati: unde priscum Celeris nomen. vid. *Scalig.* de Re Poet. lib. I. c. 22. p. 85.

(8) Juxta *Eustath.* hæc potius ita legenda: *de Demetrio quoque proditum est, ipsum vidisse &c.*

(9) Græci ἀποβάτας & παραβάτας. illud Atticis, hoc Poëtis magis proprium. vid. *Harpocr.* voc. ἀποβάτης. cf. *Maussac.* & *Vales.* ἀναβάτας huc quoque refert ex *Pausan. Faber*, Agonist. lib. I. c. 26. p. 171.

(10) Voc. *Paribus equis* apud *Perott.* col. 1184. lin. 3.

cas omnes disco superavit. *v.* 186. *seqq.* Achillis etiam copiæ ad littus

Δίσκοισιν τέρποντο καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες.
Delectabantur discis & hastilibus jaculantes:

Iliad. II. *v.* 774. (*Catal. Nav. v.* 281.) quemadmodum & proci Penelopes in pavimento aulæ. *Odyss.* IV. *v.*625. *seqq.* Tragulæ ibi additæ, ut alias jacula; & sagittæ arcu emissæ: nempe in columbam malo navis appensam, *Iliad.* XXIII. *v.* 855. 862. 871. in securis foramen *Odyss.* XXI. *v.* 97. *seq.*

§. V. *Lucta* inter Ajacem ac Vlyssem facta, qui manibus se invicem corripuerunt, & huc illuc percusserunt, contendentes, uter prior adversariorum humi prosterneret (11). Similiter luctati Vlysses & Irus, qui ab illo dejectus ac pene exanimatus fuit: *Odyss.* XVIII. *v.* 38. *seqq.*

Pugilatus fiebat pugnis loro bovino minutis, quibus se percutiebant; ut videmus factum ab Euryalo & Epeo, *Iliados* XXIII. *v.* 684. *seqq.* Sic Theocritus *Idyl.* XXII. *Part.* I. *v.* 3. ait Pollucem pugnis metuendum:

χεῖρας ἐπιζεύξαντα μέσοις βοέοισιν ἱμᾶσιν.
Cum manus cinxit mediis bubulis loris.

Quod postea clarius liquet ex illius cum Amico certamine. Similiter apud Virgilium *Æneid.* V. *v.*401. *seqq.*

In medium geminos immani pondere cæstus
Projecit: quibus acer Eryx in prælia suetus
Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.

Antiquitus autem habebant pugiles *lorulos e crudo bovis corio implicatos*, qui ad volam manus erant revincti, ita ut digiti essent nudi, unguibus se decerpere liceret: μειλίχας prisci dixerunt. Postea cæstus fuerunt in usu (12), attenuato in acutum loro, quos ad utriusque manus

(11) Aut lege *posterneretur*, aut supple *alterum* vel simile quid. Lucta vero duplex fuit, alia *erecta*, alia *volutaria*, quarum posteriorem forte innuit *Eustath.* ad Iliad. VIII. 156. illa vero pugilibus magis propria. vid. quoque *Faber* lib. I. c. X. p.57. & c. XII. p.66.

(12) Si pro ipso loro hanc vo-

manus καρπόν *articulum* religabant; uti tradit Pausanias *Arcadicis*, *lib.* VIII. *cap.* 40. *pag.* 682. At Pollux *libro* II. *cap.* XXX. §. 150. *p.* 344. dicit, glandibus plumbeis insutis riguisse: ideoque σφαιρομαχεῖν, *cæstibus decertare* pugiles dicit.

§. VI. Porro *tam in lucta, quam pugilatu veteres dempta veste, media corporis parte cingebantur* (13). Sic enim de Vlysse & Ajace luctaturis Homerus loquitur,

Τὼ δὲ, ζωσαμένω βήτην ἐς μέσσον ἀγῶνα.

Hi autem cum se accinxissent, prodierunt in medium circum: *Iliados* XXIII. *vers.* 685. Vlysses quoque concertaturus cum Iro, *Odyss.* XVIII. *v.* 66. *seq.*

Ζώσατο μὲν ῥάκεσιν περὶ μήδεα, φαῖνε δὲ μηροὺς
Καλούς τε μεγάλους τε, φάνεν δέ οἱ εὐρέες ὦμοι,
Στήθεά τε στιβαροί τε βραχίονες.

Cingebatur quidem pannis circum genitalia, ostendebat autem femora
Pulchraque magnaque, apparuerunt autem ei lati humeri,
Pectoraque, fortiaque brachia.

Confirmat hunc veteris Græciæ morem ex Homero Dionysius Halicarnasseus, *Antiq. Roman. lib.* VII. *pag.* 476.

V 3

vocem accipere velis, tutius foret legere *cestus*, quod a Græco κεστὸν *cingulum* deducit *Scaliger* de Re Poët. l. m. c. p. 84. sin minus, & instrumentum pugilum, quo quis *cæditur*, intelligas; legendum utique *cæstus* & Latina tunc ipsi origo est. Hoc vero discrimen non semper obtinet: vid. *Fest.* h. v. & *Rigalt.* ad *Onosandr.* Strateg. p. m. 37. seqq. cf. h. d. r. *Fabr.* lib. I. c. IX. fin. *Turneb.* adversar. lib. IV. c. IV.

(13) Ex hoc ritu Timocratem incusat *Æschines* in adv. hunc Orat. quod pugilem in concione agens nudatus toto corpore comparuerit. Cingulum istud *Homero* ζῶμα, aliis περίζωμα dicitur; ut exponit *Schol.* ad Iliad. XXIII. 683. *qui & Historiam hujus rei persequitur, ubi vero* pro Ὀρίππε legend. Ὀρσίππε cf. *Eustath.* ad eund. loc. *Fabr.* lib. II. c. II. p. 216. seq. post hunc Orsippum Athletas solitos fuisse se totos denudare, tradit *Schol. Thucyd.* lib. I. p. 5. vid. & *Perizon.* in *Ælian.* lib. III. c. 38. p. 269.

476. *lin.* 1. *seqq.* Τὰ δὲ πρὸ τούτων δι' αἰσχύνης εἶχον ἅπαντες Ἕλληνες, ὅλα γυμνὰ φαίνειν ἐν ταῖς ἀγωνίαις τὰ σώματα, ὡς Ὅμηρος τεκμηριοῖ μαρτύρων ἀξιοπιστότερός τε καὶ ἀρχαιότατος ὤν, ζωννυμένους τοὺς ἥρωας ποιῶν. *Antea vero turpe habebatur apud omnes Græcos totum corpus in certaminibus nudare; sicut colligere licet ex Homero testium omnium gravissimo & antiquissimo, dum succinctos inducit heroas.* Primus se totum nudavit in Olympico stadio Acanthus Lacedæmonius Olympiade XV, ut idem Auctor tradit, *lib.* VII. *pag.* 475. *fin.* Thucydides quoque *lib.* I. *pag.* 5. *A.* narrat Lacedæmonios primum corpora nudasse, cum antea athletæ subligacula haberent circum verenda: Ἐγυμνώθησάν τε πρῶτοι, καὶ ἐς τὸ φανερὸν ἀποδύντες, λίπα μετὰ τοῦ γυμνάζεσθαι ἠλείψαντο· τὸ δὲ πάλαι καὶ ἐν τῷ ὀλυμπικῷ ἀγῶνι διαζώματα ἔχοντες περὶ τὰ αἰδοῖα οἱ ἀθληταὶ ἠγωνίζοντο. *Hi sunt, qui primi corpora certaturi nudaverunt, propalam se exuentes, oleoque unxerunt: quum olim etiam in olympiaco certamine athletæ subligacula circum verenda habentes pugnarent.* Additque barbaros permultos, peculiariter Asianos, cinctos concertare. Quod apud Romanos etiam obtinuisse constat.

§. VII. Ceterum *erant alia quoque ludicra* (14) exercitia veteribus Græcis in usu, ut ἀστραγάλου πεττοὶ, *talorum calculi*. Patroclus, *Iliados* XXII. *v.* 87. *seq.* dicit se occidisse parvulum Amphidamantis filium, ludo ἀστραγάλων *talorum*,

- - - - ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς,
- - - *ob talos iratus*.

Puerilis nimirum ille ludus fuit, ut testatur Pausanias *Eliacis Poster. cap.* 24. *pag.* 515. ubi narrat Gratiarum mediam pictam cum talo: ἀστράγαλόν τε μειρακίων τε καὶ παρθένων, οἷς ἄχαρι οὐδέν πω πρόσεστιν ἐκ γήρως, τούτων εἶναι τὸν ἀστράγαλον παίγνιον. *Talus quidem adolescentulorum & virginum lusionem significat; quæ a natu grandioribus aliena, teneræ ætati non indecora est.* Hinc apud Apollonium *Argon.*

(14) Vid. *Ciceron.* de Orat. lib. III. c. XV. de ludo ἀστραγάλων præcipue *Hadr. Junium* Animadversor. lib. II. c. IV.

Argon. lib. III. *v.* 117. *seq.* Cupido ac Ganymedes talis ludunt,

- - Ἀμφ' ἀστραγάλοισι δὲ τώγε
Χρυσείοις, ἅτε κοῦροι ὁμηθέες ἑψιόωντο,
- - *Hi vero talis (ludunt)*
Aureis, utpote pueri familiares lusitabant.

Notum quoque illud Dionysii apud Plutarchum *de fortitud. Alex. Tom.* II. *pag.* 330. *E.* (*cf. etiam Lacon. Apophthegm. Tom. eod. pag.* 229. *B.*) *pueros talis, viros juramentis esse fallendos*: Τοὺς μὲν παῖδας ἀστραγάλοις, τοὺς δ' ἄνδρας ὅρκοις ἐξαπατᾷν. At vero proci Penelopes ludebant

Πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων - - -
Calculis ante januam - - -

Odysseas I. *v.* 107. qua de re Athenæus *lib.* I. *pag.* 17. *A.*

CAPVT SEPTIMVM.

De Bello.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Belli studium & Armorum	*Origo &*
Frequentia §. I.	*Caussæ scil.*
Vsus, præcipue	*Boum abactiones* §. II.
Offensivus, unde	*Mulierum raptus* §. III.
Bellorum	*Bellatores, milites* §. IV.

§. I.

AD bellica exercitia postremum veniamus, quorum reliqua omnia fuerunt προγυμνάσματα (1) ac *præludia.* Hac una namque in re prisci Græci omnem virtutem po-

V 4

(1) Vid. quomodo hæc comprobant *Plato* de LL. lib. VIII. *Lucianus* Anacharsi, & *Faber* Agonist. lib. II. c. II. cf. quæ supr. de pyrriche dicta sunt ad p. 301.

posuerunt; quemadmodum præclare scribit Athenæus *libro* XIV. *pag.* 627. *B.* Οἱ παλαιοὶ τὴν ἀνδρείαν ὑπειλήφασιν εἶναι μεγίστην τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν, καὶ ταύτῃ τὰ πολλὰ προσνέμειν, οὐ ταῖς ἄλλαις. *Ceterum fortitudinem inter civiles omnes virtutes esse præstantissimam veteres judicabant; eam multo pluris æstimantes, quam alias.* Et *optimus* quisque dictus ἄριστος (2), qui Ἄρει *Marte* esset præstantissimus. In hanc rem arma perpetuo ferre erat moris (3), uti *initio suæ Historiæ* scripsit Thucydides, *pag.* 4. C. Πᾶσα γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἐσιδηροφόρει, διὰ τὰς ἀφράκτους τε οἰκήσεις καὶ οὐκ ἀσφαλεῖς παρ' ἀλλήλους ἐφόδους· καὶ ξυνήθη τὴν δίαιταν μεθ' ὅπλων ἐποιήσαντο, ὥσπερ οἱ βάρβαροι. *Omnis enim Græcia arma gestabat, quod videlicet nec penates munitionibus cincti, nec difficiles mutuo incursiones essent, vitamque perpetuo sub armis agebant, ritu barbarorum.* Quod Persis peculiariter adscribit Ammianus Marcellinus *lib.* XXIII. *cap.* VI. *pag.* 295. *Omnes tamen promiscue vel inter epulas festosque dies gladiis cincti cernuntur, quem Græcorum veterum morem abjecisse primos Athenienses, Thucydides (pag. 4. D.) est auctor amplissimus.*

§. II. *Armis hisce usi cum ad se* adversus aliorum injurias *defendendum, tum ad alios infestandos*, quod antiquis illis temporibus in more, atque adeo laude positum erat. Violentia utique maxima, in alienis rebus armata manu occupandis, passim apud Homerum apparet. *Indeque nata bella*, quibus referta veteris Græciæ monumenta. Ita Vlysses ab Ilio enavigans Ciconum urbem depopulatus est, & ab iisdem pugna impetitus, magnam sociorum partem amisit, *Odyss.* IX. *v.* 39. *seqq.* Similiter *Odyss.* XIV. *v.* 263. *seqq.* narrat se, cum in Ægyptum appulisset, cum sociis agros vastasse, omniaque abegisse, viris plerisque interfectis. Eaque ratione apud inferos mortis caussam ab Agame-

(2) Consentit *Schol.* Iliad. II. 404. ubi ἀριστῆας exponit τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ.

(3) Contra quoque in eos, qui arma coram hoste abjecerant, graviter animadversum. vid. *Plat.* lib. de LL. T. II. p. 944. *Arist.* Vesp. v. 27.

memnone postulans, num ab inimicis cæsus sit, boves aut oves occidens, *Odyss.* XI. *v.* 400. *seq.* Sic Nestor cum Elidensibus pugnavit ἀμφὶ βοηλασίην, *ob boum abactionem*, *Iliados* XI. *v.* 671. Itaque Achilles *Iliad.* I. *v.* 154. cum causam sibi non esse dicit, cur cum Trojanis belligeretur, inquit:

Οὐ μέν πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους.

Non enim unquam meas boves abegerunt, neque equos.

Plutarchus quoque in *Theseo Tom.* I. *pag.* 14. *B.* ait, hunc armis insecutum Pirithoum, qui ei abegerat boves. Sic apud Hesiodum *in Scuto v.* 12. Amphitruo dicitur occidisse Electrionem regem Thebarum, vi domitum

χωσάμενος περὶ βουσί. - -

Ira commotus propter boves. - -

Ita boum abactio præcipuam belli causam priscis dedit.

§. III. *Mulierum quoque raptus*(4), non minus illo tempore infrequens, sæpe bellum peperit; quale hoc quod *tota Iliade* ab Homero est descriptum. Cum enim Alexander Priami filius Helenam Menelai uxorem ex Lacedæmone in Troadem abduxisset, lectissimi Græciæ principes sacramento a Tyndareo patre obstricti, duce Agamemnone illuc enavigarunt, & post varia certa-

(4) Alias variorum bellorum causas vid. apud *Ælian.* lib. XII. c. LIII. Res uxoria Delphos olim gravissimis turbis implicuit & hereditatis paternæ divisio Hestiæam, civitatem Eubœæ variis motibus concussit; auctore *Plin.* H. N. lib. XXXIII. c. 1. cit. in Not. *Kœnig.* ad *Ælian.* l. m. c. ubi plura ejusm. cf. *Isocr.* Nicel. p. m. 66. B. Notissimum quoque Sabinorum cum Romanis eandem ob causam bellum: de quo vid. *Dionys. Halic.* lib. I. p. 104. seq. gentes autem sacras, uti Dodonæos &c. bello nullus petebat; Auctore Eod. *Dionys.* loc. c. p. 1. Bellum quoque justum nullum putabatur, nisi prius solenniter indictum. Id factum, cum, præter alia, priscis temporibus hasta, sequentibus vero Gallinaceus in fines hostium per fecialem projiceretur. vid. *Rigalt.* ad *Onosandr.* Strat. p. 23. plura apud *Stewech.* ad *Veget. lib.* I. p. m. 20.

certamina ultro citroque commissa, tandem exacto decennio, urbem ceperunt, & funditus everterunt. Atque hanc esse omnium bellorum originem, quæ inter Græcos & Asiaticos fuerunt gesta, affirmant Persæ apud Herodotum *Clio*, *lib.* I. *cap.* 4. *pag.* 2. Ipsi injuriorum quidem virorum esse rati, feminas rapere: amentium vero, raptas vindicare: prudentium nihil eas curare, quippe quæ, nisi voluissent, raptæ non fuissent. Ita vero etiam Durius *lib.* II. *Historiarum* apud Athenæum *lib.* XIII. *p.* 560. *B.* narrat, bellum quod sacrum Græci appellarunt, extitisse ob mulierem quandam Thebanam, nomine Theano, raptam a quodam Phocensi. Callisthenes quoque *de bello sacro* (apud *eundem* Athenæum *l. c. C.*) scribit bellum Cirrhaicum inde exortum, quod Cirrhæi Megisto Phocensis Pelagontis filiam, & Achivorum gnatas ex Pythico sacro redeuntes, per vim abduxissent. Denique Horatius *Satyra* III. *libro* I. *v.* 107. *seq.*

- - Fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Caussa; sed ignotis perierunt mortibus illi:
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.

§. IV. Porro Thucydides *lib.* I. *pag.* 6. *B. C.* & *pag.* 7. *A.* tradit, Agamemnonem coegisse classem quod tunc viribus ac potentia inter Græcos, maxime Peloponnenses, præstaret, nec tantopere quod duceret Helenæ procos Tyndarei metu adactos; omninoque *exercitum comparasse non pluribus gratia quam metu adductis:* Τὴν στρατιὰν οὐ χάριτι τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ ξυναγαγὼν, ποιήσασθαι. Ægre utique multi ad Trojam profecti (5); ut constat de Vlysse, qui in fabulis dicitur insaniam simulasse, ne cum reliquis abiret. Ipse vero *Odyss.* XIV. *v.* 238. *seq.* fingens se Castoris Cretensis filium, cum Idomeneo dicit profectum, quod non esset ratio abnuendi,

- - - Οὐδέ

(5) Ea de caussa tentare prius solebant duces multitudinem, sponte an coacti pugnaturi essent. vid. *Schol.* ad Iliad. *II.* 73. *H.*

- - - Οὐδέ τι μῆχος
Ἦεν ἀνήνασθαι, χαλεπὴ δ' ἔχε δήμου φῆμις.
- - - *Neque ulla ratio*
Erat denegandi, malus enim occupabat populi rumor.

At *Iliad.* XI. *v.*764. *seqq.* cum Nestore (6) *per universam Græciam* idem *milites* Agamemnonis jussu fertur *collegisse*, & Achillem ex Pelei ædibus abduxisse. Ille tamen in Lycomedis gynæceo, mulieribus permistus, traditur delituisse in Scyro, ut hoc pacto falleret Græcorum duces. *Sorte quoque jacta ex familiis adscitos filios* liquet ex *Iliad.* XXIV. *v.* 400. ubi Mercurius se filium Polyctoris Myrmidonis dicit, cui septem cum essent filii, jactaque esset sors, se designatum ad sequendum Achillem:

Τῶν, μεταπαλλόμενος, κλήρῳ λάχον ἐνθάδ' ἕπεσθαι.
Inter hos, facta sortitione, mihi sors obtigit huc concedere.

Porro *copiæ* quoque Priami magna ex parte *constitere ex auxiliariis*, qui finitima loca incolebant, etiamsi e longinquo etiam essent advocati, qui τηλέκλειτοι ἐπίκουροι, *e longinquo vocati auxiliares* dicti *Iliados* IX. *v.* 233. & τηλέκλητοι dicuntur iidem *Iliad.* XII. *v.* 108. Qualis fuit Memnon Æthiopum rex, *Odyss.* XI. *v.* 521. quem Pausanias *Phocicis*, *lib.* X. *c.* 31. *pag.* 875. narrat e Susis Persarum civitate ad Trojam cum numerosa manu venisse. Ceterum universus exercitus tam Græcorum quam Trojanorum cum suis ducibus ac turmis, exacte describitur *Iliados libro* II. *Part.* II. (quæ *Bœotia v. Catalogus Navium inde vocatur*).

CAPVT

(6) Moris enim utique erat, ut Rhetores subinde atque viros dicendi peritos emitterent ad conducendos milites, qui utpote ad eos persuadendos plurimum valerent. vid. *Olympiodor.* apud *Rigalt.* ad *Onosandr.* l. m. c.

CAPUT OCTAVUM.

De Galea (1), Thorace, Ocreis, Scuto.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Argumenti dispositio,		*Ocreæ*	§. IV.
Galea	§. I.	*Scutum*	§. V.
Thorax	§. II.	*Lorum*	§. VI.
Cingulum	§. III.		

ARmorum alia ad corpus adversus hostium impetum muniendum pertinent; alia ad adversarios lædendum. In primo generis sunt *galea*, *thorax*, *ocreæ*, *scutum seu clypeus*.

§. I. *Galeam* capiti imponebant, quam Κυνῆν sæpius Homerus vocat, quasi *caninam*; quia antiquitus *canis fluviatilis pellis ad tegendum caput* sumebatur, ut ait Eusthatius, *ad Iliad.*III. *vers.* 336. *pag.* 421. *lin.* 8. *seq.* δορὰ κυνὸς ποταμίου σκέπουσα τὰς κεφαλὰς τοῖς παλαιοῖς. Post nomen remansit, licet variata materia (2). *Iliad.*X.*v.*257.

- - Ἀμφὶ δέ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκε
Ταυρείην. - - - - - -
- - *Capitique ejus galeam imposuit*
Taurinam: - - - - -

Et *eadem*, *v.* 335.

Κρατὶ δ' ἐπὶ κτιδέην κυνέην· ἕλε δ' ὀξὺν ἄκοντα,
Capitique imposuit mustelinam galeam; cepitque acutum jaculum:

ἐξ ἰκτίδος δέρματος πεποιημένην, *ex viverræ pelle confectam*, dicit Scholiastes. Erant ei plerumque impositi λόφοι cri-

(1) Vid. plura apud *Manut.* Quæst. per Epist. lib. III. c. VI. apud *Gruter.* T. IV. p. 304. de Galeis commentarii instar est Celeberr. *Witeri* Nostri Differt. de Galeis Veterum.

(2) Idem indicant verba græca *Eustath.* ad Iliad. III. 336. p. 427. quæ exscripsit *Varinus* ex hoc supplendus, connotante Celeb. *Wittero* l. c. cap. II. p. 7.

cristæ (3), seu *setæ equinæ* in apice exurgentes. *Iliad.* III. *v.* 336.

Κρατὶ δ' ἐπ' ἰφθίμῳ κυνέην εὔτυκτον ἔθηκεν
Ἵππουριν, δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν.

Capiti inde forti galeam affabre - factam imposuit,
Setis equinis comantem, terribiliter vero crista desuper nutabat.

Iliad. XIX. *v.* 381. *seqq.*

\- - - - - - Ἀπέλαμπεν
Ἵππουρις τρυφάλεια· περισσείοντο δ' ἔθειραι
Χρύσειαι, ἃς Ἥφαιστος ἵει λόφον ἀμφὶ θαμειάς.

\- - - - - *resulgebat*
Setis equinis comans galea: quassabanturque comæ
Aureæ, quas Vulcanus fuderat conum circa densas.

Sic Theocritus de Hierone Rege *Idyl.* XVI. *v.* 81.

\- - Ἵππειαι δὲ κόρυν σκεπάουσιν ἔθειραι.
\- - *Equinæ jubæ galeam inumbrant.*

Et apud Aristophanem *Acharn.* *v.* 1108. de Lamacho duce,

Τὸ λοφεῖον ἐξένεγκε τῶν τριῶν λόφων.
Loculamentum trium cristarum cedo mihi.

Sic Virgilius *Æneid.* III. *v.* 468. *seq.* Grajas jubas celebrat:

Et conum insignis galeæ, cristasque comantes,
Arma Neoptolemi. - - -

Et *Æneid.* VII. *v.* 785. *seq.* de Turno:

Cui triplici crinita juba galea alta chimæram
Sustinet. - - -

Mos hic antiquitus plerisque gentibus familiaris: ut Caribus (4) apud Plutarchum *Artoxerxe Tom.* I. *pag.* 1016. *A.* quos

(3) Tales etiam in Samnitum armatura refert *Liv.* lib. I. c. 40. *Galeæ nimirum cristatæ, quæ speciem magnitudini corporum adderent.* Vbi simul aliquis cristarum usus indicatur, quæ alias etiam ad ornatum & ad terrorem faciebant. vid. Differt. p. 19. seq.

(4) Quos etiam hujus rei inventores faciunt *Schol. Thucyd.* lib. I. p. 5. & alii ab Excell. *Wittero*, nunquam nisi pia cum veneratione a me dimittendo, allegati: Differt. m. c. cap. III. p. 17. cf. *Ste-*

A. quos ideo Persæ ἀλεκτρυόνας *gallos* vocarunt, διὰ τοὺς λόφους οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη, *cristarum causa*, *quibus exornant galeas*. Simili ratione apud Suetonium in *Cæsare c.* 24. *pag.* 34. Gallica legio *Alauda* dicta. Ceterum *galeam loro sub collo habebant adnexam*, quod ὀχέα Homerus vocat *Iliad.* III. *v.* 371. *seq.* de Paride:

> Ἄγχε δέ μιν πολύκεστος ἱμὰς ἁπαλὴν ὑπὸ δειρὴν
> Ὅς οἱ ὑπ' ἀνθερεῶνος ὀχεὺς τέτατο τρυφαλείης.
> *Præfocabat autem eum acu pictum lorum tenero sub jugulo,*
> *Quod ipsi sub mento retinaculum adstringebatur galeæ.*

§. II. Pectori circumponebatur θώραξ (5) *thorax*; *Iliad.* III. *v.* 332. de Paride;

> Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνεν.
> *Deinde vero thoracem circa pectora induit.*

Quæ verba de Hercule armato protulit Hesiodus quoque in *Scuto v.* 124. Ita & Xenophon *Cyrop. lib.* 2. *p.* 33. *fin.* Θώραξ μὲν γὰρ περὶ τὰ στέρνα ἁρμόζων ἑκάστῳ ἦσαν. *Singulis thorax pectori erat adaptatus*. Hesychius (*voc.* Θώραξ) λωρίκιον *loricam parvam* vertit, Romana voce; ut a lorica Romanorum non multum distitisse censeatur. Apol-

Stewech. ad *Veget.* p. 61. *Casaub.* ab *Suet.* Cæs. c. 24. & Differt. cit. p. 9. ubi etiam de setis equinis exquisita maxime loca leguntur. λόφος aliis idem est quod φάλος dicitur: ab aliis vero hæc distinguuntur. lege ibi p. 15. sq. & *Potter.* lib. III. c. IV. p. 444. Galea vero crista carens *Homero* dicitur καταῖτυξ Iliad. X. 257. sqq. quā de cf. *Eustath.* & *Schol.* ad h.l. Adde quæ leguntur in absolutissima Differt. p. 22. seq. quæ, si de Galearum variis partibus, ornamentis & usu vario optima quævis edificere velis, omnino suo loco conferenda.

(5) Thorax vero Atticus præstantissimus habebatur. vid. *Ælian.* lib. III. c. XXIV. *Pollux* lib. I. §. 149. *H. Thoracis itaque partes fuerunt duæ laminæ æneæ fibulis junctæ; una, quæ dorsum tuebatur, altera, quæ ventriculum*; quam descriptionem nobis suppeditat *Pausanias* Phocic. c. XXVI. p. 863. quem locum respexit utique, sed male citavit *Potter.* lib. III. c. IV. p. 447. *& partem quidem anticam* (ita pergit *Pausan.*) γύαλα, *posticam* προτῆγον (nisi legend. προσῆκον. vid. not. ibid.) *vocabant*.

Apollonius pectori apponit θώρηκα ςάδιον *rigidum thoracem*, *Argon.*III. *v.*1225. cujusmodi longum ac erectum fuisse arbitrantur; cum reliqui θώρηκες essent ἀλυσιδωτοί, *conserti fibulis* (*vid. Scholia ad* Apollon. *l.m.c.*) qualem Virgilius celebrat *Æneid.* III. *v.* 467.

Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Plerumque θώραξ *constabat ex solidiore metallo* (6), velut ære, unde sæpius χάλκεος θώρηξ *æreus thorax* apud Homerum *Iliad.* XIII. *v.* 371. *seq.* & 397. *seq.* Alias etiam ex lino (7); *Iliad.* II. *v.* 529. *Catalog. Nav. v.* 36. de Ajace Oilei,

- - Ὀλίγος μὲν ἦην, λινοθώρηξ·

- - *parvus quidem erat, lineum thoracem gestans.*

Ab Alcæo apud Athenæum *lib.* XIV. *pag.* 627. *B.* quoque celebrantur

- - θώρηκές τε νέῳ λίνῳ·

- - *thoraces novi linei.*

quemadmodum apud Xenophontem Ἀναβασ. *lib.* IV. *p.* 265. *lin.* 21. etiam recensentur λινοῖ θώρακες, *linei thoraces*. Atque hac ratione Homerus etiam χιτῶνα *tunicam* armatis assignat, quam χάλκεον *æneam* vocat (8); *Il.* XIII. *v.* 439. *seq.* ςρεπτὸν quoque *Iliad.* V. *v.* 113. ut sit *lorica ex annulis tortis compacta*, *Iliad.* II. *v.* 416.

Ἑκτόρεον δὲ χιτῶνα περὶ ςήθεσσι δαΐξαι.

(*Da vero*) *etiam Hectoream circa pectus tunicam discindere.*

Et *Iliad.* X. *v.* 131. Agamemnon

- - Eu-

(6) Quod vero de heroicis modo temporibus intelligendum. Κατὰ δὴ ἐμὲ, inquit *Pausan.* l. m. c. σπάνιον τῶν θωράκων τὸ σχῆμα ἦν τούτων, τὸ δὲ ἀρχαῖον ἐφόρουν αὐτούς.

(7) Versum qui huc citatur, spurium esse, nec ullum linei Thoracis usum fuisse asserit *Schol.* ad *Iliad. II.* 528. Fuit tamen eorum aliquis usus; uti Amphius λινοθώρηξ dicitur Iliad. II. 830. & sagittarii iis instructi. vid. iter. *Schol.* l. c. v. 529. *H.* Magis tamen eos in venationibus quam in bello obtinuisse censet *Pausan.* Attic. c. XXI. p. 50.

(8) Huc refer etiam Iliad. I. 370. ubi Græci χαλκοχίτωνες a *Poëta* dicuntur. *H.*

- - - Ἔνδυνε περὶ στήθεσσι χιτῶνα.
- - *Induit circa pectora tunicam.*

Idem superinduit pellem leoninam *Iliad.* X. *v.* 23.

Ἀμφὶ δ' ἔπειτα δαφοινὸν ἑέσσατο δέρμα λέοντος

Et deinde sanguine infectam induit pellem leonis.

Similiter Menelaus *ibid.* *v.* 29.

Παρδαλέῃ μὲν πρῶτα μετάφρενον εὐρὺ κάλυψε
Ποικίλῃ. - - -
Pelle pardi quidem primum tergum latum texit
Varia. - - -

Quomodo & Pindarus assignat Peliæ regi παρδαλέαν, *pellem pardi*, *Ode* IV. *Pythior.* ἀντιστρ. δ. *v.* 6. Ita quoque Hercules pelle leonina se induit, apud Theocritum *Idyl.* XXV. *v.* 279. *& seq.* ut esset ἕρκος Ἐνυαλίου, *Martis septum*. Apud Orpheum *Argon.* *v.* 199. etiam Ancæus ursinam pellem gestabat

- - Ἄρκτου λάσιον στέρνοις ἀμπίσχετο δέρμα·
- - *Vrsi hirsutam pectori induit pellem.*

Sic apud Apollonium *lib.* I. *Argon.* *v.* 324. *seq.* Argus amictus tauri pelle,

Δέρμα δ' ὁ μὲν ταύροιο ποδηνεκὲς ἀμπέχετ' ὤμοις
Ἄργος Ἀρεστορίδης λάχνῃ μέλαν. -
Ac humeros amiciverat pelle taurina talari
Atrique velleris Argus Arestoris. -

Vbi Scholiastes *ad h. l. morem hunc omnibus fuisse heroibus priscis*(9) tradit: Σύνηθες τοῖς ἥρωσι τὸ δερματοφορεῖν. Simili ratione apud Virgilium *Æneid.* V. *vers.* 36. *seq.* *Acestes*

Horridus in jaculis, & pelle Libystidos ursæ.

Et *libro* VIII. *v.* 552. *seq.*

- - - *Quem fulva leonis*
Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis.

§. III. *Accedebat cingulum*, quo lumbos constringebant; (10) ζώνην Homerus vocat seu μίτρην. Sic *Iliad.* V. *v.* 857. Mars vulneratus ad imum ventrem

Νεία-

(9) Idem & de Arcadibus refert aliisque gentibus *Pau-* *san.* Messen. c. XI. p. 306.

(10) Id proprie μίτρη. nonnun-

Νείατον ἐς κενεῶνα, ὅθι ζωννύσκετο μίτρην.
Imum in ile, ubi cingebatur cinctu;
Et *Iphidamas percussit Agamemnonem*
- κατὰ ζώνην, θώρηκος ἔνερθε·
- *ad zonam, thoracem subter:*

Iliad. XI. *v.* 234. Menelaum quoque, tuta μίτρη ex ære confecta (11), ne sagitta Pandari ventrem trajiceret; *Iliad.* IV. *v.* 137. & 187. Scholiastæ *ad v.* 187. χαλκῆ λεπὶς, ἣν ζώννυνται περὶ τὸν κενεῶνα χάριν πλείονος ἀσφαλείας. *Lamina ænea, qua se circa ventrem cingunt, majoris securitatis gratia.* At vero *Iliad.* XVI. *v.* 419. ἀμιτροχίτωνες *armis spoliati* dicti, qui in acie ceciderunt, quos ἀζώνους *cingulo carentes* interpretatur Athenæus *lib.* XII. *pag.* 513. *D. Cingebant se, cum prælium esset ineundum;* *Iliad.* XI. *v.* 15.

Ἀτρείδης δ' ἐβόησεν, ἰδὲ ζώννυσθαι ἄνωγεν,
Atrides clamavit, & accingi (i. e. armari) jussit.

Vnde Pausanias *Bœoticis lib.* IX. *cap.* 17. *pag.* 743. *fin.* Τὸ δὲ ἐνδῦναι τὰ ὅπλα, ἐκάλουν ἄρα οἱ παλαιοὶ ζώσασθαι. Καὶ δὴ Ὅμηρον Ἄρει τὸν Ἀγαμέμνονα ποιήσαντα ἐοικέναι τὴν ζώνην, τῶν ὅπλων τὴν σκευὴν φασιν εἰκάζειν. *Ipsum vero* arma induere, *veteres* cingere *dixerunt. Nam & Homerum quum Agamemnonem Marti similem zona fecisset, de armorum ornatu id intelligi voluisse putant.* In eundem modum cingi soliti Romani (12); ut cum ex aliis Scriptoribus, tum

X Plu-

nunquam & ζώνη vocatur: ζωστὴρ vero qui & apud nonnullos ζῶμα audit, a genubus ventrem attingebat, quo loricæ inferebatur: ut notat *Eustath.* ad Iliad. IV. 135. p. 453. Denique ζωστὴρ etiam sæpius usurpatur pro cingulo totam armaturam ambiente, uti Iliad. IV. 215. seq. cf. *Potter.* l. sæp. cit. p. 446. fin. *Pollux* lib. II. 166.

(11) Vt sensus aliquis emergat, ita malim legere: *Menelaum quoque tutatur μίτρη·* vel *Menelao quoque tutamen μίτρη* &c.

(12) Apud eos etiam cingulo & balteo donari, honori dabatur; & inde qui militarent *cincti* vocabantur. Contra, qui missi erant, dicebantur *discincti, militia exuti, cingulo privati.* vid. *Stewech.* ad *Veget.* II. p. 88. Cujus moris etiam apud Orientales inveniuntur vestigia, uti 2. Sam. XVIII. 11.

Plutarcho constat, in *Vita Coriolani Tom.* I. *pag.* 217.C, ἦν δὲ τότε τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος, εἰς τάξιν καθισταμένοις, καὶ μέλλουσι τοὺς θυρεοὺς ἀναλαμβάνειν, καὶ περιζώννυσθαι τὴν τήβεννον· κ. τ. λ. *Moris erat id temporis in acie stantibus Romanis, quum jam sumpturi scuta essent & togam præcincturi, &c. Prælio commisso zonam deponebant*; unde Xerxes apud Herodotum *Vrania, lib.* VIII. *cap.* 120. *pag.* 503. cum fugeret Athenis, Abderis zonam solvisse dicitur; *veluti loco ab hostibus tuto*, ὡς ἐν ἀδείῃ ἐών.

§. IV. *Tibiarum* quoque *habebant munimenta*, quæ κνημῖδας, *ocreas* Homerus (13) vocat: ut cum Paridis ac Achillis armaturam describit. *Iliad.* III. *v.* 330. *seq.* & XIX. *v.* 369.

Κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνήμῃσιν ἔθηκε
Καλὰς, ἀργυρέοισιν ἐπισφυρίοις ἀραρυίας.
Ocreas quidem primum circa tibias posuit
Pulchras, argenteis fibulis adaptatas.

Sic Hercules apud Hesiodum *Scuto v.* 122. *seq.*

\- - Κνημῖδας ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ
Ἡφαίστου κλυτὰ δῶρα, περὶ κνήμῃσιν ἔθηκε.
\- - *Ocreas ex orichalco splendido*
Vulcani inclyta dona, tibiis induxit.

Alcæus apud Athenæum *lib.* XIV. *pag.* 627. *B.* de domo quadam, quam Ἄρει κεκοσμῆσθαι dicit, *Marte ornatam* instructamque,

Χάλκειαι δὲ πασσάλοις κρυπτοῖσιν
Περικείμεναι λαμπραὶ κνάμιδες.
Vndique vero clavis occultis
Ocreæ splendidæ affixæ sunt.

§. V. Postremum *scuto seu clypeo universum corpus protegebant* (14);

Μr-

(13) Vnde etiam Achivi bonis ocreis instructi εὐκνήμιδες ab *Ipso* dicuntur Iliad. I. 17. *H.*

(14) Ἀνδρομήκεσι γὰρ ἐχρῶντο ταῖς ἀσπίσιν οἱ παλαιοί, inquit *Schol.* in Iliad. II. 389. adde *Æneid.* II. 227. Achivorum vero scuta præstantissima habita, quibus etiam eorum inventio adscribitur. vid. *Periz.* in *Ælian.* lib. III. c. XXIV. *H.*

Μηρούς τε, κνήμας τε κάτω, καὶ στέρνα καὶ ὤμους
Ἀσπίδος εὐρείης γαστρὶ καλυψάμενος.
Femora, tibiasque inferne, & pectora, & humeros
Clypei lati umbone contegens:

ait Tyrtæus *Carm.* III. *v.* 23. *seq.* Ex corio bubulo plerunque constabat, unde ἀσπίδας βοείας Homerus *sæpe* (*veluti Iliad.* V. *v.* 452. *seq.* XII. *v.* 425. *seq.*) vocat. Erat hoc multiplex, quo clypei essent fortiores, ære superinducto; quomodo describit Sarpedonis scutum *Iliad.* XII. *v.* 294. *seq.*

Αὐτίκα δ' ἀσπίδα μὲν πρόσθ' ἔσχετο πάντοσε ἴσην,
Καλήν, χαλκείην, ἐξήλατον, ἣν ἄρα χαλκεὺς
Ἤλασεν, ἔντοσθεν δὲ βοείας ῥάψε θαμειάς,
Χρυσείοις ῥάβδοισι διηνεκέσιν περὶ κύκλον.
Statim vero clypeum quidem ante se ferebat undique æqualem,
Pulchrum, æneum, lamina ductili tectum, quod faber
Ductili artificio fecerat, intus vero pelles bovinas consuerat spissas,
Aureis virgis perpetuis circa orbem.

Ita Ajacis scutum dicerem fuisse ἑπταβόειον, *e septem boum pellibus, quibus octavum accedebat æs. Iliad.* VII. *v.* 219. *seq.* & 223.

- - Σάκος ἑπταβόειον
Ταύρων ζατρεφέων, ἐπὶ δ' ὄγδοον ἤλασε χαλκόν.

At Æneæ clypeus quinque plicas habebat, duas æneas, duas stanneas & unam auream,

Λεπτοτάτη δ' ἐπέην ῥινὸς βοός.
Tenuissimum erat inductum corium bovis:

Iliad. XX. *v.* 276. *Quinque etiam plicæ dicuntur fuisse in clypeo Achillis*, qui describitur *Iliad.* XVIII. *v.* 481.

Πέντε δ' ἄρ' αὐτοῦ ἔσαν σάκεος πτύχες.

Teucer quoque

- Ἀμφ' ὤμοισι σάκος θέτο τετραθέλυμνον.
- *Circum humeros posuit scutum quadruplex:*

Iliad. XV. *v.* 479. Hesychio (*voc.* Τετραθέλυμνον) τετράπτυχον, ἐκ τεσσάρων πτυχῶν πεποιημένον, ὅ ἐστιν ἐπιθήματα ἔχον τέσσαρα ἐπάλληλα, ἐκ τεσσάρων δερμάτων συνεστός, *e quadruplici obvis*

bovis tergore consutum; πτύχας θέτεις ἔχον ἐπ' ἀλλήλους, *quatuor plicas habens sibi invicem superimpositas*, ut ait Scholiastes, *ad Iliad.* XV. *v.* 479. Circularis erat figuræ(15), unde εὐκύκλους ἀσπίδας, *clypeos pulchre orbiculatos*, dixit Homerus *Iliad.* V. *v.* 453. Et ἄντυγα passim celebrat *exteriorem* περιφέρειαν *circumferentiam*, quæ etiam varia erat ac multiplex, corio extrema parte prominente, ut de Hectore *Iliad.* VI. *v.* 117. *seq.*

Α'μφὶ δέ μιν σφυρὰ τύπτε καὶ αὐχένα δέρμα κελαινὸν,
Α'ντυξ ἣ πυμάτη θέεν ἀσπίδος ὀμφαλοέσσης,
Circum autem ipsum malleolos pulsabat & cervicem corium nigrum,
Ora quæ extrema currebat circa scutum umbonem habens.

§. VI. Adnexum erat *lorum*, quod τελαμῶνα Homerus appellat, quale argenteum in clypeo Achillis laudat,

- Περὶ δ' ἄντυγα βάλλε φαεινὴν,
Τρίπλακα, μαρμαρέην, ἐκ δ' ἀργύρεον τελαμῶνα.
- *Orbe etiam (clypeum) circumdedit fulgido*
Triplicem, candentem, & ab eo nexit argenteum lorum:

Iliad. XVIII. *v.* 479. *seq.* Hoc suspensum erat ex humeris scutum, *Iliad.* XVI. *v.* 802.

- - Αὐτὰρ ἀπ' ὤμων
Α'σπὶς σὺν τελαμῶνι χαμαὶ πέσε τερμιόεσσα.
- - *Et ab humeris*
Clypeus cum loro in humum cecidit talaris.

Ex sinistra vero parte propendebat, ut dextra hostem libere aggrederentur. *Iliad.* XVI. *v.* 106. de Ajace

- - Ο' δ' ἀριστερὸν ὦμον ἔκαμνεν,
Ε'μπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἰόλον.
- - *Ille vero sinistro humero delassabatur,*
Firmiter usque tenendo scutum varium.

Hinc apud Virgilium *Æneid.* II. *v.* 671. *seq.*

- - *Clypeoque sinistram*
Insertabam aptans. -

Ælia-

(15)Et hic proprie clypeus dictus, oblonga vero scuta, vid. *Periz.* l. m. c. *H.* Plures clypeorum species vid. apud *Potter.* lib. III. c. IV. p.459.

Ælianus quoque narrat *lib.* XI. *cap.* IX. *pag.* 532. Scipionem, oſtentanti affabre factum ſcutum militi, dixiſſe: non in læva, ſed in dextra homini Romano ſpem ponendam. Plinius *Hiſtor. Natur. lib.* XXXIII. *cap.* I. *Tom.* II. *pag.* 440. *Quiſquis annuli uſum primus inſtituit, cunctanter id fecit, lævisque manibus ac latentibus induit, cum ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtentandus. Quod ſi impedimentum potuit in eo aliquod intelligi, etiam conſertoris uſu argumentum eſt, majus in læva fuiſſe, qua ſcutum capitur. Inſertorium* utique vocat quod Homerus τελαμῶνα; niſi malimus intelligere κανόνας *manubria*, quæ in clypeo appellat: uti illo Idomenei *Iliad.* XIII. *v.* 407.

Δινωτὴν φορέεσκε, δύω κανόνεσσ' ἀραρυῖαν.

Tornatum gerebat, duobus manubriis aptatum.

Et *libro* VIII. *v.* 192. *ſeq.*

Ἀσπίδα Νεστορέην τῆς νῦν κλέος οὐρανὸν ἵκει,

Πᾶσαν χρυσείην ἔμεναι, κανόνας τε καὶ αὐτήν.

Clypeum Neſtoreum, cujus nunc fama ad cælum pervenit,

Totum aureum eſſe, manubriumque & ipſum.

Scholiaſtes *ad loc. ult. cit.* ῥάβδους αἷς ἐκράτουν τὰς ἀσπίδας, *virgas, quibus clypeos tenebant.* Euſtathius *ad loc. eund. pag.* 707. *lin.* 57. *ſeq.* tradit ex veterum ſententia eſſe ῥάβδους ἀναφορέας τῆς ἀσπίδος, *virgulas clypeum ſuſtinentes*, quippe nondum inventa ὄχανα, id eſt, οἱ δι' ἱμάντων πόρπακες, *anſæ loricales*. Et Heſychius (*voc.* Κανών) Κανόνες, αἱ τῆς ἀσπίδος ῥάβδοι, ἀφ' ὧν ὁ τελαμὼν ἐξῆπτο. Κανόνες *ſunt virgulæ clypei, a quibus lorum enſis dependebat.*

* * *

CAPUT NONUM.

De Hasta, Gladio, Arcu, aliisque Armis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

IN armis quæ ad lædendum hostem sunt comparata, primum locum tenet *Hasta*; cujus solo nomine reliqua omnia sæpius veniunt notanda. *Constabat ex ligno, plerumque fraxineo*; unde Μελίην *fraxinum* sæpe appellat Poeta: peculiariter illam Achillis,

Πηλιάδα μελίην τὴν πατρὶ φίλῳ τάμε Χείρων,
Πηλίου ἐκ κορυφῆς, φόνον ἔμμεναι ἡρώεσσιν.

Peliadem fraxinum, quam patri ejus ceciderat Chiron
Pelii ex vertice, cædis auctorem futuram heroibus:

Iliad. XIX. *v.* 390. *seq.* Unde Plinius *Hist. Nat. lib.* XVI. *cap.* XIII. *Tom.* II. *pag.* 244. de fraxino loquens: *Procera hæc ac teres, pennata & ipsa folio, multumque Homeri præconio & Achillis hasta nobilitata. Cuspis* αἰχμὴ erat ænea, unde passim χάλκεον ἔγχος *ænea hasta*. Erat quoque *ima parte æs acuminatum, quo in terram defixo, hastæ stabant erectæ:* Σαυρωτῆρα Homerus vocat *Iliad.* X. *v.* 153. Hesychius *hac voc.* τὸ ἔσχατον σιδήριον τοῦ δόρατος. *Ferramentum imum hastæ*. Ita Pollux *lib.* I. *cap.* X. §. 136. *pag.* 93. & *lib.* X. *cap.* XXXI. §. 143. *pag.* 1325. Et Eustathius *ad Iliad.* X. *v.* 153. *pag.* 795. *lin.* 32. ait veteribus dictum τὸ ἐν ἑτέρῳ ἄκρῳ τοῦ δόρατος ἔσχατον ἀντίσθιον σιδήριον, *infimæ cuspidi hastæ ex adverso additum fer-*

ferramentum. Ait vero *ibid. lin.* 30. *seq.* ipse: *fuisse* σιδήριον κοῖλον ἐξ ἄκρου ὀξὺ, ᾧ ἐντιθέμενον τὸ ὀπίσω ἄκρον τοῦ δόρατος ὀρθὸν αὐτὸ ἱστάναι ποιεῖ, πηγνύμενον κατὰ γῆς· *ferramentum concavum mucronatum, cui inseritur ultima pars hastæ, quo terræ infixa hasta, consistebat erecta; utique* κατὰ σκόλοπα ἤγουν σταυρὸν; *ad modum patibuli seu crucis:* ut sit quasi σταυρωτήρ: Vtcunque res habeat, certum est, solitos veteres σταυρωτῆρσι hastas erigere, cum a bellico labore se reficerent, quemadmodum videmus factum a Diomede ac sociis dormientibus, *Iliad.* X. *v.* 152. *seq.*

- - ἔγχεα δέ σφιν
Ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο. - -
- - *Et hastæ ipsis*
Erectæ in cuspide posteriore fixæ erant. -

Idem observatum ab Illyriis sua tempestate, tradit Aristoteles *lib. de Art. Poet. cap.* XXV. *Tom.* IV. *pag.* 30. *C.* & simile quid apud Hebræos obtinuisse constat ex 1. *Samuel. cap.* XXVI. *comm.* 7. Alias hastis stabant inclinati, quemadmodum Achilles defessus:

Στῆ δ' ἄρ' ἐπὶ μελίης χαλκογλώχινος ἐρεισθείς.
Stetit autem fraxino ære præfixæ innixus:

Iliad. XXII. *v.* 225.

§. II. Porro *duplex erat hastarum genus*; unum quo cominus, alterum quo eminus (1) pugnabant. Strabo *lib.* X. *pag.* 448. *C.* Διττὴ γὰρ ἡ τῶν δοράτων χρῆσις, ἡ μὲν, ἐκχειρὸς, ἡ δ' ὡς παλτοῖς. *Est enim duplex hastæ usus, unus cominus; alter jaculando.* Homerus Eubœenses maxime celebrat *Iliad.* II. *v.* 543. (*Catalog. Navium v.* 50.) ubi dicuntur

Αἰχμηταὶ μεμαῶτες ὀρεκτῇσι μελίῃσι
Θώρηκας ῥήξειν. - -
Bellatores docti porrectis hastis fraxineis
Thoraces disrumpere. - -

Talisque fuit Achillis hasta, quam nemo præter eum pote-

(1) Hastas vero, antequam emitterent, vibrabant: unde ἐγχέσπαλοι dicti Iliad. II. 131. Causam vid. in *Schol.* & *Etymol. h. v. H.*

poterat agitare *Iliad.* XVI. *v.* 140. *seq.* Ex altero genere fuit Hectoris illa hasta, quam in Achillem conjecit *Iliad.* XXII. *v.* 293.

Στῆ δὲ κατηφήσας, οὐδ' ἄλλ' ἔχε μείλινον ἔγχος·

Stetit autem vultu dejecto, neque enim aliam habebat fraxineam hastam:

Indeque gladio districto eum aggressus est. Ita Paris & Menelaus inter se sortiti, uter prior emitteret hastam; quod cum utrinque esset factum, gladio depugnarunt; *Iliad.* III. *v.* 340. *seq.* Simili ratione apud Theocritum *Idyl.* XXII. *Part.* II. *v.* 191. *seq.* Castor & Lynceus hastas in se invicem contorserunt, quibus clypeorum umbone diffractis gladios evaginarunt,

Τὼ δ' ἄορ' ἐκ κολεοῖιν ἐρυσσαμένω, φόνον αὖτις
Τεῦχον ἐπ' ἀλλήλοισι. - -

Illi vero enses e vaginis stringentes, rursum cædem
Sibi mutuo struebant. - -

§. III. *Gladium* ferebant ab humeris loro suspensum *Iliad.* II. *v.* 45. & XI. *v.* 29. de Agamemnone,

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον,

Ex humeris vero suspendit gladium argenteis clavis distinctum.

Et *Odyss.* II. *v.* 3. de Telemacho:

- Περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ' ὤμῳ.
- *Gladiumque acutum suspendit ab humeris.*

Et Hesiodus, *Scuto Herculis v.* 221. *seq.*

Ὤμοισιν δέ μιν ἀμφὶ μελάνδετον ἄορ ἔκειτο
Χάλκεον ἐκ τελαμῶνος, - -

Ex humeris autem circa eum vagina inclusus niger gladius pendebat
Æreus ex loro. - -

In latus vero desinebat; unde passim dicti milites extrahere παρὰ μηροῦ *a femore*, ut *Iliad.* I. *v.* 190. (*vid. & Iliad.* V. *v.* 666. *&c.* 694. *Odyss.* IX. *v.* 300. X. *v.* 126. 294. 321. 535.)

- Φάσγανον ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ.
- *Gladium acutum stringens a femore.*

Et alibi. Sic apud Virgilium *lib.* X. *v.* 786. *&* 788. Æneas: - - *Ocyus*

- . *Ocyus ensem*
Eripit a femore. - -

Et *lib.* VIII. *v.* 459. *Evander*
- *Lateri atque humeris Tegæum subligat ensem.*

Gladiorum vero vaginis appendebant *pugiones*, μαχαίρας, uti patet ex Agamemnone *Iliad.* III. *v.* 271. *seq.*

Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν,
Ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας.

Atrides vero districto manibus cultro,
Qui ejus ad ensis magnam vaginam semper appensus erat,
Agnorum ex capitibus abscidit pilos.

Et vero simile est, hoc veluti cultro usos in mensa; quando apud Græcos non alia vox huic rei significandæ apta. Morem hunc veteribus Gallis tribuit Posidonius apud Athenæum *lib.* XIV. *pag.* 151. *fin.* & *seq.* quem hodieque apud plerosque milites obtinere videmus.

§. IV. Post gladium venit *Arcus*, quem etiam humeris habebant aptatum cum pharetra sagittis instructa; ut videre licet in Apolline *Iliad.* I. *v.* 54.

Τόξ' ὤμοισιν ἔχων ἀμφηρεφέα τε φαρέτρην.
Arcum humeris gestans, & undique tectam pharetram.

Sic Hercules apud Hesiodum *v.* 129. *seq.*

- Κοίλην δὲ περὶ στήθεσσι φαρέτρην
Καββάλετ' ἐξόπιθεν. -
- . *Cavam autem circa pectora pharetram*
Rejecit in tergum. -

Et Camillæ apud Virgilium *Æneid.* XI. *v.* 652.
Aureus ex humero sonat arcus.

Sagittationis graphica descriptio est *Iliad.* IV. *v.* 105. *seq.* ubi Pandarus Menelaum vulnerat. Cornua arcus ex capra sylvestri facta; aurea imposita κορώνη *curvatura, ad quam ponebantur sagittæ, crena nervo bovino ex altera parte immissa.* *Jaculaturus* autem *nervum mammæ admovet; qui mos etiam fuit Amazonum: at nunc in aurem dextram trahitur*, ait Eustathius *ad l. m. c. pag.* 452. *lin.* 5. *seq.* quod facere etiam solitos Persas, testatur

tur Procopius *lib. I. de Bell. Perſ. c.* I. (*vid. Script. Hiſt. Byzantin. pag. 226. D.*) Ἕλκεται δὲ αὐτοῖς κατὰ τὸ μέτωπον ἡ νευρὰ, παρ᾽ αὐτὸ μάλιστα τῶν ὤτων τὸ δεξιόν. *Ceterum e lato ad frontem arcu, nervum retorquent, ad aurem pene uſque dextram*. Porro σίδηρον *ferrum* vocat Homerus telum *Iliad.* IV. *v.* 123. *Odyſſ.* XXI. *v.* 3. 81. *&c.* a cuſpide fortaſſis ferro præmunita. Alias tela quoque veneno fuiſſe armata, liquet ex *Odyſſ.* I. *v.* 261. *ſeq.* ubi Vlyſſes fertur profectus in Ephyram,

> φάρμακον ἀνδροφόνον διζήμενος, ὄφρα οἱ εἴη
> Ἰοὺς χρίεσθαι χαλκήρεας. - -
> *Venenum mortiferum inquirens, ut poſſet*
> *Sagittas ungere æratas.* - -

Ita Virgilius *Æneid.* IX. *v.* 772. *ſeq.* de Amyco,

> - - *Quo non felicior alter*
> *Vngere tela manu, ferrumque armare veneno.*

Mos hic Parthis ac Scythis magis uſitatus, quam Græcis. Ceterum non modo ſagittis arcu emiſſis utebantur; ſed vel maxime *jaculis*, (quæ ἄκοντα Homerus vocat *Iliad.* XI. *v.* 551. XVII. *v. 661. Odyſſ.* XIV. *v.* 225. *&c.*) *manu vibratis*.

§. V. Arcui vicina σφενδόνη *funda:* quam Poeta appellat ἐϋστρόφον οἰὸς ἄωτον *tortam ovis lanam*, *Iliad.* XIII. *v.* 716. ubi ait, Locros non uſos ſcutis vel haſta, ſed arcubus ac fundis. Hac lana quoque obligata Agenori manus haſta vulnerata, *ibid. v.* 599. *ſeq.*

> Αὐτὴν δὲ ξυνέδησεν ἐϋστρόφῳ οἰὸς ἀώτῳ,
> Σφενδόνῃ, ἣν ἄρα οἱ θεράπων ἔχε ποιμένι λαῶν.
> *Ipſam vero colligavit ſcite circumvoluta ovis lana,*
> *Funda, quam ei miniſter tenebat paſtori populorum.*

Δουλικώτερον (2) *magis ſervile* hoc armaturæ genus cenſet Cy-

(2) Levis armaturæ militibus ut plurimum adſcribitur, cum ſagittis, jaculis &c. fere conjuncta; ut apud *Thucyd.* lib. IV. p. 275. D. cf. *Pauſan.* Meſſen. c. 11. p. 306. & *Tyrtæum* Carm. III. v. 4. a fin. *Idem* vero Locros Opuntios gravi armatura uſos tradit, quos *Homerus* Iliad. XIII. 716. cum arcu & funda veniſſe ſcribit: vid. Attic. cap. 23. p. 54. Latinis iſti *ferentarii* dicti; juxta *Feſt.* h. v. apud *Perott.* col. 1150.

Cyrus, apud Xenophontem VII. *Pædiæ pag.* 149. *lin.* 16. eoque vult inermem multitudinem uti. Et Alexander apud Curtium *lib.* IV. *cap.* XIV. *comm.* 5. hostiles copias elevans, *Intuerentur*, inquit, *barbarorum inconditum agmen: alium nihil præter jaculum habere; alium funda saxa librare, paucis justa arma esse.*

Sed & *ipsi heroes manu saxa contorquebant*. Sic namque Agamemnon *Iliad.* XI. *v.* 265. pugnabat

Ἔγχεΐ τ', ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν.

Hastaque, enseque, magnisque saxis.

Et Ajax Hectorem saxo ferit, *Iliad.* VII. *v.* 268. *seq.* & XIV. *v.* 409. *seq.* Hector Epigeum, *Iliad.* XVI. *v.* 577. *seq.* Patroclus Sthenelaum, *Iliad.* XVI. *v.* 586. *seq.* Sic apud Pindarum *Ode* IV. *Nem.* (*) πέτρῳ *saxo* occisi duodecim heroes. Mardonium quoque lapide occidit in prælio Spartiata, λίθῳ τὴν κεφαλὴν πατάξας, *capite ejus lapide icto*: ut est apud Plutarchum *Aristide Tom.* I. *pag.* 330. C. *Ex muris præcipue saxa dejicere soliti in invadentem hostem*: quemadmodum Danai

- - χερμαδίοισιν ἐϋδμήτων ἀπὸ πύργων
Βάλλον ἀμυνόμενοι· - -

Iliad. XII. *v.* 154. *seq.* Sic apud Virgilium *Æneid.* IX. *v.* 512. *coll.* 510. *Teucri*,

Saxa quoque infesto volvebant pondere. -

Et Herodotus *Vrania*, *lib.* VIII. *cap.* 52. *pag.* 479. narrat, *Athenienses in barbaros portas subeuntes, saxa molaria devolvisse.* Atque hoc modo ad Argos interemptus *Pyrrhus Epirota, qui, dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus*: ut ait Justinus *lib.* XXV. *cap.* V. *comm.* 1.

§.VI.

1150. fin. & 1153. 22. vid. & *Varron.* apud *Steweck.* ad *Veget.* lib. II. c. XIX. p. 176. seq. Fundæ descriptionem & originem *Idem* tradit ad lib. I. c. XVI. p. 43. vid. & *Hieron.* *Mercur.* de Arte Gymn. lib. II. cap. 12.

(*) Στρ. β. *verf.* 7. *seqq.* calculum vero si ex *verf.* 10. posueris, *viginti quatuor* emergunt.

§. VI. *Bipennes* quoque, quas ἀξίνας Homerus vocat, usurparunt. Hoc armorum genere Pisander excepit Agamemnonem, eum gladio invadentem, *Iliad.* XIII. *v.* 612. In navali etiam pugna adhibuerunt, *Iliad.* XV. *verſ.* 711.

Ὀξέσι δὴ πελέκεσσι καὶ ἀξίνῃσι μάχοντο.

Acutis jam ſecuribus & bipennibus pugnabant.

Ibidem & *contis uſi*, *v.* 388. *ſeq.*

Μακροῖσι ξυστοῖσι, τά ῥά σφ' ἐπὶ νηυσὶν ἔκειτο

Ναύμαχα, κολλήεντα, κατὰ στόμα εἱμένα χαλκῷ.

Longis contis, qui eis in navibus jacebant

Ad navale prælium apti, compacti, os obducti ære.

§. VII. Poſtremum *clava* quoque in bello uſi, ut Areithous cognomento Κορυνήτης *Claviger*, qui non arcu vel haſta pugnabat,

Ἀλλὰ σιδηρείῃ κορύνῃ ῥήγνυσκε φάλαγγας·

Sed ferrea clava rumpebat phalangas:

Iliad. VII. *v.* 141. Talis quoque Periphetes ille κορυνήτης *clavatus* dictus apud Plutarchum *Vit. Theſei Tom.* I. *p.* 4. *B.* unica clava armatus, quam abſtulit victor Theſeus: ut etiam retulit Diodorus Siculus *lib.* IV. *cap.* LXI. *pag.* 262.

CAPUT

CAPVT DECIMVM.

De armorum Materia ac Forma.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

ARma pleraque veterum heroum *ex ære* componit Homerus: eumque secuti antiquiores Poetæ Græci, ac Latini. Multus est in hac re astruenda Pausanias *Laconicis lib.* III. *cap.* 3. *pag.* 211. & ænea fuisse veterum arma confirmat ex Pisandri bipenni seu securi, ac Merionæ telo, quæ ænea prodidit Homerus *Iliad.* XIII. *v.* 612. itemque ex Achillis hasta Phacelide in Minervæ templo posita, & Memnonis ense apud Nicomedenses in Æsculapii fano asservato, qui totus ex ære, cum hastæ illius ima tantum & summa cuspis sit ærea. Plutarchus quoque in *Vita Thesei Tom.* I. *pag.* 17. *B.* narrat, cuspidem hastæ æneam, ensemque æneum repertum a Cimone Miltiadis, cum ex ejus sepulcro, quod extabat in insula Saro, Athenas ossa transportaret. Similiter Herodotus *Euterpe*, *lib.* II. *cap.* 152. *pag.* 149. memoria prodidit, Jonas quosdam & Cares prædandi gratia in Ægyptum venientes, *ære fuisse armatos*, ὁπλισθέντας χαλκῷ. Huc pertinet quod scribit Dionysius Halicarnasseus *lib.* IV. *Antiq. Rom. pag.* 221. *lin.* 22. *seq.* Servium Tullum selectæ cuidam tribui imperasse arma ænea: ἀσπίδας Ἀργολικὰς, καὶ θώρακα, καὶ κράνη χάλκεα, καὶ δόρατα καὶ κνήμας καὶ ξίφη, *clypeum Argivum, loricam & galeam ex ære, & ocreas; hastam & gladium.* Inde Livius *lib.* I. *cap.* 43. *Tom.* I.

I. *pag.* 85. *Arma his imperata, galea, clypeus, ocreæ, lorica, omnia ex ære*. Nimirum *prior apud mortales fuit æris quam ferri usus:* ut testatur Hesiodus, Ἔργοις *vers.* 149. *seq.* ubi de variis mundi ætatibus agit:

Τοῖς δ' ἦν χάλκεα μὲν τεύχεα, χάλκεοι δέ τε οἶκοι,
Χαλκῷ δ' ἐργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.
His erant ænea arma, æneæque domus,
Ære vero operabantur: nigrum enim nondum erat ferrum.

Confirmat hanc sententiam Lucretius, V. *v.* 1282. *seq.*

Arma antiqua Manus, Vngues, Dentesque fuerunt,
Et Lapides, & item sylvarum fragmina Rami,
Et Flammæ, atque Ignes, postquam sunt cognita primum:
Posterius Ferri vis est, Ærisque reperta:
Et prior Æris erat, quam Ferri cognitus usus.

§. II. Hinc factum, ut postquam jam invaluisset *ferri usus*, tamen æri sua dignitas permanserit, armaque heroum ex eo composita fuerint. Quin & æris nomine denotatum ferrum; siquidem χαλκεύς *faber ærarius* dictus ὁ τὸν σίδηρον ἐργαζόμενος, *qui ferrum exercet:* ait Aristoteles in *Poetica cap.* XXV. *Tom.* IV. *pag.* 31. *B.* cujus exemplum apud Homerum, *Odyss.* IX. *vers.* 393. ubi cum χαλκεύς dictus esset securim stridentem aqua tingere, subjungitur

- Τὸ γὰρ αὖτε σιδήρου γε κράτος ἐστίν.
- *Hoc enim jam ferri utique robur est.*

Ita Plutarchus *Camillo Tom.* I. *p.* 150. *D.* ἐχαλκεύσατο κράνη τοῖς πλείστοις ὁλοσίδηρα. *Galeas plerisque ferreas paravit*. Quod movit nonnullos, ut quæ χάλκεα *ænea* Homerus appellat, *ferrea* verterent. Sed ferrum ab ære manifeste distinguit Poeta(1) in heroum armatura. In qua hoc videtur observasse, *ut ferri usum pene ad arma defensionis gratia comparata* restringat; *in ceteris* promiscue ponat *æs*. Nimirum, ut post Aristotelem *Problem.* *Sect.*

(1) Vid. Iliad. IV. 510. seq. V. 723. at thoraces aenei & hastæ æneæ promiscue apud Ipsum *Poëtam* occurrunt. vid. Iliad. XXIII. 560. seq. χάλκεον ἔγχος ubivis fere occurrit. cf. de re ipsa *Camerar.* Probl. VII. apud *Gruter.* T. IV. p. 100.

Sect. I. *Quæst.* 35. *Tom.* IV. *pag.* 43. *A.* ſcripſit Plutarchus in *Sympoſiacῶn lib.* III. *cap.* X. *pag.* 659. C. vulnera ære inflicta minus dolent, faciliuſque curantur. Vt proinde generoſi illi heroes ære hoſtem aggredi, quam ferro maluerint.

§. III. *Stannum* quoque fuit in heroum armis; ut in thorace Agamemnonis *Iliad.* XI. *v.* 34. Ocreis Achillis *Iliad.* XVIII. *v.* 612. Clypeo Æneæ *Iliad.*XX. *v.* 271. & aliis id genus. *Auri* quoque *&* *argenti maximus uſus* in heroum armis paſſim apparet. At *Iliad.*II. *v.* 872. (*Catal. Nav. v.* 379. *ſeq.*) Amphimachus vituperatur, quod inſtar puellæ, aurum geſtans ad bellum profectus ſit:

Ὃς καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμόνδ' ἴεν ἠΰτε κούρη,
Νήπιος. - -

Qui & aurum geſtans ad bellum ibat velut puella,
Stultus. - -

Ita quoque Perſis aurum vitio verſum apud Plutarchum, *Ariſtide Tom.* I. *pag.* 328. C. ἐσθῆτος ποικίλματα, καὶ χρυσὸς ἐπὶ σώματι μαλακοῖς καὶ ψυχαῖς ἀνάνδροις. *Veſtes picturatæ, & aurum in corporibus mollibus & animis effeminatis.* Eorum tamen more ornatos Homericos heroas, dicit Dio Chryſoſtomus *Orat.* II. *de Regno pag.* 29. *B.* Οὔκουν φαίνεται χρυσοφορίας ἐπαινῶν ὁ Ὅμηρος, καὶ ταῦτα εἰς πόλεμον, ψελλίων τε καὶ στρεπτῶν, ἔτι δὲ χρυσῶν φαλαρίων καὶ χαλινῶν, ὁποῖα τοὺς Πέρσας φασὶν ἐπιτηδεύειν. *Non igitur videtur Homerus auri geſtationem approbare, & præſertim in bellum, armillarum & torquium, inſuper & aurearum phalerarum & frenorum, quibus ſummopere Perſas ſtudere ajunt.*

§. IV. *Armorum* quoque *ſplendor* valde ab heroibus affectatus; non tam *ad decus*, quam *ad metum hoſtibus incutiendum*; uti *Iliad.* XIII. *v.* 340. *ſeq.*

- - . Ὄσσε δ' ἄμερδεν
Αὐγὴ χαλκείη, - -

- - *oculos autem perſtringebat*
Splendor æreus. - -

In hunc modum *variis* quoque *picturis diſtinguebant.* Qua-

Qualis thorax ille Agamemnonis, cujus decem semitæ ex nigro cyano metallo, duodecim ex auro, viginti ex stanno; cærulei vero dracones tres juxta collum erant protensi, *Iliad.* XI. *v.* 24. *seq.* In clypeis potissimum hoc obtinebat; qualis supra alios ab Homero describitur ille Achillis, factus a Vulcano variarum rerum imaginibus insignis, *Iliad.*XVIII.*vers.*481. *seq.* Cui similis is, quem singulari poemate complexus Hesiodus, *Scuto Herculis a v.* 139. *ad* 320. Quem item Æneæ datum a Vulcano scribit Virgilius, *Æneid.* VIII. *v.* 729. Turni quoque clypeus depictam habebat Jo, cum custode Argo, & Inachum amnem vina fundentem, *Æneid* VII. *v.*789. *seq.*

§. V. Ita vero *moris fuit perpetuo insigne aliquod in scuto gestare* (2). Servius *ad lib.* II. *Æneid.v.*396.scribit, in Græcorum clypeis Neptunum fuisse pictum, Minervam in illis Trojanorum. At Ulysses Delphinis insigne habuisse dicitur Plutarcho *Tom.* II. *pag.* 985. *B. De Solertia Animalium*. Agamemnon vero Terrorem leonis capite expressum, apud Pausaniam *Eliacis Prior. lib.* V. *cap.* 19. *pag.* 425. Plutarchus quoque narrat *Vit. Alcibiadis Tom.* I. *pag.* 198. *fin.* Alcibiadem notatum ob ἀσπίδος διαχρύσου ποίησιν, οὐδὲν ἐπίσημον τῶν πατρίων ἔχουσαν, ἀλλ' ἔρωτα κεραυνοφόρον, *clypeum deauratum, in quo non assueta a majoribus insignia habebat insculpta, sed Amorem fulmen tenentem*. Priores hujus rei auctores dicti Cares apud Herodotum *Clio*, *Prior lib.* I. *cap.* 171. *pag.* 71. Καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες· καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημήια ποιέεσθαι· καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι. *Galeis cristas imponendas primi ostenderunt Cares, clypeis signa adjunxere, postremo lora quoque scutorum excogitaverunt*. Atque hæc de veterum Græciæ heroum armatura ex Homero dicta sunto; quibus corollarii loco subjiciendum, quod notavit Plutarchus, eum fortissimos quosque

(2) Quale Atheniensibus erat noctua in clypeis expressa, Minervæ signum. vid. *Camerar.* ad *Sophocl.* Ajac. p.m.36.

que ac pugnacissimos viros quam optime armatos in certamen educere, ut vita non temere sit exponenda: Ὅθεν Ὅμηρος μὲν ἀεὶ τοὺς θαῤῥαλεωτάτους καὶ μαχιμωτάτους ἄνδρας εὖ καὶ καλῶς ὡπλισμένους ἐξάγει πρὸς τοὺς ἀγῶνας. *Unde fortissimos quosque & bellicosissimos viros educit ubique ad certamen Homerus accurate armatos*, in *Pelopida*, *Tom.* I. *pag.* 278. *B.*

CAPVT VNDECIMVM.

De Equis.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Equorum		*Pugna jugali, ubi*	
Ornamenta	§. I.	*Currus*	§. III.
Cura	§. II.	*Equorum numerus*	§. IV.
Usus, in		*Auriga*	§. V.

§. I.

EQuorum magnus quoque heroibus in bello usus, unde passim ἱππόδαμοι *equorum domitores* (*Iliad.* IV. *v.* 509. VI. *v.* 299. IX. *v.* 51. *&c.*) ἱπποκορυσταὶ *equis pugnantes* (*Iliad.* II. *v.* 1. X. *v.* 431. XVI. *v.* 287.) dicti. Illi *variis ornamentis insigniebantur* (1). χρυσάμπυκες subinde appellati (*) *ob aurea frena*; qualis ille Masistii etiam apud Herodotum *Calliope*, *lib.* IX. *cap.* 20. *pag.* 520. ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινόν τε, καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. (*Qui equo*

Y

(1) Mnestheus dicitur abs *Homero* post Nestorem in ornandis equis peritissimus. Iliad. II. 554. *H.* Certæ etiam literæ iis inustæ, ex quibus nomen ducebant: hinc κοππατίας apud *Aristoph.* Nub. v. 23. ubi vid. *Spanh.* Samphoras item, aliique. vid. h. d. r. *Athenæum* lib. XI. p. 467. B.

(*) Diana χρυσήνιος *aureas habenas tractans* dicitur *Iliad.* VI. *v.* 205. item Mars *Odyss.* VIII. *v.* 285. *de equis hoc epitheton nusquam legeris apud* Homerum.

equo Nisæo insedit, aureo freno. & aliis insignibus eximie ornato. At Mydoni frena ebore candentia *Il.* V. *v.* 583.

Ἡνία λεύκ' ἐλέφαντι χαμαὶ πέσον. - -

Frena candida ebore humi ceciderunt. -

Maxillare quoque παρῄιον ebore ornatum, & purpura russatum, *Iliad.* IV. *v.* 142. & 144. qui mos regibus potissimum adscriptus

- - Βασιλῆϊ δὲ κεῖται ἄγαλμα.

- - *Regi vero est repositum ornamento*.

Erat & *funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colligantur*, Ἄμπυξ Homero dictus (*). Eustathio, *ad Il.* V. *v.* 358. *p.* 556. *lin.* 24. *seq.* σειρὰ κατάχρυσος τὰς περὶ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων τρίχας συνδέουσα. Hinc equi χρυσάμπυκες *aureis phaleris insignes* denominati. Coma etiam ζεύγλῃ *circulo* circa jugum revincta, ut *Iliad.* XVII. *v.* 439. *seq.* in equis Achillis,

- - - Μιαίνετο χαίτη,

Ζεύγλης ἐξεριποῦσα παρὰ ζυγόν. - -

- - - *fœdabantur autem juba*

Circulo profusa juxta jugum. - -

§. II. *Aqua* vero *jubas equorum lavare soliti, oleo deinde affuso*; quod sæpius equis suis a Patroclo dicit præstitum Achilles, *Iliad.* XXIII. *v.* 281. *seq.*

- - - Πολλάκις ὑγρὸν ἔλαιον

Χαιτάων κατέχευε, λοέσσας ὕδατι λευκῷ,

- - - *Sæpe humidum oleum*

Jubis superfundebat, lavans aqua limpida.

Nempe ut hoc pacto vegetiores ac nitidiores apparerent. In *pastum* vero habebant lotum & apium:

Λωτὸν ἐρεπτόμενοι, ἐλεόθρεπτόν τε σέλινον.

Lotum depascentes palustreque apium:

Iliad. II. *v.* 776. (*Catalog. Nav. v.* 283.) At equi Pandari mandentes hordeum ac avenam,

- - Κρῖ λευκὸν ἐρεπτόμενοι καὶ ὀλύρας·

- - *Hordeo albo vescentes, & arinca*:

Iliad.

(*) *Ex mente* Eustathii *mox* *cabulum in equorum ornatu no-citandi; simplex vero hoc vo-* *occurrit*.

Iliad. V. *v.* 196. Diomedis vero triticum, *Il.* X. *v.* 569.

- - Μελιηδέα πυρὸν ἔδοντες.

- - *Dulce triticum edentes.*

Idem traditur de Hectoris equis; addito in potum vino, quod ipsa Andromache suppeditabat, *Iliados* VIII. *v.* 187. *seqq.* Hoc utique equis macilentis dari, auctor Columella *de Re Rust. lib.* VI. *cap.* XXX. (*vid. Scriptor. Rei Rust. pag.* 697.)

§. III. *Pugnabant equis, nonnisi curru junctis* (2); *quem variis* etiam *ornamentis habebant insignem. Iliad.* X. *v.* 438. de curru Rhesi:

Ἅρμα δέ οἱ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ εὖ ἤσκηται.

Currus vero ei auroque & argento scite elaboratus est.

Sic *Iliados* XXIII. *v.* 503. Diomedis

Ἅρματα δὲ χρυσῷ πεπυκασμένα κασσιτέρῳ τε.

Currus autem auro ac stanno tecti.

Simili modo apud Curtium *lib.* X. *cap.* I. *comm.* 24. Orsinis Persæ currus auro & argento adornati. *Velis* quoque *tecti currus*, *Iliad.* V. *v.* 194. *seq.* de rhedis Lycaonis:

- - - ἀμφὶ δὲ πέπλοι
Πέπτανται. - - - -

- - - *circumque vela*
Expansa sunt: - - -

& ἅρματα *currus* Achillis εὖ πεπυκασμένα *bene tecti*, *Iliad.* II. *v.* 777. (*Catal. Nav. v.* 284.)

§. IV. *Equi* ut plurimum *bini jungebantur*, uti Lycaoni *Iliad.* V. *v.* 195. *seq.*

(2) Videtur hic dubium movere Lucretium, qui currus serius inventos esse dicit lib. V.

Et prius est reppertum in equi conscendere costas,
Et moderarier hunc frænis dextraque vigere,
Quam bijugo curru belli tentare pericla.

Sed plusquam probabile videtur (*Potteri* hæc sunt verba l. III. c. III.) tempore belli Trojani morem equitandi & ex equo pugnandi a Græcis nondum receptum esse; quandoquidem *Heroës apud Homerum* (cujus auctoritas hac in re apud nos plurimum valere debet) *semper in prælium inducuntur curru, non equis, vecti.*

- - Παρὰ δέ σφιν ἑκάςῳ δίζυγες ἵπποι
Ἑςᾶσιν. - - - - - - -

- *Apud eorum unumquemque bijuges equi*
Adstant. - - - - - - -

Sic duo equi Achilli Xanthus & Balius, *Iliad.* XIX. *v.* 400. Ita *Æneid.* VII. *v.* 280.

Absenti Æneæ currum, geminosque jugales.

Addebatur nonnunquam tertius, παρήορος *ad temonem devinctus* Homero dictus, *Iliad.* XVI. *v.* 471. ὁ παρεζευγμένος, ἤγουν ὁ ἐγγὺς ὢν τῶν ζυγιτῶν, ἢ τῶν ζυγίων· *qui equis jugalibus a latere est adstrictus*, ait Eustathius (*ad Iliad.* VIII. *v.* 87. *p.* 700. *lin.* 46. *coll.* eodem *ad Iliad.* XXIII. *v.* 603. *pag.* 1319. *lin.* 7. *seq.*) additque *eos non stricte & firmiter currui alligari solitos, sicut jugales, sed* ἀνέτους παραρτᾶσθαι ἤτοι παραζεύγνυσθαι, *liberos appendi vel alligari*. Lorum quo continebantur, παρηορίαν vocat Homerus *Iliad.* VIII. *v.* 87. *seq.* ubi recidit Nestor, equo lethali vulnere afflicto, ne esset aliis impedimento:

Ὄφρ' ὁ γέρων ἵπποιο παρηορίας ἀπέταμνε
Φασγάνῳ ἀΐσσων·
Dum senex equi lora abscindebat
Gladio insurgens. - - -

Talis quoque extrajugalis equus Sarpedoni, quem similiter vulneratum abscidit Automedon:

Ἀΐξας ἀπέκοψε παρήορον. - -
Insurgens abscidit equum ad temonem devinctum:

Iliad. XVI. *v.* 474. Meminit hujus ritus Dionysius Halicarnasseus, *Antiquit. Rom.* VII. *pag.* 479. *lin.* 36. *seqq.* Ἀρχαῖον ἐπιτήδευμα καὶ ἡρωϊκὸν, ᾧ ποιεῖ τοὺς Ἕλληνας Ὅμηρος ἐν ταῖς μάχαις χρωμένους. Δυσὶ γὰρ ἵπποις ἐζευγμένοις, ὃν τρόπον ζεύγνυται συνωρὶς, τρίτος παρείπετο σειραῖος ἵππος ῥυτῆρι συνεχόμενος· ὃν ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι, καὶ συνεζεῦχθαι παρήορον ἐκάλουν οἱ παλαιοί. *Priscum & heroicum studium, quo Græcos in pugnis utentes facit Homerus. Nam duobus equis bigarum in morem junctis adjungebatur tertius funalis, loramentis adnexus; quem* παρήορον *vocabant prisci*, ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι καὶ συνεζεῦχθαι, *id est, ex eo quod appensus atque adjunctus esset*. Addit autem

sua

sua ætate hanc consuetudinem desiisse; apud Romanos tamen adhuc observari. Ceterum *Iliad.* VIII. *v.* 185. videntur quatuor equi in curru Hectoris juncti, sic namque eos alloquitur:

Ξάνθε τε, καὶ σὺ Πόδαργε, καὶ Αἴθων, Λάμπέ τε δῖε.

Xantheque, & tu Podarge, & Æthon, Lampeque generose.

Sed veteres Critici censent, duo priora nomina esse ἐπίθετα posteriorum, quos binos tantum agnoverunt equos; ea fulti ratione, quod duali numero Hector utatur, *v.* 186.

Νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον· - -

Nunc mihi alimentorum præmia rependite.

Alioqui constat etiam quadrigarum usum Homero non fuisse ignotum ex *Odyss.* XIII. *v.* 81. ubi dicit navem Phæacum currere,

- - ὥστ' ἐν πεδίῳ τετράοροι ἄρσενες ἵπποι.

Sicut in campo quadrijuges masculi equi.

§. V. Equis his regendis *sedebat* ἐν δίφρῳ *in curru auriga*, qui *scutica impellebat*. Aderat παραιβάτης *rhedarius, qui ex curru pugnabat*, simulque illi dictabat quo frena vellet torqueri, ut notat Eustathius *Iliad.* XI. *v.*519. *pag.* 860. *lin.* 22. *seqq. cf.* Eundem *Iliad.* VIII. *v.* 127. *pag.* 703. *lin.* 15. Priori munere sæpe functi magni viri, uti Pandarus Lycaonis filius; etsi Æneæ παραιβάτῃ cesserit certa de causa, *Iliad.* V. *v.* 237. *seq.* Nestor etiam in curru Diomedis *Iliad.* VIII. *v.* 115. *seq.* Similiter duo filii Priami in curru, nothus & legitimus, quorum ille aurigabatur, hic pugnabat; *Iliad.* XI. *v.* 102. *seq.* Imo & Hector scutica impellit equos *Il.* XV. *v.*352. Id vero Persarum principibus indecorum habitum, qui lege regia vetiti tangere frena, ut liquet ex Diodoro *lib.* XVII. *cap.* XXXIV. *pag.* 513. *fin.* ubi Darius extrema coactus necessitate, equos habenis trahit. Ceterum ex curru subinde desiliebant pugnaturi, uti Paris, *Iliad.* III. *v.* 29.

- - Ἐξ ὀχέων σὺν τεύχεσιν ἆλτο χαμᾶζε.

- - *De curru cum armis desiliit humi.*

Similiter Hector, *Iliad.* XI. *v.* 211. Idem factum ab Hercule & Cygno pugnaturis,

- - Εὐπλεκέων δίφρων θόρον αἶψ' ἐπὶ γαῖαν,

- - *A bene compactis bigis desilierunt celeriter in terram:*

Hesiodus *Scuto v.* 370. Et apud Virgilium *Æneid.* X. *verf.* 453.

Desiluit Turnus bijugis: pedes apparat ire.

CAPVT DVODECIMVM.

De Navibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Navium		*Species variæ*	§. III.
Vsus		*Insignia*	
Bellicus & piraticus	§. I.	*Picta*	§. IV.
unde		*Effigiata*	§. V.
Pugnæ navales	§. II.		

§. I.

AD bellicum apparatum etiam pertinent *naves*. Iis enim Græci ad Trojam expugnandam profecti, numero MCLXXXVI. ut liquet *ex catalogo*, qui est *Iliad.* II. *a v.* 494. *ad fin.* (*Part.* II. *quæ Bœotia quoque audit.*) etsi Thucydides *lib.* I. *pag.* 8. *A.* MCC. enumeret. *In illis* quoque *pugnarunt armis nauticis instructi:* qualia ξυστὰ ναύμαχα *conti navales*, *Iliados* XV. *v.* 677. Achilles utique *Iliad.* IX. *v.* 328. ait, se navali classe duodecim civitates expugnasse:

Δώδεκα δὴ σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ' ἀνθρώπων.

Duodecim autem urbes hominum classe vastavi.

Et Vlysses prædicat se novies bello navali imperasse:

Εἰνάκις ἀνδράσιν ἦρξα καὶ ὠκυπόροισι νέεσσιν

Ἄν-

Ἄνδρας ἐς ἀλλοδαπούς.

Novies viris imperator fui & velocibus navibus
Viros adversus externos:

Odyss. XIV. v. 230. *seq.* Ita vero *piratæ veteres*, *passim navibus omni armaturæ genere instructis*, huc illuc *grassabantur*; & mari terraque infesta bellis ac latrociniis omnia loca habebant, ut ex *multis* Homeri *locis*(*)constat; & ex Thucydide confirmatur *initio libri primi*, *pag.* 4. *A.* Et quidem tradit, eorum more constructas habuisse suas naves heroas Homericos, non utique *tectas* κατακεκλεισμένας, sed concavas magis, ut apparatus bellicus cum ipsis infra in navi jaceret: sicuti explicat Scholiastes, *ad lib.* I. *pag.* 8. *lit.* *n.*

§. II. *Ab hoc* utique *hominum genere processerunt navales pugnæ*, quæ postea in Græcia fuerunt celebratæ. Earum *primam inierunt Jones* cum Cyro; postea Polycrates, qui varias insulas sibi subjecit. Tum Phocæenses prælio navali Carthaginenses superarunt; donec tandem Medico bello Darii ac Xerxis tempore, majoribus classibus dimicatum, ut narrat Thucydides *lib.* I. *pag.* 12. *seq.*

§. III. Ac primæ quidem naves erant longæ, longoque remorum ordine agebantur; qui modo plures, modo pauciores fuere. *Odyss.* IX. *v.* 322. mentio fit νηὸς εἰκοσόροιο *navis viginti remis actæ*. At *Iliad.* II. *v.* 719. (*Catal. Navium v.* 226.) quinquaginta remiges, iidemque sagittarii in septem Philoctetæ navibus ab Homero collocantur,

ἐρέται δ' ἐν ἑκάστῃ πεντήκοντα·

remiges autem in unaquaque quinquaginta erant.

Quales naves πεντηκόντοροι *quinquaginta remigum* communiter Græcis dictæ, quæ maximum omnium habuerunt usum. Primum apud Græcos his navigasse tradit Phocæenses Herodotus *Clio*, *lib.* I. *cap.* 163. *pag.* 67. Οἱ δὲ Φωκαιέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, καὶ τόν τε Ἀδρίην, καὶ τὴν Τυρσηνίην, καὶ τὴν Ἰβηρίην, καὶ τὸν

(*) *Vid. Odyss.* III. *vers.* 73. *seq.* IX. *vers.* 254. *seq.* & *cf.*) Auctor *Noster supr. lib.* II. *cap.* IX. *pag.* 138. *seq.*

τὶν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες· ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. *Hi Phocæenses primi Græcorum longis navibus usi feruntur : Adriamque simul & Tyrrheniam, Iberiam atque Tartessum occupaverunt. Navigiis autem utebantur non rostratis, sed penteconteris, h. e. lembis quinquagenum remorum.* Ejusmodi fuit Argo πεντηκόντορος, ut ex Argonautarum(1)numero constat, qui fuere κώπηρέται, *ipsi remiges* : etsi Theocritus in *Hyla Idyl.* XIII. *v.* 74. τριακοντάζυγον dicat, *tricenis utrinque remis impulsam*. Fuit utique hoc navis genus affine *Galeæ*, quæ hodie obtinent apud plerasque gentes. Ceterum τριήρεις *triremes*, quibus creberrime usi veteres, longo tempore post heroas inventæ; & quidem primum Corinthi, ut tradit Thucydides *lib. I. p.* 10. *B.*

§. IV. *Solebant* porro *naves pingi* ac illustrari variis coloribus : unde eas subinde Homerus *Iliad.* II. *v.* 637. (*Catal. Nav. v.* 144. *Odyss.* X. *v.* 123. *& Odyss.* XXIII. *v.* 271.) vocat μιλτοπαρῄους, φοινικοπαρῄους *miniatis ac punicatis veluti genis*. Ita Virgilius quoque *Æneid.* VIII. *v.* 93. *pictas carinas* celebrat; ubi Servius (*vid. ad Æneid.* X. *v.* 157.) *Homerus meminit, quod naves pingebantur rubrica*. Morem hunc pervetustum tradit Herodotus *Thalia*, *lib.* III. *cap.* 58. *pag.* 184. Τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νέες ἦσαν μιλτηλιφέες. *Antiquitus autem naves omnes erant rubrica delibutæ*. Posterioribus quoque sæculis passim naves pictæ. Seneca *Epist.* LXXVI. *Tom.* II. *p.* 295. *seq. Navis bona dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum aut aureum rostrum est ; nec cujus tutela ebore cælata est. Consueverant* autem *certas imagines in iis depingere*, a quibus ipsæ naves habebant nomen. Ita apud Virgilium *Æneid.* V. (*) naves dictæ Pi-

(1) Idem quoque *Potter.* perhibet lib. III. c. XIV. p. 510. sed, uti Nostro quoque visum est, non nominato aliquo auctore. *Plinius* lib. VII. c. ult. Jasonem oblonga navi vectum esse tradit. Argonautarum numerum quinquaginta & quatuor fuisse tradit *Nat. Com.* lib. VI. c. X. cf. *Eund.* l. c. VIII. p. 281.

(*) Apud Virgilium *fere ubique legitur Pristis ut lib. cit. v.* 154. *de Centauro vid. ibid. v.* 122. *&* 155. *seq. Chimæra eod. lib. v.* 118. *&* 223.

Pistrix(2), *Centaurus*, *Chimæra*. Tauri quoque nomine insignis fuit illa, qua transvecta Europa, ut traditum est ab Agatharchide Cnidio in *rebus Europicis* apud Natalem Comitem *Mythol.lib.* VIII.*cap.* XXIII.*pag.* 918. Sic apud Lucianum *Tom.* II. *pag.* 494. πλοίῳ sive *Votis*, navis prora utrinque habet τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς θεὸν Ἶσιν· *Isin deam ex cujus nomine navis appellabatur*.

§. V. Sed enim *soliti quoque deorum imagines habere in navibus tutelæ ergo*; quales Phœnicibus Πάταικοι *Pataeci* apud Herodotum *Thalia*, *lib.* III. *cap.* 37. *p.* 176. τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρώρῃσι τῶν τριήρεων περιάγουσι. *Hos in triremium proris Phœnices circumferunt*. Similem morem in Homericis navibus observat Vetus Scholiastes *Iliad.* IX. *v.* 241. ubi Hector jactat se præcisurum navium ἄκρα κόρυμβα, *summa rostra*: Ἐπειδὴ, inquit, ἐπὶ τῶν ἀκροστολίων ἦσαν ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τῶν θεῶν. *Quandoquidem in rostris navium posita erant simulacra deorum, eorumque imagines*. Ceterum, *hæc* potissimum (3) *solitos in navali pugna tollere* veteres, liquet ex Diodoro Siculo *lib.* XX. *cap.* LXXXVII. *p.* 814. ubi Rhodii ταχέως τὰ μὲν ἀκροστόλια περιέσπασαν· ὕλην δὲ ξηρὰν καὶ δᾳδας ταῖς ναυσὶν ἐνέντες ἐνέπρησαν. *Acrostolia celeriter avellebant, injectisque malleolis & tæda in naves, eas ipsas concremabant*. Docetque Idem *lib. eod. cap.* LII. *pag.* 788. in more fuisse, ut his veluti spoliis naves victrices ornarentur, αὐτὸς δὲ τὰς ἰδίας ναῦς κοσμήσας τοῖς ἀκροστολίοις, καὶ τὰς ἁλούσας ἐφελκόμενος, τὸν πλοῦν ἐποιεῖτο. *Ipse naves suas acrostoliis exornat, captasque hostium naves remulco trahens, navigabat*. Non absimili ratione apud Plutarchum *Themistocle* To. I.

(2) Lectio hæc non æque probata, ac *Pristis*, ut ex cit. *Virgilii* locis adparet. Et *pristis* de navi, *pistrix* de bellua dicitur vid. *Serv.* ad *Æneid.* III. 427. cf. Not. *Clar. Viror.* ad *Hygin.* fab. 273. p. 323. *Alex.* tamen Genial. lib. VII. videtur etiam *Pistrix* legisse: qui cap. II. p. 170. huc omn. conferendus.

(3) Vide de his acrostoliis etiam *Cæl. Rodig.* p. 145. C. *Apollon. Interpr.* lib. I. v. 1089. & *Schef.* de Milit. Nav. lib. II. c. 6. Est & aliquid ex re naurica apud *Procl.* ad *Hesiod.* p. 141. pr.

I. *pag.* 119. *E.* narratur Lycomedes Atheniensium Trierarcha primam navem Xerxis cepisse, ἧς τὰ παράσημα περικόψας, ἀνέθηκεν Ἀπόλλωνι δαφνηφόρῳ. *Cujus abscidit insignia, atque Apollini victori sacravit.*

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

De Obsidione.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Obsidionum		*Castra*	§. III.
Origo	§. I.	*in quibus*	
Descriptio, ubi		*Tentoria*	§. IV.
Obsessores &		*Excubiæ*	§. V.
Obsessi	§. II.	*Exploratores*	§. VI.

§. I.

INitio *omnes Græciæ urbes carebant muris*, eoque perviæ erant variis, quæ antiquitus promiscue fiebant, direptionibus; ut testatur Thucydides *lib.* I. *pag.* 4. *A. Adversus has postmodum extructi muri, turribusque muniti*; uti de Thebanorum urbe testatur Homerus, factum ab Amphione & Zetho *Odyss.* XI. *v.* 262. *seq.*

Οἱ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο,
Πύργωσάν τ' ἐπεὶ οὐ μιν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναιτο
Ναιέμεν, - - -
Qui primi Thebarum fundamenta jecerunt septem portas habentium,
Turribusque circumdederunt. Cum absque turribus non possent
Habitare. - - -

Nempe *ob Phlegyas*, a quibus continuo infestabantur, ut ait Scholiastes *ad loc. cit.* Ea de causa Laomedon quoque muris circundari urbem Trojanam coactus, cui

cui operam navavit Neptunus; *Iliad.* XXI. *v.* 446. *coll. præced.* Et in universum Homerus civitates εὐπύργους, εὐτειχέους vocat, *Iliad.* VII. *v.* 71. *Iliad.* I. *verſ.* 129. *&c. ob turres mœniaque, quibus munitæ.* Solitum autem aggerem e terra muris accumulari, exemplo Trojæ, cui χυτὸν τεῖχος, *murus aggere factus* tribuitur, *Iliad.* XX. *v.* 145.

§. II. *Hinc natæ obſidiones*, quibus urbes expugnarentur. *Ejuſmodi* decennalis fuit ad Trojam: *Cujus moræ cauſſam extitiſſe* Thucydides *lib.* I. *pag.* 8. *C. D.* ait, *non tam hominum, quam pecuniarum penuriam. Quippe minorem exercitum commeatus defectu duxere pro numero, quem belligerando ibi alitum iri credebant. Nec omnibus etiam copiis uſi, ſed ad agriculturam Cherroneſi ſe converterunt ad latrocinium, quandoquidem non ſufficiebat commeatus. Vnde Trojani tam diuturno tempore Græcis reſtiterunt, certantes cum exiguo hominum diſperſorum numero, cui erant pares.* Finitimas urbes hinc inde vastarunt, ne auxilio eſſent Trojanis: ait Plutarchus in *Homero pag.*268.*lin.*23. Achilles illis dux; qui hoc nomine prædicat, ſe claſſe depopulatum duodecim civitates: pedeſtri vero militia undecim circa Trojam. In quibus Lyrneſſus fuit, unde abſtulit Briſeidem *Bœot. v.* 197.

§. III. *Caſtra muris obſepire ac concludere moris fuit.* Hoc namque Græcos feciſſe, ſimul atque ad Trojam venerunt, auctor Thucydides *lib.* I. *p.* 8. *D.* Ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμενοι μάχῃ ἐκράτησαν, δῆλον δέ. τὸ γὰρ ἔρυμα τῷ στρατοπέδῳ οὐκ ἂν ἐτειχίσαντο. *Poſtquam autem appulerunt, prælio viciſſe clarum eſt: non enim muris exercitum ac caſtra cinxiſſent.* Scholiaſtes *ad h.l.* factum ait, *ob barbarorum incurſiones*, διὰ τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς. In hunc modum ingens ille murus *Iliad.* VII. *v.* 436. *ſeq.* ſub finem obſidionis a Græcis dicitur Homero extructus, quum Trojani urbe egreſſi eorum caſtra invaderent. Foſſa huic erat acuminatis palis prætexta; ipſe turribus, pinnis, propugnaculis, piliſque munitus, uti deſcribitur *Iliad.* XII. *v.* 4. *ſeq.* & 416. *ſeq.* Quanquam non me latet, fictum ab Homero priſcis viſum, apud Strabonem

nem *lib.* XIII. *pag.* 598. C. ubi Ariſtoteles ait, ὁ δὲ πλάσας ποιητὴς ἠφάνισεν. *Idem ille, qui murum extruxit Poeta, eundem etiam delevit.* At enim veteribus uſitatum morem in re ſimili Poeta oſtendit.

§. IV. In caſtris erant *tentoria* κλισίαι, quæ incolebant heroes apud naves. Quale illud Achillis deſcriptum *Iliad.* XXIV. *v.* 448. *ſeq.* ex abietibus conſtructum ac coopertum lanuginoſo culmine e pratis deprompto; aula frequentibus furcis circumpoſita. Illi vero ac Ajaci Telamonis in extremis partibus erat locus, quod eſſent

- - Ἠνορέῃ πίσυνοι καὶ κάρτεϊ χειρῶν,

ſingulari fortitudine adverſus hoſtilia diſcrimina prævalentes, *Iliad.* VIII. *v.* 226. At Vlyſſes ſtationem habebat in medio navium, qui locus tutior, & prudentiæ ejus ſervandæ aptior, *Iliad.* VIII. *v.* 222. *ſeq. Ante tentoria* vero *erat ſpecula*, ex qua rerum omnium proſpicerent ſtatum: quod factitat Neſtor, *Iliad.* XIV. *v.*8.

Αὐτὰρ ἐγὼν ἐλθὼν τάχα εἴσομαι εἰς περιωπήν.

At ego profectus ad ſpeculam actutum cognoſcam.

§. V. *Excubiæ* quoque noctu ſtudioſe factæ diſpoſitis per caſtra vigilibus, multiſque ignibus accenſis. Hoc jubet Neſtor *Iliad.* IX. *v. 66. ſeq.*

- - Φυλακτῆρες δὲ ἕκαστοι

Λεξάσθων παρὰ τάφρον ὀρυκτὴν τείχεος ἐκτός.

- - *Cuſtodes autem ſinguli*

Cubent ad foſſam depreſſam murum extra.

Principes etiam noctu diſcurrebant per caſtra viſuri, an cuſtodiæ rite haberent: quod facit Neſtor cum Vlyſſe ac Diomede, *Iliad.* X. *v.* 180. *ſeq. coll. præced.* Sic in Rutulorum caſtris apud Virgilium *Æneid.* IX. *v.* 166. *ſeq.*

Collucent ignes: noctem cuſtodia ducit

Inſomnem ludo.

Nec ſecus fecere obſeſſi (1): uti imperat Priamus

Καὶ

(1) Eiſdem quoque in more fuit, τῇ μὲν ἡμέρᾳ καπνὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν διεγείρειν, τῇ δὲ νυκτὶ φλόγα, τὴν ἀπὸ τῶν περιο-

Καὶ φυλακῆς μνήσασθε, καὶ ἐγρήγορθε ἕκαστος.
Et excubiarum mementote, & vigilate quisque:

Iliad. VII. *v.* 371. (*vid. & Iliad.* XVIII. *v.* 299. & *Iliad. lib.* VIII. *v.* 517. *seq.*). Hector per præcones jubet senes juvenesque vigilare circa urbem; ac mulieres ignem habere in domibus luculentum. Ex hoc more Xenophon *Pædiæ lib.* III. *pag.* 65. *lin.* 35. *seq.* Καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακίων καύσαντες, ἐκοιμήθησαν. *Itaque tunc cænati, constitutis excubiis, & ignibus ante has excitatis, quieti se dederunt.*

§. VI *Exploratores* quoque utrinque missi, qui, quæ ab hostibus agerentur, perviderent; ut fit *Iliad.* X. *v.* 395. *seq.* & apud Virgilium *Æneid.* XI. *v.* 512. (*vid. & Æneid.* IX. *v.* 170.). Trojanis quoque noctu αὐλοὶ καὶ σύριγγες *tibiæ fistulæque* in usu: quos audisse dicitur Agamemnon *Iliad.* X. *v.* 13. Barbaris hoc familiare fuisse olim in Asia, liquet ex Herodoto *Clio*, *lib.* I. *cap.* 17. *pag.* 7. ubi Alyattes rex Lydorum ἐστρατεύετο ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ αὐλοῦ γυναικηΐου τε καὶ ἀνδρείου. *Processit in expeditionem ad cantum fistularum fidiumque, tam muliebris quam virilis.* Tubæ quoque usum in obsidione notat Homerus *Iliad.* XVIII. *v.* 219. *seq.*

\- - Ὅτε τ' ἴαχε σάλπιγξ
Ἄστυ περιπλομένων δηΐων ὕπο θυμοραϊστέων.
\- - *Quando clangit tuba*
Propter hostes exitiales urbem cingentes.

Scholiastes *ad h. l.* tamen vult (2) hoc κατὰ πρόληψιν *per anticipationem* ab Homero dictum; quia heroicis temporibus nondum inventa tuba, concha duntaxat utebantur marina.

CAPVT

φοινίκων βοήθειαν καὶ συμμαχίαν ἐπικαλουμένους, ut ait *Schol.* ad Iliad. XVIII. 207. *in navali quoque prælio in nocte lumen, in die fumus insidias adventusque hostium & occulta consilia plerumque indicabant*; *Alex.* Genial. lib. VI. cap. II. *p.* 179.

(2) Idem l. m. c. etiam dicit: οὐδέπω γὰρ ἦν εὑρεθεῖσα σάλπιγξ.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De Pugna.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I.

PRæcipua belli pars consistit in *pugna*. *Ea Græcos superasse statim post appulsum Trojanos*, auctor est Thucydides *lib.* I. *pag.* 8. *D.* & Plutarchus *Vit. Homer. pag.* 268. *lin.* 18. narrat hac occisum Protesilaum, cujus mors (1) notatur *Iliad.* II. *v.* 698. (*Catal. Nav. v.* 205. *seq.*). Exin legati ad repetendam Helenam missi Menelaus ac Vlysses, de quibus *Iliad.* III. *v.* 205. *seq.* Quod cum negassent, denuo pugna Græci eos lacessere, qua adhuc permanserunt superiores, Inde diviso exercitu, alia commiserunt certamina complura, in quibus sæpe Trojani victores, præsertim cum Achilles a bello desisteret: usque adeo ut urbe magna ex parte excesserint, castraque sua Græcorum castris junxerint, dirupto muro, naves adurere parantes: qua de re *Iliad.* VIII. & *seq.* (*vid. potius hac de re Iliad.* XII. *v.* 49. *seq. v.* 197. *seq. v.* 442. *seq.*). Cujusmodi irru-

(1) Pluribus de ea disceptatur apud *Eustath.* ad loc. a Nostro indicatum. Ad hujus quoque tumulum Alexander sacra fecit apud *Arrian.* lib. I. p. 12. B.

irruptiones ab obsessis fieri solitas, docet Homerus *Iliad.* XVIII. *v.* 282. *coll. v.* 303. *seq.* in clypeo Achillis: uti & Hesiodus *in Scuto Herculis v.* 239. *seq.*

§. II. *Antequam prœlium inirent, in more habebant cibum capere*(2), ut ad sustinendum belli laborem essent fortiores. Jubet hoc fieri a Græcis Vlysses *Iliad.* XIX. *v.* 160. *seq.*

Α'λλὰ πάσασθαι ἄνωχθι θοῇς ἐπὶ νηυσὶν Α'χαιοὺς
Σίτου καὶ οἴνοιο· τὸ γὰρ μένος ἐσὶ καὶ ἀλκή.
Sed vesci jube velocibus in navibus Achivos
Cibo & vino: quæ robur mortalium.

Quod etiam Plato confirmat *lib.* I. *de leg. Tom.* II. *p.* 625. *D. E. vid. & lib.* VIII. *de Republ. Tom.* II. *p.* 559. Vnde & Livius *lib.* IX. *cap.* 32. *Tom.* I. *pag.* 802. scribit: *In Romanorum militaribus institutis fuisse positum, ut milites pasti educerentur in aciem.*

§. III. *Aciei dispositio* priscis Græcis usitata describitur *Iliad.* IV. *v.* 297. *seq.* ubi Nestor *primo loco* collocat *equites, pedites postremo, ignavos in medio:*

Ι'ππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφι.
Πεζοὺς δ' ἐξόπιθεν σῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς,
Ε'ρκος ἔμεν πολέμοιο· κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν,
Ο'φρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζῃ.
Equites quidem primum cum equis & curribus:
Pedites autem a tergo constituit multosque strenuosque,
Vallum ut essent belli: ignavos autem in medium coegit,
Vt etiam nolens quis necessitate coactus bellaret.

Varie tamen hoc intellectum fuisse a veteribus scribit Eustathius *ad h. l. p.* 474. *lin.* 36. *seq.* Quidam enim τὸ

(2) Quem per ἄρισον vel ἀκράτισμα intelligi vult *Perizon.* in *Ælian.* lib. XI. c. XIX. Notat hunc etiam ritum *Lucianus* Parasito: Πρῶτον μὲν ἀρισοποιησάμενος ἔξεισιν ἐπὶ τὴν παράταξιν, καθάπερ καὶ ὁ Ο'δυσσεὺς ἀξιοῖ. *Primum quidem postquam prandium sumserat, tum demum exit in aciem, sicut etiam Vlysses præcipit.* Locum innuit *Homeri* a Nostro quoque observatum Iliad. XIX. 160. seq. Idem & apud Persas obtinuit: quod fere perpetuum est apud *Xenoph.* vid. modo Pæd. lib. V. pag. 97.

τὸ Πρῶτον *primum* pro dextro cornu accipiebant. Τὸ ὄπιθεν *postremum* pro finistro, dicebantque φάλαγγα *phalangem* ἐπὶ μετώπου *in longitudinem*, non κατὰ βάθος *in latitudinem* ordinatam. At Herodotus & Apion *apud* Euftathium *ad l. m. c. p.* 474. *lin.* 38. cenfebant hanc difpofitionem, κατὰ πλινθίον (3) factam, id eft, *ad longos ordines ejufdem numeri*; iterque quoddam intercesfiffe, ut per illud irent ac redirent, qui vellent. Plutarchus vero *lib. de Homero* (vid. *Homeri Vitam*, *pag.* 310. *lin.* 45.) ftatuit, præcefliffe equites; fecutos a tergo pedites: quod videtur convenientius vero. Euftathius porro *ad loc. antea cit. pag.* 474. *lin.* 33. cenfet in medio duorum militum unum ignavum fuiffe collocatum, ut a generofis traheretur ad officium. Hoc vero effe, quod ait Arrianus in *Indicis*, *pag.* 185. *D.* (*&* *apud* Euftathium *l. fæp. cit. lin.* 34. *feq.*) ἐπὶ τριῶν τανθῆναι φάλαγγα, *triplici ordine aciem inftruere*. Fuiffe utique exercitum in acie ampliorem, liquet ex eo, quod *Iliad.* XIII. *v.* 308. *feq.* Meriones dubitat, num ad dextram, an finiftram Trojanæ aciei partem irruat, an vero in medium prorumpat:

> Ἢ ἐπὶ δεξιόφιν παντὸς στρατοῦ, ἢ ἀνὰ μέσσους.
> Ἢ ἐπ' ἀριστερόφιν. - - -
> *An ad dextram totius exercitus, an per medios,*
> *An ad finiftram.* - - - -

Quam arctiffime autem junctos milites innuit Homerus, *Iliad.* XIII. *v.* 130. *feq.* cum ait:

> Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ·
> Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.
> (*Adden*[*s*]*atis ordinibus*) *hafta haftæ quafi vallo facto conjuncta, fcutum fcuto, aliud fuper alio:*
> *Clypeus nempe clypeum fulciebat, galea galeam, virum vir.*

Quod etiam repetitur *Iliados* XVI. *v.* 211. *&* 215. ubi Achillis copiæ educuntur. Sic Virgilius *Æneid.* X. *v.* 361.

Con-

(3) Sic acies laxatis ordinibus difpofita & late fufa videtur dicta ἐπὶ πλέον *Paufan.* Meffen. cap. 11. p. 306.

Concurrunt: hæret pede pes, densusque viro vir.

Porro Nestor quoque jubet equos contineri suo ordine, ne versentur in peditum turba. Ita nempe equites aggressi equites, pedites pedites. *Iliad.* XI. v. 150. *seq.*

> Πεζοὶ μὲν πεζοὺς ὄλεκον φεύγοντας ἀνάγκῃ,
> Ἱππεῖς δ' ἱππῆας. - - -
> *Pedites quidem pedites interficiebant fugientes necessitate,*
> *Equites vero equites.* - - -

§. IV. *Initio pugnæ* religiose *Deos* victoriæ consequendæ ergo *precabantur*; quod passim testantur certamina sive ab exercitu universo, sive a singularibus militibus commissa. *Concipiebant & vota de armis præsertim hostium consecrandis*; ut constat exemplo Hectoris *Iliad.* VII. v. 81. *seq.* & Vlyssis *Iliad. lib.* X. v. 570. *seq.* Inde quoque sacerdotes ac vates in exercitu habebant (4); qui victimas Diis offerrent, & ex visceribus animalium, avium volatu aliisque divinationibus (5) Deorum voluntatem edocerent. Et *moris fuit* (6), *ut vates lauro coronatus, facemque gestans in acie præcederet; a quo milites religiose abstinebant*: quemadmodum tradit Eustathius *Iliad.* XII. *ad v.* 73. *pag.* 893. *lin.* 11. *seqq.*

§. V. Porro *Duces orationem soliti habere ad milites* in acie collocatos, qua hortabantur strenue ut pugnarent, se invicem veriti; proposita victoriæ gloria ac utilitate. Minis etiam usi, ut Hector *Iliados* XV. v. 348. *seq.*

> Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω,
> Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι. - -
> *Quem autem ego seorsim a navibus alibi animadvertero,*

Z *Illic*

(4) Vid. h. d. r. *Rigalt.* ad *Onosandr.* p. 48.

(5) Veluti quoque ex flamma sacrificiali; *Eurip.* Suppl. v. 155.

(6) Verba hæc fere sunt *Diogeniani* Cent. VII. Adag. 15. cf. & *Schol. ad Eurip.* Phœniss. v. 1386. Πυρφόρος ille vates dictus, juxta *Suid.* h. v.

Illic ei mortem inferam. - -

Meminit Aristoteles *Ethic.* III. *capite* XI. *Tom.* III. *pag.* 48. *A. B.* ubi etiam tradit, nonnullos Imperatores fossas a tergo copiarum, aut aliquid aliud struxisse, ut cogerentur præliari: quomodo fluvio exercitum suum coercuisse Alexandrum, refert Diodorus Siculus *lib.* XVII. *cap.* XXIII. *Part.* II. *pag.* 504.

§. VI. Nec verbis modo, sed *suo quoque exemplo duces militibus præivere*. Primi enim fere in acie apud Homerum apparent: uti peculiariter videre est *Iliad.* XIII. *v.* 492. *seq.* ubi Æneas, Deiphobus, Paris ac reliqui Trojanorum duces dicuntur præcessisse copias suas; ut arietem bibituræ oves sequuntur,

- - ὡσεί τε μετὰ κτίλον ἕσπετο μῆλα
Πιόμεν' ἐκ βοτάνης. - - -
- - *Ut post arietem sequuntur pecudes*
Bibituræ a pastu. - - -

Et Principes fortissimi (7) πρόμαχοι *antesignani* audire gestiunt variis apud Homerum locis. *Iliad.* III. *v.* 31. IV. *v.* 354. 458. *&c.*

§. VII. Cum vero acies concurrebant (8), ingens excitabatur *clamor*: quem Poeta cum gruum clangore confert *Iliad.* III. *v.* 3. cum torrentibus e monte defluentibus Il. IV. *v.* 452. cum fluctibus maris agitati Il. II. *v.* 144. *seq. v.* 394. *seq.* ἀλαλητὸν vocat *Il.* IV. *v.* 436. quæ vox etiam apud posteriores Græcos obtinuit; in quorum historiis subinde ἀλαλάζοντες dicti milites, acie congredientes. Forte a repetita voce ἀλαλά. Suidas *hac voce* ἐλελεῦ clamare solitos tradit: Οἱ προσιόντες εἰς πόλεμον τὸ ἐλελεῦ ἐφώνουν μετά τινος ἐμμελοῦς κινήσεως. *Qui prælium ini-*

(7) Id quod etiam primum inter viri fortis laudes ponit *Tyrtæus* Carm. I. v. 16.
ὅστις ἀνὴρ διαβὰς ἐν προτάχοισι μένῃ
ubi omnino προμάχοισι legendum videtur. Quod ut per se patet, etiam magis colligitur ex *Ejusd.* Carm. IV. v. 1.
τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα.
Præclarum est, si quis in prima acie occidat.

(8) Irruptionis signum v. classicum aliquando tuba datum; *Eurip.* Phœniss. v. 1387.

inibant, *hoc* ἐλελεῦ *alta voce exclamarunt*, *cum quodam concinnno motu*. Mos hic apud omnes pene gentes antiquitus observatus. Sic enim Tacitus *De Moribus German. cap.* III. *Tom.* II. *pag.* 584. Germanis *Barditum* (9) tribuit; Livius *lib.* V. *cap.* 39. *Tom.* I. *pag.* 331. Gallis *ululatum & cantum moris sui*: Curtius *lib.* III. *cap.* X. *comm.* 1. Persis *trucem & inconditum clamorem.* Barbaricæ vero gentes hoc nomine maxime fuerunt celebratæ; unde Festus (*hac voce in* Perotti *Cornu cop. col.* 1134. *lin.* 36. *seq.*) quoque *Barbaricum* clamorem exercitus vocat. Inde Plutarchus *De Audiend. Poet. Tom.* II. *pag.* 29. *D.* scribit, ab Homero *Iliad.* IV. *v.* 431. Græcis silentium tribui, cum Barbari Trojani immensum tollerent clamorem; quod & factum *Iliad.* IV. *v.* 431. & quidem

> Σιγῇ δειδιότες σημάντορας. - - -
> *Ductorum taciti formidine.* - - -

Quod Lacedæmoniis etiam consuetum fuisse constat, ut μετὰ σιγῆς καὶ κόσμου, *silentes & ordinati* in aciem prodirent (10); quo ducum mandata facilius exaudirent; unde & fracti clamore ab Atheniensibus suscitato τὰ ἐν αὐτοῖς παραγγελλόμενα οὐκ ἐπακούοντες, *quia, quæ ipsis præciperentur, exaudire non poterant*, apud Thucydidem *lib.* IV. *pag.* 277. *A.* Vtrinque tamen ab exercitu excitatum

(9) Poteris & legere *Barritum*. Vid. *Stewech.* ad *Veget.* lib. III. c. XVII. p. 300. seq. *Alex.* Genial. lib. IV. cap. VI. p. 191.

(10) Hæc quo minus de tenaci silentio intelligantur, vetant Scriptorum probatissimi; qui ad tibiarum plurium concentum Lacedæmonios conflictum iniisse tradunt. Lubet solius *Alexandr.* Genial. lib. IV. c. I. p. 178. huc verba transcribere: *Lacedæmonii prælium inituri, pluribus concinentibus tibiis acies ineunt, ut bis modulis capti, mature incederent, ferociamque & immodicos animos cobiberent, neve, id quod in concursu magnorum præliorum usu venit, bostem cupide insecuti, sæve & atrociter contra victos insultarent, ita ut longius effusi acies confunderent & perturbarent*, cf. *Athen.* p. 517. A. *Thucyd.* lib. V. p. 391. cujus ore locutus *Alexander* omnino videtur.

citatum clamorem patet, *Iliad.* XIII. *v.* 169. *&* 540. (*præcipue vero v.* 834. *seq.*) & XV. *v.* 148. *seq.* nominatim vero, etiam a Myrmidonibus hostiles copias aggredientibus:

Ἐκ νηῶν ἐχέοντο· βοὴ δ' ἄσβεστος ὀρώρει.

Ex navibus fundebantur: clamor autem immensus ortus est:

Iliad. XVI. *v.* 267. Et passim a clamore heroes Homerici commendantur, βοὴν ἀγαθοὶ *voce clari* dicti, id est πολεμισταὶ *bellatores*: ait Scholiastes *ad Iliad.* II. *v.* 408. (*v. &* Eustath. *ad Iliad.* XIII. *v.* 123. *pag.* 923. *lin.* 20. *seq.*). Nempe, quia clamor multum facit ad hostem perterrendum: quomodo Hector clamans Danaos equites percellit *Iliad.* XV. *v.* 270. *coll. v.* 279. *seq.* Achilles Trojanos *Iliados* XVIII. *v.* 217. *coll. v.* 222, *seqq.* Ita vero & Cato *apud* Plutarchum *Vit. Coriol. Tom.* I. *pag.* 216. *E. bonum militem terribilem volebat esse*, οὐ χειρὶ καὶ πληγῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τόνῳ φωνῆς, καὶ ὄψει προσώπου· *non manu tantum & gladio, verum & vocis contentione & obtutu vultus*. Omninoque prælium universum clamore ac strepitu passim ab Homero repletur; unde φύλοπις dictum Eustathio, *ad Iliados* L. *v.* 492. *pag.* 140. *lin.* 36. *seq.* quasi φύλων ὄψ, *gentium clamor*.

§. VIII. *Lacessebant sese mutuo in præliis*, præsertim duces, & variis opprobriis insultabant. Peculiariter hoc factitat Hector, poscens sibi aliquem e principibus Græcis venire, quicum pugnet: forte autem jacta in galeam designatus Ajax *Iliad.* VII. *v.* 73. *seq. coll. v.* 175. *seqq.* Simile quid observatum a *Timoleonte* apud Plutarchum, *in ejus Vita Tom.* I. *pag.* 251. *E.* qui sumpto a decurionibus singulis annulo, miscensque chlamyde primum exemit tropæi signo; unde subsecuta ab eo pugna.

§. IX. Ceterum *pugna fere semper noctu terminabatur* (11). *Iliad.*

(11) Tunc victores soliti παιᾶνα ἐπινίκιον canere: Iliad. XXII. 391. peplo quoque, encomio atque trophæo victor donabatur; quæ & reliqua vide apud *Alex.* Genial. lib. I. c. XXII. fol. 26. & *Potter.* lib. III. cap. ult.

Iliad. XVIII. *v.* 241. *seq.*

Η῎ελιος μὲν ἔδυ, παύσαντο δὲ δῖοι Ἀχαιοὶ
Φυλόπιδος κρατερῆς. - - - -
Sol quidem occidit, finemque fecerunt nobiles Achivi
Certaminis asperi. - - -

Et *Iliad.* II. *v.* 387.

- - Νὺξ ἐλθοῦσα διακρινέει μένος ἀνδρῶν.
- - *Nox superveniens dirimit ardorem virorum.*

Sic Sallustius *De Bello Jugurth. cap.* 60. *pag.* 304. *Vtrimque prælium nox diremit.* Plutarchus vero etiam *Crasso Tom.* I. *pag.* 562. *B.* narrat, *Parthis* οὐ πάτριον *non moris* fuisse νυκτομαχεῖν, *ut de nocte pugnarent.*

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De Cæsis in acie.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Vulneratorum curatio	§. I.	*Hostibus sæpe erepti*	
Mortui		*Contentione*	§. III.
Ignominiose projecti	§. II.	*Pactis*	§. IV.

§. I.

QVi vulnera in prælio acceperant, a medicis curabantur. Qualis Machaon *Iliad.* IV. *v.* 218. qui telo e vulnere Menelai extracto dicitur illius

Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδώς.
Sanguinem expressisse, lenia medicamenta sciens.

Sic Pœon *Iliad.* V. *v.* 401. in Marte vulnerato

- - - Ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων.
- - *Dolores pellentia medicamina adhibuit.*

Eurypylus quoque læsus *Iliados* XI. *v.* 827. *seqq.* petit a Patroclo, ut sagitta excisa vulnus aqua tepida abluat, & medicamina inspergat, quæ edoctus erat ab Achille e Chironis schola; quod hic statim præstitit μαχαίρῃ *cultro*, & amaram radicem imposuit, quæ nonnullis

Achillea dicitur, aliis Aristolochia, seu ἴσχαιμος *a sistendo sanguine*; quia hac protinus desiit sanguinis fluxus. Porro apud Virgilium *Æneid.* XII. *v.* 420. quoque

Fovit ea vulnus lympha longævus Iapis.

Similiter Nestor vult Machaoni vulnerato humeris aquam calidam affundi, *Iliad.* XIV. *vers.* 5. *seqq.* *coll.* *Iliad.* XI. *vers.* 638. sed & vinum generosum πράμνειον *pramnium* jubet propinari; nempe quia hoc τοῖς φλεγμονώδεσιν ἐναντιώτατον, *inflammationibus maxime contrarium*, ait Athenæus *lib.* I. *pag.* 10. *A.* At tepidæ aquæ ablutionem cur adhibuerint, docet Eustathius: *ad Iliad.* XI. *v.* 829. *p.* 887. *lin.* 30. *seq.* Τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, εἰ καὶ πραΰνει τὰς ἀλγηδόνας, ἀλλὰ αἱμακτικόν ἐστιν ἀγωγόν. τὸ δ' αὖ ψυχρὸν φρίκην ἐμποιεῖ, ἄριστον οὖν καὶ ἐνταῦθα τὸ μέτριον. *Etenim quamvis calida deliniendis doloribus sit apta, sanguinem tamen commovet. Rursus frigida algorem facit: quare medium & hic tenere, optimum.* Hector vero ictu pene exanimatus aqua fluviatili aspersus est, & simul ea recreatus. Sic Xenarchus *Comicus* apud Athenæum lib. VI. *pag.* 225. C. ait: *piscatios verberatos ac animo deficientes aqua injecta solitos refocillari*.. Simili ratione apud Plautum *Amphitryone Act.* V. *Scen.* I. *v.* 5. *seq.* Bromia,

- - *Væ miseræ mihi,*
Animo male'st. aquam velim, corrupta sum atque absumpta sum.

Docet hoc remedium Hippocrates *libro de Liquor. usu: Tom.* I. *Sect.* IV. *pag.* 425. *lin.* 42. *seq.* Κατὰ ἄκρων ἐν λειποθυμίῃσι, τὸ ψυχρὸν καταχεόμενον ὠφελέει. *In animi defectionibus, frigida summis partibus affusa prodest.* Atque hæc de re medica veteribus usitata apud Homerum extant; ex quibus apparet, summos heroas medendi artem exercuisse, etiam χειρουργικῇ *manuali* admista.

§.II. *Mortui in acie* (1) *ab hostibus projiciebantur, a feris* ac

(1) Vid. *Ælian.* lib. XII. cap. XXVII. & ibi *Perizon.* ubi primus Hercules sepulturam hostibus victis concessisse legitur. cf. *Potter.* lib. III, cap. XI.

ac avibus dilaniandi. Hoc enim summæ ignominiæ loco sibi passim minitantur, ac factitant. Sic *initio Iliados v.* 3. *seqq.* Achilles,

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν
Ἡρώων· αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν,
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι. - - - - -
Multas autem fortes animas inferis misit
Heroum: ipsos autem laniamenta fecit canibus,
Avibusque omnibus, - - - - -

Idem in Hectore voluit peragere *Iliad.* XXII. *v.* 335. 347. & 464. *seqq.*, raptato bigis ejus cadavere circum muros Trojanos. Sed & hic vulneribus multis post mortem ab Achivis fuit dilaniatus, *lib. cit. v.* 395. *seqq.* Quod Servius ait *in more fuisse*, scilicet, *ut interemptos duces omnis vulneraret exercitus*. *Æneid.* XI. *v.* 9. *seq.* ubi Virgilius ait: *Mezenti*

- - *bis sex thoraca petitum*
Perfossumque locis. - -

Sed & in aliorum cadaveribus præter vulnera lethifera, etiam nunc manus, nunc caput abscissum apud Homerum videmus: *Iliad.* XI. *v.* 146. XIII. *v.* 203. XVII. *v.* 39. & *v.* 63. *seqq.* Simili ratione *Æneid.* IX. *v.* 331. Nisus regis Rhamnetis caput demit; quod ipsi vicissim obtigit cum Euryalo, quorum capita a Rutulis infixa hastis *ibid. vers.* 465. *seqq.* Mos hic barbaris Asiaticis valde usitatus; ut constat ex Xerxe ac Mardonio apud Herodotum *Calliope*, *lib.* IX. *cap.* 77. & 78. *pag.* 542. *cf.* & *Polymn. lib.* VII. *cap.* 238. *pag.* 462. qui Leonidæ regis Spartani caput præciderunt, truncumque in crucem egerunt. Quod cum cæso Mardonio referre auctor esset Pausaniæ nepos Lampon; ille recusavit, quod tali facinore patriæ decus ac victoriæ laudem obtereret: Νεκρῷ, inquit, λυμαίνεσθαι πρέπει μᾶλλον βαρβάροισι ποιέειν ἤπερ Ἕλλησι, κἀκείνοισι δὲ ἐπιφθονέομεν. *Barbaros magis quam Græcos, in hostes sævire decet, quodque in illis exprobramus*. Præclare in hominem Archilochus, apud Stobæum *Sermon.* CCLXXXIX. *in Defunct. non exerc. esse contumel. pag.* 900.

 Οὐ

Ζῶντας κολάζειν, οὐ θανόντας εὐσεβές.
Οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατθανοῦσι κερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσιν.
Vivos castigare decet, non mortuos.
Malum est enim, viris defunctis conviciari.

Et ipse Homerus, *Odyss.* XXII. *v.* 412.

Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.
Haud justum est de viris interfectis gloriari.

Quare rectius Achilles, cum cæsum Thebarum regem Eetionem sepulcri honore decoravit; *Iliad.* VI. *vers.* 416. *seq.* Quem imitatus Annibal in funerando Marcello apud Plutarchum *Vit. Marcell. Tom.* I. *pag.* 315. *fin. & seq.* aliique.

§. III. Hinc *maxima contentio inter milites fuit, ut cadavera sociorum hostibus præriperent:* ut liquet ex Sarpedone *Iliad.* XVI. *vers.* 565. *seq.* & Patroclo *Iliad.* XVII. *v.* 120. *&* 256. *seq.* quos hinc Trojani, illinc Græci auferre conati non sine magna cæde. Quod etiam a Persis & Græcis factum cæso Masistio apud Herodotum *Calliop. lib.* IX. *cap.* 25. *pag.* 521. Aliquando etiam *cadavera redempta*, ut illud Hectoris a Priamo *Iliad.* XXIV. *v.* 228. *seq. coll. inter hos v.* 236. *seq.* & precio eodem illud Achillis postmodum a Græcis, teste Lycophrone *Alexandra v.* 271. *seq.*

Αὖθις τὸν ἀντίποινον ἐκχέας ἴσον
Πακτώλιον σταθμοῖσι πλαστιγγῆ μύδρον.
Rursumque pro redemptione æquilibrem
Pactoliam effundens claram laminam.

Ita Nisus apud Virgilium *Æneid.* IX. *v.* 213. *seq.*

Sit, qui me raptum pugna preciove redemptum
Mandet humo - - - -

§. IV. *Pactum etiam initum de cadaveribus ad sepulturam reddendis, commissa pugna:* quod Hector satagit *Iliad.* VII. *v.* 290. *seq.* Mos hic passim in Græcorum historiis apparet; ut *ex fœdere qui victi essent, cadavera cæsorum* post pugnam repeterent misso caduceatore (2); *quos* ὑποσπόνδους νεκρούς, Thucydides *l.* V. *p.* 394. *B.*

(2) Inter deditionis signa hoc quoque relatum apud Græ-

B. ac Xenophon *Hist. Græc. lib.* I. *pag.* 338. *lin.* 23. vocant (3). In hunc modum quoque induciæ inter Trojanos ac Græcos factæ, ad sepeliendos mortuos, *Iliad.* VII. *v.* 385. *seq.* Qua in re Gallos dissimiles Græcis notat Pausanias *Phocicis*, *lib.* X. *cap.* 21. *pag.* 850. *seq.* Οἱ μὲν Ἕλληνες μετὰ τὴν μάχην τούς τε αὑτῶν ἔθαπτον, καὶ ἐσκύλευον τοὺς βαρβάρους. Οἱ Γαλάται δὲ οὔτε ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν ἐπεκηρυκεύοντο, ἐποιοῦντό τε ἐπίσης γῆς σφᾶς τυχεῖν, ἢ θηρία τε αὐτῶν ἐμφορηθῆναι καὶ ὅσον τεθνεῶσι πολέμιόν ἐστιν ὀρνίθων. *Post cladem Græci suorum cadavera sepulturæ mandarunt, & hostibus spolia detraxerunt. At Barbari nullas omnino per caduceatorem, quantisper suos ad sepulturam tollerent, inducias poposcerunt; ac plane ostenderunt se nihil interesse putare, humo ne tegerentur, an vero a feris & volucribus iis, quæ solent infestæ ad cadavera advolare, dilaniarentur.*

Græcos, ut per præconem corpora ad sepulturam poscerent. vid. *Stewech.* ad *Veget.* lib. II. p. 179. Qui ibid. quæ circa conventionem de cæsorum cadaveribus a Græcis æque ac Romanis observatum sit, pluribus tradit:

(3) Explicare hinc poteris illud *Eurip.* Phœniss. v. 245.

πέποιθα μέντοι μητρὶ, κοὐ πέποιθ' ἅμα,
ἥτις μ' ἔπεισε δεῦρ' ὑπόσπονδον μολεῖν.

Confido quidem matri & non confido simul:
Quæ persuasit mihi, ut per inducias huc venirem.

Vid. de re ipsa quoque *Porti* Comment. in *Xenoph.* p. 9. fin. *Perizon.* & *Kühn.* in *Ælian.* lib. XII. c. XXVII.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

De Præda bellica.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Præda:		*Redemptio*	§. III.
Arma hostibus detracta	§. I.	*Distribuendi ratio*	§. IV.
Aurum, æs, ferrum &c.	§. II.	*Et Distributor*	§. V.
Ejus		*Vsus in*	
		Remunerando	§. VI.
		Adhortando	§. VII.

§. I.

BEllicæ *prædæ primam ac maximam partem habent arma hostibus detracta* (1); cujus totidem exempla in *Iliad.* quot pugnæ aut cædes. Ea victores partim in laudem ac utilitatem sibi sumebant, partim Diis ex voto dedicabant. Ita vero qui subsecuti sunt Græci, finita pugna, soliti armis hostes spoliare; tropæo inde erecto, & manubiis in publicos privatosque usus ablatis. At Plato *lib.* V. *de Repub. Tom.* II. *pag.* 469. *D.* censet *illiberale esse & sordidæ avaritiæ*, γυναικείας τε καὶ σμικρᾶς διανοίας, *muliebris item atque*

(1) Res sacras vero captarum urbium victores inviolatas reliquerunt. Testis est præ ceteris *Eustath.* ad Iliad. I. Est quoque illustre h. r. exemp. apud *Ælian.* lib. III. cap. XXVI. *H.* Præda vero bellica abs *Homero* his fere vocibus designatur, λάφυρα, σκῦλα. ἔναρα &c. ac λάφυρα quidem *Camerarius* ait significare ea, quæ vivis, σκῦλα vero, quæ mortuis erepta sunt, ad *Sophocl.* Ajac. p. 34. quocum cf. *Potter.* lib. III. c. XII. *Eustathio* videntur hæc eadem fuisse; ἐπεὶ σκῦλον τὸ λάφυρον inquit ad Iliad. IV. 105. λάφυρον autem proprie dici vult ἐπί τε κυνῶν καὶ λύκων καὶ τοιούτων ζώων καρχάρων ad Iliad. I. 129. *Scholiastes* ad Iliad. XIV. 499. σκῦλα & ἀνδρῶν ἀγρεύματα eodem loco habet; ut & ἔναρα Iliad. VI. 68. coll. *Fod.* ad l. c. v. 480. cf. iterum *Camerar.* ad *Soph.* Ajac. p. 25.

que humilis ingenii, mortuorum, præsertim Græcorum, cadavera spoliare, exuviasque templis inferre. Quare & Lacedæmoniis hac re interdictum a Lycurgo; ut testatur Ælianus *lib.* VI. *cap.* VI. *pag.* 345. Ὅτι οὐκ ἐξῆν ἀνδρὶ Λάκωνι οὐδὲ σκυλεῦσαι τὸν πολέμιον. *Lacedæmonio ne manubias quidem hosti detrahere licebat*. Quanquam non satis exacte cæsis Argivis ac Mantineis hoc observasse dicantur apud Thucydidem *lib.* V. *pag.* 394. *B.*

§. II. Præter arma, *etiam aurum, æs, ferrum ceteraque hostium bona in prædam venerunt* (2); quippe quæ belli jure omnia victoribus cedunt: quemadmodum Xenophon *lib.* III. *pag.* 66. *lin.* 46. *seq.* & *pag.* 64. *lin.* 3. *seq. Pædiæ*, & Plato *lib.* I. *de leg. Tom.* II. *pag.* 626. *B.* pronunciant, Πάντα τὰ τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικώντων γίγνεσθαι. *Omnia eorum qui victi sunt, bona victoribus cedunt*. Ipsi *etiam hostes vivi* prædæ partem constituerunt. Neque enim perpetuo occidebant; sed captivos servabant, & vel sibi servos retinebant, vel aliis divendebant, *vid. supr. lib.* II. *cap.* XX. *de Servitute* §. I. II.

§. III. *Reddebant* etiam *suis numerato redemptionis pretio*; uti Achilles uxorem Eetionis

- Ἂψ ἀπέλυσε λαβὼν ἀπερείσι' ἄποινα.
- *Dimisit liberatam accepto infinito liberationis pretio.*

Iliad. VI. *v.* 427. Item *Iliad.* X. *v.* 378. Idem de Chryseide filia contendit Chryses, *Iliad.* I. *v.* 20. & Priamus de filiis *Iliad.* XXII. *v.* 49. *seq.* Ita quoque apud posteriores Græcos, certo constituto pretio, hostes captivi redimebantur. Minam dixit Aristoteles *lib.* V. *Ethic. cap.* X. *Tom.* III. *pag.* 87. *E.* Νόμιμον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι. *Legitimum est captivum mina redimere*. Quod peculiariter obtinuisse inter Athenienses ac Lacedæ-

(2) Mulieres quoque bello captæ cum præda reliqua victoribus distribuebantur. vid. Iliad. IX. 128. seqq. *Eurip.* Androm. v. 155. &c. cf. *Nostr.* sup. p. 260. & infr. p. 532. de agro hostili ejusque divisione, quæ apud Athenienses præsertim obtinuit, vid. Not. nostr. supr. ad pag. 279. adde not. ad *Polluc.* VIII. 136.

cedæmonios, memoriæ prodidit Herodotus *Erato*, *lib.* VI. *cap.* 79. *pag.* 359.

§. IV. *In prædæ distributione* (3) *magna habita ratio æquitatis*, ne quis justa portione fraudaretur. Ita factum ab Vlysse direptis Ciconibus:

Δασσάμεθ', ὡς μήτις μοι ἀτεμβόμενος κίοι ἴσης,

Divisimus; ut ne quisquam mihi privatus abiret parte æquali:

Odyss. IX. *v.* 42. Idemque repetitum in dividenda præda venatus, *sub finem Odyss. lib. cit. v.* 549. Similiter Neleus Elidensibus ablata spolia

Δατεύειν, μήτις οἱ ἀτεμβόμενος κίοι ἴσης.

Dividenda, ne quis sua fraudatus abiret æquali portione:

Iliad. XI. *v.* 704. Quare Vlysses *Odyss.* XIII. *v.* 262. ait, se Orsilochum, Cretensis regis filium, occidisse, *quod se privare vellet præda*,

Οὕνεκά με στερέσαι τῆς ληΐδος ἤθελε πάσης.

§. V. Porro *prædam dividere* inter milites *solitus princeps*, *exercitus dux*, ad quem ideo singuli, quæ ceperant, deferebant; quod Achilles ait *Iliad.* IX. *vers.* 328. *seq.* se fecisse, vastatis urbibus viginti & tribus, quarum spolia tradiderit Agamemnoni, eundem questus non satis juste distribuisse. Verum enim vero *princeps expeditionis ex omni præda portionem aliquam extra sortem auferebat*. Quemadmodum Neleus

Ἐκ δ' ἔλετ' ἄσπετα πολλά, τὰ δ' ἄλλ' ἐς δῆμον ἔδωκε.

Multa exemit, reliquis populo relictis:

Iliad.

(3) De qua vid. omn. *Steph.* Schediasm. apud *Gruter.* Tom. V. p. 144. Ex iis vero quæ supra jam a Nostro tradita sunt p. 67. seq. heic repetendum, quod Diis etiam quædam, imo potissima prædæ portio tributa fuerit: *Deorum enim templa hostilibus spoliis, tanquam trophæis exornare vetusti moris erat; Alex.* Genial. lib. V. cap. XXIV. fol. 304. cf. *Virgil.* Æneid. III. 287. seq. VII. 183. seqq. *Turneb.* Adversf. lib. XIV. cap. II. &c. partem quoque prædæ Diis cremare solebant prisci Romanorum. vid. *Stewech.* ad Veget. lib. II. pag. 125. & quæ alia heic observanda vid. ibid. pag. seqq.

Iliad. XI. *v.* 703. Vlyssi quoque, ex præda a Cyclope congesta, eximius cessit aries.

Ἀ'ρνειὸν δ' ἐμοὶ οἴῳ εὐκνήμιδες ἑταῖροι
Μήλων δαιομένων δόσαν ἔξοχα.

Arietem autem soli mihi sortes socii
Dividendis ovibus dederunt præ aliis

Odyss. IX. *v.* 550. *seq.* adeoque ex venatu decem habuit capreas, cum socii haberent novem,

ἐμοὶ δὲ δέκ' ἔξελον οἴῳ *v.* 160. *ejusd. lib.* IX. *Od.*
mihi vero decem elegerunt soli.

Simili ratione apud Herodotum *Calliope*, *lib.* IX. *cap.* 80. *pag.* 543. cæso Mardonio, cum præda viritim distribueretur, Pausaniæ Imperatori selectæ mulieres, equi, talenta, cameli, aliaque extra sortem. Et apud Romanos veteres *Tarquinius*, *capto Corniculo*, *Ocrysiam insignem genere ac forma mulierem excepit ex præda, extra sortem*; ἐκ τῶν λαφύρων Ταρκύνιος βασιλεὺς ἐξαίρετον λαμβάνει. ait Dionysius Halicarnasseus *Antiq. Rom. lib.* IV. *pag.* 206. *fin.*

§. VI. *Præmia quoque rei bene gestæ ex præda exempta ducibus aliis*, *virisque fortissimis*: uti fecisse Agamemnonem ait Achilles *Iliad.* IX. *v.* 334. *coll. seq.*

Ἄλλα δ' ἀριστήεσσι δίδου γέρα καὶ βασιλεῦσι·
Alia autem optimatibus dabat munera & regibus;

eoque modo ipse accepit Briseidem. Sic Neoptolemus ejusdem filius (4) post direptam Trojam

Μοῖραν καὶ γέρας ἐσθλὸν ἔχων ἐπὶ νηὸς ἔβαινεν.
Portionem & donum bonum habens naves conscendit,

Odyss. XI. *v.* 533. accepta Andromache, ut testatur Justinus *lib.* XVII. *cap.* III. *comm.* 6. Theseus quoque, secutus Herculem adversus Amazonas, γέρας ἀριστεῖον Ἀ'ντιόπην ἔλαβεν, *præmium virtutis consecutus Antiopen*: ait Plutarchus in *ejus Vita Tom.* I. *pag.* 12. *A.*

§. VII.

(4) Sed Heleno Andromachen cessisse dicit *Justinus* lib. XVII. cap. III. comm. 5. cf. *Virgil. Æn.* III. 295. seqq. & *Serv.* ad l. c. v. 319. imo & *Nostr.* supr. 180. & ad eam Notas nostr.

§. VII. Hac ratione *duces soliti militibus præmia polliceri*, ut ad bellica certamina vehementius concitarentur. Ita Hector spondet, se daturum spoliorum dimidium ei, qui Patrocli cadaver adduxerit, *Iliad.* XVII. *v.* 229. *seq.* Agamemnon quoque Teucro munus honorarium pollicetur a capta Troja, tripodem, equos curules, aut mulierem.

> Πρώτῳ τοι μετ' ἐμὲ πρεσβήϊον ἐν χερὶ θήσω,
>
> *Primo tibi post me præmium honorarium in manus ponam:*

Iliad. VIII. *v.* 289. Apud Virgilium *Æneid.* IX. *vers.* 274. Ascanius Niso promittit, se excepturum ei ex præda arma Turni, aliaque complura fortitudinis præmia concessurum. In iis etiam ponetur

> - - *campi quod rex habet ipse Latinus.*

Nempe τέμενος, quale apud Homerum sæpius fortissimo cuique viro decernitur; peculiariter *Iliad.* XX. *v.* 184. *seq.* ubi Achilles petit ab Ænea, num ad se cædendum venerit spe τεμένους a Trojanis promissi

> Ἦ νύ τι τοι Τρῶες τέμενος τάμον ἔξοχον ἄλλων,
> Καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης, ὄφρα νέμηαι,
> Αἴ κεν ἐμὲ κτείνῃς; - -
>
> *An aliquem tibi Trojani agrum divisuri sunt eximium præ ceteris,*
> *Commodum consitis arboribus & aratione, ut fruaris,*
> *Si me interfeceris?* - -

Extant id genus alia pene infinita, non solum apud Græcos, sed apud Romanos aliosque populos, quibus, veluti facibus, militum virtutem duces accenderunt.

* * *
* *
*

CAPUT

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

De Pace & Fœderibus.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Pacis internuntii	§. I.	*Jovis* τοῦ ὁρκίου	§. VI.
Paciſcendi ritus, ubi		*Pacis conditiones*	§. VII.
Victimæ immolatio	§. II.	*Paciſcendi modus per*	
Vini libationes	§. III.	μονομαχίαν	§. VIII.
Dextræ	§. IV.	*cujus*	
Deorum invocatio	§. V.	*Vſus*	§. IX.
præ primis			

§. I.

BElli finis, eademque hujus operis *Pax*. Ea conſtat vel armorum vi, cum hoſtibus domitis victores legem, quam volunt, ferunt: vel *fœdere, certis conditionibus ab utraque parte compoſito*. Æquius *hoc poſtremum*, & longe tutius *fiebat per Legatos*; quales Menelaus & Vlyſſes, poſt aliquot certamina, ab Agamemnone ad Priamum miſſi; qui, rebus repetitis, pacem poſtularent: quod intelligit Poeta *Iliad.* III. *v.* 205. *ſeq.* ubi Priamum introducit ita Helenam alloquentem:

Ἤδη γὰρ καὶ δεῦρό ποτ' ἤλυθε δῖος Ὀδυσσεύς,
Σεῦ ἕνεκ' ἀγγελίης, σὺν ἀρηϊφίλῳ Μενελάῳ.
Jam etenim & huc olim venit nobilis Vlyſſes,
Tui cauſſa legatus, cum Menelao bellicoſo.

Idem notat *Iliad.* XI. *v.* 123. *ſeq. coll. v.* 138. *ſeq.* ubi ab Alexandro corruptus Antimachus dicitur Vlyſſi ac Menelao legatis reſtitiſſe in concione, auctorque fuiſſe Trojanis, ut eos de medio tollerent: quod ſcelus in liberis ab Agamemnone vindicatur. Nimirum *omnibus locis ac temporibus ſacri inviolabileſque habiti, omnium gentium conſenſu, Legati*. Qua de cauſa θεῖοι *divini* dicti

dicti (1) κήρυκες *caduceatores* ab Homero, *Iliad.* IV. *v.* 192. qui huc illuc publicis de caussis a regibus ablegabantur. *Ab ipso etiam Mercurio* (2) *eorum originem veteres deduxerunt*. Lacedæmonii utique hac ratione Talthybio, κήρυκι *Legato* Agamemnonis, divinos honores decreverunt, templumque religiose dedicarunt; simulque apud ejus gentiles Talthybiadas legationis munus perpetuum esse voluerunt; ut testatur Herodotus *Polymnia*, *lib.* VII. *cap.* 134. *p.* 424. & Pausanias *Achaicis lib.* VII. *cap.* 23. *fin. pag.* 584.

§. II. Fœdera inter ipsos reges contrahebantur (3), sicuti videre est *Iliad.* III. *v.* 261. *seq. usque ad v.*291. ubi Agamemnon & Priamus conveniunt, certisque ritibus, inspectantibus Græcis ac Trojanis, paciscuntur. *Agnus* ibi ex utraque parte collatus, & quidem Terræ, Jovi ac Soli *immolatus*. Jugulum præcidit Agamemnon, & pilos e capite exsecat, qui adstantibus optimatibus a præconibus distributi: hoc signo notans, ita excisum iri, qui fœdus violaret; ut ille dicit apud Sophoclem *Ajac. Flagell. v.* 1241. *seq.*

Κακὸς κακῶς ἄθαπτος ἐκπέσοι χθονὸς,
Γένους ἅπαντος ῥίζαν ἐξημημένος,
Αὔτως ὅπως περὶ τόνδ' ἐγὼ τέμνω πλόκον.

Toto

(1) Erant quoque ἄσυλοι *inviolabiles*, καὶ αὐτοῖς πανταχόσε ἀδεῶς ἰέναι & *quocunque illis tuto proficisci licebat*; ait *Pollux* lib. VIII. pag. 159. Munus illud plerumque senes & graves ætate viri obierunt; unde πρεσβευτῶν ipsis quoque nomen est: quos etiam primos hac in re nominat *Pollux* l. m. c. §. 137. Gestamen ipsorum erat κηρύκειον *caduceus* ibid. 138. cf. *Plin.* lib. XXIX. cap. III. quocum etiam sæpe ante obsidionem in urbem hostilem mittebantur pacis offerendæ caussa; exempl. apud *Curtium* III. I. 6. & *Eustath.* Iliad. II. 103. Iliad. III. 205. seq. coll. Iliad. XI. 123. seqq.

(2) Eosque adeo sub Mercurii & Jovis cura atque tutela esse crediderunt. vid. *Potter.* lib. III. cap. VII. pag. 471. *H.*

(3) Fœdera Græcis συνθῆκαι, sunt vel λόγων, vel ἔργων vel χειρῶν, uti notat *Schol.* *Aristoph.* Acharn. v. 307. *H.*

Malus male insepultus dispereat, humo
Ejectus, atque cum genere radicitus
Toto suo extirpetur, eo quo nunc modo hunc præseco cirrum.

Sed enim hoc pacto mactari solebat in quovis jurejurando sanctiori victima; veluti *Iliad.* XIX. *v.* 250. *seqq.* & *v.* 261. *seq.* ubi Agamemnon cæso apro, resectisque e fronte pilis, jurat, se cum Briseide rem non habuisse. Pausanias quoque *Messeniacis lib.* IV. *c.* 15. *pag.* 317. tradit, Herculem cum Nelei liberis fœdus, ultro citroque data fide, icisse ἐπὶ τομίων κάπρου, *super exsectis apri partibus*, quæ nonnulli exta interpretantur, alii testes; quemadmodum & Tyndareus procos Helenæ jurejurando obstrinxit ἐπὶ τοῦ ἵππου τῶν τομίων, *super exsectis equi testibus*, Eodem in *Laconicis lib.* III. *cap.* 20. *pag.* 262. auctore. Simile quid in sanctiore affirmatione observatum in Areopago ab eo, qui cædis aliquem postularet, notat Demosthenes *Oratione contra Aristocrat. pag.* 736. *A.* Στὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου, καὶ κριοῦ, καὶ ταύρου· καὶ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ' ὧν δεῖ, καὶ ἐν αἷς ἡμέραις προσήκει. *Insistens consecratis carnibus apri, arietis & tauri. Hisque mactatis, tum a quibus oportet; tum iis diebus quibus convenit: &c.* Ceterum *ejusmodi victimæ non solebant venire in cibum*, sed abjici; quod videmus in apro illo Agamemnonis *Iliad.* XIX. *v.*267. *seq.* quem Talthybius

- - Πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα
Ῥίψ' ἐπιδινήσας βόσιν ἰχθύσιν. - -
- - *Cani maris in magnum æquor*
Projecit circumrotatum, escam piscibus. -

Inde Pausanias *Eliac. Prior. lib.* V. *cap.* 24. *pag.* 441. τοῖς γε ἀρχαιοτέροις ἐς τὰ ἱερεῖα ἦν καθεστηκὸς ἐφ' ᾧ τις ὅρκον ἐποιήσατο, μηδὲ ἐδώδιμον εἶναι τοῦτο ἔτι ἀνθρώπῳ. *Veteri quidem religione sancitum scio, ne victima vescerentur homines, super qua jurisjurandum conceptum fuisset.* Quem etiam morem observatum scribit *ibidem* in Olympiis, ubi Athletæ ac Gymnastæ apud Hellanodicas jurabant ἐπὶ κάπρου τομίων, *super exsecti suis testibus.*

§. III. *Vinum* (4) deinde *ab utraque parte allatum*, *eoque misto*, *libationes e phiala factæ*; unde σπονδαὶ (5) fœdera vocata; & ὑπερσπονδοι dicti *fœdifragi*. Ex hoc ritu apud Virgilium *Æneid.* VIII. *v.* 649. *seq.*

- - Paterasque tenentes
Stabant, & cæsa jungebant fœdera porca.

Ita significabant, sanguinem fœdifragorum iri effusum; quemadmodum sibi ac suis posteris imprecantur apud Homerum *Iliad.* III. *v.* 300.

Ὧδέ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι ὡς ὅδε οἶνος.
Sic ipsorum cerebrum humi fluat, sicut hoc vinum.

§. IV. *Dextras quoque jungere* (6) in fœderibus *erat moris*. *Iliad.* II. *v.* 339. & 341.

Ποῦ δὴ συνθεσίαι τε καὶ ὅρκια βήσεται ἡμῖν;
Σπονδαί τ' ἄκρητοι, καὶ δεξιαὶ, ᾗς ἐπέπιθμεν.
Quo jam pactaque & juramenta ibunt nobis?
Fœderaque meri libatione sancita, & dextræ, quibus confisi sumus.

Sic Virgilius *Æneid.* XI. *v.* 292.

- - Coeant in fœdera dextræ.

Nempe dextra fidei symbolum, ac arrha veteribus habita: ut ex Glauci ac Diomedis sponsione mutua liquet, *Iliad.* VI. *v.* 233.

Χεῖράς τ' ἀλλήλων λαβέτην, καὶ πιστώσαντο.
Manusque mutuo prehenderunt, & fidem dederunt.

Inde Achilles *lib.* XXIV. *v.* 672. ut confirmaret securitatem Priamo, Ἔλλα-

(4) Hæ quoque libationes vino mero fiebant; uti videre est ex Iliad. II. 341. coll. *Schol. H.* Sanguinis etiam humani gustu fœdera quandoque & societates initæ apud quasdam gentes. vid. *Ouzel.* & *Minuc. Felic.* p. 195. seq.

(5) Et præcones σπονδοφόροι, item qui pacem petebant σπονδὴν αἰτοῦντες dicti; quicquid pacto stipulatum fuerit, ἔνσπονδον. vid. *Eurip.* Phœniss. 164. ὑπόσπονδον vid. supr. ad p. 526. cf. *Polluc.* lib. VIII. 139.

(6) *Tacitus* Annal. XII. *Mos est regibus, quoties in societatem coëunt; implicare dextras.* cf. *Isidor.* Orig. lib. XI. cap. I p. m. 264. 30. *Alex.* Genial. lib. II. cap. 19. fol. 86.

Ἔλλαβε δεξιτερὴν, μήπως δείσῃ ἐνὶ θυμῷ.

Prehendit dextram, ne forte timerat in animo.

Simili ratione Ariſtophanes *Nubibus* v. 81.

Κῦσόν με, καὶ τὴν χεῖρα δὸς τὴν δεξιάν.

Oſculare me, manumque mihi porrige dextram.

Scholiaſtes *ad h. l.* ἔθος ἦν, ἐπὶ πίστει καὶ συνθήκαις βεβαίαις τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλοις. *Moris erat, ut in fidei fœderumque corroborationem dextras mutuo ſibi darent.* Mos hic Perſis maxime ſolennis, quibus dextram ſanctiſſimum fidei pignus fuiſſe, ſcribit Diodorus Siculus *lib.* XVI. *cap.* XLIII. *Part.* II. *pag.* 441.

§. V. *Dii vero ſacris hiſce ritibus Teſtes & Inſpectores advocabantur, atque vindices fœdifragorum:* quemadmodum Agamemnon invocat Jovem Opt. Max. Solem omnia videntem ac audientem, Terram, Fluvios, Plutonem ac Proſerpinam, & ſi quod aliud eſt Numinum, quæ ſceleratos homines ſub terra caſtigant, *Iliad.* III. *v.* 276. *ſeq.* Cui non abſimilis illa obteſtatio Æneæ apud Virgilium *lib.* XII. *Æneid. v.* 496. *cf. & v.* 565. *ſeq.* Quod in omnibus omnino pactis obtinuit, ut non niſi Diis teſtibus, inirentur (7): *Iliad.* XXII. *v.* 254. *ſeq.*

Ἀλλ' ἄγε δεῦρο θεοὺς ἐπιδώμεθα· τοὶ γὰρ ἄριστοι
Μάρτυροι ἔσσονται καὶ ἐπίσκοποι ἁρμονιάων.

Sed agedum deos teſtes faciamus: hi enim optimi
Teſtes erunt & cuſtodes pactorum.

Similiter *Odyſſeas* XIV. *v.* 393. *ſeq.*

Ἀλλ' ἄγε νῦν ῥήτρην ποιησόμεθ'· αὐτὰρ ὕπερθε
Μάρτυροι ἀμφοτέροισι θεοὶ τοὶ Ὄλυμπον ἔχουσιν,

(7) Exempl. vid. etiam apud *Apollon.* Arg. II. 717. ſeqq. reliquos ritus ſimul conjungit *Orpheus* Arg. v. 308. ſeqq. juris jurandi formula hæc fere erat: Ἐμμενῶ ταῖς ξυνθήκαις, καὶ ταῖς σπονδαῖς ταῖσδε, δικαίως καὶ ἀδόλως: *Stabo his pactionibus & fœderibus juſte ac ſine dolo.* Hæc quotannis renovata ab utraque parte, atque ex lapideis columnis ſuſpenſa aſſervabantur: quæ in pace Lacedæm. cum Athenienſibus inita ampliſſime tradit *Thucyd.* lib. V. p. 356. D. cf. *Corn. Nepot.* Ageſil. c. II. 4.

Sed age, nunc pactum faciamus: at desuper
Testes ambobus dii qui Olympum habitant:
ait Vlysses ad Eumæum.

§. VI. Ex omnibus vero Diis *Jovem præcipue in fœderum sanctione invocabant* (8); cui ideo primum locum dedit Agamemnon *Iliad.* III. *v.* 276. *Inde* ὅρκιος *ille dictus, & fulmine armatus in eorum exitium, qui jurejurando fallerent*, verba sunt Pausaniæ *Eliac. Prior. lib.* V. *cap.* 24. *p.* 441. Id vero certissimum credebant, ut maxime differretur. Ita namque Agamemnon, postquam, violato fœdere, Menelaum perfide vulnerasset Pandarus, pronunciat: non irritum fore juramentum, & agnorum sanguinem, libaminaque mero facta, ac dextras, quibus erant fisi. Etsi namque Jupiter non statim in Trojanos animadvertat, sero tamen ei luituros pœnam, cum uxoribus ac filiis *Iliad.* IV. *v.* 158. *seq.* ita in posteris etiam vindicatum perjurium, quemadmodum Pythia Glauco Epicydidæ respondit apud Herodotum *Erato lib.* VI. *cap.* 86. *pag.* 363.

Α'λλ' ὅρκου παῖς ἐςὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἔπι χεῖρες,
Οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται εἰσόκε πᾶσαν
Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν, καὶ οἶκον ἅπαντα.
Ast orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis est pedibus rapide advenit, usque adeo dum
Convolvens omnem perdat prolemque domumque.

Et notarunt Græcorum historici Philippo Macedoni, omnium Principum maxime perfido ac perjuro, pœnam a Numine immissam; quæ in omnem ejus posteritatem derivata. Quamobrem veteres Græci perjurium Deo soli puniendum reliquerunt, ut docet Demosthenes in

(8) Hujus etiam simulacra antiquitus adhibuerunt: quod cum tædiosum est, præcipue quando fiebant fœdera cum longe positis gentibus, inventum est ut sceptrum tenentes, quasi imaginem simulacri redderent Jovis. Sceptrum enim ipsius est imperium. Hunc morem ex *Servio* huc annotare visum est, quem tradit ad Æneid. XII. 206. ubi *Virgilius Homeri* verba, quibus Achilles ad sceptrum jurat Iliad. I. 234. seq. presse admodum & eleganter expressit.

in *Aristocratem pag.* 736. C.. Vnde etiam apud Ciceronem *de leg. lib.* II. *cap.* IX. *Vol.* IX. *pag.* 3349. *Perjurii pœna divina exitium; humana dedecus.*

§. VII. Porro *in fœderibus* hoc primum *statuebatur: Vt res ablatæ restituerentur* (9). Itaque Agamemnon stipulatur Achivis reddi Helenam, omniaque, quæ cum ea abripuerat Paris *Iliad.* III. *v.* 285. Accessit etiam *mulcta*, eaque singularis, a Priamo Græcis persolvenda: nempe *ad compensandos sumptus ac labores*, quos expeditione sua sustinuerant Græci.

§. VIII. Ceterum peculiare in hoc fœdere fuit, quod *singulari certamine*, inter Alexandrum ac Menelaum, ita omne transigitur negotium, ut, uno occiso, alter rebus controversis perfruatur. *Antiquissimus utique mos, ejusmodi* μονομαχίᾳ *universam belli contentionem dirimere.* Cujus exemplum pervetustum extat apud Herodotum *Calliope*, *lib.* IX. *cap.* 26. *pag.* 522. ubi commissi Hyllus Herculis filius & Echemus Tegeatum rex, ille ab Heraclidarum exercitu, hic Peloponnensium, ea conditione, ut si ille hunc superaret, Heraclidæ in paternam Peloponnesi ditionem reverterentur; sin minus, recederent in centum annos: Diodorus Siculus *lib.* IV. *cap.* 59. *Part.* I. *pag.* 261. *Alias quoque plurium commissione salus exercituum redempta*; ut cum Argivi ac Lacedæmonii de Thyrea contendentes, tricenos ex utroque exercitu delegerunt ad pugnam, qua qui superiores forent, regionem controversam possiderent. Ita etiam Tegeates & Pheneates trium fratrum utrinque commissorum certamine bellum composuerunt, auctore Demarato in *Arcadicis* apud Plutarchum *Parallel. Tom.* II. *pag.* 309. C. Cui confert Plutarchus in *Parallelis ibidem* E. pugnam inter totidem fratres Horatios ac Curiatios peractam.

§. IX. Sed *minus frequens ejusmodi belli compositio fuit*, sæ-

(9) Idem observarunt quoque Lacedæmonii & Athenienses in illa solenniter inita pace apud *Thucyd.* l. sup. c.

ſæpius univerſæ acies concurrerunt (10), & internecione finem ſtatuerunt. Nec doli ac technæ ad eum conſequendum prætermiſſæ: quorum fecundus parens ab Homero *Iliad.* XI. *v.* 482. *Odyſſ.* VII. *v.* 168. *&* *alibi* laudatur Vlyſſes. Illius conſilio equus ille ab Epeo fabricatus, quo concluſus ipſe cum optimatibus Græcorum, Trojanam urbem occupavit, & ferro flammaque penitus delevit; Ita finis impoſitus bello Trojano, paxque hoſtium ſupremo excidio a Græcis conſtituta.

(10) Adeo pax ſemper res pretioſa habebatur. Scilicet plurimis illud inhæſit Meneclidis apud *Corn. Nepot.* Epam. cap. V. 3. *paritur pax bello.* Alii ſubinde; quos dura ſors belli maxime preſſit, eam ardentiſſimis precibus contendere a ſuo Numine maluerunt. vid. Æneid. IV. 36. ſeqq. Etenim

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

FINIS.

NVME-

NVMERORVM EXPLICATIO.

Ad pag. 56.

1. *Consultores jam primum advenientes.*
2. *Cauponæ, aliique qui Antistitum emissarii aut ministri erant.*
3. *Sacerdotes, qui consultorum aures ac mentes superstitione magis implebant.*
4. *Consultores capite obtecto, per callem angustum, ac sub tubarum sonitu, ad templum ducti: tum ne (quasi) aliquid mali auribus perciperent; tum ut sic superstitio ac metus in ipsis per ea adaugerentur.*
5. *Tubicines, Tympanistæ aliique ibi in via positi.*
6. *Purificationes totius corporis.*
7. *Purificationes, seu lustrationes, per* περιῤῥαντήρια, *lauri ramis &c.*
8. *Peccatorum jam ante commissorum confessiones: ut ita melius quoque de consultorum postulationibus obsignatis, libellis inscriptis judicare valerent &c.*

9. Sa-

9. *Sacrificia, Haruſpicinæ Auguria &c. ut bona oimna obtinerentur; vel jam obtenta viderentur.*

10. *Introitus in Templi* περίβολον, *ſ. ſacrum ſeptum.*

11. *Cella, in qua ſedentes Conſultores Pythiæ reſponſa audiebant.*

12. *Fons Caſtalius, ex qua Pythia hauriebat aquam fatidicam, ante introitum ad adyta.*

13. *Templi* προπύλαιον, *ſ.* πρόναος.

14. *Cella, in quibus tam Pythia, quam Sacerdotes atque antiſtites morabantur.*

15. *Ipſe Templi* περίβολος, *ſ. ſacrum ſeptum.*

16. *Circulus collium ac monticulorum, quibus Templum ab inferiori parte obſeptum ſonitus ibi factos multiplicatos atque adductos reddebat.*

17. *Pedes montis Parnaſſi rupium, qui huc maxime faciebant.*

18. *Vrbs ipſa Delphorum pro parte procul in conſpectu.*

INDEX

INDEX
Rerum & Verborum.

A.

Cin-

- - - se-

Dei

Dor-

Furto

Judicum

Lanam

Mensa-

Πα-

R

Ta-

T

- - - huma-

INDEX AVCTORVM.

Dio-

Mar-

Sto-

FINIS.